

KONINKRIJK BELGIË
Ministerie van Defensie

STAR-plan

(SECURITY & SERVICE – TECHNOLOGY – AMBITION - RESILIENCE)

Brussel, 02 mei 2022

Voorwoord van de Minister van Defensie

Mevrouw, Mijnheer,

In het regeerakkoord van oktober 2020 was onder meer de verdere uitvoering en herziening opgenomen van de Strategische Visie voor Defensie tegen 2030 en van de militaire programmawet. Samen met mijn collega's van de regering en de Defensiestaf zijn we dan ook aan de slag gegaan met die herziening, een noodzakelijke doelstelling gezien de steeds evoluerende, complexe, onzekere en onvoorspelbare veiligheidsomgeving waarin we leven. Dit proces was een voortzetting van het POP- (People Our Priority) en het Kwartierplan en is nu uitgemond in dit STAR-plan, wat staat voor *Security & Service – Technology - Ambition - Resilience*.

Van bij mijn aantreden heb ik een strategisch comité van tien experts in verschillende domeinen aan het werk gezet om onafhankelijk een analyse te maken van de veiligheidsomgeving 2022-2030. Om te beginnen wil ik hen nogmaals bedanken voor hun waardevolle bijdrage. Hun analyse, grotendeels opgenomen in hoofdstuk I van het STAR-plan, heeft geresulteerd in dit plan, dat is gebaseerd op tien belangrijke leidende principes¹ die de regering op 23 juli 2021 heeft goedgekeurd.

Deze strategische herziening geeft ook aanleiding tot een meerjarige aanpassing van de prioriteiten en de toe te wijzen middelen, via een herziening van de militaire programmawet. De belangrijkste domeinen die deze wet definieert, hebben betrekking op evoluties in het personeelsbestand, de rekrutering en herwaarderingsmaatregelen bij Defensie; investeringen in groot materieel en de versterking van de industriële en technologische defensiebasis.

Samen moeten de herziene militaire programmawet en het STAR-plan aan Defensie op lange termijn de adequate capaciteiten geven om te reageren op nieuwe hedendaagse uitdagingen, ook op het nationaal grondgebied.

Dit STAR-plan is gekoppeld aan een groeitraject tussen nu en 2030, zoals toegelicht in hoofdstuk 4. Hiermee willen we België ook positioneren in het hart van de Europese defensie en de Europese pijler van de NAVO. Door synergieën en versterkte internationale samenwerkingen is het mogelijk om naar meer efficiëntie te streven. Een evenwichtige en rechtvaardige verdeling van de lasten en risico's vormt daarbij de rode draad, net als het vertrouwen en de betrouwbaarheid van de beoogde partners.

De doelstelling voor 2030 van het STAR-plan is trouwens dezelfde als die voor de parallelle processen van het Europees Strategisch Kompas en de herziening van het Strategisch Concept van de NAVO. Die processen bieden een unieke kans om de inspanningen van de EU en het bondgenootschap beter op elkaar af te stemmen. Europa zal in de toekomst immers genoodzaakt zijn om zich meer voor zijn eigen veiligheid in te zetten en daarmee tegelijk zijn bijdrage aan de NAVO te versterken.

In die context moet Defensie op toekomstige crises en conflicten kunnen anticiperen en ze beheersen, de technologie verwerven om rivalen en mogelijke tegenstanders minstens een stap voor te zijn, maar ook een personeelsbestand behouden dat aangepast is aan het ambitieniveau. Vanwege zijn verankering in de samenleving zal Defensie ook op het nationale grondgebied worden ingeschakeld om de veiligheid van de bevolking te helpen verzekeren, door de bevoegde diensten (bv.

¹ Bijlage I: De 10 principes van het STAR-plan

hulpverleningszones, civiele bescherming of politie) te ondersteunen wanneer de middelen dit toelaten, en dit ongeacht de crisis.

De uitvoering van al die taken berust op een beter evenwicht tussen materieel, infrastructuur, personeel en de operaties.

Die nieuwe dynamiek houdt dan ook in dat er meer middelen worden toegekend op het vlak van materieel en personeel, maar ook meer structurele middelen om effectief en efficiënt te opereren. Als ik de ambitie van het STAR-plan in één zin moet samenvatten, zou ik zeggen dat het natuurlijk gaat om van de veiligheid van ons allemaal en van onze strategische partners en bondgenoten te waarborgen. Daarmee geven we het ministerie van Defensie weer een plaats in het hart van de natie en dichtbij de burgers. Die boodschap hebben we vertaald in de krachtlijnen van dit plan, dat de regering op 17 juni 2022 heeft goedgekeurd.

De doelstellingen van dit plan en van de militaire programmawet zijn uiteraard niet in steen gebeiteld en zullen evolueren, rekening houdend met de volatiliteit van de veiligheidsomgeving, zowel internationaal als nationaal. De 'lessons learned'-processen, in het bijzonder met betrekking tot de dramatische overstromingen van juli 2021 in België, de wereldwijde COVID-19-pandemie en de terugtrekking uit Afghanistan, zijn bovendien nog steeds lopende op nationaal niveau en waar van toepassing ook op internationaal niveau. De niet uitgelokte en niet gerechtvaardigde oorlog van Rusland tegen Oekraïne heeft op zijn beurt geleid tot een duidelijke verandering in het veiligheidsparadigma. Om al die redenen hebben we voorzien in de mogelijkheid om de militaire programmawet en de strategische visie voor Defensie structureel te actualiseren, zoals aangegeven in hoofdstuk 8. In het kader van de oorlog in Oekraïne heeft de regering trouwens meteen dringende en noodzakelijke maatregelen genomen om een betere paraatheid van onze strijdkrachten te verzekeren. Het is in ieder geval duidelijk dat we in onze veiligheidshouding rekening zullen houden met elke nieuwe situatie die onze veiligheid bedreigt, ook in het kader van onze strategische partnerschappen.

Tot slot wil ik nogmaals mijn oprechte dank uitspreken aan mijn collega's in de regering, aan de parlementsleden, aan de Defensiestaf, aan de experts, aan mijn kabinet en aan al wie de denkoefeningen heeft ondersteund die ons hebben geholpen om vorm te geven aan deze nieuwe Visie voor Defensie tegen 2030. Een visie die absoluut cruciaal is om het departement weer de middelen te geven om zijn ambities waar te maken.

Tot slot dank ik u zelf, mevrouw of mijnheer, voor de interesse die u bij het lezen van dit STAR-plan toont voor de veiligheid van de samenleving en onze medeburgers in het algemeen, en ook voor de uitdagingen die wij vandaag zullen aangaan voor de vrouwen en mannen van Defensie.

Ludivine DEDONDER,
Minister van Defensie

Inhoudstafel

Voorwoord van de Minister van Defensie	2
Inhoudstafel	4
1. Veiligheidsomgeving 2022-2030	9
a. Globale structurele krachten	10
i. Economische stabiliteit en welvaart	10
ii. Ontwrichtende opkomende technologieën.....	11
iii. Toegang tot hulpbronnen en energie	11
iv. Demografie en migratie	11
v. Milieutrends en klimaatverandering	12
b. Een steeds meer betwiste veiligheidsruimte.....	12
i. Uitdagingen van staten tegen de op regels gebaseerde orde	12
ii. Democratieën onder druk en maatschappelijke polarisatie.....	12
iii. Informatieoorlogsvoering	12
iv. Cyberbeveiligingsomgeving	13
v. Spionage.....	13
vi. Chemisch, biologisch, radiologisch, nucleair en explosief	13
vii. Ruimte.....	13
viii. Privatisering van de veiligheid	14
ix. Piraterij.....	14
x. Terrorisme en onregelmatigheden	14
xi. Grensoverschrijdende criminaliteit	14
c. Toegenomen concurrentie tussen grote mogendheden	14
d. Onstabiele regionale omgeving	15
i. De trans-Atlantische betrekkingen met het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten ...	15
ii. De brede zuidelijke periferie van Europa.....	15
iii. De oostelijke periferie van Europa.....	16
iv. De noordelijke periferie van Europa	16
v. Azië.....	17
vi. Betrekkingen met verder van Europa gelegen regio's: Oceanië en Centraal- en Zuid-	
Amerika	18

e.	Conclusie	18
2.	De positie van de Belgische Defensie in een uitdagende veiligheidsomgeving	19
a.	Nationale paraatstelling: opbouwen van de strijdkrachten, waarborgen van een veerkrachtige samenleving	19
b.	De kerntaken van Defensie	20
i.	Collectieve verdediging: afschrikking en verdediging	21
ii.	Collectieve veiligheid: bijdragen tot de internationale ordehandhaving	22
iii.	Bescherming van de Belgische onderdanen in het buitenland	23
iv.	Bijdrage tot de veiligheid in brede zin van de bevolking op het nationale grondgebied, ongeacht de crisis	24
c.	Impact op de Belgische defensiecapaciteiten	26
i.	Inlichtingen en veiligheid	28
ii.	Een militaire capaciteit voor <i>cyber-influence</i>	28
iii.	De entiteiten van de capacitaire dimensie Land	29
iv.	De entiteiten van de capacitaire dimensie Lucht	30
v.	De entiteiten van de capacitaire dimensie Maritiem	31
vi.	De medische ondersteuning	32
vii.	De Ruimte	33
d.	Adaptieve en opvangcapaciteiten	33
e.	Transparantie	34
3.	Actief een meer Europese defensie nastreven via capacitaire verankering	35
a.	Het invullen van Europese capacitaire leemtes (<i>capability gaps</i>)	35
b.	De capaciteiten van Defensie nog meer in samenwerking met de Europese strategische partners inrichten	36
c.	Impact op de Belgische defensiecapaciteiten	37
4.	Een budgettair evenwichtige Defensie via een solidaire herkapitalisatie	39
a.	De multilateraal solidaire herkapitalisatie van Defensie	39
b.	Een coherent budgettair onderbouwde Defensie op weg naar 2030	40
i.	Investeringen in hoofdmaterieel	43
ii.	Basisenveloppe	43
iii.	Externe defensie-inspanning (hoofdzakelijk de pensioenen)	46
5.	Het capacitaair portfolio op weg naar 2030	48
a.	Capacitaire dimensie Informatie (Inlichtingen-Cyber- <i>Influence</i>)	51

Capacitaire invulling en ambitieniveau	51
Inhoud investeringen in hoofdmaterieel	53
i. Militaire inlichtingdienst	55
ii. Inlichtingenvergaring via satellieten (Space-based IMINT)	57
iii. HALE- en MALE-verkennings- <i>Remotely Piloted Aircraft</i> (RPA)	58
iv. Cybercapaciteit	60
v. Capaciteit voor strategische communicatie	64
vi. Joint C4ISR	66
vii. Digitalisatie & communicatie als ondersteuning voor Defensie	68
b. Capacitaire dimensie Land	69
Capacitaire invulling en ambitieniveau	69
Investeringen in hoofdmaterieel	72
i. De interwapen-gemotoriseerde capaciteit	74
ii. <i>Special Operations Forces (incl. Special Operations Aviation)</i>	79
iii. Tactisch Luchttransport	82
iv. Joint & General Support Land	83
c. Capacitaire dimensie Lucht	90
Capacitaire invulling en ambitieniveau	90
Investeringen in hoofdmaterieel	92
i. Multirole-luchtgevechtscapaciteit	94
ii. Fixed Wing luchttransport en Air Refueling-capaciteit	95
iii. Surface to Air Missiles (SAM)-capaciteit	97
iv. <i>Force Protection</i> (FP)	97
v. <i>Air Command & Control</i> (Air C2)	98
vi. <i>Search and Rescue</i> (SAR)	100
vii. <i>Aviation Safety Directorate</i> (ASD)	101
d. Capacitaire dimensie Maritiem	102
Capacitaire invulling en ambitieniveau	102
Investeringen in hoofdmaterieel	103
i. De Surface Combatant-capaciteit (inclusief fregathelikopters en maritieme tactische drones)	104
ii. De mijnenbestrijdingscapaciteit	105
iii. De mijnenlegcapaciteit	107

iv.	De kustpatrouillecapaciteit (inclusief het Maritiem Informatie Kruispunt)	108
v.	Havenbescherming	109
vi.	Ondersteunende capaciteiten	110
e.	Capacitaire dimensie Commando en Operationele Ondersteuning	111
	Capacitaire invulling	111
	Investeringen in hoofdmaterieel	114
i.	Medische ondersteuningscapaciteiten	115
ii.	Geïntegreerd systeem rond de soldaat	118
iii.	<i>Space Support</i>	119
iv.	Algemene ondersteuning	119
f.	Defensiestaf	119
g.	Competentie ontwikkeling (<i>Competence development</i>)	120
h.	Beheer van <i>material resources</i>	121
i.	Aansturing kampen	121
j.	De Meteo Wing	122
k.	De Intermachten Kenneleenheid (IKE)	122
l.	De provinciecommando's	122
m.	De laboratoria van Defensie (DLD)	123
n.	De Koninklijke Muziekkapellen van Defensie	123
o.	Deelname internationale organisaties	123
p.	De defensieattachés en militaire raadgevers	125
q.	<i>Belgian Pipeline Organisation (BPO)</i>	126
r.	Het Koninklijk Hoger Instituut voor Defensie (KHID)	127
6.	Defensie: een weerbare organisatie	128
a.	Structuren in functie van de processen	128
b.	<i>Sourcing</i> van niet-militair-specifieke activiteiten	129
c.	Versterking van de weerbaarheid van de medische ondersteuning	130
d.	Competentieontwikkeling	131
e.	Een geïntegreerd gezondheids- en welzijnsbeleid	132
f.	Herkapitalisering van de infrastructuur in een duurzaam perspectief	132
g.	Het wetenschappelijk, technologisch en industrieel potentieel versterken	134
i.	De Belgische Defence, Industry and Research Strategy	134
ii.	De militaire programmeerwet als hoeksteen van het DIRS-flankerend beleid	135

iii.	Wisselwerking met andere beleidsdomeinen	135
iv.	R&T-beleid van Defensie.....	137
v.	Beleid ter ondersteuning van de Belgische deelname aan samenwerkingsprojecten	137
vi.	Bescherming van de essentiële veiligheidsbelangen.....	138
vii.	Prioritaire niches	138
h.	Een duurzame Defensie	139
7.	Een aantrekkelijker en Defensie met een modern personeelsbeleid	141
a.	Stabilisatie en consolidatie op vlak van personeelsinvulling	141
b.	Consolidatie en groei op vlak van personeelsinvulling na 2025	143
c.	Maatregelen opgestart op korte termijn.....	144
i.	De interesse voor Defensie aanwakkeren	144
ii.	Defensie, een aantrekkelijke werkgever.....	146
iii.	Een versterkte rol voor burgers binnen Defensie.....	148
iv.	Een jongere Defensie	149
v.	Maximaal inzetten op de interne werving.....	149
vi.	De noodzaak van de verdere verhoging van de retentie.....	149
vii.	Evaluatie van de vorming en het statuut.....	150
viii.	Modernisering van het concept van de Reserve en deeltijdse militairen	150
ix.	De essentiële rol van de sociale partners	151
d.	Een blijvende waardering	151
8.	Next steps.....	152
	Afkortingen	154
	Annexe 1.....	162

1. Veiligheidsomgeving 2022-2030

Sinds de Strategische Visie van 2016 is het veiligheidsklimaat voortdurend geëvolueerd, zowel op systeemniveau als in meerdere regio's ter wereld, wat de volatiliteit van de hedendaagse strategische context bevestigt. Dit vereist dat verder wordt gekeken dan afzonderlijke en eenmalige gebeurtenissen om tendensen op middellange termijn vast te stellen, te begrijpen en te analyseren.

Een veilig België betekent de afwezigheid van oorlog of gewelddadige conflicten, of van enige andere bedreiging voor de Belgische burgers, voor het bestaan van België en voor zijn vitale en strategische belangen. Het systeem van defensiebondgenootschappen en de steeds meer complexe betrekkingen tussen de grootmachten in de hedendaagse wereldpolitiek maken politiek-militaire veiligheid niet alleen relevant, maar werkelijk van vitaal belang om in aanmerking te nemen. De dreiging van conflicten tussen staten, ook op wereldschaal, is reëel en is het resultaat van een veelheid van onderling samenhangende factoren.

Toch is dit begrip van veiligheid, hoewel fundamenteel, te beperkt om volledig te begrijpen en te vatten wat veiligheid werkelijk is of welke vormen bedreigingen van de veiligheid kunnen aannemen. De structurele krachten die onze internationale omgeving vormgeven, stellen onze veiligheid in tal van verschillende vormen en in verschillende mate voor uitdagingen. Onze veiligheid als land hangt onder meer samen met een stabiele en welvarende economie, stabiele en goed functionerende politieke instellingen, een hechte en verenigde samenleving, maar ook een gezonde leefomgeving.

Met de toename van niet-traditionele bedreigingen voor de veiligheid sinds de jaren negentig, is onze aandacht geleidelijk aan verruimd tot andere soorten veiligheidskwesties. De conflicten zijn vandaag vaak grensoverschrijdend van aard en worden gedefinieerd in politieke, sociaaleconomische, gezondheid, energie en milieutermen. Waar veiligheid vroeger eerder sectoraal of beperkt werd opgevat, erkennen we sinds enkele jaren dat ze sector-overschrijdend is, in die zin dat een bedreiging in één sector zich naar andere sectoren kan uitbreiden. De huidige energieproblematiek herinnert ons eraan hoe belangrijk het is om onze afhankelijkheid van de rest van de wereld te verminderen en te streven naar energie onafhankelijkheid. Veiligheid kan dus niet meer tot één enkel niveau worden beperkt.

Dit tweeledige perspectief op veiligheid, waarbij traditionele en niet-traditionele kwesties onze veiligheidsomgeving vormen, zal de sleutel zijn tot de beveiliging van België in het komende decennium en tot de voorbereiding op zowel bekende als onbekende dreigingen.

Door die vraagstukken aan te pakken, willen wij een niveau van paraatheid bereiken dat in verhouding staat tot de talrijke dreigingen waarmee de Belgische staat en zijn burgers worden geconfronteerd. Wij kunnen ook enerzijds trachten individuen of statelijke of niet-statelijke actoren tegen schade te beschermen en anderzijds te beschermen wat wij als Belgen waarderen en essentieel achten, of het nu gaat om materiële zaken (zoals onze energie-infrastructuur) of immateriële zaken (zoals onze manier van leven of ons politiek recht op zelfbeschikking).

In die omgeving blijven de staat en zijn defensieapparaat cruciale verschaffers en waarborgen van nationale veiligheid. Defensie onderschrijft trouwens de globale visie van de Belgische Nationale Veiligheidsstrategie die duidelijk wordt vertolkt in dit STAR-plan. Op internationaal vlak wordt zowel in de EU- als in de NAVO-verdragen de nadruk gelegd op het idee dat 'zelfhulp' en 'wederzijdse bijstand' hand in hand gaan.

Aangezien het leveren van veiligheid voor de burgers de kerntaak is van de Strijdkrachten en het STAR-plan wordt bepaald door en gevormd naar aanleiding van de veiligheidsomgeving van het land, is het van essentieel belang een alomvattend, nauwkeurig en exact inzicht te hebben in wat onze context is.

Daartoe geven wij een overzicht van (1) de mondiale structurele krachten, (2) de actieve betwisting van de veiligheidsruimte, (3) het risico van een oorlog tussen grote mogendheden en (4) verschillende onstabiele regionale omgevingen. In de conclusie belichten we de verschillende prioriteiten die relevant zijn voor de Belgische Defensie, met name de noodzaak om voorbereid te zijn op: conflicten met hoge intensiteit; om te gaan met statelijke en niet-statelijke actoren in operatiegebieden die door verstedelijking steeds complexer worden; de gevolgen van de klimaatverandering; de dreiging van maatschappelijke polarisatie; en de impact van opkomende technologieën.

a. Globale structurele krachten

Sector overschrijdende tendensen structureren het mondiale veiligheidsklimaat. Die tendensen geven vorm aan onze strategische context door bestaande onzekerheden te verergeren en te intensiveren of door nieuwe onzekerheden te creëren. De COVID-19-pandemie heeft het ontwrichtende karakter van deze structurele krachten en hun impact op de Belgische veiligheidssituatie geïllustreerd. Deze problemen kunnen alleen worden aangepakt door collectieve actie en wereldwijde samenwerking, maar ook en vooral met onze partners en bondgenoten, waaronder de EU, de NAVO en ook de OVSE, hetgeen van België bewustzijn, betrokkenheid, investeringen en betrouwbaarheid in ons veiligheidslandschap vereist.

De recente gebeurtenissen in Oekraïne hebben ons er ook aan herinnerd hoe bestaande onzekerheden zijn verscherpt en nieuwe hebben doen ontstaan. Sinds de val van de USSR heeft deze oorlog aangetoond dat Rusland wil bijdragen tot het ontstaan van een multipolaire wereld. Het algemene doel is een tegenwicht te vormen voor de Amerikaanse overheersing en zich te vestigen als een werkelijk belangrijke macht die in staat is de wereldorde en architectuur te veranderen en vorm te geven. De directe en indirecte gevolgen van dit conflict hebben een grote invloed op de manier waarop over veiligheid wordt gedacht: economische stabiliteit en welvaart, opkomende technologieën, hulpbronnen en energie, demografie en migratie. Maar ook, milieutrends en klimaatverandering dit zijn structurele krachten die de komende decennia de basis van onze veiligheidssituatie zullen vormen. Meer nog dan hun individuele evolutie zal de kruising van deze krachten een diepgaande invloed hebben op onze veiligheidsomgeving. Het is daarom van vitaal belang dat wij de volle omvang van deze wisselwerkingen begrijpen en ons erop voorbereiden.

i. Economische stabiliteit en welvaart

Onze economische ontwikkeling en welvaart zijn afhankelijk van onze directe omgeving en ons vermogen om in een voorspelbare context te opereren. De omvang van de COVID-19-crisis heeft echter wereldwijd de economieën verrast en verzwakt. China haalt de VS nu al in als grootste economie ter wereld en naar verwachting zal India de VS in 2036 voorbijstreven. De komende jaren worden dan ook waarschijnlijk gekenmerkt door een verschuiving van de economische macht naar Azië, met grote gevolgen voor het politieke en militaire machtsevenwicht, alsook voor de directe buitenlandse investeringen van België.

Bovendien dreigt een toegenomen nationalisme in het wereldwijde economisch beleid de stromen van goederen, diensten, kapitaal en mensen te belemmeren. De open en geglobaliseerde economische en handelsarchitectuur van België maakt ons land kwetsbaar voor dit beleid. Gezien de structuur van onze exportgerichte economie, zullen de scheepvaartroutes (*sea lines of communication* – SLOC) van cruciaal belang blijven voor de wereldhandel, aangezien 80 tot 90 % van

de wereldhandel over zee zal blijven gaan. In dit kader zal de maritieme onveiligheid ons economisch systeem in de nabije toekomst waarschijnlijk nog kwetsbaarder maken.

ii. Ontwrichtende opkomende technologieën

De ontwikkeling van nieuwe, zogenaamde 'opkomende' of "innovatieve" technologieën geeft ook alle aspecten van ons dagelijks leven een nieuwe vorm. Of het nu gaat om de ontwikkeling van kunstmatige intelligentie, kwantumcomputers of *big data*, de technologie erachter biedt een brede waaier aan kansen, bijvoorbeeld op het vlak van de economie, het sociale, de strijd tegen de klimaatverandering, de overschakeling op hernieuwbare energie of de strijd tegen besmettelijke ziekten.

Wanneer opkomende technologieën niet correct gebruikt worden of enkel met het doel om te schaden, kunnen we ze ook beschouwen als "verstorend" of "ontwrichtend". Naast hun oorspronkelijk gebruik kunnen die technologieën immers ook mogelijkheden creëren voor wereldwijde concurrentie, industriële en economische spionage, nieuwe vormen van wapenning en daarmee een bedreiging vormen voor onze veiligheidsomgeving. Wereldwijd is technologie dusdanig elk aspect van ons leven aan het doordringen, dat de invloed van de GAFAnomics/BATXnomics² tegen 2030 sterk aan belang zal gewonnen hebben. De machtsoverdracht naar die niet-statelijke actoren zal een ongekend niveau van politieke en economische macht in de handen van de betrokken ondernemingen leggen. Tegelijkertijd zullen digitale dreigingen toenemen, wat onze samenlevingen steeds kwetsbaarder maakt.

iii. Toegang tot hulpbronnen en energie

Onze economische welvaart, evenals onze technologische en digitale ontwikkeling, zijn sterk afhankelijk van de toegang tot hulpbronnen. De vierde (technologische) industriële revolutie is de motor achter de nieuwe digitale economie en de bron van socio-economische kansen voor statelijke en niet-statelijke actoren. Desondanks creëert dit ook wereldwijd nieuwe afhankelijkheden van buitenlandse technologieën, van energiebronnen (hernieuwbare energiebronnen, batterijen, ...), en van de grondstoffen die aan de productie ervan ten grondslag liggen. De toegenomen wereldwijde concurrentie zou destabiliserende effecten kunnen hebben in delen van Afrika, Centraal-Azië, het Midden-Oosten en Latijns-Amerika. Ook Europa blijft mogelijk niet gespaard, aangezien het energiebeleid sommige EU-landen afhankelijker heeft gemaakt van landen buiten de EU-zone. Maar de gedeelde belangen in die context zouden de facto een zekere onderlinge afhankelijkheid tussen deze staten kunnen creëren. Die onderlinge afhankelijkheid zou evengoed een mogelijke positieve factor van 'bemiddeling' kunnen vormen in het geval van spanningen tussen die staten of hun bondgenoten.

iv. Demografie en migratie

De behoefte aan toegang tot hulpbronnen en grondstoffen is ook sterk verbonden met de bevolkingsgroei. Menselijke ontwikkeling en demografische tendensen, waaronder migratie, beïnvloeden trouwens ook onze veiligheidsomgeving. Er kunnen twee belangrijke dimensies worden onderscheiden: de veiligheid in de regio van herkomst, omdat die migratie en ontheemding in de hand werkt, en veiligheidskwesties in de bestemmingen, die worden aangewakkerd door feitelijke of vermeende 'dreigingen'.

Migratie biedt uiteraard kansen op een beter leven voor migranten. Het heeft ook zijn voordelen, vooral in termen van de vorming van een open wereldmarkt en de sociale en economische groei van landen, waardoor de gebieden voor ontwikkeling worden uitgebreid. Toch moet de migratie goed worden beheerd. Zonder controle kan het immers bepaalde bedreigingen verplaatsen en een bron

² GAFAnomics: Google, Amazon, Facebook, Apple - BATXnomics: Baidu, Alibaba, Tencent, Xiaomi.

van maatschappelijke polarisatie worden, wat extremistische retoriek kan aanwakkeren. Irreguliere migratie kan dus een bedreiging vormen voor de Belgische vitale belangen en voor de sociale cohesie.

v. Milieutrends en klimaatverandering

De groei van de wereldbevolking kan een negatieve impact hebben op de mondialisering van de handel en de menselijke mobiliteit. Maar het is onmiskenbaar dat de impact ervan vooral voelbaar is op de ontbossing, de extensieve landbouw, de verstedelijking, de klimaatverandering en dus op de menselijke veiligheid. De aantasting van het milieu verergert bestaande conflicten, veroorzaakt schokken in het internationale systeem en draagt zo bij aan interne en internationale migratie. De klimaatcrisis heeft daarom het potentieel om zowel de mondiale veiligheids-, de economische en de politiek-sociale omgeving negatief te beïnvloeden. Dit betreft ook de belangen van België, zowel op het eigen grondgebied als in het buitenland. Zo zal bijvoorbeeld een toenemend aantal natuurrampen in België, zoals de overstromingen van juli 2021 die 41 dodelijke slachtoffers eisten, een rampenbestrijdingsplanning vereisen waarbij de Strijdkrachten de bevoegde diensten kunnen ondersteunen met hun beschikbare middelen. Bovendien kunnen expeditieaire operaties waaraan de Belgische Defensie deelneemt in de meest klimaatgevoelige gebieden enerzijds beïnvloed worden door de directe effecten van klimaatverandering, vooral in verband met het gebruik van bepaalde uitrustingen en technologieën. Anderzijds kunnen die operaties ook beïnvloed worden door de indirecte effecten van klimaatverandering op de plaatselijke, nationale en regionale veiligheidsdreigingen (bijvoorbeeld: grensgeschillen, spanningen over energievoorziening, kwetsbaarheid en radicalisering).

b. Een steeds meer betwiste veiligheidsruimte

Deze structurele krachten liggen ten grondslag aan toenemende uitdagingen die de bestaande traditionele orde, die in het leven is geroepen om onze veiligheid en stabiliteit te waarborgen, ter discussie stellen. Zij vergroten het ontwrichtend vermogen van transnationale tendensen die het op regels gebaseerde internationale systeem steeds meer aan kritiek blootstellen. De internationale betrekkingen worden steeds meer gepolariseerd, wat multilaterale mechanismen en instellingen zou kunnen uithollen. Naast concurrenten en tegenstanders van staten zijn nu ook niet-statelijke actoren verantwoordelijk voor een groter deel van de aan veiligheid gerelateerde problemen.

i. Uitdagingen van staten tegen de op regels gebaseerde orde

Om België en zijn strategische partners te verzwakken, kunnen statelijke of niet-statelijke actoren hybride middelen inzetten zoals economische druk, informatieoorlogvoering, cyberaanvallen en de herinterpretatie van normen en standaarden. België kan verwachten dat potentiële tegenstanders meer gebruik zullen maken van deze toegankelijke en goedkope vorm van oorlog, hetzij om meer conventionele militaire operaties te ondersteunen, hetzij autonoom om hun belangen te verdedigen.

ii. Democratieën onder druk en maatschappelijke polarisatie

De versterking van autoritaire regimes en de maatschappelijke polarisatie in de democratische staten dreigt hen te verzwakken. Omdat de ongelijkheid en de sociale en politieke ontevredenheid waarschijnlijk zullen blijven toenemen in onze democratische samenleving, zullen regeringen het wellicht moeilijk krijgen om aan de eisen van hun bevolking inzake veiligheid en welvaart te voldoen. Externe mogelijkheden zullen niet aarzelen deze krachten uit te buiten om de binnenlandse polarisatie te vergroten en hun belangen te bevorderen.

iii. Informatieoorlogvoering

Door de technologische ontwikkelingen is het belang van informatie en gegevens in onze veiligheidsomgeving toegenomen. Informatie is een middel dat wordt en in toenemende mate zal

worden gebruikt om landen te destabiliseren en de publieke opinie te polariseren, met behulp van algoritmes van sociale netwerken die polarisering en opruiing aanwakkeren. Verhalen, vertellingen en schokkende communicatie zullen in toekomstige conflicten integraal onderdeel uitmaken van de operationele strategie. Opkomende technologieën zouden vooral nieuwe mogelijkheden kunnen bieden, met name voor de Belgische Defensie en haar strategische partners, maar ze zullen die trends echter ook versterken aangezien kunstmatige intelligentie (AI) en *quantum computing* het operationele tempo en bereik zullen veelevoudigen.

iv. Cyberbeveiligingsomgeving

Cyberaanvallen kunnen georkestreerd worden door zowel statelijke als niet-statale actoren. Deze aanvallen groeien elke dag in aantal. Hun vorm zal meer en meer divers zijn en gericht zijn tegen onze staats- en niet-staatsactiva. Een gerichte cyberaanval zou onze samenleving lam kunnen leggen en middels cyberspionage kunnen octrooien, onderzoek of persoonlijke informatie gestolen worden. Dit zou onze kwetsbaarheid op individueel, economisch, gemeenschaps-, institutioneel en nationaal niveau vergroten. Gegevensbeveiliging zal in ieder geval een steeds crucialer onderdeel worden van een goed functionerend en veilig België.

v. Spionage

Cyberspace en technologieën bieden nieuwe mogelijkheden met betrekking tot de inlichtingenactiviteiten van de tegenstanders ten opzichte van de Belgische belangen en instellingen. Deze activiteiten zullen in het komende decennium zeker intensiever worden en een combinatie vormen van menselijke en cyber gebaseerde inlichtingen.

vi. Chemisch, biologisch, radiologisch, nucleair en explosief

Kernwapens en daarmee verband houdende strategieën zullen minstens op middellange termijn een fundamentele factor blijven in de internationale betrekkingen. Er zouden nieuwe kernmachten kunnen opduiken. Daarnaast zouden de toename van nucleaire arsenalen, nieuwe soorten nucleaire aanvalssystemen (maritiem en hypersonisch) en de ontwikkeling van raketschilden de stabiliteit van de nucleaire afschrikking in het gedrang kunnen brengen. Het gebruik van radiologische wapens door een reguliere of irreguliere actor blijft overigens ook een theoretische mogelijkheid. Ten slotte kan het gebruik van chemische of biologische wapens tegen België of geallieerde landen door statelijke of niet-statale actoren niet worden uitgesloten.

vii. Ruimte

Technologische ontwikkelingen en de economische expansie van particuliere ondernemingen hebben vormgegeven aan de 'nieuwe ruimte'³ en hebben de exploratie en exploitatie van de kosmische ruimte aangemoedigd als een steeds meer betwist en concurrerend domein waarin de aanwezigheid van staten nu groter is dan ooit in het verleden. De ruimte-economie die de afgelopen twintig jaar tot bloei is gekomen, zal zich zeker uitbreiden en een belangrijk industrieel belang worden voor België en zijn strategische partners en bondgenoten. Een groot aantal staten beschikt of zal waarschijnlijk beschikken over (cyber- of kinetische) vermogens om lanceerbases en satellietgrondcontrolecentra als doelwit te nemen. De ruimte is ook een plaats van samenwerking, of het nu gaat om de ontwikkeling van capaciteiten op bilaterale of Europese basis (het Europees Ruimtevaartagentschap ESA, het multinational systeem van ruimtebeeldvorming voor surveillance, verkenning en observatie MUSIS, de Galileo-constellatie, het project voor bewustmaking van de ruimtebewaking van de permanente gestructureerde samenwerking PESCO⁴) of om nieuw beleid te ontwikkelen.

³ De opkomst van een private ruimtevaartindustrie.

⁴ *Permanent Structured Cooperation*.

viii. Privatisering van de veiligheid

De privatisering van de veiligheid is de afgelopen twintig jaar exponentieel gegroeid en de huidige tendens zal naar alle verwachting in aanloop naar 2030 aanhouden. De activiteiten van de particuliere beveiligingsbedrijven omvatten steeds meer kerntaken op het gebied van veiligheid (10 à 15%), zoals militaire opleiding en advies, net als rechtstreeks militair ingrijpen ter ondersteuning of in de plaats van de nationale troepen. Die laatste zullen a priori een minderheid blijven, maar zij zullen zich zonder twijfel ontwikkelen als de gewapende vleugel van sommige regeringen (zoals de Russische Wagner-groep), die onze Strijdkrachten in operatiegebieden zullen uitdagen en moeilijke vragen zullen doen rijzen over de inzetregels of de status van krijgsgevangenen. De opkomende en ontwrichtende technologieën zullen die tendens waarschijnlijk nog versterken, aangezien particuliere ondernemingen gedeeltelijk belast zullen worden met cyberbeveiliging.

ix. Piraterij

Door zijn handels- en economische structuur heeft België belang bij het garanderen van een veilige doorvaart op zee. De economische context kan steeds meer groepen tot piraterij aanzetten in bepaalde regio's. Militaire operaties zullen een van de hoofdelementen blijven in de globale aanpak om dit soort activiteiten te bestrijden.

x. Terrorisme en onregelmatigheden

Terrorisme zal wereldwijd, en dus ook in België, een ernstige bedreiging blijven voor de veiligheid, aangezien zowel statelijke als niet-statale tegenstanders deze tactiek zullen blijven gebruiken om ons land te destabiliseren en/of hun politieke doelstellingen te bereiken. Gewapende islamitische groeperingen zullen terrorisme als een van hun belangrijkste tactieken blijven gebruiken. Voorts zou de opkomst van politiek extremisme kunnen leiden tot een toename van binnenlandse terroristische activiteiten in westerse samenlevingen, ook in België. Terroristische activiteiten zullen gebruik kunnen maken van opkomende en ontwrichtende technologieën, hetzij voor propaganda en rekrutering (sociale netwerken en online fora), hetzij om hun activiteiten uit te voeren (cyberterrorisme, militaire operaties). De ontwikkeling van *blockchain*-toepassingen en cryptomunten vergemakkelijkt hun financiering, waardoor hun platformen voor aanvallen kunnen worden uitgebreid.

xi. Grensoverschrijdende criminaliteit

De grensoverschrijdende criminaliteit zal in het komende decennium naar alle waarschijnlijkheid blijven uitbreiden, gebruik makend van de mogelijkheden die worden geboden door de technologie en het raakvlak van milieukrachten en demografische tendensen. Hoewel de strijd tegen deze vorm van criminaliteit a priori geen taak van Defensie is, worden onze Strijdkrachten, tijdens operaties in het buitenland, vaak geconfronteerd met grensoverschrijdende criminele activiteiten, die een bedreiging vormen voor de veiligheid van onze troepen, onze militaire middelen en onze bevolking.

c. Toegenomen concurrentie tussen grote mogendheden

In het vooruitzicht van een toegenomen concurrentie tussen grote mogendheden, of zelfs een oorlog tussen hen, vormt België een mogelijk strategisch doelwit, met cruciale havens, energie-infrastructuur en zetels van internationale organisaties. Zijn kwetsbaarheid voor beïnvloedingsoperaties, cyberaanvallen en informatieoorlogvoering, net als zijn afhankelijkheid van internationale normen en regels, maken België steeds minder bestand tegen het gebruik van hybride middelen door grote mogendheden.

Tussen nu en 2030 zal de terugkeer van het vooruitzicht van een conflict tussen grootmachten het geweldsspectrum waarschijnlijk vergroten. Bovenop de voorbereiding op conflicten met een lage

intensiteit en niet-traditionele dreigingen, moeten de Europese strijdkrachten zich ook paraat houden voor scenario's met een hoge intensiteit. Vooral omdat conflicten van hoge en lage intensiteit steeds meer de neiging hebben om zich te vermengen. Veel kleine conflicten zullen waarschijnlijk worden beslist met geavanceerde wapens die door grote mogelijkheden worden geleverd. De uitdaging voor de Europese landen om de veiligheid van hun soldaten en hun vrijheid van handelen te waarborgen is waarschijnlijk nog nooit zo groot geweest.

d. Onstabiele regionale omgeving

De veiligheidsomgeving van de Belgische staat en, op grotere schaal, van de EU en haar bondgenoten, wordt dus bedreigd door een hele reeks structurele krachten en groeiende uitdagingen, in een context van zowel toenemende concurrentie tussen grootmachten en pogingen van niet-statelijke actoren om hun rol in het huidige systeem van mondiaal bestuur te (her)definiëren.

i. De trans-Atlantische betrekkingen met het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten

Vooruitblikkend naar 2030 is het in het belang van België om de politieke en handelsrelaties tussen de EU en het Verenigd Koninkrijk in stand te houden en tegelijk om de samenwerking op veiligheidsgebied met die staat te bewaren.

Van hun kant blijven de Verenigde Staten een strategische bondgenoot waarmee wij globaal gezien dezelfde waarden en politieke belangen delen. De concurrentie tussen de grootmachten zou steeds meer aanzienlijke uitdagingen kunnen stellen voor zijn netwerk van bondgenootschappen in Europa, het Midden-Oosten en de Indo-Pacific. België en de EU zullen in die context hun nationale belangen moeten bepalen en daarnaar handelen. Hoewel de VS het idee van Europese eenheid genegen blijven, is er een groeiende behoefte om het gebrek aan evenwicht binnen de NAVO aan te pakken.

ii. De brede zuidelijke periferie van Europa

Volgens de *Fragile States Index* telt de brede zuidelijke periferie van Europa, bestaande uit Noord-Afrika, de Sahel, Centraal-Afrika, de Hoorn van Afrika en het Midden-Oosten, ook in 2021 enkele van de meeste kwetsbare staten ter wereld. Die staten hebben allemaal te maken met instabiliteit, die met name verband kan houden met recente of huidige (burger)oorlogen, terrorisme en de uitbreiding van gewelddadige extremistische netwerken, piraterij, grensoverschrijdende misdaad, gebrek aan economische vooruitzichten, fundamentele geo-economische veranderingen, nepotisme, maatschappelijke polarisatie, interne ontheemding en ongecontroleerde migratie, proliferatie van illegale wapens, voedselonzekeerheid of de gevolgen van klimaatverandering. De instabiliteit van die fragiele staten blijft – en zal ook in 2030 nog – grote gevolgen hebben voor de politiek-sociale, economische en veiligheidssituatie van de EU, en a fortiori van de Belgische staat en zijn burgers. Zo blijft de zuidelijke periferie van Europa een complex geopolitiek en geostrategisch theater.

In die context van permanente onvoorspelbaarheid, vooral in het Midden-Oosten, zal concurrentie tussen Saoedi-Arabië en Iran verder neigen de geopolitiek van de regio te bepalen. Het op olie gebaseerde economische model van Saudi-Arabië zal naar verwachting blijven afkalven. De jonge bevolking en de aardgasvelden van Iran zouden dat land de komende decennia wel eens betere kaarten kunnen geven. Turkije zou zichzelf kunnen doen gelden als een derde alternatieve macht in de regio. Het gebied blijft interessant voor België en de EU om geo-economische, geopolitieke en geostrategische redenen. Landen als Qatar of Israël zouden tegen 2030 aan geo-economisch belang kunnen winnen, aangezien aardgas relatief belangrijker zal worden dan olie in de strategie voor energiediversificatie. De Golf van Aden is vanwege zijn ligging een strategische plek. Het is de toegangspoort tot het Suezkanaal naar de Europese gebieden en zal van vitaal belang blijven voor de vrijheid van scheepvaart en de veiligheid van de handel. Bovendien, zoals blijkt uit zijn steunbasis in

Djibouti, zal China's economische en politieke voetafdruk waarschijnlijk toenemen, waardoor de invloedssferen verschuiven.

Bovendien zullen factoren van instabiliteit in Noord-Afrika en Klein-Azië ook daar extra druk uitoefenen op de middelen en kunnen leiden tot daaropvolgende veiligheids crises. Op het vlak van de Belgische energiezekerheid kunnen er ook nieuwe opportuniteiten tot samenwerking ontstaan met de landen in de regio waar nieuwe aardgasvoorraden werden ontdekt. Dit laatste zou echter bestaande rivaliteiten kunnen vergroten of nieuwe creëren.

Bovendien wordt verwacht dat de verspreiding van gewelddadig extremisme de aanwezigheid van externe militaire actoren zal versterken, vooral in de Sahel, gezien de geostrategische ligging als knooppunt voor de doorvoer van vluchtelingen naar Europa. De aanwezigheid van grootmachten zou kunnen toenemen, zoals de contraterrore-initiatieven van Europese en Euro-Atlantische actoren, maar ook van lokale actoren.

iii. De oostelijke periferie van Europa

Door het Russische streven naar een bufferzone tussen zijn grondgebied en de EU en haar strategische partners, blijft de situatie in Oekraïne en Wit-Rusland in het komende decennium waarschijnlijk zeer instabiel. Rusland zal het komende decennium mogelijk zijn subversieve acties voortzetten om de NAVO en de EU te verzwakken.

Die acties zullen zeker doorgaan tot in de Kaukasus, waar de instabiliteit dus mogelijk ook zal aanhouden. Economische problemen⁵, etnische spanningen en de invloed van regionale machten zullen de regio de komende jaren waarschijnlijk blijven destabiliseren. Dit kan gevolgen hebben voor de veiligheid van de EU in het Zwarte-Zeegebied en voor de doorvoer van olie en gas naar de Unie. Vooral in Georgië zal Rusland zich bijvoorbeeld waarschijnlijk nog steeds niet neerleggen bij de uitbreiding van de invloedssfeer van de NAVO en de EU, in een poging om zijn eigen regionale invloed in de Zwarte Zee te creëren. In het algemeen zal de aanwezigheid en onvoorspelbaarheid van regionale machten waarschijnlijk aanhouden, terwijl zij mogelijk ook hun desinformatie- en propaganda-activiteiten tegen de EU en regeringen van haar lidstaten kunnen opvoeren.

Daarnaast kunnen initiatieven van reguliere niet-Europese actoren in Centraal- en Oost-Europa ook een destabiliserende factor vormen voor de eenheid van de EU, en voor de EU als een wereldspeler op het systemische niveau. In de Westelijke Balkan zullen de politieke instabiliteit en de aanhoudende interetnische spanningen van hun kant de interne politieke en economische hervormingsprocessen waarschijnlijk nog lange tijd blijven vertragen. Dit zal bovendien zeker een negatief effect hebben op de regionale betrekkingen. De integratie in de EU zal waarschijnlijk de belangrijkste politieke doelstelling blijven. De kans dat dit op korte tot middellange termijn lukt, is echter gering. Hoewel gewapende conflicten tussen staten tussen nu en 2030 onwaarschijnlijk zijn, blijft de grote waarschijnlijkheid van intern interetnisch geweld een bedreiging, omdat dit zou kunnen leiden tot migratiestromen naar de EU. Verscheidene statelijke actoren zouden, elk op hun eigen manier, deze situatie kunnen uitbuiten, vooral om hun invloed te handhaven of uit te breiden.

iv. De noordelijke periferie van Europa

De nieuwe klimatologische realiteit biedt geostrategische en geo-economische kansen in het Noordpoolgebied. Van Alaska tot de Sakhalin-eilanden kan zich een potentiële nieuwe energiegordel (gas en olie) vormen. Grondstoffen zijn in aanzienlijke hoeveelheden aanwezig. De regio is rijk aan vis en biedt kansen voor extra zeeroutes. Die ontwikkeling is vooral belangrijk voor Rusland, dat de

⁵ Dit is een doorvoerregio voor heel wat pijpleidingen.

huidige en toekomstige economische voordelen als gevolg van het smelten van de arctische ijskap kan omzetten in meer middelen om militaire investeringen te ondersteunen. Bovendien zou de huidige militaire opbouw van Rusland in het Noordpoolgebied kunnen leiden tot een verdere militarisering van de EU- of NAVO-lidstaten. Ook China vergroot zijn greep in de regio, door een partnerschap met Rusland voor de export van gas. De ontwikkelingen in Groenland moeten nauwlettend worden gevolgd, met name betreffende de rol van China in dit gebied, zijn interesse in grondstoffen en zijn potentiële militaire rol in de regio.

v.Azië

De landen van Centraal-Azië zullen naar verwachting in toenemende mate aansluiting vinden bij de wereldeconomie. De veiligheid en geopolitiek in de regio, ook in Zuid-Azië, zullen waarschijnlijk gedomineerd blijven door de driehoek Pakistan-India-China. Vijandigheid tussen India en Pakistan enerzijds en concurrentie tussen India en China anderzijds zullen elke poging tot regionale integratie blijven dwarsbomen. Door zijn economische groei en aanzienlijke technologische investeringen zal India zeker een cruciale partner zijn voor de EU-landen, waaronder België.

Zuid-Azië is een van de snelst groeiende economieën ter wereld, maar blijft sterk gefragmenteerd in termen van regionale economische integratie. Een open conflict tussen India en Pakistan of tussen India en China is een mogelijkheid die wereldwijde gevolgen zou hebben vanwege het nucleaire potentieel. De militaire uitgaven van alle landen in de regio kunnen toenemen in termen van personeel en materieel. De aanzienlijke minerale hulpbronnen van Centraal-Azië zouden de regio ook tot het toneel kunnen maken van concurrentie tussen staats- en particuliere actoren. De gevolgen van de klimaatverandering zullen een verschrikkelijke impact hebben, groter dan in de meeste regio's. Ze zullen waarschijnlijk de blijvende armoede en ongelijkheid in de Zuid-Aziatische landen nog versterken, de menselijke veiligheid aantasten en leiden tot massale ontheemding van de bevolking in de regio, maar ook tot vluchtelingenstromen naar Europa.

In Oost-Azië zal het Koreaanse schiereiland zeker bijzondere aandacht blijven krijgen. Noord-Korea zou over volledige nucleaire capaciteiten kunnen beschikken, inclusief ballistische raketten gelanceerd vanuit onderzeeërs. In dat geval zal dit arsenaal, dat het Amerikaanse continent kan bereiken, de spanningen op het schiereiland verder doen toenemen en de mogelijkheid verminderen van een vredesakkoord tussen Noord- en Zuid-Korea. Oost-Azië is anderzijds ook de thuisbasis van de ontluikende technologische wereldmachten. Gezien de technologische vooruitgang van die landen is het aannemelijk dat hun concurrentie ook in het cyberdomein zal worden voortgezet, met een potentieel wereldwijd besmettingseffect, ook op NAVO-niveau.

De Zuidoost-Aziatische regio is van cruciaal belang voor de wereldeconomie en is de thuishaven van de drukste scheepvaartroutes ter wereld, vandaar het belang van de Straat van Malakka en de veiligheid ervan. De regio is de thuisbasis van verschillende opkomende economieën en zal waarschijnlijk van cruciaal belang blijven voor de economische stabiliteit en de welvaart van België in het kader van veilige handelsroutes.

De opkomst van het nationalisme in de regio en ook in Oost-Azië, gevoed door wederzijdse historische grieven, zal echter naar verwachting de geopolitieke en veiligheidssituatie ingewikkelder maken door verdere polarisatie van de politieke en sociale context. Maritieme territoriale geschillen, met name in de Zuid-Chinese Zee, en de toegenomen uitgaven voor en ontwikkeling van militaire macht in alle landen zullen de stabilisatie van de regio waarschijnlijk in de weg staan en kunnen ook de spanningen en het wantrouwen vergroten tussen de regionale actoren, met inbegrip van de Verenigde Staten en meer algemeen de Euro-Atlantische bondgenoten.

vi. Betrekkingen met verder van Europa gelegen regio's: Oceanië en Centraal- en Zuid-Amerika

In Oceanië zal de invloed van China in het komende decennium blijven toenemen. Hoewel België geen directe belangen in de regio heeft, behalve economische handel met Australië en in mindere mate Nieuw-Zeeland, hebben de bondgenoten van België, met name de Verenigde Staten, Verenigd Koninkrijk en Frankrijk, regionale belangen. Toch zou de Belgische staat gevraagd kunnen worden om een bijdrage te leveren aan de verdediging van de belangen van zijn strategische partners.

Zuid- en Centraal-Amerika vormen een geopolitiek gebied dat wat de Belgische belangen betreft verder weg ligt. Niettemin is en zal het continent het voorwerp van geo-economische en geostrategische concurrentie tussen de Verenigde Staten en China blijven. De opkomst van het populisme in sommige van deze Zuid-Amerikaanse landen, zoals Brazilië en Venezuela, kan ertoe leiden dat zij gevoeliger worden voor de algemene Chinese invloed, die op zijn beurt de economische activiteit van Europa naar Azië kan verleggen. Met het toenemende belang van hernieuwbare energie zal zeker de Zuid- en Centraal-Amerikaanse regio, door de aanwezigheid van mineralen, belangrijker worden voor de energiediversificatie van België. Als gevolg van de algemene toename van de grensoverschrijdende georganiseerde misdaad zouden bovendien de veiligheidsrisico's van grensoverschrijdende criminele netwerken zoals de Colombiaanse drugskartels in de Antwerpse regio kunnen toenemen en bijgevolg moeten worden aangepakt.

e. Conclusie

De hyperconnectiviteit van de wereld is zowel een kans als een destabiliserende kracht. De regionale en systemische veiligheid en stabiliteit zijn de afgelopen tien jaar verslechterd. Belangrijker is dat de polarisatie van samenlevingen de spanningen tussen individuen maar ook tussen statelijke actoren kan vergroten. Die polarisatie kan ook de voorwaarden scheppen om de legitimiteit en het gezag van regeringen en politieke instellingen in twijfel te trekken, zowel in democratieën als in autoritaire regimes. De betwisting van politieke macht en de mechanismen van veiligheidsbeheersing op internationaal niveau zal de neiging hebben om zich te richten op de normen, standaarden en instellingen. Daardoor zal het multilateralisme steeds meer onder druk komen te staan en zullen unilaterale acties en het gebruik van geweld worden aangemoedigd als een legitiem mechanisme voor politieke actie.

Tegen 2030 moeten daarom beheersmechanismen worden ingevoerd om het hoofd te bieden aan structurele krachten, gaande van pandemieën tot opkomende en ontwrichtende technologieën, waaronder klimaatverandering en demografische problemen. Rekening houdend met die verslechterende veiligheidsomgeving zal de Belgische Defensie zich moeten aanpassen, prioriteiten moeten bepalen en zichzelf moeten uitrusten om een dusdanig niveau van voorbereiding te bereiken dat het een geloofwaardige bijdrage kan leveren aan zijn strategische partnerschappen en allianties (vb. EU en NAVO). Op die manier kan het alle soorten conflicten helpen voorkomen - kinetisch en niet-kinetisch, lage en hoge intensiteit, inclusief indirecte en directe confrontaties tussen grote mogendheden of tussen statelijke en niet-statale actoren, in steeds complexere operatiegebieden.

2. De positie van de Belgische Defensie in een uitdagende veiligheidsomgeving

Defensie is een belangrijke actor die invulling geeft aan de behoefte aan veiligheid die naar voor komt uit de analyse van de veiligheidsomgeving. Defensie is bovendien een essentieel instrument voor een geloofwaardig buitenland- en veiligheidsbeleid.

De evolutie van de veiligheidsomgeving zal evenwel een grotere betrokkenheid en meer inzet vergen waarop de Belgische Defensie zich moet voorbereiden, ondanks de investeringen opgenomen in de vorige Strategische Visie en wet houdende de militaire programmering. Bovendien moet, gezien de toenemende onzekerheden en geopolitieke veranderingen, een meer proactieve en anticiperende strategische cultuur ontwikkeld worden.

“Onze Europese en trans-Atlantische partners verwachten van ons land een inzetbare capaciteit, waarbij België zijn verantwoordelijkheid opneemt en een relevante bijdrage levert tot de collectieve veiligheid van onze burgers.”
(Regeerakkoord van 30 september 2020)

De essentie van onze Defensie is het bijdragen aan de veiligheid van landgenoten en de vrijwaring van onze waarden en wereldwijde belangen. Die laatste vormen de basis voor onze vrijheid, welzijn en welvaart. Door de Europese verankering van onze belangen en waarden zijn het nationale, Europese en Euro-Atlantische veiligheidsbeleid onlosmakelijk met elkaar verbonden.

Defensie draagt bij aan de internationale veiligheid zodat bestaande dreigingen onze maatschappij niet negatief kunnen beïnvloeden en om te vermijden dat nieuwe dreigingen ontstaan tegen ons nationaal grondgebied. Defensie draagt eveneens bij aan het vrijwaren van de wereldwijde stromen (*global flows*) die van essentieel belang zijn voor onze open economie en dus voor de welvaart en het welzijn van de bevolking. In dit hoofdstuk wordt vanuit de analyse van de veiligheidsomgeving en vertrekkende van de kerntaken van een Defensie aangegeven welke positionering onze Defensie dient in te nemen naar 2030 toe om onze veiligheid, welvaart en welzijn te verzekeren.

Ons defensiebeleid moet de missies bepalen waaraan de Belgische strijdkrachten deelnemen. Uit de omgevingsanalyse en de bijdragen van Belgische defensie-experten kwamen verschillende mogelijke kerntaken naar voor die Defensie moet kunnen uitvoeren. Alvorens die te bespreken, moeten we echter eerst hun onderbouwing en de voorwaarde voor een goede uitvoering ervan toelichten. De basis van elke verdediging ligt in haar niveau van voorbereiding en haar integratie in de samenleving die zij beoogt te verdedigen. Die integratie, en a fortiori het maatschappelijke draagvlak ervan, is werkelijk het fundament of het zwaartepunt van waaruit alle kracht en veerkracht worden gegenereerd.

a. Nationale paraatstelling: opbouwen van de strijdkrachten, waarborgen van een veerkrachtige samenleving

Het militaire vermogen om op te treden komt niet uit de lucht vallen: het wordt zorgvuldig opgebouwd aan de hand van een aantal parameters. Op nationaal niveau vereist dit het vermogen om de veiligheidsomgeving te analyseren, operaties te plannen en te leiden, en te beslissen over de inzet van de troepenmacht – en die van de nodige middelen te voorzien. Als nationale instelling is Defensie dan ook van cruciaal belang om het vereiste niveau van paraatstelling te handhaven voor de uitvoering van alle andere missies en om de veerkracht van de samenleving als geheel te helpen bevorderen. Die twee dimensies – paraatheid en veerkracht – zijn nauw met elkaar verweven.

Militaire paraatheid verschaft de samenleving middelen om schokken op te vangen en op elke noodsituatie te reageren. De veerkracht van de samenleving berust derhalve ook in grote mate op het leger, dat een van de sokkels vormt voor de continuïteit van de regering. Omgekeerd veronderstelt militaire paraatheid dat de strijdkrachten volledig zijn ingebed in de samenleving die zij verdedigen. Een hoge staat van paraatheid vereist voldoende personeel, leveringszekerheid met betrekking tot materieel en een commando- en opleidingssysteem om menselijke, materiële en financiële middelen om te zetten in bruikbare capaciteiten en het vermogen om die langdurig te ondersteunen.

De nationale militaire paraatstelling handhaven en aldus bijdragen aan de maatschappelijke veerkracht, is het fundament van ons defensiebeleid. Dit zorgt ervoor dat elke Belgische regering – zij het nu of over een generatie – de mogelijkheid en de vrijheid heeft om op te treden wanneer zij dat wil. Zonder dit fundament kan geen van de andere opdrachten met succes worden vervuld. Het militaire inlichtingsstelsel en de defensiestaf informeren de Nationale Veiligheidsraad (NVR) en de Ministerraad en maken de besluitvorming mogelijk. De structuur ‘krijgsmacht’, die alle geospaatial domeinen omvat, verschaft de besluitvormers de middelen om op te treden wanneer daarom wordt gevraagd. Tegelijkertijd draagt de nationale instelling Defensie bij tot de werkgelegenheid, de industriële activiteit, onderzoek en ontwikkeling en de maatschappelijke veerkracht. Doordat de strijdkrachten volledig in de samenleving zijn ingebed, kunnen zij de aantallen manschappen en de veilige aanvoer van materieel genereren die zij nodig hebben om de juiste graad van paraatheid voor al hun opdrachten te handhaven, zowel op het nationale grondgebied als op buitenlandse operatieterreinen.

b. De kerntaken van Defensie

“De kerntaken van de Belgische Defensie zijn collectieve verdediging, collectieve veiligheid en bescherming van de Belgische onderdanen in het buitenland. Bovendien, door haar verankering in de samenleving kan Defensie bijdragen tot de veiligheid, in de brede zin van het woord, van de bevolking op het nationale grondgebied en dit ongeacht de crisis.”

(Principe nr. 1 – fragment)

De term ‘collectieve’ in ‘collectieve verdediging’ en ‘collectieve veiligheid’ wijst op het feit dat beide kerntaken in essentie een Europees en vaak Euro-Atlantisch gegeven zijn. Indien onze Defensie een relevante bijdrage wil leveren aan de Europese veiligheid - die het ruimere kader vormt van onze nationale veiligheid - dan moeten alle Belgische defensiecapaciteiten daar op een gepaste manier aan bijdragen.

‘Collectieve veiligheid’ betreft een bijdrage buiten de eigen landsgrenzen (en die van onze bondgenoten), op plaatsen die relevant zijn voor onze eigen veiligheid. Bij ‘collectieve verdediging’ daarentegen, ligt het accent op het verdedigen van het nationale grondgebied van de NAVO en EU-lidstaten, alsook op het voorkomen van een schending van de territoriale integriteit via militaire afschrikking. Als reactie op de gebeurtenissen van 11 september 2001 raakte het bondgenootschap echter actief betrokken bij de strijd tegen het terrorisme. Het lanceerde meer in het bijzonder zijn eerste operaties buiten het Euro-Atlantische gebied, waarbij het voor het eerst in zijn geschiedenis een beroep deed op artikel 5 van het Verdrag van Washington. Dit houdt in dat een aanval op een NAVO-lid wordt beschouwd als een aanval gericht tegen alle bondgenoten en dat er dus sprake is van zelfverdediging. Met andere woorden, ‘collectieve verdediging’ kan ook in een ander perspectief worden begrepen dan enkel op het nationale grondgebied van de lidstaten van het bondgenootschap.

De bescherming van de Belgische onderdanen in het buitenland en personen door de overheid gemachtigd om van die bescherming te genieten (rechthebbenden) betreft de bijdrage van Defensie aan het verzekeren van de fysieke veiligheid van de Belgen in het buitenland en rechthebbenden, wanneer de lokale autoriteiten hiertoe niet meer in staat zijn.

De definiëring van deze kerntaken is belangrijk, aangezien die bepalen in welke capaciteiten onze Defensie specifiek moet investeren.

Defensie kan echter altijd ingezet worden door de regering in het kader van bijkomende nationale en internationale opdrachten op basis van de beschikbare capaciteiten. Dit kan gaan om capaciteiten die beschikbaar zijn omdat de lopende nationale operationele inzet lager ligt dan het ambitieniveau, of het kan gaan om capaciteiten die beschikbaar zijn doordat ze zich in de paraatstelfase bevinden.

Bijkomende taken van Defensie zijn:

- humanitaire opdrachten die zowel nationaal als internationaal kunnen uitgevoerd worden;
- defensiediplomatie⁶;
- steun aan de ontwikkeling van en controle op de naleving van internationale verdragen inzake wapenbeheersing, wapencontroles, non-proliferatie en ontwapening.

In dit hoofdstuk zullen we aangeven hoe de kerntaken zich verhouden binnen de veiligheidsomgeving en welke impact de algemene positionering van Defensie in deze omgeving heeft op de toekomstige capacitaire configuratie. In hoofdstuk 5 zullen de capaciteiten zelf meer in detail worden behandeld.

i. Collectieve verdediging: afschrikking en verdediging

Na de Koude Oorlog raakte de collectieve verdediging op de achtergrond en verschoof het zwaartepunt van de Belgische Defensie geleidelijk naar collectieve veiligheid, waarbij expeditieaire operaties buiten het grondgebied van de EU en de NAVO de belangrijkste missie werden. In de realiteit zijn collectieve afschrikking en verdediging altijd van vitaal belang gebleven; de Russische invasie in Oekraïne heeft dit alleen maar onderstreept.

Gezien de assertiviteit van Rusland en de strategische verschuiving van de VS van Europa naar Azië, moeten de Europese staten, waaronder België, hun bijdrage tot de afschrikking en de verdediging van de NAVO aanzienlijk opvoeren. In dit verband zal het strategisch concept van de NAVO van juni 2022 helpen om het bondgenootschap voor te bereiden op een wereld van met toenemende concurrentie en dreigingen. Het zal uitdrukking geven aan een hernieuwde toewijding aan de kernwaarden en aan het blijvende doel van het bondgenootschap om de vrijheid en veiligheid van al zijn lidstaten te beschermen met politieke en militaire middelen. De vitale veiligheidsbelangen van België zijn verankerd in, en dus fundamenteel afhankelijk van, het systeem van collectieve verdediging. De missie van collectieve verdediging is veeleisender dan collectieve veiligheid en moet derhalve voorrang krijgen wat betreft uitrusting, manschappen, doctrine, planning, opleiding, paraatheid en voorraden.

De NAVO zal een collectieve defensieorganisatie blijven die gebaseerd is op afschrikking en het vermogen om agressie met alle mogelijke middelen tegen te gaan. De algemene strategie van de NAVO is gebaseerd op een passende mix van conventionele, nucleaire en raketverdedigingscapaciteiten. Het opvoeren van de conventionele vuurkracht en de cyberinvloed van de bondgenoten zal in ieder geval van cruciaal belang zijn om in alle mogelijke scenario's een geloofwaardige afschrikking te handhaven. Bovendien is er een groeiende behoefte aan meer

⁶ Defensiediplomatie heeft tot doel een vertrouwensrelatie op te bouwen tussen verschillende landen door middel van verschillende militaire ad-hocacties, zoals de uitwisseling van militair personeel, bezoeken aan schepen en vliegtuigen, contacten tussen staven, en gezamenlijke trainingen en oefeningen. Die bijkomende missie wordt verzekerd door de beschikbare Defensiecapaciteiten, in het bijzonder in het kader van paraatstelling.

flexibiliteit en aan de mogelijkheid om versterkingen in te zetten in afgelegen gebieden. Militaire mobiliteit, veilige communicatie en bevoorradingstoegang zijn prioriteiten.

Door de aanwezigheid van verschillende Noordzeehavens vormt België een van de belangrijkste slagaders voor de versterking en ondersteuning van de strijdkrachten in Centraal- en Oost-Europa. Met de oostwaartse uitbreiding van de NAVO zijn de afstanden groter geworden. De scheidingslijnen zijn vervaagd. Het netwerk van territoriale depots bestaat niet meer en de voorraden moeten mobieler zijn. Verschillende confrontatieloga's worden gecombineerd en bestrijken zeer uiteenlopende domeinen, gaande van het cognitieve domein tot het domein van de hoogste intensiteit en dit op verschillende locaties. De snelheid van reageren en beslissen geeft een aanzienlijk voordeel in de vijf operationele domeinen van de NAVO (Zee, Land, Lucht, Ruimte⁷ en Cyberspace). Een vooruitgeschoven aanwezigheid van de NAVO langs de oostflank en het vermogen om flexibel te reageren op alle denkbare scenario's – wat een niveau van paraatheid (*readiness*) vereist voor, indien nodig, gevechtsoperaties – zijn van essentieel belang. België moet zijn deel van de lasten (*burden sharing*) en bijbehorende risico's (*risk sharing*) op zich nemen als het de Europese en Euro-Atlantische veiligheidsstructuur werkelijk wil ondersteunen.

ii. Collectieve veiligheid: bijdragen tot de internationale ordehandhaving

Tot de strategische belangen van België behoort een stabiele en op regels gebaseerde internationale omgeving. Daarom moet België dus ook blijven bijdragen tot de collectieve veiligheid. Dit houdt in dat actief wordt deelgenomen aan internationale crisisbeheersingsoperaties⁸, missies ter ondersteuning van de veiligheidstroepen, vredesondersteuningsoperaties en, indien nodig, gevechtsoperaties tegen tegenstanders die de internationale orde dreigen te destabiliseren.

België en de andere Europese staten moeten hun capaciteit verhogen om het hoofd te bieden aan elke crisis in hun periferie die onder de drempel van artikel 5 van de NAVO valt.

De bestaande ontradingsinitiatieven van de NAVO worden momenteel aangevuld met middelen die specifiek een antwoord kunnen bieden op een hybride dreiging. Performante en versterkte inlichtingendiensten zijn essentieel als eerste schakel om snel hybride dreigingen te herkennen en die te begrijpen, zodat snel gereageerd kan worden om escalatie te voorkomen, bijvoorbeeld via de inzet van *Special Operations Forces* (SOF)⁹. In dat kader spelen de defensieattachés een belangrijke rol, die tevens moet worden versterkt voor zover ze ook deelnemen aan onder meer het verzamelen en delen van inlichtingen.

Telkens wanneer nodig, moeten België en zijn Europese partners autonome expeditionaire operaties kunnen lanceren om te voorkomen dat veiligheidsdreigingen overslaan naar de EU, om humanitaire steun te verlenen aan partnerlanden in nood, of om te verhinderen dat externe mogendheden de veiligheid van EU-buurlanden en daarmee mogelijk ook die van de unie in gevaar brengen.

De Europese landen zullen dus in de toekomst minder beroep kunnen doen op de strategische ondersteunende capaciteiten (*strategic enablers*) van de Verenigde Staten zoals tankervliegtuigen, verkenningsdrones, precisielangeafstandsmissiles, de SOF, offensieve cybercapaciteiten en inlichtingenvergaring. Deze capaciteiten zijn echter essentieel voor o.a. crisisbeheersingsoperaties

⁷ In 2019 erkende de NAVO de ruimte als het 5^e operationele domein.

⁸ Crisisbeheersingsoperaties (*crisis management operations*) zijn operaties met civiele en/of militaire middelen om te voorkomen dat een veiligheids crisis ontaardt in een conflict, of om conflicten die gevolgen hebben voor de veiligheid en belangen van ons land of onze bondgenoten te onderbreken of (helpen) oplossen. Crisisbeheersingsoperaties kunnen ook plaatsvinden als onderdeel van de verantwoordelijkheid voor de bescherming (*responsibility to protect*) van een bevolking die wordt blootgesteld (of een hoog risico loopt te worden blootgesteld) aan grootschalig fysiek geweld. Dit is immers in strijd met de handhaving van een op regels gebaseerde internationale orde. Crisisbeheersingsoperaties kunnen ook helpen om de stabiliteit in postconflictsituaties te consolideren.

In het kader van het STAR-plan wordt gebruik gemaakt van een meer restrictieve definitie waarbij noch collectieve verdediging noch internationale humanitaire operaties met militaire middelen worden opgenomen als crisisbeheersingsoperaties. Militaire inzet bij crisisbeheersingsoperaties omvat conflictpreventie, preventieve militaire inzet, vredeshandhaving (*peacekeeping*), vrede stichting (*peacemaking*), vredesopbouw (*peacebuilding*) en vredesafdwinging (*peace enforcement*).

⁹ De capaciteit van de *Special Operations Forces* (SOF) omvat de *Special Forces* (SF)/ *Special Forces Group* (SFG), de *Special Forces Support Group* (SFSG) bestaande uit twee paracommandobataljons en de *Special Forces Aviation* (SFA).

aan de grenzen van Europa. De Europese landen zullen dus zelf meer in die capacitaire leemtes (*capability gaps*) moeten investeren om de noodzakelijke autonomie te bekomen.

In dit verband is coördinatie tussen de EU en de NAVO van cruciaal belang. Dit vereist een sterker engagement van de Belgische staat voor een effectieve Europese defensie. De Afghaanse crisis heeft voor Europa eens te meer de noodzaak aangetoond om effectief het ambitieniveau uit te voeren van de globale strategie die de EU in 2016 heeft aangenomen. Sinds de start van de strategische dialoog op lidstaatniveau is die doelstelling opgenomen in het Strategisch Kompas. Dat moet een routekaart vormen die de EU in staat zal stellen een echte veiligheidsactor te worden, in staat om autonoom op te treden wanneer dat nodig is om haar vitale belangen te verdedigen, in goed overleg met de trans-Atlantische partner en de NAVO. De versterking van de Europese actiecapaciteiten, met name op het vlak van crisisbeheersing en weerbaarheid, zal de bijdrage van de EU aan de NAVO, maar ook aan de VN, vergroten.

Wat de ontwikkeling van capaciteiten betreft, kan België waar mogelijk zijn krijgsmacht versterken door samenwerking en integratie met andere landen, naar het voorbeeld van de BENESAM¹⁰, BNU A400M¹¹, EEAW¹², CaMo¹³, EATC¹⁴ of een ander pertinent samenwerkingskader.

De investering van België in belangrijke nieuwe platformen voor alle componenten is een gelegenheid om verdere integratie na te streven. Door te investeren in zijn strijdkrachten en in hun integratie met partners zou België kunnen bijdragen tot een aantal van de kernbouwstenen van PESCO¹⁵ en een rol kunnen spelen in de verdere ontwikkeling ervan.

iii. Bescherming van de Belgische onderdanen in het buitenland

Overall ter wereld bevinden zich landgenoten. De verzekering van de veiligheid van deze Belgen in het buitenland dient in de eerste plaats preventief te gebeuren via een bijdrage van onze overheid aan veiligheid in de wereld, o.a. door diplomatieke actie, ontwikkelingssamenwerking en de inzet van Defensie. Er kunnen zich nochtans situaties ontwikkelen waarbij er een directe bedreiging ontstaat tegen Belgische burgers in een land, regio of stad. Wanneer de lokale autoriteiten niet meer in staat zijn om de veiligheid van onze medeburgers te verzekeren, is het noodzakelijk dat de overheid en waar nodig, Defensie, kan ingrijpen om de veiligheid van deze onderdanen wereldwijd te verzekeren. Indien er een directe bedreiging ontstaat tegen landgenoten in het buitenland, dan wordt die in eerste instantie gecapteerd door onze militaire inlichtingendienst en onze defensieattachés in het buitenland. Die staan in nauw contact met de Belgische diplomatie en consulaire diensten, en de veiligheids- en inlichtingendiensten van bevriende landen. In de meeste gevallen is er een geleidelijke opbouw van een bedreiging ten opzichte van onze onderdanen in het buitenland en kan er getrapt gereageerd worden door de Belgische overheid, eventueel in overleg met andere landen en op Europees niveau. De consulaire diensten zijn verantwoordelijk voor het verwittigen van de Belgische onderdanen die bedreigd worden, zodat deze gepaste maatregelen kunnen nemen, zoals een vertrek via burgertransport vooraleer de veiligheidssituatie verder ontspoot.

De overheid kan evenwel op een bepaald moment beslissen dat een effectieve en onmiddellijke evacuatie van landgenoten noodzakelijk is omdat de veiligheid niet langer gegarandeerd is. Defensie kan via haar strategische middelen transport aanleveren wanneer de burgerdienstverlening reeds werd stopgezet.

Indien er indicaties bestaan dat de veiligheidssituatie in een bepaalde regio kan omslaan en de veiligheid van onze onderdanen in gevaar komt, kan de overheid beslissen om militairen en materieel

¹⁰ BENESAM: Belgisch-Nederlandse Samenwerking is de naam van de Belgisch-Nederlandse marinesamenwerking.

¹¹ BNU A400M: *Belgium-Luxembourg Binational Air Transport Unit A400M* – Binationale Belgisch-Luxemburgse eenheid voor luchttransport.

¹² EEAW: *European Participating Air Forces (EPAF) Expeditionary Air Wing* – Samenwerking tussen Europese naties die de F-16 gebruiken

¹³ CaMo: *Capacité motorisée* – Strategisch partnerschap tussen België en Frankrijk in het kader van het samenwerkingsproject *Capacité motorisée* (CaMo).

¹⁴ EATC: *European Air Transport Command* – Europees commando voor luchttransport.

¹⁵ PESCO: *Permanent Structured Cooperation* – Permanente gestructureerde samenwerking.

te prepositioneren voor een snelle interventie.

Bij imminente of directe bedreigingen van onze onderdanen, zonder mogelijkheid tot prepositionering, zal Defensie op voorstel van de regering een militaire evacuatieoperatie van landgenoten (*Non-Combatant Evacuation Operation* – NEO) uitvoeren. Een aan de beoordeling aangepast flexibel detachement, gaande van een versterking van de veiligheidsteams ter plaatse tot en met een *SOF Task Force*¹⁶, moet in dat kader kunnen worden ingezet met behulp van luchttransportmiddelen.

De feitelijke organisatie van evacuatieoperaties zal in de toekomst meer en meer internationaal en multilateraal verlopen. Met het historisch accent op Sub-Sahara-Afrika en de regio van de Grote Meren levert ons land een evacuatiebijdrage in een internationaal kader, waar andere landen de leiding nemen voor andere regio's. Onze militaire capaciteiten moeten ook kunnen bijdragen aan evacuatieoperaties overal ter wereld, mogelijk onder leiding van andere landen.

Tijdens of naast evacuatieoperaties moet Defensie ook in staat zijn om in samenwerking met strategische partners directe acties uit te voeren overal ter wereld wanneer landgenoten in gevaar zijn, desnoods om Belgische gijzelaars te bevrijden. Leden van het *Special Operations Regiment* (SOR) kunnen ook de veiligheid verzekeren van landgenoten van dewelke de functie noodzaakt dat ze aanwezig blijven in onveilige gebieden, voornamelijk ambassadepersoneel. Daarnaast beschermen zij ook punctueel delegaties via opdrachten van *close protection*.

iv. Bijdrage tot de veiligheid in brede zin van de bevolking op het nationale grondgebied, ongeacht de crisis

De aanslagen op het Europees grondgebied en meer bepaald die van 22 maart 2016, de migratiecrisis en meer recent de COVID-19-pandemie en de overstromingen van juli 2021 hebben de nationale stakeholders bewust gemaakt van de noodzaak van een beter geïntegreerde samenwerking.

De verdediging van de Belgische belangen vereist inderdaad een meer globale, interdepartementale en geïntegreerde aanpak. Dit STAR-plan maakt deel uit van de Nationale Veiligheidsstrategie, die op Belgisch niveau een vertaling vormt van de geïntegreerde aanpak bepaald door de Europese Unie in haar Globale strategie voor het buitenlands en veiligheidsbeleid, goedgekeurd op 28 juni 2016.

Binnen dit kader en op basis van een pragmatische aanpak die Defensie zal ondersteunen, is het noodzakelijk om de evolutie van de Nationale Veiligheidsstrategie volledig te onderschrijven, rekening houdend met het beheer van hybride crises.

De interdepartementale aanpak van hybride crisissen zou in elk geval moeten steunen op een doeltreffende commando en controle, een gezamenlijke vorming en deelname aan (inter)nationale oefeningen, de aanleg van strategische voorraden en verwante middelen.

Voor Defensie in het bijzonder moet die strategie de modaliteiten bepalen voor de inzet van duale militaire capaciteiten die, naast hun prioritaire noodzaak bij militaire operaties, in tweede prioriteit hun nut hebben op het nationaal grondgebied. De uitbouw van die capaciteiten, net als hun financiering en personeelsinvulling, is onlosmakelijk met die strategie verbonden.

Concreet zouden een aantal initiatieven opgezet kunnen worden met de betrokken partners. Het betreft de modernisering van het Maritiem Informatie Kruispunt (MIK), van het oprichten van een nationaal centrum voor de beveiliging van het luchtruim (*National Airspace Security Centre* – NASC) ingebed in het vernieuwde *Control and Reporting Centre* (CRC) in Bevekom, van de activering van de cybercapaciteit van Defensie in het kader van de nationale strategie voor cyberveiligheid, gecoördineerd door het Centrum voor Cyberveiligheid België (CCB), en van de ontwikkeling van een logistieke hub en een medische hub die ook de functie van crisisziekenhuis zal opnemen. Met de realisatie van die initiatieven en van het toekomstige hoofdkwartier, zal Defensie over een moderne

¹⁶ De *SOF Task Force* wordt beschreven in het hoofdstuk 5 over de militaire capaciteiten.

commandocapaciteit beschikken die toelaat om de gegenereerde informatie te integreren en de controle van de operaties verzekert. Bovendien zal het departement de mogelijkheden bestuderen om op het nationale grondgebied zowel expertise als technologieën tegen PNT/GNSS¹⁷-verstoring (meer algemeen bekend als gps), alsook een capaciteit tegen onbemande vliegende systemen (*unmanned aerial systems* – drones) beschikbaar te stellen en bijdragen aan de studie voor het inrichten van een functie crishospitaal ingebed in de capaciteit van het militair hospitaal.

Defensie neemt trouwens vandaag ook al structureel veiligheidstaken op het nationaal grondgebied voor haar rekening, deels via de specialistische middelen voor territoriale beveiliging (*Air Policing* met gevechtsvliegtuigen en *Actie Staat op Zee* met kustpatrouilleschepen) en deels vanuit historisch gegroeide expertise (DOVO¹⁸, SAR¹⁹-helikopters, nationale taken van de ADIV²⁰, bepaalde capaciteiten van de militaire medische ondersteuning).

De twee gevechtsvliegtuigen die Defensie permanent ter beschikking stelt van de NAVO op het nationale grondgebied voor het uitvoeren van de *Quick Reaction Alert*-opdracht, worden vanuit interdepartementale efficiëntie-overwegingen ook ingezet voor de noodzakelijke opdrachten in het kader van de interne veiligheid (*Air Policing*) of de antiterreurmaak *Renegade*²¹. Hetzelfde geldt voor de kustpatrouilleschepen van de Marine die altijd paraat staan om eventuele militaire dreigingen in onze maritieme verantwoordelijkheidszone op te volgen. Die schepen kunnen eveneens taken uitvoeren zoals visserijcontrole, het tegengaan van trafieken (drugs, mensenhandel), milieuhandhaving en het leveren van steun bij rampen en incidenten. Vanuit een overheidsbreed perspectief is de bijdrage van deze capaciteiten aan de veiligheid op het nationale grondgebied een optimalisering van het gebruik van overheidsmiddelen.

Bepaalde subcapaciteiten van de militaire medische capaciteit, namelijk de mogelijkheid om een noodhospitaal in te richten in het Militair Hospitaal in geval van rampensituaties, het noodmortuarium van het Militair Hospitaal en de capaciteit om geneesmiddelen te produceren, zijn eveneens hoofdzakelijk gericht op de veiligheid op het nationale grondgebied. Andere militaire capaciteiten zijn hiervoor bijkomend gedimensioneerd, zoals bijvoorbeeld de nationale EOD/C-IED²²-respons capaciteit en de taken van DOVO bij het onschadelijk maken, ontmantelen en opruimen van achtergelaten en niet-ontplofte munitie en explosieven.

De toekomst van de medische ondersteuning wordt meer uitgebreid besproken in hoofdstukken 5 en 6 maar de rol van de militaire medische ondersteuning binnen de veiligheid op het nationale grondgebied zal evenwel blijvend verzekerd worden. Defensie heeft eveneens structuren ingericht om een goede interdepartementale coördinatie inzake veiligheid op het nationale grondgebied te verzekeren, namelijk het MIK en de militaire provinciecommando's die in hoofdstuk 5 verder worden besproken. Ook het hierboven besproken NASC valt hieronder.

Naast de beperkte structurele taken wordt er ook bij nationale crisissen een beroep gedaan op de expertise van Defensie en de nationaal aanwezige capaciteiten. Voorbeelden hiervan zijn de bewakingsdetachementen die geleverd werden vanuit de strijdkrachten vanwege een verhoogde terreurdreiging, de plannings- en logistieke ondersteuning tijdens de vluchtelingen crisis en de sanitaire crisis, de manschappen en middelen (boten, voertuigen, genietuigen) voor het beheren van de gevolgen (*consequence management*) van watersnood en andere rampen, CBRNe²³-teams bij chemische rampen, *special forces* ter ondersteuning van de speciale eenheden van de politie, de inzet van het Militair Hospitaal voor de coördinatie, triage en verzorging van grote aantallen gewonden,

¹⁷ PNT/GNSS: *Positioning, Navigation and Time/Global Navigation Satellite System*.

¹⁸ DOVO: Dienst voor Opruiming en Vernietiging van Ontploffingstuigen.

¹⁹ SAR: *Search and Rescue*.

²⁰ ADIV: Algemene Dienst Inlichting en Veiligheid.

²¹ Renegade: de inzet van gevechtsvliegtuigen voor het onderscheppen, identificeren, kapen en – in het uiterste geval – neutraliseren van burgervliegtuigen die als terroristisch wapen gebruikt kunnen worden, zoals tijdens de aanslagen van 11 september 2001.

²² EOD/C-IED: *Explosive Ordnance Disposal/Counter-Improvised Explosive Device*.

²³ CBRNe: Chemisch, Biologisch, Radiologisch, Nucleair en explosief.

de cybercapaciteit ter ondersteuning van het cybernoodplan, de transporthelikopters voor vervoer van gewonden, de inzet van de expertise van het militaire *Aviation Safety Directorate* (ASD) bij vliegongevallen met burgertoestellen of het ondersteunen van de civiele luchtverkeersleiding door militaire luchtverkeersleiders.

“Bij de werking van Defensie wordt ook rekening gehouden met de bijdrage van Defensie tot de nationale weerbaarheid, waarvoor de overheidsstructuren garant staan. Defensie wordt daarmee volledig geïntegreerd in de Nationale Veiligheidsstrategie die momenteel wordt opgesteld.”

(Principe nr. 1 – fragment)

Militaire capaciteiten kunnen er ook toe bijdragen dat de veiligheid, in de brede zin van het woord, van de bevolking op het nationale grondgebied efficiënter en interdepartementaal verzekerd wordt. Een nog betere coördinatie met andere nationale veiligheidsactoren (inclusief via structurele partnerschappen met bedrijven²⁴) kan hiertoe bijdragen. Het is belangrijk voor onze civiele veiligheidsactoren om te weten in welke mate Defensie militaire capaciteiten beschikbaar kan stellen voor nationale inzet. Samenwerking en coördinatie met andere nationale veiligheidsactoren in eenzelfde domein (bijvoorbeeld de Civiele Bescherming voor CBRNe en militaire constructie of de civiele ziekenhuizen voor het Militair Hospitaal) zullen worden nagestreefd en kunnen leiden tot synergieën. Voor vergelijkbare civiele en militaire capaciteiten is er een win-win mogelijk door gezamenlijk (identiek) materieel of afzonderlijk (complementair) materieel te verwerven, of zelfs door duaal materieel te gebruiken. Ontwikkelingslijnen zoals vorming, ondersteuning en infrastructuur kunnen gezamenlijk worden ingericht.

Een versterking van de samenwerking legt ook een goede basis voor nog sterkere coördinatie tussen Defensie en de andere nationale veiligheidsactoren, zoals het NCCN²⁵, de politie en de Civiele Bescherming, alsook in het kader van de Europese globale aanpak (*Comprehensive Approach*) en de NAVO-defensieplanning en civiel-militaire operationele inzet. Defensie zal actief bijdragen aan het versterken van die banden. Het optimaliseren van haar rol in de veiligheid op het nationale grondgebied zal ook bijdragen tot haar maatschappelijk draagvlak, essentieel om haar opdrachten te kunnen uitvoeren. De interventie van Defensie ter ondersteuning van de belangrijkste actoren voor binnenlandse veiligheid zal gebaseerd zijn op vastgestelde regels. De troepen die in dat kader op het terrein worden ingezet, moeten effectieve juridische bescherming genieten.

c. Impact op de Belgische defensiecapaciteiten

“*Warfare is changing*”. Onze mondiale en regionale veiligheidsomgeving zal zich in het komende decennium blijven ontwikkelen. Onze Belgische strijdkrachten zullen dus worden geconfronteerd met aanhoudende en gelijktijdige uitdagingen in fysieke en niet-fysieke domeinen. De toenemende onzekerheden en geopolitieke veranderingen nopen ons bijgevolg tot de ontwikkeling van een meer proactieve en anticiperende strategische cultuur.

Samen met onze partners en bondgenoten moeten wij klaar zijn om over het gehele conflictspectrum te opereren. De sleutels tot succes zijn kennis van de situatie (*situational awareness*), veerkracht, invloed en machtsprojectie, geïntegreerde multidomeinverdediging en domeinoverschrijdende commandovoering. Wij moeten ook een alomvattende interoperabiliteit tot stand brengen en dit kan

²⁴ Bijvoorbeeld bedrijven in de telecommunicatie- en IT-sector in het kader van de cyberveiligheid.

²⁵ NCCN: Nationaal CrisisCentrum – Centre de Crise National.

alleen worden gerealiseerd middels een C4I²⁶-architectuur die operationele commandanten in staat stelt over het noodzakelijke begrip van de situatie (*situational understanding*²⁷) te beschikken, wat wil zeggen intelligenter kunnen waarnemen, beslissen en handelen dan de tegenstander, zowel nu als in de toekomst.

Het streefdoel is een volledig geïntegreerde informatie-uitwisseling via *Joint Command and Control Systems* en dit volledig genetwerkt tussen de operationele domeinen *Air, Land, Marine, Cyber* en *Ruimte*. Het concept *Multi-Domain Operations* zal bepalend worden voor de toekomst. De uitdaging zal erin bestaan om tactisch voordeel en initiatief te bewaren door middel van informatiedominantie, verhoogde interoperabiliteit, verbeterde doeltreffendheid en efficiëntie tijdens operaties. Dat zal uiteindelijk leiden tot daadkrachtige besluitvorming en snelle reacties.

De technologie in wapensystemen zal steeds sneller blijven evolueren. Dit beperkt zich niet alleen tot traditionele kinetische wapensystemen, zoals hypersonische missies, of autonome wapensystemen met gedistribueerde of zwermintelligentie (*swarm intelligence*), maar geldt ook voor niet-kinetische dreigingen zoals elektronische oorlogsvoering, cyberspace en ruimteoorlogsvoering. Door de complexiteit te begrijpen van de operationele omgevingsfactoren en de eigen technologische vooruitgang te omarmen, kunnen we steeds één stap voor zijn op mogelijke tegenstanders in het volledige spectrum van capaciteiten. De mogelijkheid om tegelijkertijd een cascade aan alternatieven te bieden zal de capaciteit van de tegenstander overstijgen waardoor het eigen tactisch voordeel en initiatief bewaard blijven.

Een *conditio sine qua non* hierin is een volledig genetwerkte strijdkracht. Sensoren en effectoren (*sensor/shooter*-wapens) zijn aanwezig in de respectieve componenten. Het is echter de cohesie en flexibiliteit van een gelaagd sensornetwerk en de connectiviteit ertussen dat vroegtijdige waarschuwing kan garanderen. Een krachtig netwerk laat toe om de sensoren en effectoren van wapensystemen te ontkoppelen zodat ze alle andere wapensystemen kunnen ondersteunen. Voorheen verwerkte elke component de informatie binnen zijn eigen netwerksysteem. Door netwerken beter te beveiligen en aan elkaar te koppelen kunnen alle gebruikers beschikken over *realtime* operationele data van alle componenten. Het efficiënter en effectiever samenbrengen van de expertise in de specifieke datanetwerken van elke component zal zorgen voor een betere informatie-uitwisseling in verband met de kerntaken op interwapen niveau (*joint*).

Een doeltreffende conventionele afschrikking en verdediging vereisen het vermogen om klaar te zijn om gevechtsoperaties te voeren in een oorlog met hoge intensiteit. Dit betekent dat de inlichtingencapaciteit, de vuurkracht en het voortzettingsvermogen van onze strijdkrachten moeten worden verbeterd. Deze hebben momenteel een hoofdzakelijk expeditieaire postuur. Wij moeten dus onze inspanningen tussen enerzijds collectieve verdediging en anderzijds de projectie van strijdkrachten in het kader van expeditieaire crisisbeheersingsoperaties opnieuw in evenwicht brengen. Voorts moeten wij bij elke operationele inzet capaciteiten inzake cyber- en informatieoorlogsvoering (*information warfare*) ontwikkelen. Doeltreffend bijdragen aan operaties in het buitenland vereist het vermogen om aanzienlijke eenheden in operaties permanent te ondersteunen, en dit het hele jaar door. Opdat de bijdragen aan de lopende operaties niet onderbroken hoeven te worden, zullen voldoende strijdkrachten nodig zijn. Een organisatie die verantwoordelijk is voor de veiligheid van het land en de bevolking moet immers te allen tijde haar eigen taken en interne procedures kunnen uitvoeren, zonder compromissen te moeten sluiten die de veiligheid van de burgers en haar medewerkers in gevaar kunnen brengen. Een structuur voor de kosten en het personeel van Defensie moet de veilige uitvoering van interne processen verzekeren, haar operationele prestaties garanderen, gericht zijn op aantrekkelijkheid voor het personeel en

²⁶ C4I: Commando, Controle, Communicatie, Computers en Inlichtingen.

²⁷ "Within a military context, understanding is the perception and interpretation of a particular situation in order to provide the context, insight and foresight required for effective decision-making." (Geallieerde gezamenlijke doctrine voor inlichtingen, contra-inlichtingen en veiligheid; *Allied joint doctrine for intelligence, counterintelligence and security – NATO-AJP-2*).

bijzondere aandacht besteden aan de juiste infrastructuur, algemene paraatheid, de bestendigheid van de krijgsmacht en de noodzakelijke investeringen in militaire basisuitrusting. De strijdkrachten moeten met andere woorden in een hoge staat van paraatheid verkeren (*high state of readiness*) en over een beter uitgebouwde logistieke capaciteit beschikken. Dit kan niet worden bereikt binnen het personeelsbestand van 25.000 FTE_u²⁸ dat voorheen was voorzien voor een meer permissieve veiligheidsomgeving.

In het licht van de behoeften van nationale paraatheid, collectieve verdediging en collectieve veiligheid is het moment aangebroken om het gamma en de aantallen uit te breiden. In dit kader is de vermenigvuldiging van synergieën met andere NAVO- en EU-landen onontbeerlijk, te beginnen met de versterkte partnerschappen met onze buurlanden. Het betreft niet alleen de voortzetting en versterking van bestaande partnerschappen (bv. BENESAM met de Nederlandse marine, BNU A400M met Luxemburg, EATC met meerdere Europese partners, CaMo met Frankrijk, C-SOCC²⁹ met Nederland en Denemarken), maar ook de ontwikkeling van nieuwe.

i. Inlichtingen en veiligheid

Inlichtingen zijn van essentieel belang om de beschikbare middelen op passende en efficiënte wijze te kunnen inzetten. Er zijn analyse- en informatieverzamelingscapaciteiten nodig, zowel in menskracht als in technisch opzicht (signaal, beeldmateriaal, kunstmatige intelligentie, *quantum computing*, uitbating en opslag van *big data*), om zowel de autonomie bij de besluitvorming als de crisis- of conflictparaatheid te versterken. Daartoe moeten wij niet alleen onze ISR³⁰-capaciteiten waarborgen, maar uiteraard ook de Algemene Dienst Inlichting en Veiligheid (ADIV) van Defensie versterken en ervoor zorgen dat die zijn ambities altijd waarmaakt.

Daarnaast heeft de ADIV, net als Defensie en andere veiligheidspartners, zijn rol gespeeld bij de totstandkoming van de Nationale Veiligheidsstrategie. De dienst onderschrijft natuurlijk de algemene visie van die strategie. Principe 5 van het STAR-plan bepaalt bovendien met name dat er wordt gestreefd naar verregaande vormen van samenwerking met onder meer andere nationale openbare veiligheidspartners.

Bovendien herbergt België de belangrijkste instellingen van de EU en de NAVO, naast tal van andere internationale organisaties die bescherming verdienen. Om onze positie als gastland te behouden en de veilige werking van die instellingen te handhaven, moet België zijn anti-TESSOC³¹-capaciteiten versterken.

ii. Een militaire capaciteit voor *cyber-influence*

Een militaire cybercapaciteit draagt bij tot het verdedigen van de voor Defensie cruciale communicatie- en wapensystemen, maar moet evenzeer een bijdrage kunnen leveren aan offensieve acties bij expeditieaire inzet.

Naast de bijdrage van cybercapaciteiten aan de inzet in het kader van de collectieve veiligheid, dient ook aangegeven te worden dat deze capaciteiten sinds 2014 erkend zijn als essentiële capaciteiten voor de collectieve defensie van de NAVO. Tijdens de NAVO-top van Wales werd de cyberdimensie toegevoegd aan de dimensies waarin de NAVO aan collectieve defensie doet, vanwege de realiteit dat sommige cyberaanvallen eenzelfde uitwerking kunnen hebben op de territoriale integriteit van

²⁸ FTE_u: *Useful Full Time Equivalent* is gelijk aan het aantal voltijdsequivalenten (VTE) die effectief taken uitoefenen in de organisatie, met uitsluiting van bv. personeel in langdurige opleiding of tewerkgesteld in organisaties buiten Defensie (zoals parastatalen, andere overheidsdiensten of bewaking van de parlementen).

²⁹ C-SOCC: *Composite Special Operations Component Command* – Dit combineert nationale capaciteiten van de drie deelnemende landen in een inzetbaar multinationalaal hoofdkwartier dat specifiek is ontworpen om het bevel te voeren over verscheidene groepen van de *Special Operations Forces*.

³⁰ ISR: *Intelligence, Surveillance and Reconnaissance* – inlichtingenvergaring, bewaking en verkenning.

³¹ TESSOC: *Terrorism, Espionage, Subversion, Sabotage and Organised Crime* – terrorisme, spionage, subversie, sabotage en georganiseerde misdaad.

de bondgenoten als aanvallen met conventionele wapens. Het versterken van onze cybercapaciteit dient dus ook om te voldoen aan de noden van collectieve verdediging. De NAVO ziet dit als een nationale verantwoordelijkheid, maar verwacht van de landen die belangrijke installaties op hun grondgebied hebben, dat zij het voortouw nemen inzake de cyberbescherming ervan.

Er moeten grote inspanningen worden geleverd op het gebied van cyberspace en informatieoorlogsvoering om zowel onze nationale missies als die van collectieve verdediging en veiligheid te vervullen. Een cyber-invloed Component zal worden ontwikkeld om onze militaire operaties en onze nationale weerbaarheid te ondersteunen. Het multidimensionale karakter van cyberspace vraagt om de koppeling van het cyber- en het informatie-/invloeddomein, en om samenwerking en coördinatie op nationaal niveau. De *Homeland Cyberspace Operations* moeten worden aangevuld met cyberspaceoperaties op het terrein en op afstand.

Daartoe moet een groot aantal technici, analisten en personeelsleden gespecialiseerd in dit specifieke domein gericht worden aangeworven en opgeleid. Het versterken van deze capaciteiten zal tevens de capaciteiten van de EU en de NAVO verbeteren en de paraatheid voor gezamenlijke en gecombineerde operaties zowel op binnenlands als op internationaal niveau vergroten.

iii. De entiteiten van de capacitaire dimensie Land

Terwijl de capacitaire dimensie Land zich in het verleden vooral richtte op expeditionaire *crisis response operations*, betekent de heropleving van de competitie tussen de grote wereldmachten dat ze ook conventionele collectieve defensieoperaties moet kunnen uitvoeren. Bijgevolg moeten de organisatie, het materieel en de uitrusting flexibel genoeg zijn om zowel een rol van collectieve defensie als van expeditionaire inzet te kunnen vervullen. Dit vermogen om in al die verschillende scenario's te opereren garandeert onze geloofwaardigheid, niet alleen tegenover de tegenstander, maar ook tegenover de natie, andere departementen en onze internationale partners. In het specifieke kader van de defensieplannen van de NAVO, impliceert de essentiële rol van België als transitland het vermogen om bij te dragen aan de veiligheid van onze communicatie- en bevoorradingslijnen te land, ter zee en in de lucht.

Om zijn opdrachten en verplichtingen in het kader van zowel de NAVO als de EU te kunnen vervullen en toekomstige uitdagingen en dreigingen het hoofd te kunnen bieden, zal de Landcomponent niet alleen de capaciteiten blijven ontwikkelen waarin de oorspronkelijke Strategische Visie voorziet. De Landcomponent zal tevens een aantal capaciteiten die momenteel ontbreken, maar absoluut onontbeerlijk zijn, opnieuw opbouwen. Dit betreft in het bijzonder vuursteun, luchtafweer, het verzamelen van tactische inlichtingen, en logistieke en medische ondersteuning. De duurzame inzetbaarheid van de detachementen zal worden hersteld, waarna de coherente groei van de Landcomponent zal worden opgestart. De Landcomponent zal, om zijn eenheden volledig operationeel en modern te maken, worden uitgerust met een reële tactische helikoptertransportcapaciteit.

Hiertoe worden de entiteiten van de capacitaire dimensie Land geënt op twee onlosmakelijk met elkaar verbonden pijlers: de gemotoriseerde capaciteit (CaMo) en de capaciteit *Special Operations* (SO). Die capaciteiten zijn interoperabel en complementair, en maken het mogelijk een breed scala van operaties uit te voeren, zowel op nationaal grondgebied als in het buitenland. De capaciteit *Special Operations* is van strategische aard. Haar optreden is ofwel beperkt in tijd, ruimte en omvang, zeer specifiek en nauwgezet en biedt aldus een reactie op maat van een welomschreven probleem, ofwel van langere duur wanneer het deel uitmaakt van een inzet ter preventie van een crisis. Conventionele operaties, uitgevoerd door de meer robuuste eenheden van de gemotoriseerde capaciteit, zijn van lange duur en bezetten of verzadigen zelfs het terrein, waardoor hun meer tactische acties de weerbaarheid hebben die onontbeerlijk is voor de definitieve en duurzame oplossing van een conflict of een crisissituatie. De combinatie van die twee pijlers vult dus de robuustheid van de ene aan met het reactievermogen van de andere.

Meer concreet kunnen we dus stellen dat de gemotoriseerde capaciteit een robuuste interwapeneenheid zal vormen die als één geheel ingezet kan worden in een scenario van collectieve defensie en aldus kan bijdragen tot de conventionele afschrikking. Onze gemotoriseerde capaciteit op basis van wielvoertuigen is dankzij haar bescherming en ontplooibaarheid bij uitstek geschikt voor operaties in het kader van collectieve veiligheid. De gemotoriseerde landstrijdkrachten beantwoorden volledig aan inzetomstandigheden voor crisisbeheersingsoperaties in de zuidelijke Europese periferie (Noord-Afrika, Sahel, Midden-Oosten). Het zal dus mogelijk blijven om met de bestaande en toekomstige Belgische landstrijdkrachten meer bij te dragen aan de standbystrijdkrachten van de NAVO in het kader van de collectieve verdediging (*NATO Response Force – NRF* en *Very High Readiness Joint Task Force - VJTF*).

Het SOR zal de ingezette transformatie voortzetten door de aanschaf van onder andere vliegtuigen die kort opstijgen en landen (*short take-off & landing – STOL*), die wendbaarheid en een grotere operationele inzetbaarheid zullen verschaffen dankzij bijkomende logistieke mogelijkheden, medische evacuatie, vuursteun, luchttransport en zelfs een commando- en controlecapaciteit (*command and control*). De integrale SOF-capaciteit is ook een duidelijke versterking van de Belgische mogelijkheden om bij te dragen tot het nieuwe inzetconcept van de NAVO in het kader van de collectieve defensie door onder andere de bijdrage, samen met Denemarken en Nederland, aan het NAVO-project voor een *Composite Special Operations Component Command (C-SOCC)*. Voor Defensie gebeurt de bijdrage vanuit een nationaal *Special Operations Command (SOCOM)*. In het kader van de collectieve veiligheid kunnen *Special Operations Task Groups* speciale operaties uitvoeren van het type 'directe actie' of gespecialiseerde verkenningen binnen een ad-hoc coalitie, onder auspiciën van de EU of de NAVO. Binnen ditzelfde kader kunnen missies voor militaire bijstand een bijdrage leveren aan conflictpreventie door te helpen bij de opbouw van lokale capaciteiten. Tot slot heeft de capaciteit *Special Operations* de opdracht om snelle reactieoperaties uit te voeren, als strategische reserve van de regering op het nationale grondgebied (zoals tijdens de aanslagen van 2016 of nog recentier) of in het buitenland, met name voor de taak om onze onderdanen te beschermen.

Naast die twee grote capaciteiten ontwikkelt de component gespecialiseerde capacitaire modules in de domeinen RSOM³², CBRNe, MP³³ en EOD³⁴.

Op zijn traject naar 2030 zal de Landcomponent voor fundamentele uitdagingen komen te staan. In de eerste plaats zal er sprake zijn van een grondige verjonging van het kader, die op zich positief is en die voortvloeit uit een massale aanwerving, maar die het niet mogelijk zal maken om op korte termijn de vele pensioneringen te compenseren. Ook de komst van belangrijk nieuw materieel is positief, maar dit zal gepaard gaan met het onderhoud van het te kleine aantal oude voertuigen. Ten slotte moet de functionele training worden opgewaardeerd na vijf jaar in mineur na de operatie *Vigilant Guardian (OVG)*, gevolgd door de COVID-crisis en is er nood aan het opnieuw aanleggen van voorraden die een zekere weerbaarheid mogelijk maken en dit overeenkomstig de richtlijnen van de NAVO en de EU inzake paraatheid.

iv. De entiteiten van de capacitaire dimensie Lucht

De luchtvechts capaciteit, momenteel nog op basis van de F-16-*multirole*³⁵ gevechtsvliegtuigen die binnenkort vervangen worden door F-35-gevechtstoestellen, is bijzonder geschikt voor collectieve defensie, aangezien ze snel en over grote afstanden kan ingezet worden. Die capaciteit draagt zowel bij aan de territoriale dimensie van de collectieve NAVO-verdediging, o.a. via luchtverdediging van de grenzen van de lidstaten. In vreedstijd verzekert ze tevens de rol van luchtbewaking (*Air Policing*)

³² RSOM: *Reception, Staging and Onwards Movement*.

³³ MP: *Military Police* – militaire politie.

³⁴ EOD: *Explosive Ordnance Disposal*, het verwijderen en vernietigen van munitie.

³⁵ *Multirole*: de mogelijkheid om met eenzelfde platform zowel luchtverdedigings- als luchtaanvalstaken uit te voeren, evenals grondaanvalstaken, verkenning en directe ondersteuning van grondtroepen.

in het Europese luchtruim, en van terrorismebestrijding (*Renegade*) boven het grondgebied van de Benelux-landen.

De efficiënte inzet van de luchtgevechtscapaciteit hangt sterk af van tankvliegtuigen voor zowel collectieve defensie als collectieve veiligheid. Die essentiële logistieke capaciteit is momenteel te beperkt bij de Europese krijgsmachten voor een autonome Europese inzet met gevechtsvliegtuigen. Een van de initiatieven om hieraan tegemoet te komen, is de gezamenlijke aanschaf en uitbating door een aantal Europese landen, waaronder België, van een vloot van transport en tankervliegtuigen (*Multi-Role Tanker Transport – MRTT*).

De luchttransportcapaciteit wordt gedimensioneerd op de transportbehoeften van het geheel van Defensie, maar wordt ook steeds meer op Europees vlak ingeschakeld. Door transporttoestellen in gezamenlijk beheer uit te baten via het EATC kunnen de deelnemende landen hun nationale capaciteiten efficiënter inzetten.

Wat onze luchtcapaciteiten voor multifunctionele gevechts en transportplatformen en strategische *enablers* betreft, zullen de recente aankopen van vierendertig F-35's, zeven A400M's, één Airbus A330 MRTT en twee systemen MALE RPA³⁶ MQ-9B aangevuld worden met complementaire capaciteiten om bij te dragen aan de huidige en toekomstige operaties. Dit behelst het verhogen van de operationele capaciteiten van de gevechtsvliegtuigen.

België zal investeren in landgestationeerde luchtafweermiddelen tegen kruis, hypersonische en ballistische raketten om onze overheidsinstanties, onze kritieke infrastructuren, de op ons grondgebied gevestigde internationale besluitvormingscentra en de infrastructuur die de aankomst van versterkingen en herbevoorradingen van over de Atlantische Oceaan of het Kanaal moet vergemakkelijken, te beschermen.

v. De entiteiten van de capacitaire dimensie Maritiem

Wat de maritieme capaciteiten betreft, zijn tijdens de vorige legislatuur overeenkomsten gesloten voor de aankoop van twee fregatten voor onderzeebootbestrijding (*Anti-Submarine Warfare Frigate – ASWF*) en zes multifunctionele schepen die middels de specifieke toolboxes geoptimaliseerd zijn voor mijnenbestrijdingsopdrachten.

Onze logistieke aanvoerlijnen, het aspect van vrijheid van navigatie (*freedom of navigation*), alsook de Belgische havens en de onbelemmerde toegang hiertoe, dragen bij tot welvaart in België en Europa. Samen met de kritieke infrastructuur op zee - zoals windmolenparken en communicatiekabels - moeten ze beschermd worden. Tevens zijn onze zeehavens Europese buitengrenzen in het kader van de Europese veiligheid. Onze havens en de Europese aanlooproutes dienen dan ook te allen tijde toegankelijk en vrij van elke dreigingen, afkomstig van onderzeeboten of zeemijnen en mogelijks van terroristische oorsprong, te worden gehouden. De nieuwe generatie mijnenbestrijdingsvaartuigen laten een toekomstgericht gebruikskoncept toe waarbij de komende decennia op nieuwe (technologische) evoluties ingespeeld kan worden. De nieuwe schepen zullen het mogelijk maken om zowel de nationale taken in het kader van de collectieve verdediging uit te voeren, als bij te dragen aan expeditionaire inzet om de Europese maritieme aanvoerlijnen vrij te houden. Met dit innovatieve mijnenbestrijdingsconcept bevestigt de Belgische Defensie haar toonaangevende en mondiaal erkende expertise in een capaciteit die uitermate relevant blijft in de toekomst. In het licht van het toenemende belang van ontrading en collectieve verdediging en om onze verplichtingen gelinkt aan het NAVO-capaciteitenplanningsproces in te vullen, zal België tevens een mijnenlegcapaciteit in het maritieme domein ontwikkelen.

De Surface Combatantcapaciteit (op basis van de fregatten) is belangrijk voor het beschermen van de maritieme aanvoerroutes. De onderzeebootdreiging neemt zowel in de Europese periferie als wereldwijd toe en de NAVO vraagt bijkomende inspanningen van de Europese lidstaten. In

³⁶ MALE RPA: *Medium Altitude Long Endurance Remotely Piloted Aircraft*.

afwachting van de vernieuwing van de fregatten zullen de huidige fregatten van de M-klasse voor de onderzeebootbestrijding en voor de bewaking van de Europese bevoorradingsroutes, die ook een mondiale veiligheidsdimensie hebben, op korte termijn beter worden uitgerust. Dit wordt gerealiseerd door de aankoop en integratie van specifieke modules, waardoor de NH90-fregathelikopters reeds vanaf 2025 inzetbaar worden met een onderzeebootbestrijdingscapaciteit. Vanaf 2027 zullen de nieuwbouwonderzeebootbestrijdingsfregatten met hun NH90-fregathelikopter een speerpunt vormen van onze bijdrage aan de collectieve defensie van de NAVO, aan de vrijheid van navigatie (*freedom of navigation*) en de maritieme veiligheid in het algemeen. Hun uitrusting om in het hoogste geweldspectrum te opereren, gecombineerd met hun modulariteit, maakt dat de fregatten zeer flexibel inzetbaar zijn.

Net zoals de toekomstige mijnenbestrijdingsplatformen zullen deze nieuwe fregatten ook ingezet kunnen worden voor taken in het kader van de collectieve veiligheid, zoals het expeditionair beschermen van aanvoerlijnen of antipiraterijmissies, die eveneens de maritieme belangen van ons land beschermen. Ze spelen ook een rol in de bescherming van landgenoten aan boord van onze koopvaardijvloot die een belangrijke vloot is op mondiaal niveau.

Civiele en militaire schepen zijn het meest kwetsbaar wanneer ze aangemeerd zijn. In een haven vormen ze, net als de haveninfrastructuur zelf, een gemakkelijk doelwit voor acties die met beperkte middelen toch bijzonder doeltreffend kunnen zijn. Onze Defensie zal een expeditionaire havenbeschermingscapaciteit ontwikkelen die een belangrijke bijdrage kan bieden aan de maritieme inzet, zowel in het kader van de collectieve defensie als de collectieve veiligheid en dit zowel in het buitenland als voor onze eigen havens. Bij nationale inzet vormt deze capaciteit ook een aanvulling op de kustpatrouillecapaciteit ter bescherming van onze kritieke maritieme infrastructuur zoals de windmolenparken.

Bij de nieuwbouwprogramma's wordt, naast het toepassen van innovatieve concepten en technologieën, ook bijzondere aandacht geschonken aan het beperken van de ecologische voetafdruk van deze schepen. In die context zou de deelname aan het Maritieme innovatieplatform *Plug and Play*³⁷ in de schoot van de *Maritime Campus Antwerp* een grote troef kunnen vormen.

vi. De medische ondersteuning

De medische evacuatie van onze troepen blijft een nationale verantwoordelijkheid. Om de huidige tekorten op het gebied van medische evacuatie op te vangen, zal Defensie investeren in voldoende beschermde evacuatiemiddelen te land, zoals ambulances, en in de lucht (waaronder helikopters) om te voldoen aan de relevante NAVO- en EU-normen.

Medische ondersteuning van operaties, in de context van de veranderende volatiele veiligheidsomgeving en het ambitieniveau voor Defensie in 2030, is – en blijft – uiteraard onontbeerlijk.

Defensie zal investeren in diverse medische ondersteuningscapaciteiten, zoals mobiele laboratoria voor operaties in risicogebieden, inzetbare Rol 2-veldhospitelen, "*Casualty Staging*" Units (CSU's) en decompressiecontainers voor de marine.

Daarnaast zal de medische responscapaciteit op het nationale grondgebied binnen het Militair Hospitaal Koningin Astrid (MHKA) worden vernieuwd, via het concept van de "*bridging mode*" totdat de *Medical Hub* operationeel is.

Zoals de COVID-19-pandemie onlangs op biologisch gebied heeft aangetoond, is het vermogen om te opereren in een omgeving die besmet is met CBRNe-agentia een essentieel onderdeel van de weerbaarheid bij opdrachten in het kader van de collectieve defensie, alsook voor de bijdrage aan de globale veiligheid op het nationale grondgebied. Om in het kader van de continuïteit van de

³⁷ De Maritieme *Plug and Play* helpt jonge internationale bedrijven bij het testen en ontwikkelen van nieuwe technologieën in de Antwerpse haven.

patiëntenzorg een voldoende mate van autonomie te kunnen garanderen, zal Defensie investeren in een eigen onderzoekscapaciteit voor uitbraken, ook *Rapid Deployable Outbreak Investigation Teams* (RDOIT) genoemd. De inrichting van een dergelijke capaciteit zal ook in een multinationalaal kader plaatsvinden.

vii. De Ruimte

Defensie moet een gegarandeerde toegang krijgen tot weerbare en gewaarborgde in de ruimte gestationeerde diensten en dit in drie essentiële operationele domeinen: satellietcommunicatie, *space-based* ISR- en PNT-diensten³⁸. Dit vereist ondersteuning door opgeleid personeel en de deelname aan onderzoeks- en ontwikkelingsprogramma's.

Defensie zal bijdragen tot de veiligheid en de weerbaarheid van nationale en bondgenootschappelijke ruimtemiddelen door haar nationale en internationale taken op het gebied van kennisontwikkeling in het ruimtedomein (*space domain awareness*) en het beheer van ruimteverkeer (*space traffic management*) te ontwikkelen. De bijdrage aan de veiligheid komt tot uiting in de ontwikkeling van cyberdiensten voor de ruimtevaart in synergie met het *Cyber Centre of Excellence* van het Europees Ruimtevaartagentschap (*European Space Agency – ESA*), gebaseerd in België, alsook van microsattelietmonitoringdiensten. Het ontwikkelen van kennis in het ruimtedomein kan verschillende vormen aannemen: bijdragen aan internationale organisaties of aan *gepoolde* capaciteiten, bijdragen aan de ontwikkeling van ruimteweerdiensten of –sensoren en deelname aan autonome nationale nichecapaciteit.

d. Adaptieve en opvangcapaciteiten

Een belangrijk element dat garandeert dat Defensie een relevante veiligheidsactor blijft, is de mate waarin de organisatie in staat is om zich continu aan deze veiligheidsomgeving aan te passen.

Deze capaciteit kan er maar zijn als Defensie zelf een goed zicht heeft op tendensen in de veiligheidsomgeving en op regelmatige tijdstippen nagaat of veranderingen in deze omgeving nopen tot aanpassingen van het defensiebeleid en de hiervoor beschikbaar gestelde middelen. Een visie, hoe strategisch ook, blijft altijd een visie die aanpasbaar moet zijn aan een nieuwe realiteit. Het inrichten van militaire capaciteiten is vaak een werk van lange duur, enerzijds door de dikwijls lange ontwikkelings- en verwervingstermijnen van een wapensysteem, en anderzijds vanwege de tijd die nodig is om er alle ontwikkelingslijnen³⁹ van in te richten om er daadwerkelijk een capaciteit van te maken.

Een breed inzetbare Defensie zal altijd flexibel blijken als er nieuwe capacitaire accenten kunnen worden gelegd na een verandering van de capaciteitsomgeving. Het breed inzetbare capaciteitsportfolio van het STAR-plan (zie hoofdstuk 5), de sterke wil tot capacitaire verankering op Europees niveau (zie hoofdstuk 3) en de verankering van de uitbouw en de ondersteuning van het wetenschappelijk, technologisch en industrieel potentieel in het domein van veiligheid en defensie (zie hoofdstuk 6), zorgen voor het operationaliseren van het adaptief vermogen van onze Defensie. Deze capaciteit van Defensie is echter veel breder dan de materiële dimensie en wordt ook bepaald door een aangepast en aanpasbaar personeelsstatuut en de mate waarin Defensie erin slaagt om kennis op te bouwen en te behouden over andere inzetdoctrines, en in staat is om die snel te (her)integreren in de opleiding en structuren van Defensie. Het behoud en de uitbouw van een eigen robuuste capaciteit voor de ontwikkeling van militair-specifieke competenties (*competence development* – zie hoofdstukken 5 en 6), zijn hiervoor een garantie. Geschikte infrastructuur mag niet

³⁸ PNT: *Positioning Navigation Time*.

³⁹ Zoals aangegeven in de inleiding bestaat een militaire capaciteit uit de volgende ontwikkelingslijnen: doctrine, organisatie, training, materieel, leiderschap en vorming, personeel, infrastructuur en interoperabiliteit.

ontbreken.

e. Transparantie

“Bij de uitvoering van de taken blijft transparantie een centraal aandachtspunt.”
(Principe nr. 1 – fragment)

Aangezien Defensie een essentiële taak van de overheid is, zal een transparante informatieverstrekking ten aanzien van het parlement en de bevolking een belangrijke rol blijven spelen in de democratische werking van de instellingen. Daartoe, zal het informatie en evaluatiekader rond het defensiebeleid worden verbeterd voor meer transparantie en parlementaire betrokkenheid, met name op het gebied van de missies, de militaire aan- en verkopen, de maatschappelijke terugverdieneffecten en de burgerslachtoffers. De belangrijkste elementen van de ‘geleerde lessen’ (*lessons learned*) na afloop van bijvoorbeeld de evaluatie van een missie waaraan de Belgische Defensie heeft deelgenomen, zullen niet alleen in aanmerking worden genomen voor de toekomstige missies, maar ook voor de lopende, zoals reeds toegepast door Defensie. Daarbij zal uiteraard steeds rekening worden gehouden met de vertrouwelijkheidsregels die gelden in België of in de internationale organisaties of coalities onder auspiciën waarvan de activiteiten van Defensie worden uitgevoerd.

In het kader van de operaties – met uitzondering van die waarbij de capaciteiten zeer urgent en onverwacht of op zeer vertrouwelijke basis moeten worden ingezet, bij de inzet van individuele militairen in internationale hoofdkwartieren, bij de ontplooiing van militairen in het kader van de bescherming van een *B-FAST-team* of bij de uitvoering van bilaterale militaire samenwerkingsprogramma's voor de vorming en training van buitenlandse militairen – blijven de voorgestelde operaties het voorwerp uitmaken van een jaarlijks globaal dossier waarin de voornaamste oriëntaties en de inzet van de belangrijkste eenheden worden meegedeeld, met inbegrip van de noodzakelijke budgettaire dekking.

Defensie zal ook informeren over de deelnemende landen en partnerschapslanden, en, voor zover dit openbaar kan worden gemaakt, de militaire dimensie van de operatie, de doelstellingen, de haalbaarheid, de toegewezen taken, alsmede de duur van de missie, de geraamde kosten van de inzet en de coherentie met het Belgische buitenlands beleid.

Defensie zal eveneens een maximale transparantie aan de dag leggen bij het voorkomen, controleren en rapporteren van eventuele burgerslachtoffers tijdens de uitvoering van haar taken, uiteraard rekening houdend met de fysieke veiligheid van haar personeel en de vigerende veiligheidsvoorschriften.

3. Actief een meer Europese defensie nastreven via capacitaire verankering

Rekening houdend met de analyse van de veiligheidsomgeving en van onze geografische ligging, wil ons land in de eerste plaats inzetten op het creëren van veiligheid in en rond Europa. Voor België, als middelgroot Europees land, is dit ook de aangewezen strategie om blijvend een impact te kunnen hebben op de internationale veiligheid.

Het nastreven van een meer gezamenlijk Europees veiligheidsbeleid, zowel via de EU als binnen de NAVO, vormt dan ook logischerwijs een centraal en constant element van ons veiligheids- en defensiebeleid. Sinds de strategische heroriëntering van de Verenigde Staten naar Azië benadrukken de EU en de NAVO ook de noodzaak tot meer Europese militaire capacitaire samenwerking zodat de Europese landen in staat zijn om doeltreffender en efficiënter het volledige spectrum aan militaire capaciteiten in te vullen. Dit zal die laatste ook in staat stellen deel te nemen aan missies en operaties in het kader van het gemeenschappelijk veiligheids- en defensiebeleid (GVDB) van de EU, net zoals het de interne weerstand van de Unie verder zal waarborgen. Dit is nodig om de veiligheid in de eigen periferie meer autonoom te kunnen waarborgen. Tegelijkertijd helpt het om de ‘Europese pijler’ binnen de NAVO te versterken en daarmee draagt het ook bij aan de collectieve verdediging. Het versterken van de samenwerking tussen de EU en de NAVO is in die context een strategische noodzaak zoals blijkt uit het Strategisch Kompas van de EU en het Strategisch Concept 2022 van de NAVO. Die processen bieden een unieke kans om de inspanningen binnen de EU en het Bondgenootschap beter op elkaar af te stemmen, aangezien Europa in de toekomst genoodzaakt zal zijn om meer te doen voor zijn eigen veiligheid en tegelijk daarmee zijn bijdrage binnen de NAVO kan versterken.

België, middelgroot Europees land, dat voorstander is van een meer Europese defensie en via deze weg ook actief het Europese supranationale karakter wil versterken, zal hiervoor twee complementaire pistes volgen. Enerzijds door bij te dragen aan het invullen van de capacitaire leemtes (*capability gaps*) op Europees niveau om de EU te versterken als geloofwaardige veiligheidsactor. Anderzijds door zoveel mogelijk de nationale capaciteiten gezamenlijk in te richten met Europese en internationale partnerlanden. Deze elementen zijn heel duidelijk vervat in het regeerakkoord en principe nr. 5 en zullen hieronder uitgewerkt worden.

“Er zal worden gestreefd naar capacitaire verankering met onze bevoorrechte Europese en internationale partners, waardoor de efficiëntie en effectiviteit van Defensie wordt vergroot en een meer Europees defensiebeleid wordt ondersteund. Dit draagt bij tot een echte Europese strategie en autonomie en versterkt zo ook de ‘Europese pijler’ binnen de NAVO.”

(Principe nr 5.b)

a. Het invullen van Europese capacitaire leemtes (*capability gaps*)

De grootste lacunes in de Europese capaciteiten hebben betrekking op de (strategische) ondersteunende capaciteiten die een doeltreffende werking van de gevechtscapaciteiten mogelijk maken. Het gaat in het bijzonder over tankervliegtuigen, grote transportvliegtuigen, verkenningsdrones, precisielangeafstandsraketten, *Special Operations Forces* (SOF), offensieve cybercapaciteiten, inlichtingenvergaringsmiddelen en logistiek. Ook middelgrote Defensies kunnen proportioneel aan de verwezenlijking van die capaciteiten bijdragen via programma’s⁴⁰ van de EU (via

⁴⁰ De EU en de NAVO hebben tijdens verschillende topontmoetingen van staatshoofden en regeringsleiders de leemtes in de capaciteiten

agentschappen, mechanismen of organisaties zoals het EDA⁴¹, de PESCO en de OCCAR⁴² of bijvoorbeeld het Europees Defensiefonds) en de NAVO (via agentschappen zoals de NSPA⁴³ en de NAHEMA⁴⁴, of gezamenlijke programma's zoals AWACS⁴⁵, *Strategic Airlift*⁴⁶ en AGS⁴⁷) die vaak gericht zijn op deze *enablers*. Een treffend voorbeeld hiervan is de recente verwerving door ons land van het equivalent van één *Multi-Role Tanker Transport* (MRTT) toestel in een beheerspool van negen vliegtuigen, samen met een aantal andere Europese landen. Het is dus niet nodig voor een land als België om in te boeten op de breedte van het nationale capacitaire portfolio, om een *strategic enabler* efficiënt in te richten.

Waar mogelijk en passend in ons defensiebeleid, zal ons land bijdragen aan deze gezamenlijke Europese *strategic enablers* die Europese autonome militaire inzet in de Europese periferie mogelijk maken en die tegelijk een versterking zijn van de capaciteiten van het trans-Atlantisch partnerschap.

b. De capaciteiten van Defensie nog meer in samenwerking met de Europese strategische partners inrichten

De capaciteiten van Defensie kunnen ook bijdragen aan meer Europese capacitaire defensiesamenwerking, door deze meer gezamenlijk in te richten met strategische partnerlanden. Streven naar identiek materieel en identieke configuraties met strategische Europese partners heeft als voordeel dat de schaal voor deze capaciteiten vergroot en de ondersteuning ervan efficiënter kan gebeuren.

Vanuit het perspectief van een relatief middelgrote Belgische Defensie staat de eigen inrichting van de noodzakelijke ondersteuning voor een bepaalde militaire capaciteit steeds minder in verhouding tot de grootte van de operationele capaciteit zelf. Vanuit een capacitair perspectief is het dus van belang om schaalvergroting na te streven voor zowel de defensiecapaciteiten zelf, als voor de ondersteuning ervan. Wat op zijn beurt enkel kan gebeuren via een doorgedreven integratie met de militaire capaciteiten van strategische partnerlanden en dit met het oog op een grotere interoperabiliteit tussen de Europese legers, om zo bij te dragen aan de versterking van de Europese Defensie. Geografische nabijheid van partnerlanden biedt een meerwaarde, maar belangrijker is om samen de kritieke massa van de capaciteiten te verhogen, zelfs indien deze landen niet onze rechtstreekse burens zijn, en te streven naar een vorm van evenwicht voor het gezamenlijk inrichten van de capacitaire ontwikkelingslijnen 'opleiding', 'organisatie', 'training', 'beheer en onderhoud van materieel' en 'infrastructuur'.

aan de kaak gesteld. Gezamenlijke prioriteiten zijn vertaald in 'capacitaire plannen'; binnen het bondgenootschap via het NAVO-defensieplanningsproces (*NATO Defence Planning Process* - NDPP), binnen de EU via het gecoördineerd jaarverslag over defensie (*Coordinated Annual Review on Defence* - CARD). In het NDPP wordt uiteengezet welke capaciteiten wanneer beschikbaar moeten zijn en welke staten instaan voor de levering van bepaalde capaciteiten, terwijl de EU-prioriteiten in CARD uiteengezet worden. Maar het NDPP en CARD zeggen niet hoe landen die capaciteiten moeten realiseren. Dit is een verantwoordelijkheid van elk van hen. Sommige landen kunnen bijvoorbeeld besluiten hun eigen capaciteiten te ontwikkelen, wat inhoudt dat ze ook elk van de noodzakelijke en specifieke onderdelen moeten ontwikkelen. Tegelijkertijd zijn er echter ook mechanismen om te bundelen en te delen (*pooling and sharing*), hetzij gedeeltelijk (bijvoorbeeld door samen materieel en/of bewapening te ontwikkelen), hetzij op een steeds meer geïntegreerde manier (waarbij niet alleen het materieel wordt gedeeld, maar ook doctrines, tactiek, ...). De hier genoemde EU- en NAVO-programma's berusten op dergelijke mechanismen.

⁴¹ EDA: *European Defence Agency* – Europees Defensieagentschap.

⁴² OCCAR: *Organisation conjointe de coopération en matière d'armement* – Gezamenlijke organisatie voor samenwerking op het vlak van bewapening.

⁴³ NSPA: *NATO Support and Procurement Agency* – NAVO-agentschap voor ondersteuning en aankoop.

⁴⁴ NAHEMA: *NATO Helicopter Design and Development, Production and Logistics Management Organization* – Beheerorganisatie voor het ontwerp, de ontwikkeling, de productie en de logistiek van de NAVO-helikopter.

⁴⁵ AWACS: *Airborne Warning & Control System* – Luchtgebonden waarschuwings- en controlesysteem.

⁴⁶ *Strategic Airlift*: Strategisch luchttransport.

⁴⁷ AGS: *Alliance Ground Surveillance* – Geallieerde capaciteit voor grondbewaking.

Dankzij haar samenwerkingsakkoorden in het maritieme (ABNL⁴⁸, BENESAM⁴⁹), lucht- (EEAW⁵⁰, EATC, MMU⁵¹, BENESAM, BNU A400M, PMOU⁵² F-35), landdomein (bijvoorbeeld: CaMo), maar ook het cyber- (via EU- en NAVO-programma's), ruimte- (CSO⁵³) en medische domein (bijvoorbeeld: met het Universitair Hospitaalcentrum Brugmann) is Defensie niet enkel een voorloper maar een ware referentie voor talrijke Europese landen. Identieke systemen vormen een meer dan belangrijk multiplicatoreffect, ook bij deze doorgedreven defensiesamenwerkingen. De nationale soevereiniteit van ieder partnerland wordt versterkt dankzij de diepgaande samenwerking: de toename aan nationaal handelingsvermogen is belangrijker dan het verlies aan nationale autonomie door het gezamenlijk inrichten van de ondersteunende ontwikkelingslijnen.

Binnen deze structurele samenwerkingsverbanden kan er ook een systematische aftoetsing gebeuren van de nationale capacitaire defensieplanningen, met als objectief het opstellen van een (deels) gezamenlijke planning, dankzij instrumenten zoals het buurtinvesteringsplatform (*Neighbourhood Investment Platform* – NIP) of de CARD. De verdere uitbouw van het CaMo-partnerschap is dan ook voluit door dit voorbeeld, en de ervaring en onderliggende principes ervan geïnspireerd.

Een Belgische Defensie met een breed capacitair portfolio dat sterk Europees verankerd is – en waar ingezet wordt op het invullen van Europese capacitaire tekorten en het voldoen aan de Euro-Atlantische defensienoden – is dan ook de meest logische weg naar een meer Europese defensie. Deze Europese capacitaire verankering zet ook aan tot een meer coherent Europees defensiebeleid (zij het nu via de NAVO of via het GVDB). Het invullen van Europese *capability gaps* maakt het aantal opportuniteiten voor Europees handelen groter. Gezamenlijke capacitaire ondersteuning met strategische partnerlanden zorgt dan weer voor het creëren van een vertrouwensband, van wederzijdse afhankelijkheid en dus op termijn voor een nationaal defensiebeleid dat eveneens rekening moet houden met andere partijen en dat voortaan meer in samenspraak dient te gebeuren.

c. Impact op de Belgische defensiecapaciteiten

De hierboven geschetste oriëntering voor ons defensiebeleid zet vooral aan om ook zelf als overheid te investeren in essentiële strategische ondersteunende capaciteiten (*strategic enablers*). Indien de Europese operationele *capability gaps* op korte termijn ingevuld moeten worden, dan kan het nodig blijken om bestaand *off the shelf* materiaal aan te kopen. Op langere termijn verdient het aanbeveling om te investeren in de uitbouw van een echte Europese DTIB⁵⁴, zodat de Europese landen zelf kwalitatief hoogstaand en betaalbaar militair materiaal kunnen ontwikkelen en aanleveren om aan de operationele noden tegemoet te komen. De Belgische bijdrage in dat proces wordt beschreven in hoofdstuk 6.

Er moet steeds worden getracht om de uitbating van de verworven capaciteiten met zoveel mogelijk andere Europese gebruikers af te stemmen opdat de operationele output maximaal zou zijn.

Via nauwe internationale militaire samenwerking met onze strategische partnerlanden zal er op een directe manier meer efficiëntie gegenereerd kunnen worden in de ondersteuning van onze eigen capaciteiten. Het feit dat nationale capaciteiten efficiënter ingericht worden samen met onze strategische partnerlanden maakt dat er meer capaciteiten zijn die kunnen ingezet worden in het kader van het nationale defensie- en buitenlands beleid. De daaruit voortvloeiende versterking van het handelingsvermogen van onze overheid weegt op tegen de afhankelijkheid die gecreëerd wordt

⁴⁸ ABNL: Admiraal BENELUX.

⁴⁹ BENESAM: Belgisch-Nederlandse Samenwerking.

⁵⁰ EEAW: *European Participating Air Forces (EPAF) Expeditionary Air Wing*.

⁵¹ MMU: *Multinational Multirole Tanker Transport (MRTT) Unit*

⁵² PMOU: *USAF-BEL F-35 PROGRAM MOU*.

⁵³ CSO: *Composante spatiale optique* – Component voor ruimte-beeldvorming.

⁵⁴ DTIB: *Defence Technological and Industrial Base - Technologische en industriële basis in het domein van defensie*.

door het samen inrichten van ontwikkelingslijnen met een strategisch partnerland. De beslissing tot operationele inzet van de nationale capaciteit blijft ook steeds het prerogatief van de Belgische Staat. In hoofdstuk 5 zullen enkele mogelijke samenwerkingsvormen voor Europese capacitaire verankering aangeven worden.

4. Een budgettaire evenwichtige Defensie via een solidaire herkapitalisatie

In dit hoofdstuk wordt het belang aangegeven van de herkapitalisatie van Defensie tot 2030, en dit niet alleen op het vlak van materieel maar ook van infrastructuur, personeel en innovatie. Deze herkapitalisatie moet zowel het solidaire karakter van onze Defensie versterken in multilateraal verband als een significante bijdrage leveren aan de inbedding van Defensie in ons maatschappelijk weefsel, zowel op sociaal, economisch als innovatief vlak.

a. De multilateraal solidaire herkapitalisatie van Defensie

Het is belangrijk dat ons land op internationaal vlak zijn verantwoordelijkheid voor defensie opneemt in overeenstemming met zijn positie in de wereld en Europa. Dit bepaalt mee de internationale perceptie van ons land in de wereld. Als een van de meest open economieën ter wereld is ons land sterk afhankelijk van buitenlandse handel. Een algemeen positieve internationale kijk op ons land is dus van het allergrootste belang.

De insteek van ons defensiebeleid is dat we solidair bijdragen op het collectieve niveau, met een focus op het verzekeren van de Europese veiligheid. De solidaire invulling van de operationele en capacitaire behoeften van de twee belangrijkste Europese veiligheidsorganisaties, de NAVO en de EU, is enkel mogelijk indien Defensie voldoende kan investeren in haar capacitaire evolutie en over voldoende werkings- en personeelsbudgetten beschikt.

De NAVO-richtlijn voor een solidaire nationale defensie-inspanning⁵⁵ bedraagt 2% van het BBP⁵⁶. Sinds de NAVO-top van Wales in 2014 werd dit bijna jaarlijks herbevestigd op alle volgende toppen van staats- en regeringsleiders. Het engagement voor defensie-investeringen (*Defence Investment Pledge*) van 2014 bepaalt dat alle landen die geen 2% van hun BBP spenderen aan Defensie, een verdere daling moeten stoppen (*Halt Any Decline*) en het komende decennium richting de 2%-norm moeten evolueren. Er werd eveneens beslist dat de NAVO-lidstaten die destijds minder dan 20% van hun jaarlijkse defensie-inspanning spendeerden aan de verwerving van nieuw hoofdmaterieel, binnen een decennium 20% of meer zouden moeten halen voor dit criterium.⁵⁷

Het gemiddelde van de defensie-inspanning van de Europese NAVO-lidstaten zonder nucleaire capaciteiten (dus zonder het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk) bedroeg in juli 2021 1,74% van het BBP volgens NAVO-statistieken⁵⁸ en, volgens hun laatste *Strategic Level Report*, bedraagt de prognose ervan in 2024 1,83% van het BBP.

In het regeerakkoord is bepaald dat zal worden onderzocht hoe de regering een groeipad kan uittekenen om onze defensie-inspanning tegen 2030 opnieuw af te stemmen op de Europese niet-nucleaire NAVO-bondgenoten.

Rekening houdend met onze veiligheidsomgeving en onze wil om samen met onze bondgenoten blijvend een veilig, vrij en welvend Europa te behouden, werd er beslist tot een herkapitalisatie van Defensie. Deze dient zich echter niet alleen in te zetten op vlak van materieel maar ook wat betreft personeel, infrastructuur en innovatie. Deze budgettaire multilaterale solidariteit maakt dat ons land

⁵⁵ De defensie-inspanning is de som van het werkelijke budget voor Defensie van een land en de aan Defensie gerelateerde pensioenen en aanverwante uitgaven.

⁵⁶ BBP : Bruto Binnelands Product.

⁵⁷ Naast deze inputcriteria zijn er eveneens outputcriteria zoals een voldoende *burden and risk sharing* voor NAVO-operaties, een voldoende ontplooibare Defensie met een voldoende voortzettingsvermogen en de implementatie van NAVO-standaarden en –doctrines zodat de NAVO-strijdkrachten doeltreffend samen kunnen opereren.

⁵⁸ "Defence Expenditure of NATO Countries (2013-2020)", Brussel: NATO Press Release (2020) 104, 21 oktober 2020. (https://www.nato.int/nato_static_files2014/assets/pdf/2020/10/pdf/pr-2020-104-en.pdf)

zich binnen de NAVO, maar tevens ook in significant stijgende mate binnen de EU/CDP⁵⁹-afspraken, zal kunnen blijven opstellen als een solidaire en geloofwaardige partner, zoals het regeerakkoord vraagt en overgenomen werd in principe nr. 2 van het STAR-plan.

“De regering onderzoekt hoe ze een groeipad kan uittekenen om onze defensie-inspanning tegen 2030 opnieuw af te stemmen op de Europese niet-nucleaire NAVO-bondgenoten.”
(Regeerakkoord van 30 september 2020)

“De multilaterale verankering van de Belgische Defensie genereert veiligheid door internationale solidariteit. Dit wordt bereikt door de ontwikkeling en inzet van militaire capaciteiten. In dit verband, onderzoekt de regering hoe ze een haalbaar groeipad kan uittekenen om onze defensie-inspanning tegen 2030 opnieuw af te stemmen op de Europese niet-nucleaire NAVO-bondgenoten. Zo kan België zijn rol als een betrouwbare bondgenoot blijven opnemen, die deelt in de risico's en de lasten, met een blijvende invloed en impact op de internationale veiligheid.”
(Principe nr. 2)

In het STAR-plan wordt een begrotingstraject⁶⁰ uitgestippeld dat rekening houdt met logistieke en informatieve vernieuwing op het gebied van infrastructuur, personeelsmaatregelen om in een eerste fase tot stabilisatie te komen en vervolgens tot consolidatie en uiteindelijk groei. De defensie-inspanning zal in 2030 1,55% van het BBP⁶¹ bedragen.

Het budgettaire traject voor de herkapitalisatie van Defensie op capacitair vlak, dus niet alleen op vlak van materieel en materieelondersteuning maar ook van personeel, infrastructuur en innovatie, zorgt zo voor een solidaire defensie-inspanning die neigt naar het gemiddelde van de Europese niet-nucleaire NAVO-landen in 2021.

b. Een coherent budgettair onderbouwde Defensie op weg naar 2030

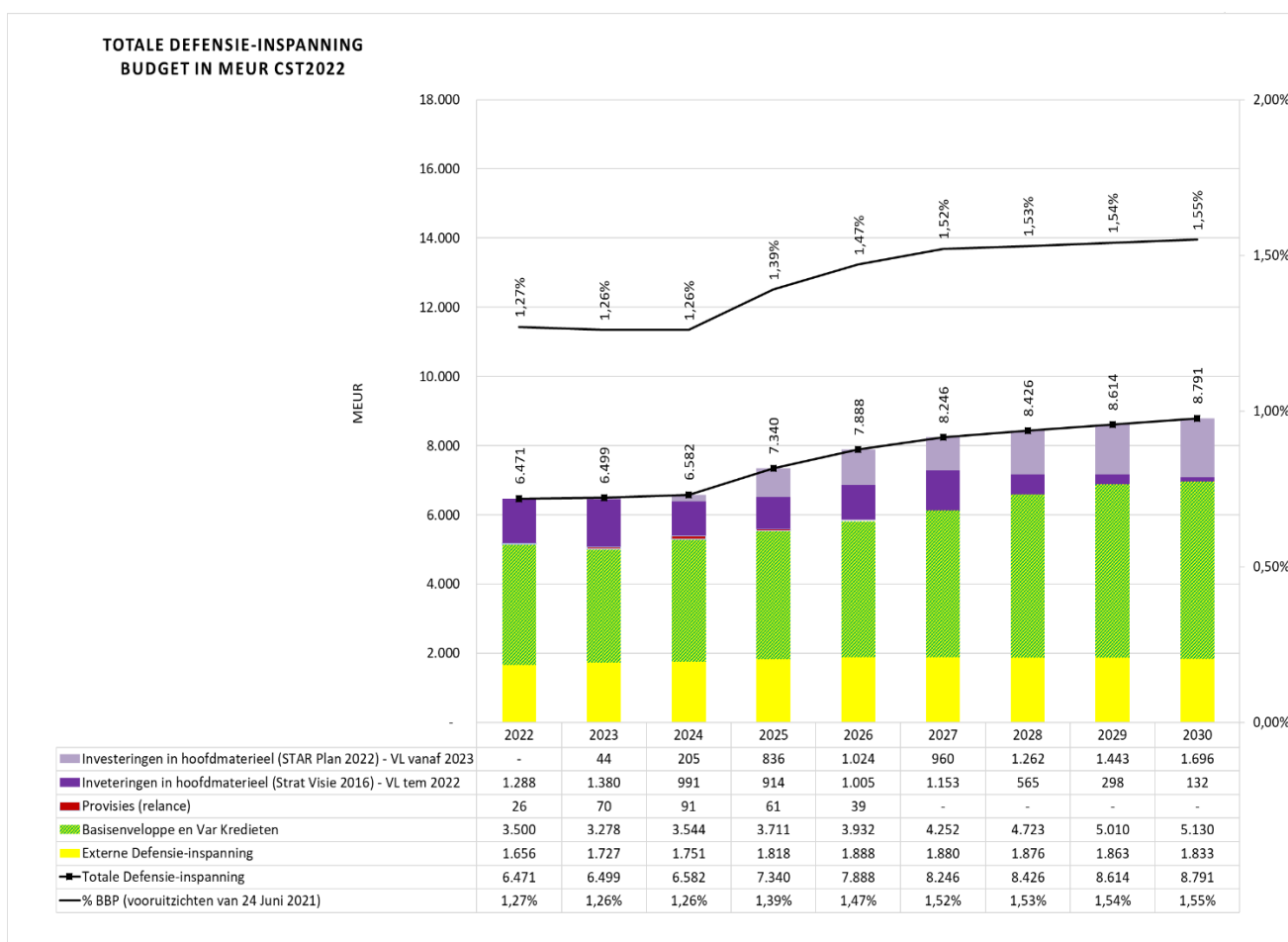
De hierboven aangegeven globale relatieve stijging van de defensie-inspanning en van het defensiebudget zorgt voor een coherente invulling van de capacitaire behoefte (hoofdstuk 5) die voortvloeit uit de evolutie van de veiligheidsomgeving (hoofdstuk 1), de invulling van de opdrachten van Defensie en de impact van de gewijzigde veiligheidsomgeving op het capacitair portfolio (hoofdstuk 2), het nastreven van de Europese verankering van de capaciteiten en de uitbouw van een Europese industriële en technologische defensiebasis (hoofdstuk 3). Ze is tevens coherent met de beleidsmaatregelen die werden vooropgesteld met betrekking tot de weerbaarheid van de organisatie (hoofdstuk 6) en van het personeel (hoofdstuk 7).

⁵⁹ CDP: *Common Defense Policy*.

⁶⁰ Cijfers beschikbaar op datum van 01 juni 2022, volgens de regeerverklaring van 02 oktober 2020, de politieke oriëntatienota van de Minister van Landsverdediging, de beslissing van de Ministerraad van 20 oktober 2021 betreffende de meerjarenbegroting 2022-2024, in het bijzonder de weddeherziening van de militairen, de toekenning hierbovenop van financiële steun uit Europa (EU-RRF Cyber) voor een nieuw beleid rond de *Cybersecurity Strategie België 2.0*, van nationale financiële steun voor de relance (*cybersecurity*, logistieke hub en energierenovatie van de gebouwen), voor de “kwartieren van de toekomst”, de lineaire besparingsmaatregelen, de beslissing van 15 januari 2022 voor de *Halt-Any-Decline*, de beslissing van 01 april 2022 voor het toenemen van de *readiness* alsook de indexering van de personeels-, de werkings- en de investeringsuitgaven en de energietransitie.

⁶¹ BBP-prognoses t.e.m. 2026 bepaald volgens referentie van het Planbureau van 24 juni 2021, met daarna een extrapolatie ervan volgens 1,5% groei en 1,7% inflatie.

De globale kostenstructuur van Defensie die hiermee overeenstemt, wordt opgesplitst in twee grote onderdelen: **investeringen in hoofdmaterieel** en de **daarmee coherente onderbouwde budgettaire basisenveloppe**⁶².

Grafiek 1: De globale evolutie van de defensie-inspanning tussen 2022 en 2030 (in miljoen euro_{CST22}) volgens het budgettaire traject van het STAR Plan en de evolutie van de overeenstemmende investeringen in hoofdmaterieel opgenomen in de wet houdende de militaire programmering en haar actualisatie, alsook de overeenstemmende evolutie van de basisenveloppe en van de externe defensie-inspanning (o.a. pensioenuitgaven)

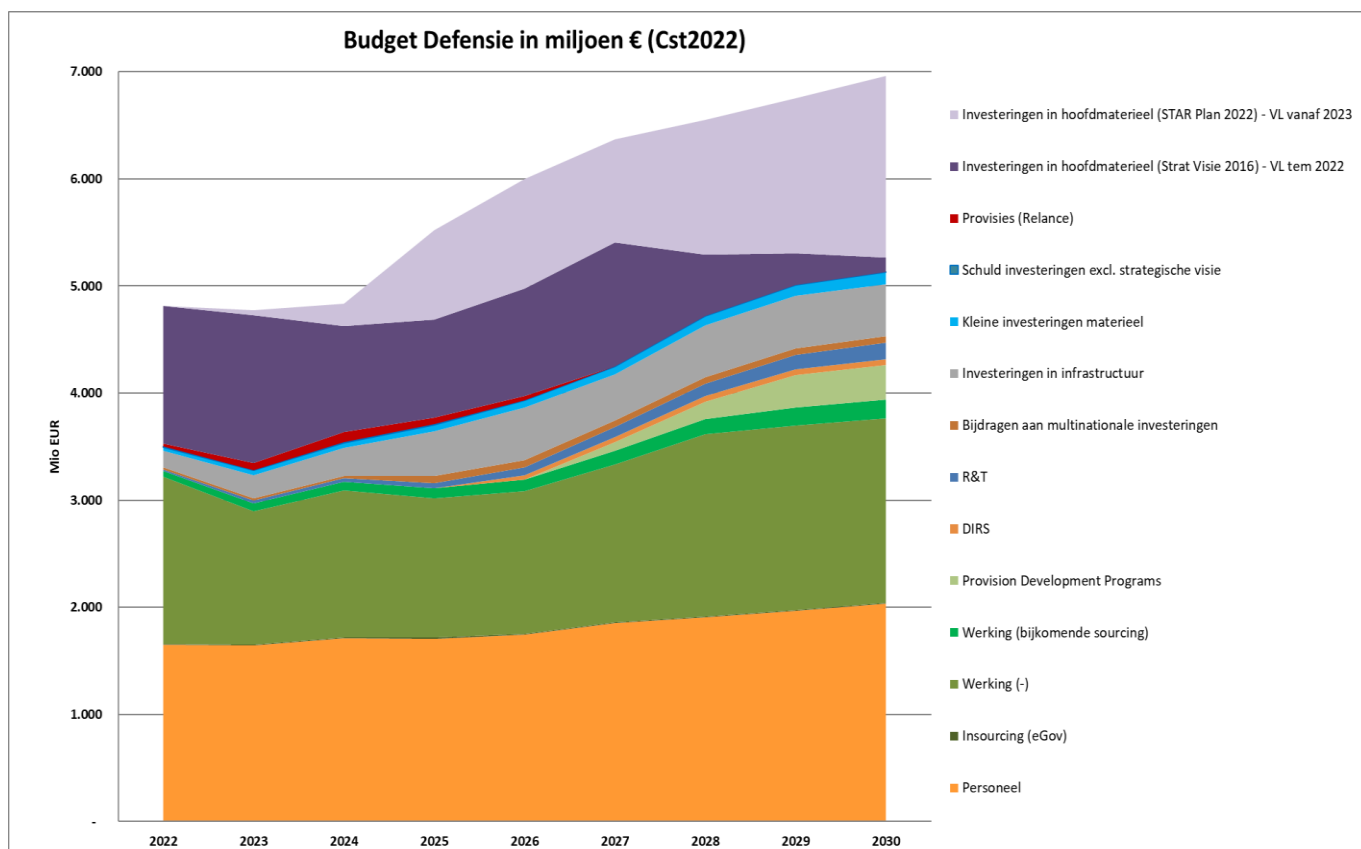
De budgettaire basisenveloppe wordt verder onderverdeeld in verschillende specifieke subdomeinen: schuld, investeringen in infrastructuur, bijdragen aan multilaterale investeringen, kleine investeringen in materieel, het innovatiedomein met investeringen in R&T, middelen ter ondersteuning van de *Defence Industry and Research Strategy* (DIRS) en provisies voor grote investeringsprogramma's, werkingen personeelsuitgaven.

⁶² Voor de vertaling op budgettaire vlak van een werkbare Defensie, vertrekkend vanuit "investeringen" (cfr. Investeringen in hoofdmaterieel, zoals beschouwd in de Strategische Visie 2016-2030), zijn de begrippen "personeel" en "werking" te beperkend. Men dient de integrale "basisenveloppe" aan budgettaire middelen te beschouwen die, samen met deze investeringen in hoofdmaterieel, de uiteindelijke paraat- en inzetbaarheid van de capaciteiten van Defensie, alsook de duurzame werking verzekeren (dit omvat o.a. kleine investeringen, investeringen in infrastructuur, bijdragen aan multinationale investeringen, investeringen in onderzoek en ontwikkeling (*research and technology* - R&T), subsidies, werkingskosten van de outsourcing, werkingskosten van de systemen, personeelskosten met inbegrip van activiteitsgebonden aspecten, *sourcing* en andere initiatieven op het vlak van arbeidsvoorwaarden ter ondersteuning van retentie en attractiviteit).

“Een kostenstructuur en een personeelsbestand van Defensie die de veilige uitvoering van de interne processen waarborgt, de operationele output van Defensie waarborgt, de attractiviteit verzekert voor het personeel en waarbij de nodige aandacht gaat naar de gepaste infrastructuur, de algemene paraatheid van de strijdkrachten en de nodige investeringen in militair hoofdmaterieel. Dit houdt bijgevolg een coherent plan in, met de daaraan toegewezen noodzakelijke middelen voor infrastructuur, voor het onderhoud van het materieel, voor de individuele uitrusting, voor de investeringen en voor de operationele voorbereiding.”

(Principe nr. 3.a)

Deze kostenstructuur van Defensie moet de operationele output van Defensie waarborgen. Ze stelt tevens de werving en de attractiviteit voor het personeel centraal, waarbij de nodige aandacht gaat naar de herkapitalisatie van de infrastructuur alsook de heropbouw van de algemene paraatheid (*readiness*) en het operationeel doorzettingsvermogen (*sustainability*).

Grafiek 2: De globale evolutie van de budgettaire lijnen 2022-2030 volgens het budgettair traject van het STAR Plan.

(in miljoen euro constant 2022)		2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
	Investerings in hoofdmaterieel (STAR Plan 2022) - VL vanaf 2023	-	44	205	836	1.024	960	1.262	1.443	1.696
	Investerings in hoofdmaterieel (Strat. Visie 2016) - VL tem 2022	1.288	1.380	991	914	1.005	1.153	565	298	132
N	Schuld investeringen excl. Strategische Visie	2	-	10	10	-	-	-	-	-
	Bijdragen aan multinationale investeringen	22	22	21	62	62	62	62	62	62
	Provisies (relance)	26	70	91	61	39	-	-	-	-
A	Investisements en petit matériel	35	47	48	59	69	80	91	101	112
	Investisements en infrastructure	155	215	257	418	492	427	485	490	485
	R&T	13	22	33	53	74	95	115	136	157
	DIRS	-	-	-	-	44	48	49	51	53
V	Provision Development Programs	-	-	-	-	-	80	160	307	319
	Werking (bijkomende sourcing)	53	74	83	93	108	128	147	164	176
	Werking (-)	1.562	1.246	1.371	1.300	1.330	1.471	1.699	1.724	1.725
	Insourcing (eGov)	6	7	8	9	10	8	6	5	4
O	Personeel	1.652	1.645	1.713	1.707	1.743	1.854	1.909	1.971	2.037
	Externe defensie-inspanning (pensioenen)	1.656	1.727	1.751	1.818	1.888	1.880	1.876	1.863	1.833
	TOTAAL = defensie-inspanning	6.471	6.499	6.582	7.340	7.888	8.246	8.426	8.614	8.791
	BBP (vooruitzichten van 24 Juni 2021)	506.035	513.813	521.257	527.898	534.292	542.306	550.441	558.698	567.078
	Defensie-inspanning in % BBP	1,27%	1,26%	1,26%	1,39%	1,47%	1,52%	1,53%	1,54%	1,55%
	Defensiebudget (= defensie-inspanning zonder externe defensie-inspanning)	4.814	4.772	4.831	5.522	6.000	6.365	6.550	6.751	6.958
	Jaarlijks verschil defensiebudget	-	(43)	59	691	478	365	185	201	207
N	% investeringskosten van de defensie-inspanning	20,3%	22,3%	18,6%	24,8%	26,5%	26,4%	22,4%	20,9%	21,5%
A	% werkingskosten van de defensie-inspanning	28,6%	25,9%	28,7%	27,2%	27,5%	28,3%	32,7%	34,6%	34,5%
V	% personeelskosten van de defensie-inspanning	51,1%	51,9%	52,6%	48,0%	46,0%	45,3%	44,9%	44,5%	44,0%

Tabel 1 : De globale evolutie van de budgettaire lijnen van de defensie-inspanning 2022-2030 en de evolutie van het resulterende percentage van de defensie-inspanning voor het budget aan personeel, werking en investering.

i. Investerings in hoofdmaterieel

De investeringen voor de capaciteiten beschreven in hoofdstuk 5 vullen dit investeringsbudget in. Ze omvatten de reeds vastgelegde en de nog vast te leggen programma's voor 31 december 2022 in het kader van de wet houdende de militaire programmering van 23 mei 2017 alsook de vast te leggen investeringen in hoofdmaterieel vanaf 01 januari 2023 in het kader van de geactualiseerde wet houdende de militaire programmering. Aangezien de verankering van de voorziene investeringen tot 2030 belangrijk is voor zowel de maatschappij, onze bondgenoten, als de bedrijfswereld, voorziet het regeerakkoord immers dat de wet houdende de militaire programmering geactualiseerd zal worden. Dit is opgenomen in principe nr. 6 van het STAR Plan.

“Een geactualiseerde wet over de militaire programmering die voorziet in continuïteit en coherentie binnen een langetermijnvisie:

de investeringen in hoofdmaterieel uitrusting van de Belgische Defensie voor de duur van de geactualiseerde Strategische Visie. Dit zal de stabiliteit en voorspelbaarheid opleveren die nodig zijn voor Defensie, de samenleving, voor onze bondgenoten en voor het bedrijfsleven;

(Principe nr. 6.a)

De ontwikkeling van het personeelsbestand van Defensie in overeenstemming met de nationale ambitieniveau en de valorisatie van het personeel van Defensie”

(Principe nr. 6.b)

ii. Basisenveloppe

Schuld

De budgettaire lijn “schuld” komt overeen met de betalingen voor vroeger aangegane contracten in investeringen in hoofdmaterieel (voorafgaand aan de Wet houdende de militaire programmering). Deze bestaan grotendeels uit de betalingen voor de A400M-transportvliegtuigen.

Investerings in infrastructuur

Deze budgettaire lijn gaat specifiek over de investeringen in infrastructuur. De werkingskosten inzake infrastructuur zijn vervat in de budgettaire lijn “werking”. Gedurende tientallen jaren werd er bespaard op de infrastructuur van Defensie. De laatste jaren werden maatregelen genomen om opnieuw in dit domein te investeren. Om de modernisering van de verouderde gebouwen naar de nieuwe normen, onder meer op het vlak van de duurzaamheid, te realiseren met de ambitie om tegen 2040 tot een CO₂-neutrale en duurzame vastgoedportefeuille van Defensie te komen, is echter een jarenlange inspanning vereist. Naast de modernisering van de bestaande infrastructuur hebben deze investeringen in infrastructuur ook betrekking op de projecten “kwartieren van de toekomst”, het nieuwe Militair Hospitaal (*Medical Hub*), het nieuwe hoofdkwartier in Evere en bijkomende capacitaire infrastructuur. Hierbij werd in een eerste benadering ook rekening gehouden met het kwartierplan dat overeenkomt met de uitbouw van de capaciteiten zoals beschreven in hoofdstuk 5. Om deze meerjarige inspanning te financieren, wordt het budget voor investeringen in infrastructuur opgetrokken van 155 miljoen euro_{cst22} in 2022 tot 485 miljoen euro_{cst22} in 2030.

Bijdragen aan multilaterale investeringen

De budgettaire lijn “bijdragen aan multilaterale investeringen” bestaat hoofdzakelijk uit de budgetten voor het infrastructuurinvesteringsprogramma van de NAVO waaraan alle bondgenoten moeten bijdragen en het investeringsprogramma van de NAVO voor de modernisering van de AWACS-vloot (zie hoofdstuk 5). Daarnaast zijn er nog bijdragen aan de kleinere investeringskosten voor de NAVO en het Eurokorps.

Investerings in R&T

Wetenschappelijk onderzoek, technologische ontwikkeling en innovatie vormen de basis om onze defensieorganisatie en –capaciteiten vlot aan te passen aan nieuwe dreigingen en de steeds snellere technologische evolutie. Het R&T-beleid van Defensie is in eerste instantie gericht op de versterking van ons veiligheids- en defensiebeleid. Het kadert binnen een nationaal en Europees R&T-beleid, overlegd met de betrokken regionale en federale actoren en gecoördineerd met de academische en industriële wereld. De potentiële maatschappelijke en economische weerslag vormt hierbij eveneens een belangrijk effect.

België komt momenteel niet tegemoet aan de aangepane verbintenissen in het kader van de PESCO in R&T, die als gezamenlijke norm stelt dat 2% van de defensie-inspanning naar R&T zou moeten gaan, met minstens 20% hiervan via Europese samenwerkingsprogramma's. In 2019 heeft ons land slechts 0,16% van de defensie-inspanning aan R&T gespendeerd, wat zelfs een vermindering inhoudt t.o.v. de voorbije jaren⁶³.

Het versterken van de R&T-bijdrage van Defensie is niet enkel noodzakelijk om onze aangepane internationale verbintenissen na te komen en dus de positie van België als solidaire en betrouwbare partner te ondersteunen, maar is tevens essentieel om een positieve impuls te geven aan het in hoofdstuk 6 voorgestelde pragmatisch partnerschap tussen Defensie, onze industrie en onze onderzoeksinstellingen volgens het *Triple Helix*-model conform de DIRS. Dit DIRS-budget wordt vervat in een aparte hieronder beschreven budgettaire lijn.

Het specifieke R&T-budget stijgt geleidelijk om in 2030 een niveau van 157 miljoen euro_{cst22} te bereiken. Dit levert, samen met inspanningen uit de DIRS, een R&T-budget op van meer dan 2% van het totaal van de defensie-inspanning waardoor in 2030 voldaan wordt aan het aangepane engagement met betrekking tot de PESCO. Op die manier zal ons land op dit gebied ook een van de betere leerlingen van de EU-lidstaten worden volgens de huidige NAVO- en EU-statistieken.

⁶³ *National Defence Data 2019 of the 27 EDA Member States*: <https://eda.europa.eu/publications-and-data/defence-data>).

DIRS

Deze budgettaire lijn heeft betrekking op de financiering van het in hoofdstuk 6 voorgestelde pragmatisch partnerschap tussen Defensie, onze industrie en onze onderzoeksinstellingen volgens het *Triple Helix*-model. Via dit model voor innovatie wenst Defensie industriële en commerciële partners, die uiteindelijk instaan voor de verdere ontwikkeling en productie, vroeger en intensiever te betrekken bij de R&T om zo de kansen op succesvolle uitbating van de onderzoeksresultaten te verhogen. Naast het versterkende effect op onze militaire capaciteiten en onze veiligheid beoogt deze structurele samenwerking tevens een maatschappelijke return met een bijdrage aan zowel onze welvaart als ons welzijn, o.a. via civiele technologie en toepassingen. De specifieke financiering van de DIRS stijgt geleidelijk om in 2030 een niveau van 53 miljoen euro_{est22} te bereiken.

Provisie voor grote ontwikkelingsprogramma's

Naast de investeringen in R&T en het financieren van de DIRS wordt een provisie vastgelegd voor deelname van België aan zeer omvangrijke Europese lange termijn ontwikkelingsprogramma's. Hoewel de politieke keuzes en de modaliteiten hiervan nog moeten worden uitgewerkt, wordt reeds een totaal vastleggingsbedrag van 866 miljoen euro_{est22}, gespreid over verschillende jaren, voorzien.

Kleine Investeringen Materieel (KIM)

Via de budgettaire lijn "Kleine Investeringen Materieel" (KIM) worden bestaande (wapen)systemen in stand gehouden en o.a. werktuigen, machines, meubilair en elektronische apparaten aangeschaft die nodig zijn voor de ondersteuning van de dagelijkse werking van Defensie. Deze budgettaire lijn moet in verhouding staan tot het nieuwe hoofdmaterieel van Defensie. Hiervoor wordt een groeipad voorzien voor het KIM tot 112 miljoen_{est22} euro in 2030.

Werking

De stijging van de in het STAR-plan vermelde "werkingskosten van het materieel van de militaire capaciteiten" vormt het belangrijkste gedeelte van de toename van deze budgettaire lijn. Dit zijn niet alleen de kosten voor het onderhoud en evolutief onderhoud (kleine modificaties) van de (wapen)systemen van deze capaciteiten, maar evenzeer de kosten voor deze capaciteiten inzake brandstof, de verwerving van nieuwe wapentypes en de herbevoorrading van de munitie die wordt gebruikt voor operaties (raming) en voor trainingsdoeleinden. De stijging van de nodige budgetten voor dit onderdeel van deze budgettaire lijn komt enerzijds door de iets hogere werkingskosten van de individuele wapensystemen te wijten aan de grotere techniciteit van de nieuwe systemen en anderzijds doordat Defensie over grotere hoeveelheden van die wapensystemen zal beschikken. Op het depot niveau gebeurt vandaag al een belangrijk deel van de technisch-logistieke instandhouding en onderhoudstaken aan deze (wapen)systemen⁶⁴ door burgerfirma's en deze trend zal nog toenemen en dus ook bijkomende werkingsbudgetten vereisen. De werkingskost ligt trouwens ook hoger bij de introductie van nieuwe wapensystemen door eenmalige kosten die tijdens die beginperiode dienen te gebeuren (programmakosten, initiële opleidingen voor technici en operatoren, deelname aan *pools* voor wisselstukken en munitie, het aankopen van een initiële munitiestock voor een wapensysteem, ...). Het feit dat vooral in de jaren 2025-2030 veel nieuwe wapensystemen zullen ingevoerd worden, zorgt voor een bijkomende stijging van de werkingskosten in deze periode. Het verbruik van munitie en brandstof zal ook hoger komen te liggen bij sommige systemen door meer opleiding en training voor de versterkte paraatstelling van Defensie. Deze budgettaire lijn omvat eveneens de "werkingskosten voor de infrastructuur". In 2016 werd één derde van de werkingskosten infrastructuur besteed aan nutsvoorzieningen (water, stookolie, elektriciteit en gas). Dit deel van de werkingskosten infrastructuur zal de komende jaren stabiel

⁶⁴ Een huidig voorbeeld hiervan is de uitbesteding van het onderhoud aan de mijnenjagers.

blijven en op termijn dalen door het verduurzamen van de infrastructuur van Defensie (via investeringen op budget “infrastructuur”). De rest van de werkingskosten infrastructuur omvat vooral dienstencontracten voor allerhande onderhoud, herstellingen en kleine renovaties. De voorziene stijging zal het mogelijk maken om na 2030 terug op een normaal regime te komen voor dit onderdeel van de budgettaire lijn “werking”.

Een laatste onderdeel van deze budgettaire lijn zijn de “werkingskosten niet gerelateerd aan materieel”. Deze kennen eveneens een significante stijging die te verklaren is doordat de opleidingskosten zullen verhogen door meer opleidingen in het buitenland, door de hogere rekruteringskosten (zie hoofdstuk 7) en de verhoogde inzet van Defensie, naast de reeds bestaande werkingskosten voor o.a. de NAVO, de EU en het Eurokorps die hierin vervat zijn.

Tot slot moet ook een belangrijke inhaaloperatie gebeuren op het vlak van operationeel doorzettingsvermogen (*sustainability*) en paraatheid (*readiness*) van alle capaciteiten van Defensie, in het licht van de uitdagingen die voortvloeien uit de veiligheidsomgeving en de verhoogde focus op de invulling van de kerntaak collectieve verdediging. Stocks in alle domeinen (in het bijzonder op het vlak van munitie, wisselstukken en uitrusting) worden terug opgebouwd richting de normen vooropgesteld door de NAVO en het capaciteitsontwikkelingsplan (*Capability Development Plan – CDP*) van de EU. Een bijzondere aandacht zal eveneens gaan naar de mobiliteit van deze stocks.

Er wordt bijgevolg een geleidelijke stijging van deze budgettaire lijn gepland tot 1 725 miljoen euro_{cst22} in 2030.

Sourcing ter vervanging van niet-militair-specifieke functies

In hoofdstuk 6 wordt aangegeven in welke domeinen dienstverlening wordt uitbesteed: de territoriale dienstverlening binnen en buiten de kwartieren (*Territorial Service Support* met o.a. *sourcing* van de horeca-activiteiten, gedeelten van de bewaking van de militaire kwartieren en onderhoud (*facility management*), de technisch-logistieke ondersteuning van wapensystemen op industrieel niveau, het ondersteunen en beheren van het huidige patrimonium aan kampen en de niet-operationele stockage en distributie van materieel, kledij en uitrusting). De budgettaire lijn voor *sourcing* groeit naar een maximaal bedrag van 176 miljoen euro_{cst22} tegen 2030.

Personeel

Deze budgettaire lijn omvat enerzijds de activiteitsgebonden personeelsuitgaven die nodig zijn om het trainingsniveau voor de militairen te verhogen en zo te kunnen voldoen aan de verwachte verhoogde inzet van Defensie. Zij omvat eveneens alle toelages verbonden aan operaties, de weekendvergoedingen en de vergoedingen voor intensieve dienst (voor enerzijds training en anderzijds structurele behoeftes zoals permanenties).

Daarnaast zijn er de (basis)lonen van het personeel. Defensie dient een attractieve positie op de arbeidsmarkt te behouden die moet toelaten de nodige (technisch) gevormde personeelsleden aan te trekken en ook personeel dat voldoet aan de mentale, fysische en medische normen om de operationele capaciteiten te kunnen inzetten. Hierin worden dan ook de verhoogde werving en de in hoofdstuk 7 beschreven initiatieven op het vlak van personeel mee opgenomen. De budgettaire lijn ‘Personeel’ groeit naar een bedrag van 2 037 miljoen euro_{cst22} tegen 2030.

iii. Externe defensie-inspanning (hoofdzakelijk de pensioenen)

De zogenaamde externe defensie-inspanning maakt *stricto sensu* geen deel uit van het budget van Defensie. Toch wordt ze in rekening gebracht bij de bepaling van een van de vergelijkingsnormen met de andere bondgenoten, de zogenaamde defensie-inspanning. Qua inhoud omvat de externe defensie-inspanning voornamelijk de totale pensioenkosten van het gepensioneerd Defensiepersoneel. Die pensioenkosten zijn de reële uitgaven voor de uitbetaling van de pensioenen

van het personeel van Defensie. Om die budgettaire lijn uit te tekenen, werden de huidige uitgaven geëxtrapoleerd naar de toekomst toe uitgaande van de voorspelbare pensioneringen op basis van het huidige personeelsstatuut en de beleidsmaatregelen beschreven in hoofdstuk 7.

5. Het capacitair portfolio op weg naar 2030

In hoofdstuk 2 werd vanuit de analyse van de veiligheidsomgeving bepaald hoe Defensie zich de komende jaren zal positioneren en welke de capacitaire gevolgen hiervan zijn. In hoofdstuk 4 werd het precieze budgettaire kader toegelicht voor de financiering van deze capaciteiten. In dit hoofdstuk zullen we dieper ingaan op het ambitieniveau en de sturing die gegeven wordt aan de verdeling van de budgettaire middelen, maar ook op de geschatte timing van de investeringen en de impact op de personeelsinvulling over de verschillende capaciteiten van de toekomst heen.

Alle investeringsbudgetten hierna worden uitgedrukt in constante euro 2022, zodat de relatieve impact van de investeringen onmiddellijk zichtbaar is. Deze investeringen zijn ook verbonden met een timing die de effectieve verwerving van dit materieel aangeeft. De investeringsbedragen zullen moeten worden aangepast om rekening te houden met de inflatie naargelang van de kalender van de investeringen tot in 2030 in de wet houdende de militaire programmering. Het volledige vooropgestelde investeringsbedrag voor hoofdmaterieel zal vereffend zijn in de periode tot en met 2035.

Dit hoofdstuk beschrijft de evolutie van het capacitaire portfolio van Defensie. Waar opportuun zal de ondersteunende rol van bepaalde capaciteiten in het kader van de bijdrage tot de veiligheid van de bevolking op het nationale grondgebied beschreven worden, alsook hoe we hun Europese verankering kunnen verwezenlijken, volgens de principes van hoofdstuk 3. Het eindresultaat moet een meer weerbare (bestaande uit de elementen “*resilience*”, “*sustainability*” en “*readiness*”) dus eveneens meer effectieve Defensie zijn, zoals principes nr.3 en 4 van het STAR-Plan vooropstellen. Naargelang van de mogelijkheden voor internationale militaire samenwerking zal de afstemming van de tijdslijn van de verwerving van bepaalde capaciteiten mogelijk ook een invloed hebben op de hierna voorgestelde spreiding van de verwervingsprogramma’s. Voor bepaalde capaciteiten zullen er nog bijkomende studies ter verfijning gebeuren.

Ook de personeelsaantallen nodig voor de inzet van de capaciteiten en de dimensionering van de diensten van Defensie, die verantwoordelijk zijn voor het verwervingsproces, worden hierbij in acht genomen. Zoals reeds aangehaald in hoofdstuk 2, vergt de evolutie van de veiligheidsomgeving een groei van het personeelsbestand. Zoals reeds toegelicht in hoofdstuk 4 met betrekking tot de vooropgestelde maatregelen in kader van werving en attractiviteit van de militaire en burgerberoepen bij Defensie, zullen de beleidsmaatregelen op personeelsvlak het nodige algemeen kader bieden voor de uitbouw van de hierna voorgestelde capaciteiten. Het is echter niet mogelijk om – tien jaar op voorhand - precieze aantallen per capaciteit te gaan bepalen, daar bij de toekomstige invulling van deze capaciteiten ook rekening zal gehouden worden met evoluerende technologische oplossingen, alsook militaire doctrines en ondersteuningsconcepten.

De verdere capacitaire uitbouw van Defensie wordt echter, voor alle capaciteiten en in alle capacitaire dimensies, progressief en coherent met de personeelsuitbouw gepland. Men onderscheidt hierbij drie belangrijke fasen.

Vooreerst dient er op korte termijn een stabilisatie op vlak van personeelsinvulling nagestreefd te worden. Dit vergt een bijzondere en belangrijke inspanning op korte termijn, gegeven de significante uitstroom tot 2025 door pensionering. In deze fase wordt de capacitaire uitbouw beperkt en eerst en vooral toegespitst op het veilig uitvoeren van de eigen interne taken en procedures, evenals op dringende aanpassingen in het kader van de operationalisering bij de komst van de nieuwe, reeds bestelde systemen. In deze fase wordt ook de nadruk gelegd op de uitbouw van duale capaciteiten.

Tussen 2025 en 2030 kan de impact van de huidige investeringen op vlak van personeel (toegelicht in hoofdstuk 4 en 7) zich voluit laten voelen en een vorm van consolidatie op vlak van personeelsinvulling bewerkstelligen. In deze fase worden progressief de noodzakelijke investeringen in de vervollediging van de capaciteiten gepland en uitgevoerd. Het verderzetten en uitbouwen van de werving en de maatregelen rond attractiviteit van de militaire en burgerberoepen bij Defensie vormen dan de basis voor een groei van de FTE_u⁶⁵ om 29.000 militairen te bereiken tegen 2030 (zie hoofdstuk 7 voor de algemene evolutie van het personeelsbestand voorbij de horizon 2030).

Na 2030 zal de personeelsinspanning worden gehandhaafd. Een deel van de investeringen in hoofdmaterieel vastgelegd vóór 2030 zal immers pas daarna opgeleverd worden om, coherent met de verdere uitbouw op vlak van personeel van Defensie, dan te leiden tot het operationaliseren van deze capaciteiten en een volledige invulling te geven aan het vooropgesteld ambitieniveau toegelicht in de hierna voorgestelde capacitaire tabellen.

Met de hierna beschreven evolutie van het capaciteits portfolio op weg naar 2030, waarmee belangrijke investeringen voor alle dimensies worden voorgesteld, wordt invulling gegeven aan principe nr. 3 betreffende een gebalanceerde Defensie:

“Een organisatie die verantwoordelijk is voor de veiligheid van het land en de bevolking moet te allen tijde haar eigen interne taken en procedures kunnen uitvoeren, zonder compromissen te hoeven sluiten die de veiligheid van de burgers en van haar medewerkers in gevaar zouden kunnen brengen. In dit kader moet de onder de vorige legislatuur geïnitieerde herinvestering in Defensie een consolidatiefase doorlopen alvorens een groeifase. Door de Strategische Visie te actualiseren zal een beter evenwicht worden bereikt binnen de Belgische Defensie, wat inhoudt:”
(Principe nr. 3)

“Een kostenstructuur en een personeelsbestand van Defensie die de veilige uitvoering van de interne processen waarborgt, de operationele output van Defensie waarborgt, de attractiviteit verzekert voor het personeel en waarbij de nodige aandacht gaat naar de gepaste infrastructuur, de algemene paraatheid van de strijdkrachten en de nodige investeringen in militair hoofdmaterieel. Dit houdt bijgevolg een coherent plan in, met de daaraan toegewezen noodzakelijke middelen voor infrastructuur, voor het onderhoud van het materieel, voor de individuele uitrusting, voor de investeringen en voor de operationele voorbereiding.”
(Principe nr. 3a)

“Capaciteiten die een adequate uitvoering van kerntaken mogelijk maken, gekoppeld aan de Belgische belangen en de multilaterale verankering.”
(Principe nr. 3b)

⁶⁵ FTE_u: *Useful Full Time Equivalent* is gelijk aan het aantal voltijdse equivalenten (VTE) die effectief taken uitoefenen in het departement, met uitsluiting van bv. personeel dat nog in langdurige opleiding is of tewerkgesteld is in organisaties buiten Defensie (zoals bijvoorbeeld parastaten, andere overheidsdiensten of bewaking van de Parlementen).

“Een evenwicht tussen de vier capacitaire dimensies (inlichtingen- cyber-influence, land, lucht, maritiem) en de commando- en operationele-ondersteuningselementen, teneinde in elke dimensie een geloofwaardige, duurzame en houdbare bijdrage tot de collectieve defensie mogelijk te maken. Hierbij zullen de meerwaarde, samenwerking en synergieën in EU-verband mede richtinggevend zijn. Een voldoende brede nationale toolbox met de nodige gevechtscapaciteiten in iedere dimensie maakt van België een geloofwaardige internationale partner en verzekert de Belgische bijdrage tot en invloed op de internationale veiligheid. Om de solidaire output te creëren in een multilateraal kader en in steun van de nationale belangen, is een evenwichtige input via een optimale defensie-inspanning voor gedeelde risico’s van essentieel belang.”

(Principe nr. 3c)

“De strategische enablers (*strategic enablers*) en de intermachten/faciliterende capaciteiten (*joint/enabling capabilities*) die nodig zijn om de eigen capaciteiten en die van de bondgenoten te ondersteunen, zullen worden versterkt. Dit zal bijdragen tot een vermindering van de Europese capacitaire lacunes.”

(Principe nr. 3d)

“De niet-kinetische, civiel-militaire en duale capaciteiten die van belang zijn voor de preventie van gewapende conflicten, voor de stabilisatie na conflicten en om bij te dragen tot de veiligheid in de conflictzone, zullen worden versterkt. Voorts kunnen deze capaciteiten van bijzonder belang zijn om bij te dragen tot de veiligheid, in de brede zin van het woord, van de bevolking op het nationale grondgebied.”

(Principe nr. 3e)

Hierna wordt een overzicht gegeven van het ambitieniveau van de capaciteiten per capacitaire dimensie en de investeringen in hoofdmaterieel voor de verschillende capaciteiten op weg naar 2030.

a. Capacitaire dimensie Informatie (Inlichtingen-Cyber-Influence)

Capacitaire invulling en ambitieniveau

Capacitaire dimensie Inlichtingen-Cyber-Influence					
Capaciteit	Invulling	Investerings in hoofdmaterieel Vastleggingen 2023-2030 (Mio €2022)	End-State ⁶⁶ Ambitieniveau		
			Inzetformatie	Voortzettings vermogen	Inzettermijn
Militaire inlichtingendienst	OSINT ⁶⁷ / SIGINT ⁶⁸ / Analyse	160,03		onbeperkt	permanent
Inlichtingenvergaring via satellieten (<i>Space-based Imagery intelligence</i> IMINT)	Deelname aan Frans project (<i>Composante Spatiale Optique</i>)	0	Uitbating nationale data	onbeperkt	
<i>Medium Altitude Long Endurance</i> (MALE) – verkenning-RPA	3de MALE-RPA ⁶⁹ -systeem met 2EA RPA + PED ⁷⁰ center + SatCom ⁷¹ + deelname aan (PESCO) HAPS ⁷²	288,38	1 MALE-RPA	6 maanden (jaarlijks) 24/7	5 à 10 dagen
<i>High Altitude Long Endurance</i> (HALE) – verkenning-RPA	Deelname met personeel aan NAVO-programma's ⁷³	0	Deelname aan NAVO-programma <i>Alliance Ground Surveillance</i> (AGS)	onbeperkt	
Cyber	Cyberdefensie en offensieve cyber (incl. Crypto + EU Relance Cyber + CyberSec Strat 2.0)	139,07	Cyber Crypto	onbeperkt	permanent
StratCom ⁷⁴	<i>Support Teams (Analyse & Info Mgt Tools and Support Equipment)</i>	9,99	<i>Support Teams</i> voor elke inzet	onbeperkt	10 dagen

⁶⁶ "End state" is de toestand, bereikt op een bepaald tijdstip, waarbij de capaciteit volledig operationeel inzetbaar is.

⁶⁷ OSINT : *Open Source Intelligence*.

⁶⁸ SIGINT : *Signal Intelligence*.

⁶⁹ MALE-RPA: Medium Altitude Long Endurance-Remotely Piloted Aircraft.

⁷⁰ PED: *Processing, Evaluation and Dissemination*.

⁷¹ SatCom : *Satellite Communications*.

⁷² HAPS: *High Altitude Platform Station*.

⁷³ Via de budgettaire lijn "bijdrages aan multilaterale investeringen" worden de ondersteunende NAVO-faciliteiten voor deze capaciteit wel samen gefinancierd met alle NAVO-lidstaten, dus ook België. Ons land investeerde evenwel niet mee in de verwerving van deze toestellen en een investeringsbijdrage aan upgrades wordt ook niet voorzien binnen de budgettaire lijn "investerings in hoofdmaterieel".

⁷⁴ StratCom: De DG StratCom (Strategische Communicatie – *Strategic Communication*) was heette voorheen *Influence*.

Joint C4ISR ⁷⁵	JCAI ⁷⁶ / Coalition Shared Data Centre	213,14	JCAI / Coalition Shared Data Centre	onbeperkt	permanent
Digitalisatie & Communicatie ondersteuning Defensie	Supporting Joint Communication Systems	144,44	Satellietcommunicatie Netwerksystemen Communicatie wapensystemen HF ⁷⁷ -communicatie CIS ⁷⁸ -shelters		

⁷⁵ C4ISR: *Command, Control, Communications, Computers, Intelligence, Surveillance and Reconnaissance.*

⁷⁶ JCAI: *Joint Collection Assets Integration.*

⁷⁷ HF: *High Frequency.*

⁷⁸ CIS: *Communication and Information System.*

Inhoud investeringen in hoofdmaterieel

Capacitaire dimensie Inlichtingen – Cyber - Influence			
Capaciteit	Investerings in hoofdmaterieel 2023-2030 (Mio €2022)	Vereffeningen 2023-2030 (Mio €2022)	Investeringsprojecten en voorziene timing (Vereffeningen)
Militaire inlichtingendienst	160,03	149,81	☐ Operationele inlichtingen: analysetools: 11,35 Mio (2026, 2028,2030) ☐ Multiple Source Analysis: 2,27 Mio (2025) ☐ <i>Signal Intelligence</i> -programma's: 133,92 Mio (2024-2031) ☐ <i>Open Source Intelligence</i> -programma's: 12,49 Mio (2025-2026, 2028-2029, 2031)
MALE verkennings-RPA	288,38	195,93	☐ MALE: 288,38 Mio (2030-2031)
Cyber	139,07	139,07	☐ Updates <i>Cyber Security Operations Centre</i> : 7,04 Mio (2023-2030) ☐ Cyber Homeland: 4,84 Mio (2024-2030) ☐ Cyber Ops: 48,46 Mio (2023-2030) ☐ Cyber Deployed: 5,52 (2023-2024) ☐ Cyber LMBI ⁷⁹ Projects : 25,77 Mio (2023-2026) ☐ Cyber SPOF ⁸⁰ : 11,35 Mio (2025-2026) ☐ Crypto programma's : 36,09 Mio (2024-2028)
StratCom	9,99	9,99	☐ <i>Influence Analysis & Info Management Tools</i> : 7,95 Mio (2024, 2025) ☐ <i>StratCom Support Equipment</i> : 2,04 Mio (2023, 2025, 2027, 2029)

⁷⁹ LMBI: Lockheed Martin – Belgian Industry.

⁸⁰ SPOF: Single Point of Failure.

Joint C4ISR	213,14	213,14	☐ C4ISR LMBI Project – Enterprise Service: 5,67 Mio (2025) ☐ C4ISR LMBI Project – JCOP ⁸¹ : 5,67 Mio (2025) ☐ JCAI/ Coalition Shared Data Centre: 5,68 Mio (2025) ☐ <i>Multipurpose microsats</i> : 17,02 Mio (2026,2027) ☐ Integratie-, Communicatie- en Informatiesystemen <i>Core Weapon Systems</i> (WS): 147,32 Mio <ul style="list-style-type: none"> • C2⁸²-systemen: 45,40 Mio (2025,2026) • Integratie wapensystemen met andere nationale systemen (WS II, WS III, WS V en WS VII): 101,92 Mio (2024-2026, 2028) ☐ <i>Emerging Technologies</i> : 31,78 Mio (2028)
Digitalisatie & Communicatie ondersteuning Defensie	144,44	134,23	☐ Investerings ten behoeve van de satellietcommunicatie: 86,54 Mio <ul style="list-style-type: none"> • Bandbreedte: 49,94 Mio (2023-2025) • Terminals: 16,17 Mio (2025, 2030, 2035) • Ankerstation: 14,75 Mio (2024, 2025) • <i>SatCom on the pause</i>: 5,68 Mio (2029) ☐ Netwerksystemen: 42,23 Mio <ul style="list-style-type: none"> • Defensienetwerken: 30,88 Mio (2024 – 2027) • <i>Block update new technologies</i>: 11,35 Mio (2027-2030) ☐ HF-communicatie: 5,45 Mio <ul style="list-style-type: none"> • Ankerstation: 3,41 Mio (2031) • Vervanging zenders: 2,04 Mio (2024) ☐ <i>CIS-shelters</i> : 10,22 Mio (2025-2027)
TOTAAL	955,05	842,17	

⁸¹ JCOP: *Joint Common Operational Picture*.

⁸² C2: *Command and Control*.

i. Militaire inlichtingdienst

De gespecialiseerde militaire inlichtingendienst - Algemene Dienst Inlichting en Veiligheid (ADIV) - levert hoofdzakelijk steun aan de planning en uitvoering van militaire operaties door een diepgaande informatie van de mogelijke bedreigingen en de omgeving. ADIV speelt eveneens een onmisbare rol in de uitvoering van de operaties.

Bovendien laat deze dienst toe om over een doeltreffend en oordeelkundig dispositief te beschikken voor de ontplooiende militaire detachementen. ADIV ondersteunt Defensie op strategisch en tactisch niveau. Hij is dus noodzakelijk om over een militaire inlichtingendienst te beschikken, zowel voor de planning als voor de uitvoering van onze operaties, als voor de ondersteuning van de operaties van onze geallieerden. Bovendien speelt deze dienst een belangrijke rol in een omvattende aanpak. Iedere moderne confrontatie (politiek, ideologisch, economisch en militair) bevat een belangrijke informationele dimensie die zeer sterk, doch niet uitsluitend, verband houdt met het cyberdomein.

Huidige en toekomstige invulling

De veiligheid garanderen en de geschikte, betrouwbare, nuttige en tijdige inlichtingen aanleveren zijn de essentiële doelstellingen van de ADIV. Daartoe dient er verder een groot aantal burgers te worden aangeworven en dient er een adequaat aantal militairen te worden behouden. Daar de hoeveelheid aan te behandelen gegevens steeds groter en meer divers wordt (beheer “*Big data*”) is het noodzakelijk dat ADIV over een informaticatool beschikt om de gegaarde informatie doeltreffend te beheren, te behandelen, inlichtingen op te stellen en uiteindelijk te verspreiden. Het doel is dus de verschillende processen verbonden aan de inlichtingscyclus te digitaliseren om doeltreffend de massa aan beschikbare informatie uit te baten en de “*multisource*” analyse te verbeteren.

Naast de digitalisering van de dienst moeten de volgende capaciteiten behouden of ontwikkeld worden:

- de inlichtingenvergaringscapaciteit via satelliet (*imagery intelligence* – IMINT) in samenwerking met Frankrijk en het Groothertogdom Luxemburg, om over satellietbeelden te beschikken,
- de inlichtingenvergaringscapaciteit steunend op de uitbating van elektromagnetische signalen (*signal intelligence* – SIGINT) om over moderne interceptiemiddelen in het domein van de telecommunicatie te kunnen beschikken, gezien de constante evolutie in dit domein, en
- de inlichtingenvergaringscapaciteit via openbare bronnen (*open source intelligence* - OSINT), die toegang verleent tot de verschillende informatiebronnen aanwezig op het internet.

Het is ook aangewezen zowel een defensieve, maar eveneens een offensieve cybercapaciteit te ontwikkelen, en dit zowel in België als tijdens de ontplooiing van operationele detachementen, zonder daarbij evenwel de bijdrage van de cyberinlichtingencapaciteit aan de militaire inlichtingendienst te verzwakken.

Zowel op het niveau van de directieven als dat van materieel is het noodzakelijk zich aan te passen aan de nieuwe omgeving. Antidrone- of biometrieprojecten maken eveneens deel uit van de objectieven van de ADIV in de komende jaren, en dit alles zonder de digitalisatie van de veiligheidsmachtigen uit het oog te verliezen.

De verkiezingen in 2019 en de COVID-19-crisis hebben het belang aangetoond om over een doeltreffende capaciteit in het informatiedomein te beschikken (meer bepaald in het domein van de strijd tegen desinformatie). Een inspanning zal geleverd worden om zich uit te rusten met performante informaticatools in dit domein, hoofdzakelijk voor wat betreft detectie, monitoring, opvolging en analyse van dit type dreiging. De interdepartementale *Task Force Information Operations* beoogt een optimalisatie van de samenwerking tussen de verschillende Belgische actoren in dit domein, evenals het opstellen van een nationale strategie inzake *Information*

Operations voor de komende parlementsverkiezingen.

Tegen 2030 zal Defensie voorzien worden van nieuwe platformen, uitgerust met zeer performante sensoren en captoren. Om de inwerkingstelling van deze nieuwe middelen te verzekeren moet op het juiste moment voldoende gekwalificeerd en getraind personeel beschikbaar zijn. Om dit te bereiken, zal niet alleen de rekrutering van specialisten in het domein inlichtingen nodig zijn, maar ook een versterking van de specifieke vorming en de uitwerking van de loopbaanpaden, zowel op tactisch en operationele gebied als op strategisch niveau.

Bijdrage tot de veiligheid, in de brede zin van het woord, van de bevolking op het nationale grondgebied, en dit ongeacht de crisis

“Om de veiligheid en de rechtsorde te garanderen, zullen veiligheids-, inlichtingendiensten en Justitie worden geherfinancierd en gemoderniseerd via investeringen in personeel, informatisering en gebouwen.”
(Regerakkoord van 30 september 2020)

De bedreigingen zijn zodanig diffuus en alomtegenwoordig dat het een illusie is dat ADIV deze allemaal kan beantwoorden met eigen middelen. Het is dan ook nodig meer samen te werken met andere inlichtingen- en veiligheidsdiensten en te beschikken over betrouwbare nationale en/of internationale partners.

De samenwerking met de Staatsveiligheid (VSSE) is eveneens onontbeerlijk en moet verder worden verbeterd. De ontwikkeling van uitwisselingsplatformen moet worden verdergezet opdat deze samenwerking steeds doeltreffender wordt. In het kader van deze samenwerking - de voorbije drie jaar reeds sterk uitgebreid – zal het Nationaal Strategisch Inlichtingenplan (NSIP), in zijn eerste versie van eind 2018 gepresenteerd aan de Nationale Veiligheidsraad (NVR), een nieuwe uitgave krijgen onder de auspiciën van het opvolgingscomité ingesteld door de twee diensten. De voornaamste projecten voor een nauwere samenwerking worden hierna opgesomd:

- het initiëren van wetgevende initiatieven gericht op het versterken van de functionering en de informatiepositie van de Belgische inlichtingendiensten;
- een eenheidsstatuut voor het burgerpersoneel van de twee diensten;
- mobiliteit van de personeelsleden tussen de twee diensten;
- versterking van de Belgische Inlichtingenacademie;
- aanwezigheid van de twee dienstchefs bij de presentatie van rapporten, opgesteld door het Comité I met betrekking tot hun respectievelijke dienst, aan de begeleidende parlementaire commissie;
- ontwikkeling van een globale visie op de noodzakelijke elementen op het gebied van informatie- en communicatietechnologie (ICT) met het oog op een versterking van de informatica-architectuur van de twee diensten en het in plaats stellen van een netwerk dat de Belgische autoriteiten en inlichtingendiensten toelaat gemakkelijker met elkaar in contact te komen via de behoorlijk beveiligde en versleutelde systemen.

De versterkte samenwerking tussen de twee diensten beoogt de versterking van de gemeenschappelijke inspanningen en de wederzijdse transparantie in de werking van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten. Ze zal niet alleen de nadruk leggen op hun wederzijdse relaties en hun eigen werking, maar zal een verbeterde samenwerking met andere operationele partners in het domein van veiligheid en defensie nastreven, alsook met de Belgische veiligheidsarchitectuur in het algemeen.

Situational Understanding

Niemand twijfelt aan het groeiende belang van de middelen in het domein van de inlichtingen doorheen heel Defensie. Dit behelst taken en capaciteiten die veel meer omvatten dan die van ADIV alleen.

In geval van een daadwerkelijke operationele ontplooiing van militaire middelen zullen de capaciteiten in inlichtingen, bewaking en verkenning (*intelligence, surveillance and reconnaissance* - ISR) aan het commando het nodige begrip van de situatie (*situational understanding*⁸³) verschaffen om de planning en het voeren van operaties toe te laten. Ze dragen ertoe bij om de handelingsvrijheid tijdens het manoeuvre te garanderen, alsook de doeltreffendheid van de acties en de bescherming van eigen middelen en personeel te verzekeren. Het gaat typisch om de kennis en het begrip van de operationele omgeving (vorm en staat van het terrein, meteorologische toestand, toegankelijkheid, mogelijkheid qua verplaatsingen, ...), evenals de locaties, mogelijkheden en toestand van de middelen van een (potentiële) vijand. Net zoals de te vervullen opdracht, de eigen beschikbare middelen en de omgevingsfactoren, maakt de dreigingsanalyse integraal deel uit van de militaire evaluatie op alle niveaus.

De ogen en oren van elke soldaat, de verrekijkers van de sectiechef, de radar van het vliegtuig of het schip, de grote variëteit aan observatievliegtuigen zonder piloot aan boord: dit zijn allemaal voorbeelden van middelen en capturen die bijdragen tot het bekomen van de *situational understanding* noodzakelijk voor het voeren van militaire operaties. Dit grote gamma aan capturen en ISR-middelen maakt deel uit van het beoordelingsproces dat de correcte gegevens levert voor de kinetische precisie-interventies op elk niveau. De middelen en ISR-capaciteiten, evenals het personeel dat deel uitmaakt van het planningsproces en het geïntegreerde beheer van de militaire missies, maken dus essentieel deel uit van elke militaire capaciteit en zijn dit tevens op elk operatieniveau: van het individu of het team tot op de grote militaire land-, lucht-, maritieme formaties of *joint and combined*.

In deze context moet België een wettelijk kader scheppen voor de paraatstelling en inwerkingstelling van de huidige en toekomstige ISR-middelen die bijdragen tot begrip van de situatie (*Situational Understanding*) en die het nemen van beslissingen op tactisch en operationeel niveau ondersteunen. Nochtans mogen de ISR-taken niet verward worden met de specifieke opdrachten toegewezen aan ADIV. Om deze reden worden de ISR-capaciteiten behandeld in de respectievelijke routekaarten (*roadmaps*) van de betrokken Componenten.

ii. Inlichtingenvergaring via satellieten (Space-based IMINT)

Deze capaciteit verzekert inlichtingen op strategisch niveau die complementair zijn aan ISR via RPA o.a. via haar mogelijkheid om wereldwijd gebieden en installaties in kaart te brengen vanuit de ruimte, met het oog op het verstrekken van geografisch of operationeel situationeel bewustzijn aan militaire en civiele besluitvormers, binnen een operatiegebied of elders.

Huidige en toekomstige invulling

Defensie neemt sinds de jaren negentig deel aan het Franse Helios-programma voor een inlichtingencapaciteit op basis van satellietbeelden (*Imagery Intelligence* - IMINT). Het Helios-systeem heeft het einde van zijn levensduur bereikt en werd vervangen door het Franse programma *Composante Spatiale Optique* (CSO) als opvolgcapaciteit. België neemt aan dit programma deel. BELSPO⁸⁴ heeft reeds in deze capaciteit geïnvesteerd, gezien het belang voor de Belgische ruimtevaart (industrie).

⁸³ "Within a military context, understanding is the perception and interpretation of a particular situation in order to provide the context, insight and foresight required for effective decision-making." (Geallieerde *joint doctrine* voor inlichtingen, contra-inlichtingen en veiligheid – *Allied joint doctrine for intelligence, counterintelligence and security* – NATO-AJP-2).

⁸⁴ Belgian Science Policy Office, Programmatorische Federale Overheidsdienst Wetenschapsbeleid.

Door deel te nemen aan het CSO-programma (3 satellieten extreem hoge resolutie), blijft België nauw verbonden met deze ontwikkelingen en onderhoudt het een capacitaire niche. De capaciteit *Space-Based IMINT* is trouwens voortdurend in evolutie (*New Space*, artificiële intelligentie, betere resoluties en steeds kortere beeldvernieuwingsfrequenties). De uitdaging bestaat erin om een vlotte integratie te garanderen met de nieuwe ISR-middelen van Defensie, van de EU en de NAVO, rekening houdend met de impact van de verwerking van de massa aan gegevens (Big data). Het uiteindelijke doel is een begrip van de geografische situatie (*situational awareness*) op strategisch of operationeel niveau aan te bieden aan zowel militaire als civiele besluitvormers, in een operatiegebied of elders.

De analyse van al deze beelden, in combinatie met gegevens van andere vergaringsmiddelen, zal de ontwikkeling van een AI-capaciteit ter ondersteuning van *Space-based IMINT* noodzaken.

In het domein van *Space-based IMINT* worden, bij het ontwerpen en uitvoeren van ruimteprogramma's, cycli van ongeveer 10 jaar gevolgd. België moet zich dus nu al beraden over de voortzetting van het CSO-programma, wil het daar maximale operationele, industriële en technologische voordelen uit halen.

De ADIV is eveneens verantwoordelijk voor de ondersteuning van de eenheden van Defensie met geospaiale data, op papier of elektronisch. De aanschaf van vele nieuwe wapensystemen en de uitbreiding van het aantal operatietonelen zetten een enorme druk op een mogelijk unieke oorzaak van falen (*single point of failure*) en dit vereist dus een bijzondere aandacht in het personeelsdomein in deze niche. Zonder deze gegevens verliezen de wapensystemen in grote mate aan doeltreffendheid en veiligheid. Actieve samenwerking met het NGI⁸⁵ moet tegemoetkomen aan een deel van deze behoeften.

Bijdrage tot de veiligheid, in de brede zin van het woord, van de bevolking op het nationale grondgebied, en dit ongeacht de crisis

Net zoals de andere IMINT van de ADIV, kan *Space-based IMINT* geïntegreerd worden in het nationale veiligheidsdispositief, rekening houdend met een prioriteit voor de ondersteuning van de essentiële opdrachten van Defensie en binnen het gepaste juridisch kader.

Mogelijkheden voor Europese capacitaire verankering

Dit programma draagt bij aan de mogelijkheid tot Europees autonoom handelen inzake inlichtingen en militaire operaties. Zo behouden we een nationale toegang tot een capaciteit via internationale defensiesamenwerking en de verderzetting van een belangrijk partnerschap met onze strategische partner Frankrijk.

Deze deelname van de Belgische Defensie in de kosten maakt het mogelijk dat er ook bijkomende samenwerking kan komen met andere (strategische) partnerlanden.

iii. HALE- en MALE-verkennings-Remotely Piloted Aircraft (RPA)

Algemeen

Het relatief belang van *Remotely Piloted Aircrafts* (RPA, drones) in de huidige operaties als strategische ondersteunende capaciteit neemt toe, daarom dienen deze verder geïntegreerd te worden binnen het Belgisch capacitair portfolio. Verkenning-RPA's maken deel uit van de ISTAR-middelen⁸⁶. Een ISTAR-capaciteit levert via het ISR-aspect (*Intelligence, Surveillance and*

⁸⁵ NGI, leverancier van geografische referentiegegevens en « hofleverancier van geo-informatie » heeft zich in 2020 op de Campus Renaissance gevestigd, wat het uitwerken van nog meer diepgaande synergieën tussen Defensie en het NGI toelaat. De herziening van de uitvoeringsmodaliteiten vordert goed en de resultaten zullen opgenomen worden in een nieuw samenwerkingsakkoord tussen Defensie en het NGI.

⁸⁶ ISTAR: *Intelligence, Surveillance, Target Acquisition and Reconnaissance*.

Reconnaissance) het noodzakelijke begrip van de situatie (*situational understanding* om tijdens operaties aansturing te geven op commandoniveau en acties op het terrein veiliger en effectiever te laten verlopen. Met *Target Acquisition* wordt het proces van doelwitbepaling (*targeting*) bedoeld dat gebaseerd is op ISR en de correcte gegevens aanlevert voor precisie-kinetische tussenkomsten. Naast HALE-drones, zijn de MALE-drones en de ISTAR-capaciteit eveneens ISR-middelen. RPA moeten inzetbaar zijn voor (*real time*) genetwerkte operaties in een complex operationeel luchtruim. MALE-RPA behoren tot het niveau onder de HALE-RPA.

HALE-verkennings-RPA

Huidige en toekomstige invulling

Onze Defensie zal op korte termijn zelf niet investeren in HALE-RPA, maar neemt deel aan de HALE-capaciteit (*Alliance Ground Surveillance-programma* - AGS) van de NAVO via een personeelsbijdrage aan het exploitatiecentrum van de AGS HALE-RPA (*Global Hawks*) die ter beschikking zijn van de NAVO.

Voor de uitbating van de gegevens verkregen via deze RPA is het noodzakelijk dat onze strijdkrachten in een geïntegreerd digitaal beveiligd netwerk kunnen werken, dat zowel internationaal als nationaal interoperabiliteit biedt tussen capaciteiten van verschillende dimensies.

Mogelijkheden voor Europese capacitaire verankering

Deze RPA vullen een belangrijke *capability gap* in op Europees niveau. Onze bijdrage aan het AGS-programma drukt eveneens de wil uit om de inzetmogelijkheden van de NAVO te versterken. Deelname aan het PESCO-project HAPS vormt hierbij bijkomend een investering op langere termijn ter versterking van de Europese pijler binnen de NAVO en de Europese strategische autonomie.

MALE-verkennings-RPA

MALE-RPA zijn kleiner dan HALE-RPA en hun mogelijkheden zijn ook beperkter, maar ze zijn flexibeler en goedkoper inzetbaar.

Tactische UAS zijn nog altijd nodig, maar de efficiëntere MALE-RPA's worden steeds belangrijker om operationele inzet te ondersteunen. Het groot tekort aan deze strategische ondersteunende capaciteit op Europees niveau werd vastgesteld tijdens de operaties in Afghanistan en Libië, maar ook in Mali.

Huidige en toekomstige invulling

In uitvoering van de Wet houdende de militaire programmering werden een aantal belangrijke investeringen voorzien om invulling te geven aan een belangrijke NAVO- en EU-*Capability Gap*, namelijk MALE verkenningsRPA. Tot voor kort was het 80 Smaldeel UAV⁸⁷ in staat om met de onbemande B-HUNTER langdurige bewakingsopdrachten (*Surveillance*) uit te voeren. De B-HUNTER werd in de loop van 2020 uit de dienst genomen om vanaf 2023 te worden vervangen door aanvankelijk twee MALE-systemen van het type MQ-9B *SkyGuardian* en later nog een derde systeem, met twee RPA MQ-9B en bijhorende controle- en communicatiesystemen van hetzelfde type. De kostprijs van MALE RPA's houdt immers rekening met het volledige systeem, dus zowel het *airframe* (met inbegrip van sensoren), als de grondcontrolestations met bijkomend materieel. De centrale aansturing en opbouw van expertise van deze capaciteit zal gebeuren vanuit een op te richten *C4ISR Centre* te Florennes. De voorziene integratie in ons luchtruim biedt een belangrijke

⁸⁷ UAV: *Unmanned Aerial Vehicles*.

meerwaarde voor training en eventuele uitvoering van nationale taken in een interdepartementaal kader.

Bijdrage tot de veiligheid, in de brede zin van het woord, van de bevolking op het nationale grondgebied, en dit ongeacht de crisis

De MALE-capaciteit kan ook een ondersteuning betekenen van de “bijdrage tot de veiligheid, in de brede zin van het woord, van de bevolking op het nationale grondgebied”. MALE RPA kunnen bijvoorbeeld taken uitvoeren ten voordele van de (federale) politie, de douane, en zelfs de milieudiensten. Voor bewakingsopdrachten zijn ze complementair aan helikopters, omdat ze langere tijd en discreet boven een gebied kunnen blijven. De data van de RPA van Defensie kunnen dan geëxploiteerd worden in het Maritiem Informatie Kruispunt (MIK) en in het toekomstige nationaal centrum voor luchtruim beveiliging (*National Airspace Security Centre - NASC*).

Mogelijkheden voor Europese capacitaire verankering

Deze MALE-RPA komen tegemoet aan een belangrijke *capability gap* op Europees niveau, die zowel door de NAVO als de EU wordt aangegeven, en waar beide veiligheidsorganisaties proberen een antwoord op te bieden. Onze verhoogde bijdrage aan deze capaciteit betekent dus een belangrijke capacitaire versterking van het Europese militaire handelingsvermogen.

België biedt in dit kader een meerwaarde door de lange jaren ervaring met integratie van onbemande vliegtuigen in een complex luchtruim en met de ontwikkeling van *real time*-genetwerkte operaties met troepen op de grond, gevechtsvliegtuigen, het MIK en het NASC. Dit zou de basis kunnen zijn voor samenwerking met onze buurlanden voor training en opleiding rond tactische integratie van dit type toestellen, met inbegrip van *real time*-beeldanalyse, begrip van de tactische situatie (*situational understanding*), directe luchtsteun (*Close Air Support - CAS*) en de praktische inwerkingstelling van RPA in een complex operationeel luchtruim.

iv. Cybercapaciteit

Onze samenleving en economie worden gedigitaliseerd, steeds meer met elkaar verbonden en moeten dus kunnen rekenen op de beschikbaarheid en integriteit van digitale informatie, alsook op systemen en onderliggende infrastructuur. Ook Defensie wordt steeds afhankelijker van nieuwe technologieën en een goede werking van haar netwerken en kritieke wapensystemen. Tezelfdertijd bestaan er tal van toegankelijke en gesofisticeerde cybertools die onze tegenstanders de mogelijkheid bieden om deze kritieke militaire wapensystemen direct of indirect te compromitteren. Onze tegenstanders misbruiken het informatiedomein eveneens op een hybride manier om onze troepen en de maatschappij te destabiliseren. De militaire informatie beschermen en de betrouwbaarheid, integriteit en beschikbaarheid van communicatie, informatie en wapensystemen garanderen is aldus de kerntaak van de militaire cybercapaciteit.

Defensie is inderdaad een steeds sterker op technologie gebaseerde organisatie, die daardoor sterk afhankelijk is van de cyberomgeving. Het versterken van het technologische karakter en de digitalisering van Defensie zullen onverminderd verdergaan. De afhankelijkheid van Defensie van de cyberomgeving zal dus nog toenemen. Onbemande militaire systemen die in toenemende mate geïntegreerd worden in het capacitaire portfolio, versterken dat fenomeen. Opponenten zullen trachten onze wapensystemen en netwerken te saboteren, te vernietigen of over te nemen via cyberacties. De afhankelijkheid van de cyberomgeving vormt ook een bedreiging voor de cyberveiligheid in België door de toenemende vervlechting van de interne en externe veiligheid. Defensie moet een adequaat antwoord kunnen bieden op deze realiteit. Dit zal gebeuren via de verdere ontwikkeling van een eigen cybercapaciteit, bestaande uit een veiligheid, een defensief, een inlichtingen en een offensief pijler (door het creëren van operationele effecten in het cyberdomein die verder kunnen gaan dan louter *cyber defence*). Deze capaciteit moet enerzijds een

gepast niveau van cyberveiligheid garanderen van de communicatie- en wapensystemen van Defensie, maar anderzijds ook in staat zijn om netwerken en systemen van een opponent te identificeren, te manipuleren of te verstoren. Op die manier worden de actiemogelijkheden van een opponent beperkt of tenietgedaan.

De cyber-inlichtingenpijler garandeert tevens, zoals de vergelijkbare ISR-capaciteiten in de andere operationele dimensies, het noodzakelijke begrip van de situatie (*situational understanding*) om onze vrijheid van handelen te garanderen in de essentiële militaire cyberspacedimensie.

Defensie moet zich dus aanpassen aan de nieuwe cyberrealiteit om haar vrijheid van handelen in dit nieuwe domein te waarborgen. De gedecentraliseerde netwerk en wapensysteembeheerders dienen te worden ondersteund, opdat hun systemen zouden kunnen weerstaan aan cyberaanvallen. Het begrip van de situatie (*situational understanding*) in cyberspace moet worden ontwikkeld en geïntegreerd in het gedeeld overzicht van de operatie (*common operational picture*). Geavanceerde detectiesystemen moeten worden geïnstalleerd om tijdig kwaadaardige software (*malware*) of pogingen tot inbraak te detecteren. Voldoende expertise moet permanent in plaats gesteld worden en beschikbaar zijn om op gepaste manier te reageren op grote informatica incidenten of aanvallen. Ten slotte moeten in het operationele planningsproces de eigen cybereffecten gecreëerd, gevalideerd en geïntegreerd worden en moeten er *contingency* procedures geïmplementeerd worden, zodat Defensie haar operaties verder kan uitvoeren, zelfs in *degraded* cyberspaceomstandigheden.

Huidige en toekomstige invulling

Een militaire cybercapaciteit garandeert de vrijheid van handelen en de inzetbaarheid van onze strijdkrachten

De vrijheid van handelen in het operationele domein Cyber is inderdaad een essentieel onderdeel in de voorbereiding en uitvoering van elke operatie. Alle moderne wapensystemen bezitten een digitaal element dat hen verbindt met cyberspace. In de eerste lijn van Defensie zal de inlichtingendienst een begrip van de situatie (*situational understanding*) moeten aanleveren aan het commando, wat moet toelaten de juiste beslissingen te nemen. Kennis over de tegenstanders, hun mogelijkheid om te ageren en de zwakheden in hun dispositief is een noodzakelijke voorwaarde voor het ondernemen van elke actie, te land, ter zee of in de lucht, alsook in cyberspace. De cybercapaciteit van Defensie zal de ontwikkeling van haar capaciteit in het domein van cyberinlichtingen. De cybercapaciteit van Defensie bezit een groot potentieel om zeer doelgerichte informatie te verwerven. Cyberinlichtingen vormen eveneens de basis voor elke offensieve operatie in cyberspace en beogen alzo de identificatie van de tegenstander en diens zwakheden. Die laatste moeten lang voor een (tegen)aanval worden bepaald, daar de beslissingen en reactietermijnen steeds korter zijn. Het gebruik van cyberspace is een gelegenheid voor België om hierop invloed te hebben en de asymmetrie in zijn voordeel te gebruiken. Zoals bij onze buurlanden is België verplicht het potentieel van een cyberwapen uit te baten, dat een bijkomende actieve capaciteit op een relatief goedkope manier uitmaakt en zal toelaten zich te integreren in multinationale acties en een essentiële ontrading verzekert.

Een cybercapaciteit die informatiebeheersing bevordert

De expansie van informatietechnologieën en de zeer grote impact van *social media* wijzigt de informatieomgeving drastisch en dit creëert nieuwe en complexe uitdagingen voor militaire operaties. Moderne oorlogsvoering wordt enorm beïnvloed door de wijzigende informatieomgeving. Onze tegenstanders misbruiken het informatiedomein om op een hybride manier onze troepen en maatschappij te destabiliseren. De nieuwe generatie van conflicten verplaatst zich meer en meer naar de virtuele informatieomgeving. Het uitbreiden van invloedssferen zonder over te moeten gaan naar fysieke actie is het nieuwe normaal, veel operaties blijven vandaag onder de drempel van gewapend conflict. Het is vandaag mogelijk om personen en

organisaties te misleiden, te provoceren, te intimideren en bevolkingen te polariseren, zonder schrik te moeten hebben voor juridische of militaire repercussies.

Om controle over de informatieomgeving te bekomen en te behouden, moet Defensie haar processen en structuren in de informatieomgeving herbekijken. Vandaag is er nog geen eenduidige, unieke *governance* die advies kan verschaffen aan het volledige Departement voor de capaciteitsontwikkeling, *service delivery*, inzet van de capaciteiten in de informatieomgeving en als *technology watch* voor monitoring, anticipatie en implementatie van opkomende disruptieve technologieën. We moeten inzien dat onze reflex om expertisegebieden van elkaar te scheiden, te ontwikkelen en in te zetten, ons beperkt om een breder gedeeld overzicht van de operatie (*common operational picture*) te creëren en te realiseren dat we ‘geshaped’ worden door onze tegenstander. De integratie van de aspecten ‘*Influence*’ in cyberspace blijkt dus onlosmakelijk verbonden met de ontwikkeling van de cybercapaciteit.

Creatie van een Component Cyber-Influence

Aangezien de Europese en interfederale relance en transitieplannen cybersecurity identificeren als een van de prioritaire domeinen, zal Defensie zich verregaand verdiepen in haar cybercapaciteit om het belang van dit domein aan te tonen, wat zich vertolkt in de creatie van een volledig zelfstandige component en zal worden ontwikkeld op basis van het cybercommando dat in 2022 zal worden opgericht.

In een eerste fase zal de bestaande cybercapaciteit binnen de militaire inlichtingendienst verder versterkt moeten worden. Defensie zal daartoe onderzoeken hoe de zeer gespecialiseerde cyberprofielen gemakkelijker gerekruteerd kunnen worden en welke maatregelen zich opdringen om de retentie te garanderen. Verder zullen complementaire investeringen ervoor zorgen dat de cybercapaciteit over moderne en aangepaste middelen blijft beschikken.

Uit deze versterkte cybercapaciteit binnen de militaire inlichtingendienst kan dan een Cybercomponent van Defensie groeien, zonder daarbij evenwel de cyberinlichtingencapaciteit van de militaire inlichtingendienst te verzwakken. Het creëren van operationele effecten in het cyberdomein, die verder kunnen gaan dan cyberverdediging, vergt bovendien een onderbouwd juridisch en wettelijk kader dat zal worden uitgewerkt.

Bijdrage tot de veiligheid, in de brede zin van het woord, van de bevolking op het nationale grondgebied, en dit ongeacht de crisis

Zoals aangegeven in hoofdstuk 2, heeft onze militaire cybercapaciteit een territoriale insteek in het kader van de collectieve defensie van de NAVO en veiligheid van Europa. De versterking van de militaire cybercapaciteit zal eveneens mogelijkheden bieden om de nationale cybercapaciteit te versterken in het kader van de “bijdrage tot de veiligheid, in de brede zin van het woord, van de bevolking op het nationale grondgebied”. Defensie zal immers beschikken over een van de belangrijkste cybercapaciteiten in ons land en zal beslist bijdragen aan taken vooropgesteld in de “Cybersecurity Strategie 2.0”.

Een militaire cybercapaciteit geïntegreerd in het ecosysteem van de nationale cyberverdediging

Zoals hiervoor aangegeven, ontstaan er reeds cyberdreigingen in ons land vanwege de toenemende vervlechting van de interne en externe veiligheid. De cyberomgeving kan gebruikt worden om onze economie, industrie en het wetenschappelijk potentieel van onze kennismaatschappij schade te berokkenen. Indien deze onvoldoende afgeschermd worden voor cyberaanvallen, dan loopt onze economie risico’s met een mogelijke impact op de aantrekkelijkheid van België als investeringsland. Brussel is eveneens een van de diplomatieke wereldhoofdsteden. België huisvest bovendien belangrijke instellingen van internationale organisaties.

De afwezigheid van een fysieke grens in cyberspace legt een systemische aanpak op voor de bescherming van België. Geen enkele organisatie kan zelfstandig de cyberbescherming van het

Belgische grondgebied garanderen. De weerbaarheid van communicatie- en informaticasystemen van Defensie is een van de essentiële elementen van de nationale weerbaarheid. De bescherming en weerbaarheid tegen de cyberdreiging zal het resultaat zijn van een steeds sterker wordende samenwerking tussen alle actoren. Defensie staat in contact met het Centrum voor Cybersecurity België (CCB) dat handelt als katalysator op nationaal niveau. Defensie biedt aan de Natie haar *dual-use*-capaciteiten en haar expertise aan, om alzo de nodige middelen te garanderen om nationale incidenten en crises te beheren.

Naast de Veiligheid van de Staat, de *Federal Computer Crime Unit* (FCCU) en het Federaal Parket, draagt Defensie bij tot de analyse van de dreigingen en het onderzoek van technische informatie, net zoals ze zich klaarhoudt om te reageren of te antwoorden op een aanval, indien de omvang en draagwijdte een (tegen)offensief rechtvaardigt. Defensie beschikt eveneens over bevoorrechte multinationale relaties die haar toegang geven tot hoogst belangrijke informatie, waarvan de uitbating kan bijdragen tot de systematische actualisering van de systemen, en zodoende tot de beveiliging ervan of versterking van hun weerbaarheid.

Een militaire cybercapaciteit met een hoog menselijk potentieel geïntegreerd in de maatschappij

Defensie dient zich ook aan te dienen als een aantrekkelijke werkgever in het cyberspacedomein. De ontwikkeling van de cybercapaciteit in Defensie draagt bij tot deze attractiviteit, net zoals de komst van de nieuwe, sterk gedigitaliseerde wapensystemen. De jeugd, aangetrokken tot deze digitale uitdaging, zal binnen Defensie een basiskennis van grote toegevoegde waarde kunnen verwerven in de technische en telecommunicatiedomeinen, waar kennis van cyberverdediging onontbeerlijk is. Deze ervaring zal een garantie zijn op de arbeidsmarkt en zal bijdragen tot de beschikbaarheid van ervaren ICT-technici. Aan de andere kant zal de mogelijkheid tot permanente of alternerende vorming binnen Defensie toelaten potentiële experts te vervolmaken, die mogelijk binnen de cybercapaciteit van Defensie kunnen komen werken. Het in-plaats-stellen van strategische partnerschappen en van een *“Cyber Reserve Force”* die de expertise van de industrie en de uitdagingen van de cybercapaciteit van Defensie integreren, garandeert een return voor beide partijen. Deze overdracht van expertise moet in de twee richtingen plaatsvinden. De toegang tot activiteiten die enkel de militaire cybercapaciteit door haar apart statuut kan bieden, is een bron van unieke ervaringen voor elke reservist, evenals voor zijn werkgever. Die laatsten verzekeren trouwens een transfert van ervaring, die onmisbaar is voor de ontwikkeling van de cybercapaciteit en een garantie om te beschikken over versterkingen nodig voor het beheer van elke grote crisis. Deze symbiose tussen industrie en Defensie met de *Cyber Reserve Force* als katalysator moet tevens bijdragen tot de ontwikkeling van projecten en producten aangepast aan de behoeften van de capaciteit. Deze complementariteit zal zich niet beperken tot de industrie, maar zal eveneens ontwikkeld worden met de academische wereld die de vorming van experts en de ontwikkeling van onderzoeksprojecten ten bate van Defensie en industrie garandeert.

“Defensie zal zich de komende jaren blijven concentreren op cyber(veiligheid), innovatie, onderzoek en technologie om zo niet alleen bij te dragen tot de veiligheid van ons land en van Europa, maar ook tot de economische heropleving.”

(Regerakkoord van 30 september 2020)

Mogelijkheden voor Europese capacitaire verankering

Defensie draagt sinds 2017 met één cyberspecialist bij aan het kenniscentrum voor cyberdefensie van de NAVO (*Cooperative Cyber Defence Center of Excellence*) in Estland, wat de kennisopbouw binnen de cybercapaciteit van Defensie tevens ondersteunt. Verdere internationale benchmarking

moet dit proces nog versterken.

v. Capaciteit voor strategische communicatie⁸⁸

De hedendaagse informatieomgeving (*information environment*), met zijn fysieke, virtuele en cognitieve dimensies, heeft Defensie voor nieuwe uitdagingen gesteld. Om in deze omgeving effectief te kunnen opereren in het volledige spectrum, dienen specifieke capaciteiten te worden ontwikkeld. Deze dienen enerzijds om de houding en het gedrag van specifieke doelgroepen in deze omgeving te monitoren, analyseren, informeren en desgewenst te beïnvloeden ten voordele van de militaire inzet. Anderzijds is het ook belangrijk om de civiel-militaire samenwerking te optimaliseren binnen het kader van een effectieve globale aanpak (*comprehensive approach*).

De strategische communicatiecapaciteit (StratCom Cap) moet in staat zijn om effecten te genereren en advies te verlenen inzake communicatie, beïnvloeding en civiel-militaire samenwerking op zowel strategisch, operationeel als tactisch niveau. De StratCom-capaciteit is een van de belangrijkste niet-kinetische militaire capaciteiten, waarvan het principe nr. 3e het belang aangeeft om een gebalanceerd capaciteits portfolio op weg naar 2030 te verzekeren. Deze cruciale capaciteit is opgebouwd rond de volgende drie subcapaciteiten:

- *PSYOPS-subcapaciteit*⁸⁹

De PSYOPS-subcapaciteit ondersteunt de operationele inzet door de analyse en vervolgens het beïnvloeden van houding en gedrag bij specifieke doelgroepen (inclusief tegenstanders, lokale bevolking, autoriteiten, ...). Naast planning, analyse en de inzet van tactische teams (*Tactical PsyOps Teams*), kan de PSYOPS-subcapaciteit een beroep doen op een eigen gespecialiseerde productiecapaciteit voor foto, video, radio en web content. Zo kan zij een antwoord bieden op propaganda van opposanten en de eigen troepen/acties promoten (*Force multiplier*).

- *CIMIC-subcapaciteit*⁹⁰

De civiel-militaire samenwerking in operatie wordt verzekerd door de CIMIC-subcapaciteit. Dankzij het smeden van goede contacten met civiele autoriteiten, lokale bevolking en internationale, gouvernementele en niet-gouvernementele organisaties in het operatiegebied creëert men steun voor de aanwezige troepen. De CIMIC-subcapaciteit coördineert de militaire acties in nauwe samenwerking met de civiele autoriteiten en de actoren van de internationale gemeenschap, waarbij ook militaire middelen, zoals medische hulp en militaire constructiemiddelen, kunnen worden ingezet. CIMIC-teams kunnen ook tijdens de nazorgfase van een conflict een inschatting maken van de noodzakelijke acties voor het heropstarten van de publieke dienstverlening (stroom, drinkwater, wegeninfrastructuur, afvalophaling, telecommunicatie, politiediensten, gezondheidszorg, juridische dienstverlening, openbaar bestuur, economisch herstel, ...). Deze analyse is een eerste stap in de heropstart van deze dienstverlening door de civiele actoren en (niet-)gouvernementele organisaties, waarbij ze in een eerste fase veelal door militaire actoren (militaire constructie, militaire medische ondersteuning) kunnen worden ondersteund.

Dankzij de gecombineerde inzet van PSYOPS- en CIMIC-subcapaciteiten ontnemt men opposanten, die de veiligheid in een gebied willen verstoren, een belangrijke mogelijkheid om blijvend of opnieuw steun te verlenen aan de lokale bevolking. Deze steun vormt bovendien een cruciaal gegeven voor het realiseren van duurzame oplossingen voor de lokale veiligheid. Deze capaciteiten vertrekken vanuit een omvattende aanpak (*comprehensive approach*) en bieden als dusdanig een effectief antwoord op de hedendaagse dreigingen doorheen het volledige conflictspectrum.

⁸⁸ Deze capaciteit is breder dan de voorheen te beperkend geduide "Influence-capaciteit".

⁸⁹ PSYOPS: *Psychological Operations*.

⁹⁰ CIMIC: *Civilian-Military Cooperation*.

De efficiënte inzet van PSYOPS en CIMIC vereist een uitgebreide analyse van de menselijke factoren (*human factors*). Specialisten in humane wetenschappen, zoals sociologie, antropologie en psychologie, bestuderen de lokale cultuur met haar specifieke zeden en gewoonten. Zij gaan na welke menselijke factoren invloed kunnen hebben op de samenwerking tussen de, militairen en civiele, lokale actoren in een welbepaald operatiegebied.

Naast een fysieke aanwezigheid in het operatietheater vereist de huidige informatiemaatschappij ook een aanwezigheid op het virtuele terrein. In het informatiedomein wordt permanent strijd geleverd om de publieke opinie en perceptie te beïnvloeden.

Deze capaciteiten zullen prioritair ingezet worden ten voordele van de capacitaire dimensie Land in het kader van zowel de collectieve defensie als collectieve veiligheid. Hierbij worden simultaan de interwapen-gemotoriseerde capaciteit en de *Special Operations Forces*-capaciteit (SOF) ondersteund. Specialisten van deze capaciteiten kunnen echter ook ingezet worden ter ondersteuning van of algemeen als ondersteunende interwapen (*joint support*)-capaciteit.

- *Subcapaciteit Militaire Public Affairs*

De *Militaire Public Affairs* (Mil PA) zorgen voor een proactieve en doeltreffende communicatie ter ondersteuning van de nagestreefde doelstellingen (zowel in eigen land als in het operatietheater) naar alle doelgroepen en '*stakeholders*', zowel intern als extern, teneinde de waardering en identiteit te verbeteren, een positief imago en beter begrip te genereren. In eigen land zal deze subcapaciteit zodoende de relevantie van Defensie optimaliseren en bijgevolg de attractiviteit ervan en dus de rekrutering en de cohesie verbeteren. Een transparante communicatie draagt bij tot het counteren van desinformatie en een hogere weerstand tegen de gevaren van desinformatie. Mil PA is ook een onmisbare capaciteit om de NAVO-objectieven met betrekking tot geruststelling en afschrikking (*reassurance & deterrence*) te verwezenlijken.

Interdepartementaal

Op strategisch vlak moet België zich ook tegen buitenlandse beïnvloeding wapenen. ADIV heeft, in samenwerking met het Nationaal Crisiscentrum, een Interdepartementale *Task Force Information Operations* opgericht, waarbij de volgende taken werden geïdentificeerd: bewustmaking van de mogelijke beïnvloedings- en desinformatieactiviteiten komende van statelijke en niet-statale actoren, gericht tegen de Belgische bevolking en instellingen, alsook de EU en de NAVO; het monitoren en opvolgen van de beïnvloedings- en desinformatieactiviteiten door statelijke en niet-statale actoren; het analyseren van de beïnvloedings- en desinformatieactiviteiten en vervolgens het rapporteren aan alle betrokken departementen en autoriteiten; het opstellen van een coherente *Information Operations Strategie*.

Zoals hierboven reeds vermeld, gebruiken of misbruiken onze tegenstanders het informatie-domein om op een hybride manier onze troepen en maatschappij te destabiliseren. De nieuwe generatie van conflicten verplaatst zich tevens meer en meer naar de virtuele informatieomgeving en bijgevolg het operationele cyberspacedomein. De integratie van de aspecten "*Influence*" in cyberspace blijken aldus bovendien onlosmakelijk verbonden met de ontwikkeling van de cybercapaciteit.

Huidige en toekomstige invulling

Verdere inspanningen op vlak van personeel, competentieontwikkeling en investeringen in uitrusting zijn noodzakelijk om de StratCom capaciteit verder uit te bouwen. De voorziene investeringen zijn bedoeld om alle capaciteiten en subcapaciteiten te versterken in het domein van

de informatie-omgeving (*information environment domain*). Het is onder andere de bedoeling om via een geleidelijke verhoging van de werkmiddelen de samenwerking met specialisten uit de burgerwereld (reservisten) uit te bouwen. Een structureel partnerschap tussen Defensie, de industrie en onderzoeksinstituten voor de StratCom-capaciteit kan bijzonder interessant zijn om toegang te krijgen tot gespecialiseerde capaciteiten in domeinen, zoals: psychologie, sociologie, communicatie, journalistiek, cultuur, talen, religie, geschiedenis en marketing.

Bijdrage tot de veiligheid, in de brede zin van het woord, van de bevolking op het nationale grondgebied, en dit ongeacht de crisis

In het kader van de “bijdrage tot de veiligheid van de bevolking op het nationale grondgebied” geeft deze capaciteit ondersteuning via de interdepartementale *Information Operations Task Force*. Deze kan eventueel uitgebreid worden door specialisten te laten meewerken aan het uitwerken van een nationale communicatiestrategie (om o.a. rechtstreeks externe bedreigingen te counteren), binnen een te voorzien juridisch kader en in ondersteuning van nationale veiligheidsactoren.

Mogelijkheden voor Europese capacitaire verankering

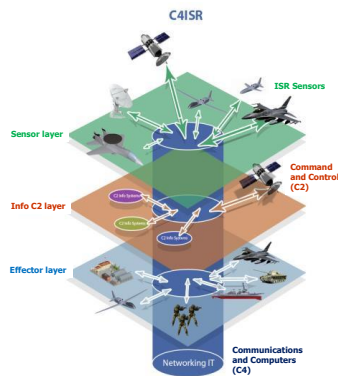
Nederland heeft binnen de NAVO een leidende rol inzake CIMIC via het CIMIC Centre of Excellence. Onze CIMIC-specialisten worden vandaag allemaal opgeleid via dit centrum. Het *STRATCOM Centre of Excellence* in Letland, de *NATO School* in Duitsland en het *HYBRID Centre of Excellence* in Finland zijn allen belangrijke spelers voor de toekomstige verdere uitbouw van de capaciteit.

Op het tactische niveau wordt er samengewerkt met zustereenheden in Nederland (Civiel en Militaire Interactie Commando), Frankrijk (*Centre Interarmées d’Action sur l’Environnement*) en in Duitsland (*Bundeswehr Operational Communication Centre, Deutsches CIMIC Zentrum*).

vi. Joint C4ISR

Voor operationele militaire besluitvorming moet bij de voorbereiding en uitvoering van een operationele militaire opdracht tevens gezorgd worden voor de bescherming van de bevriende troepen (*Force Protection*), een efficiënte inzet van de middelen en een effectiviteit van de militaire effecten in het cognitieve, virtuele en fysieke domein. Het beschikken over actuele, betrouwbare, objectieve en alomvattende informatie, met andere woorden een begrip van de situatie (*situational understanding*) is onontbeerlijk voor de besluitvorming in een complexe omgeving. Het aantal (kwantiteit) en de technologische evolutie (kwaliteit) van de ISR-sensoren zorgen voor een enorme hoeveelheid aan informatie die verzameld, opgeslagen, geanalyseerd en uitgebaat moet worden. Het hieronder weergegeven C4ISR-model zorgt ervoor dat de “*Sensor*”-laag, de “*Command & Control*”(C2)-laag en de “*Effector*”⁹¹ laag (kinetisch of niet-kinetisch) met elkaar verbonden worden door een *beveiligd netwerksysteem*.

⁹¹ De effectoren zijn het geheel van de capaciteiten of subcapaciteiten die kinetische effecten (doelen neutraliseren, bewegingen vertragen, ...) of niet-kinetische effecten (storen, inlichtingenvergaring, ...) op het slagveld bewerkstellingen.

Figuur 1: Het model voor Command, Control, Communications, Computers, Intelligence, Surveillance & Reconnaissance (C4ISR)

Huidige en toekomstige invulling

Momenteel loopt er binnen het *Joint Collection Assets Integration (JCAI)*-project een pilootproject voor de ontplooiing van twee *Coalition Shared Data (CSD)*-servers met bijhorende softwareapplicaties die sensor en C2 laag met elkaar verbinden. Dit pilootproject is de start van een traject dat de huidige en toekomstige sensoren moet kunnen verbinden aan de analysecapaciteit die de informatie omzet in inlichtingen voor de militaire besluitvormers. Het pilootproject moet duidelijk maken hoe we na 2023 efficiënt en effectief de CSD-architectuur kunnen uitrollen binnen Defensie. Een bijkomend project moet de integratie van de effectoren in het C4ISR-model verzekeren, de militaire besluitvormers voorzien van een “*Joint Common Operational Picture*” (JCOP), en dit alles binnen een robuust en beveiligd netwerk.

Huidige en toekomstige technologische ontwikkelingen in domeinen, zoals “*Big data*”, artificiële intelligentie, *machine learning*, autonome systemen (en andere *Emerging and Disruptive Technologies* - EDT), alsook binnen het cyberdomein en zonder hierbij de interoperabiliteit met onze strategische partners uit het oog te verliezen, tonen duidelijk aan dat een evolutieve aanpak hier noodzakelijk is met het nodige aanpassingsvermogen, groeipotentieel en daarbij horende structurele recurrente financiering.

De integratie van de informatie van alle (interne en externe) informatiebronnen, waarover Defensie beschikt, moet het uiteindelijk mogelijk maken om beslissingsnemers op het juiste moment van de juiste informatie te kunnen voorzien. De effectiviteit en de efficiëntie van deze integratie vereisen een centrale aansturing (*I&T⁹² Governance*) met als doel het bekomen van een dominante positie in het domein van de informatie (*I-Dominance*).

Bijdrage tot de veiligheid, in de brede zin van het woord, van de bevolking op het nationale grondgebied, en dit ongeacht de crisis

Joint C4ISR zal gebruikt worden ter ondersteuning van *Homeland*-operaties of bij ondersteuning van de bescherming van belangrijke internationale toppen op Belgisch grondgebied, zoals bijvoorbeeld in het kader van de opdracht *Joint Umbrella*.

Voor de internationale samenwerking zijn er heel wat mogelijkheden met onze strategische partners in het kader van de Benelux. Zo werd er een memorandum van overeenstemming (*Memorandum of Understanding – MOU*) afgesloten met Nederland voor de tactische RPAS (*Integrator*) en met Luxemburg voor C4ISR-samenwerking met groeipotentieel voor verdieping.

⁹² I&T: *Information & Technology*.

Mogelijkheden voor Europese capacitaire verankering

De ontwikkeling van het Joint ISR-domein staat bij de EU nog in de kinderschoenen en steunt vooral op de procedures die binnen de NATO zijn ontwikkeld. Niettemin gaat de vraag naar een Joint ISR-capaciteit in stijgende lijn en staat in verhouding tot het toenemende aantal militaire en civiele missies en operaties van de EU. Deze capaciteit vult een belangrijke “*capability gap*” in, zowel bij de NAVO als bij de EU.

vii. Digitalisatie & communicatie als ondersteuning voor Defensie

De digitalisering van de samenleving neemt steeds verder toe en laat zich ook binnen het Ministerie van Landsverdediging steeds meer voelen.

Deze evolutie schept nieuwe mogelijkheden voor een verdere administratieve vereenvoudiging van de verschillende beheersprocessen van Defensie en creëert tevens de noodzakelijke technische omgevingsparameters voor nieuwe en meer effectieve werkmethodes (*new way of working* - NWoW), die tijdens de gezondheids crisis rond de COVID-19-pandemie plots op kruissnelheid zijn gekomen.

Om die nieuwe uitdagingen het hoofd te bieden in een omgeving, waar de cyberbedreiging permanent aanwezig is, dient Defensie te beschikken over robuuste en veilige communicatie- en informatiesystemen (*Communication and Information System* – CIS). Investerings in een betere beveiliging van onze communicatiesystemen (zoals digitale netwerken en satelliet- en radiocommunicatie) en de uitbouw van geclassificeerde netwerken, zijn dan ook een absolute prioriteit, waarbij zowel de nationale als de internationale interoperabiliteit niet uit het oog mag worden verloren.

Net zoals onze samenleving evolueert naar een “*Internet of Things*” (IoT), neemt de verwevenheid van onze grote wapensystemen ook enorm toe. Een bijzondere aandacht zal dan ook uitgaan naar de verwerving van de noodzakelijke CIS-componenten bij de ontwikkeling van alle capacitaire dimensies. Al onze vliegtuigen, schepen, voertuigen tot en met de uitgestegen soldaat⁹³ kunnen actueel worden beschouwd als kleine tot grote datacentra (*data centres*) die met elkaar dienen te worden verbonden om de noodzakelijke informatiedoorstroming in het kader van *Joint C4ISR* te verwezenlijken.

De ontwikkeling en exploitatie van dit uitgebreide gamma aan CIS gebeurt meer en meer in nauwe samenwerking met de industrie. Defensie dient echter altijd een kritieke eigen capaciteit aan gespecialiseerd CIS-personeel te behouden om de strategisch belangrijke CIS zelf te kunnen beheren en in werking te stellen, zowel op het nationaal grondgebied als in de verschillende operatietonelen. Dit geldt voornamelijk voor het territoriaal communicatienetwerk en de operationele “*Command, Control & Communication*” (C3) -systemen van het Ministerie van Landsverdediging.

Het aflijnen van de behoeften in de verschillende (capacitaire) domeinen, om een optimale integratie van de verschillende systemen te kunnen garanderen, vereist een I&T-visie en strategie op bedrijfsniveau vanuit een centrale beleidscel (CIO⁹⁴-functie). Dit laatste aspect wordt echter mee opgenomen in de studie rond herziening structuren en Defensiestaf (zie hoofdstuk 5 en 6).

⁹³ Zie ook “*Soldier-centric Integrated System*”, waarvan sprake in de Capacitaire Dimensie Commando en Support.

⁹⁴ CIO: Chief Information Officer.

b. Capacitaire dimensie Land

Capacitaire invulling en ambitieniveau

Capacitaire Dimensie Land					
Capaciteit	Invulling	Investerings in hoofdmaterieel Vastleggingen 2023-2030 (Mio €2022)	End-State ambitieniveau		
			Inzetformatie	Voortzettingsvermogen	Inzettermijn
Gemotoriseerde Capaciteit (CaMo)	Gebouwd rond de Gemotoriseerde Brigade bestaande uit een HK, de manoeuvrebataljons (infanterie en cavalerie), gevechtssteunbataljons (ISTAR, Combat Recce, genie en artillerie met een SHORAD ⁹⁵ -capaciteit) en steuneenheden (logistiek, CIS ⁹⁶ en medisch)	4.781,96	Gemotoriseerde Brigade ⁹⁷	ONE shot voor 6 maanden	30 dagen
			<i>Force Headquarter</i> ⁹⁸	6 maanden (jaarlijks)	10 dagen
			<i>Interwapen-gevechtsgroep (Battlegroup)</i> onder meer voor crisisbeheer	onbeperkt	10 dagen
			<i>Interwapen-Battlegroup</i> voor EUBG ⁹⁹ /NRF ¹⁰⁰ /VJTF ¹⁰¹ /RRO ¹⁰²	6 maanden (jaarlijks)	5 tot 10 dagen (EUBG/NRF) 3 dagen (VJTF) RRO (TBD)
	Reservecompagnieën voor crisisbeheer en bewakingsopdrachten op nationaal grondgebied (ter studie)	Te bepalen in functie van de resultaten van de studie	Tot 4 compagnieën (1 per infanteriebataljon)	Te bepalen in functie van de resultaten van de studie	

⁹⁵ SHORAD: *SH*ort *R*ange *A*ir *D*efense.

⁹⁶ CIS: *C*ommunication and *I*nformation *S*ystems.

⁹⁷ De inzet van de Gemotoriseerde Brigade hypothekeert a priori de inzet van andere lijnen van het ambitieniveau van de gemotoriseerde capaciteit. Voor de dimensioneringsoefening wordt echter rekening gehouden met het feit dat een gevechtsgroep (*battlegroup*) gedurende de tijd nodig om de missie te voltooien ontplooid kan blijven, dit terwijl de Brigade ingezet wordt. De inzet van de Brigade vindt plaats in de context van een potentieel grootschalig conflict, waarvan de duur moeilijk te voorspellen is.

⁹⁸ Het personeel voor de oprichting van een *Force Headquarter* komt van de staf van de Gemotoriseerde Brigade en wordt meegeteld in de effectieven van de interwapen-gemotoriseerde capaciteit.

⁹⁹ EUBG: European Union *Battlegroup* – *G*evechtsgroep van de *EU*.

¹⁰⁰ NRF: *NATO Response Force* – NAVO-reactiemacht.

¹⁰¹ VJTF: (NATO) *Very High Readiness Joint Task Force*.

¹⁰² RRO: *Rapid Reaction Operation*. In de 'stand-by'-rol van de gemotoriseerde gevechtsgroepen (*battlegroups*) is een compagnie voorzien om een opdracht uit te voeren in het kader 'RRO in steun van SO (NTM-TBD)'.

Special Operations (SO)	Special Operations Regiment Inclusief de logistieke steun DS om de nodig sustainability te kunnen garanderen	268,70	SOF Task Force (SOTF) ¹⁰³	maximum 2 maanden (verscheidene keren per jaar)	3 dagen
			Bijdrage aan de Composite Special Operations Component Command ¹⁰⁴	12 maanden (met recuperatietijd van een jaar)	3 dagen
			Special Operations Task Group (SOTG) ¹⁰⁵	onbeperkt	3 dagen
			Eén amfibische compagnie ParaCdo in het kader van een Amphibious Task Group	6 maanden (met recuperatietijd van maximum een jaar)	10 dagen
	Special Operations Aviation FW ¹⁰⁶ 5 vliegtuigen SOF	309,13	2 gespecialiseerde vliegtuigen SOF	12 maanden (met recuperatietijd van maximum een jaar)	3 dagen

Tactisch luchttransport en SOF RW ¹⁰⁷	15 Light Utility Helicopters (LUH)	250,82	2 LUH voor de medische steun bij evacuaties via de lucht op 2 operatietoneelen ¹⁰⁸	6 maanden	10 dagen
			4 LUH in het kader van de ontplooiing van een SOATU ¹⁰⁹	4 maanden/jaar	10 dagen
	8 tot 10 Heavy Transport Helicopters (HTH)	612,86	4 HTH SOF-capable voor het transport van een Cie in één lift	4 maanden/jaar	10 dagen

¹⁰³ SOTF: De maximale configuratie bestaat uit één « Headquarter » (HQ) SOTF, één SOTG, één bataljon ParaCdo en de Enablers Joint (zoals de luchtmiddelen) of Land voor snelle interventie (waaronder evacuatieoperaties). Het HQ SOTF wordt opgericht op basis van het HK van het Special Operations Regiment (SOR).

¹⁰⁴ C-SOCC: Het wordt gegeneerd in samenwerking met Denemarken en Nederland en is NAVO-gecertificeerd. Het kan worden ingezet in dit kader of in een operatie onder toezicht van de EU of de VN. Deze bijdrage komt hoofdzakelijk uit het nationale Special Operations Command (SOCOM) en het HK SOR.

¹⁰⁵ De SOTG is samengesteld in functie van de opdracht, voornamelijk uit eenheden van het SOR, die eventueel versterkt kunnen worden. Hij kan ook Maritiem (SOMTG) of Land zijn (SOLTG).

¹⁰⁶ FW: Fixed Wing.

¹⁰⁷ RW: Rotary Wing.

¹⁰⁸ Ofwel 2 LUH op een operatietoneel voor een onbeperkte duur.

¹⁰⁹ SOATU: Special Operations Air Task Unit.

<i>Joint and General Support</i>	Militaire constructie : militaire constructieploegen	45,63	ploegen militaire constructie voor elke inzet	onbeperkt	10 dagen
	CBRN ¹¹⁰ -capaciteit: ploegen voor het beheer van chemische, biologische, radiologische en nucleaire gevaaren.	63,94	militaire CBRN-ploegen voor elke inzet	onbeperkt	3 tot 10 dagen
	General Support Joint/Land	112,52	<i>Joint Support Hub (RSOM¹¹¹) Theatre Logistic Battalion: General Support, RSOM, Log Transport & Supply Additional Equipment</i>		

¹¹⁰ CBRN: Chemisch, biologisch, radiologisch en nucleair.

¹¹¹ RSOM: *Reception, Staging and Onward Movement.*

Investerings in hoofdmaterieel

Capacitaire dimensie Land			
Capaciteit	Investerings in hoofdmaterieel 2023-2030 (Mio €2022)	Vereffeningen 2023-2030 (Mio €2022)	Investeringsprojecten en voorziene kalender (vereffeningen)
General Land	109,39	103,71	☐ Simulatie: 96,72 Mio (2025-2030) ☐ Bewapening: 12,67 Mio (2025, 2026, -2031,2032)
Interwapen-gemotoriseerde capaciteit	4.781,96	3.395,83	☐ CaMo Program – General: 1.388,25 Mio (2024-2032) <ul style="list-style-type: none"> • Program Additional: 254,24 Mio (2025-2030) • VBAE¹¹²: 351,60 Mio (2024, 2025, 2028 -2031) • VBMR: 691,62 Mio (2027-2032) • Command & Liaison Vehicle: 90,79 Mio (2031, -2032) ☐ Combat – Manoeuvre – Inf/Cav: 261,03 Mio (2031-2034) ☐ Combat Support – Land ISR - ISTAR/ Cbt Recce/ UAS: 191,24 Mio (2025-2032) ☐ Combat Support – Indirect Fire Support – JTAC ¹¹³ : 50,73 Mio (2025-2026, 2028, 2032) ☐ Combat Support – Indirect Fire Support – Artillerie: 492,19 Mio (2025-2032, 2034) ☐ Combat Support – Mil Engineer – Genie: 235,63 Mio (2025-2031) ☐ Combat Support – Force Protection – C-UAS/VSHORAD: 358,68 Mio (2025-2032) ☐ Combat Support – Force Protection – Jamming: 407,53 Mio (2024-2032) ☐ Combat Service Support – Logistiek: 429,10 Mio (2023 - 2032) ☐ Combat Service Support – CIS – Communicatie: 858,63 Mio (2024-2030, 2033-2035) ☐ Combat Service Support – CIS – EW: 108,95 Mio (2025-2028, 2031-2034) ☐ Combat Service Support – Medical : zie CapDim Ondersteuning / Medical Support

¹¹² VBAE: Véhicule blindé d'aide à l'engagement.

¹¹³ JTAC: Joint Terminal Attack Controller.

<i>Special Operations</i>	577,83	421,64	☐ SOR- bewapening: 29,11 Mio (2025, 2027,2028, 2030) ☐ SOR- Parachute: 36,60 Mio (2023-2035) ☐ SOR- Maritime: 26,95 Mio (2025-2027, 2029-2031, 2033, 2035) ☐ SOF- Engagement batch: 9,48 Mio (2025-2030) ☐ SOF- Intel batch: 20,93 Mio (2025-2027, 2030-2034) ☐ SOF – Force Protection batch: 14,32 Mio (2025-2034) ☐ SOF – Deployability & mobility batch: 87,60 Mio (2027-2032) ☐ SOF- C2 batch: 43,71 Mio (2025-2030) ☐ SOF – STOL Aircraft : 309,13 Mio (2025-2031)
<i>Tactical Air Transport RW</i>	863,68	423,20	☐ Light Utility Helicopter: 250,82 Mio (2024-2026) ☐ MTH ¹¹⁴ /HTH: 612,86 Mio (2029-2032)
<i>Joint & General Support</i>	222,09	164,19	☐ CBRN: 63,94 Mio (2023-2034) ☐ Mil Constructie: 45,63 Mio (2028-2031) ☐ General Support Joint / Land / RSOM: 112,52 Mio <ul style="list-style-type: none"> • TLB: RSOM, Log Transport & Supply Equipment: 69,12 Mio (2025-2031) • <i>Additional Equipment Personnel</i>: 43,40 Mio (2030-2031)
TOTAAL	6.554,95	4.508,57	

¹¹⁴ MTH : *Medium Transport Helicopter*.

i. De interwapen-gemotoriseerde capaciteit

De gemotoriseerde capaciteit is opgebouwd rond de interwapen-gemotoriseerde brigade en is verankerd in een sterk strategisch partnerschap met Frankrijk.

De gemotoriseerde brigade is samengesteld uit volgende elementen: een ontplooibaar hoofdkwartier, gevechtseenheden (vier bataljons infanterie uitgerust met Griffon en twee bataljons cavalerie uitgerust met Jaguar), gevechtssteun (twee bataljons genie, één bataljon artillerie en één bataljon ISTAR¹¹⁵), alsook de logistieke steuneenheden (twee bataljons logistiek), de medische steuneenheden (die de modules Role 1 in een medisch bataljon en de Role 2 omvatten)¹¹⁶ en de communicatiesteunheden (twee groepen CIS).

De gevechtsvoertuigen uit het Franse SCORPION¹¹⁷-programma, voorzien vanaf 2025, zullen toelaten op een geloofwaardige manier te opereren, zowel op de zuidelijke flank in het kader van crisisbeheersoperaties (*Crisis Response Operations* - CRO) als in het Oosten in het kader van de collectieve verdediging, zonder daarbij uiteraard de opdrachten op het nationale grondgebied (*Homeland*) te vergeten. Tegen 2025 zal het partnerschap met Frankrijk hoofdzakelijk gestalte krijgen via gemeenschappelijke training en, onder voorbehoud van een politiek akkoord, operaties. Geleidelijk aan zullen een aantal Belgische militairen in plaats gesteld worden binnen de Franse structuur om gezamenlijk dit nieuwe initiatief verder te ontwikkelen en onze nationale belangen te behartigen.

Het SCORPION-programma gaat echter veel verder dan de aanschaf en de ingebruikname van gevechtsvoertuigen. Het betreft in de eerste plaats een omvangrijk programma van infovalorisatie bestaande uit het interconnecteren van de gevechtsniveaus door de integratie van sensoren, « *Command and Control* » (C²) - en communicatiemiddelen, teneinde de reactietijd te verminderen, het verspreiden van bevelen en inlichtingen te bevorderen en slachtoffers door *friendly fire*, alsook *collateral damage* te beperken. De ruggengraat van deze infovalorisatie wordt gerealiseerd dankzij het Informatie- en Gevechtssysteem Scorpion (*Système d'Information et de Combat Scorpion* - SICS).

De ontwikkeling van de gemotoriseerde capaciteit moet worden verdergezet om onze capacitaire tekortkomingen weg te werken en op deze manier onze internationale verbintenissen na te komen. Het investeringsprogramma, voorzien in de Strategische Visie, zal versneld én vervuld moeten worden, met name door de integratie van nieuwe voertuigen in het kader van het lopende SCORPION-programma, van uitrusting voor zelfverdediging, directe en indirecte vuursteun, luchtverdediging, alsook ondersteunende logistieke en andere capaciteiten. De veiligheid tijdens opdrachten zal ook verzekerd worden door de investering in stoorzenders (*jammers*) tegen *improvised explosive devices*.

Aangezien de gemotoriseerde brigade, in het kader van de collectieve verdediging, in haar geheel zal moeten kunnen worden ingezet, is zij niet langer slechts een reservoir van troepen, waarop een beroep gedaan wordt om gevechtsgroepen (*battlegroups*) te genereren voor het uitvoeren van CRO, ook al blijft deze mogelijkheid bestaan. Dit heeft een belangrijke impact op de steuneenheden die opnieuw geheel ontplooibaar moeten zijn en een mobiele interwapeninzet dienen te ondersteunen. Deze dualiteit tussen CRO-opdracht en collectieve verdediging wordt in bovenstaande tabel met ambitieniveaus weergegeven.

De samenstelling van een interwapengevechtsgroep (*battlegroup*) hangt af van de uit te voeren opdracht en de omgeving waarin deze moet optreden. Een typische samenstelling bestaat uit een commando- en controle-element, een manoeuvrebataljon (combinatie van infanterie, gepantserde voertuigen voor directe vuursteun en over het algemeen van eigen verkenningsmiddelen en

¹¹⁵ ISTAR : *Intelligence, Surveillance, Target Acquisition, Reconnaissance*.

¹¹⁶ De structuur en de uitrusting van de Medische Component zijn herzien om de verschillende lijnen van het ambitieniveau te kunnen ondersteunen.

¹¹⁷ SCORPION: Synergie du COntract Renforcée par la Polyvalence et l'InfovalorisatiON.

mortieren), elementen *combat support* (artillerie, genie, ISTAR), elementen *combat service support* (logistiek, medische steun, commando- en communicatiemiddelen) en soms uit andere aan de missie aangepaste capaciteiten, zoals luchtmiddelen (helikopters of drones).

Om de inzet van de gemotoriseerde brigade op termijn een duurzaam karakter te geven, zullen de vermogens voor « *Joint and General Support* » parallel aan het gemotoriseerde vermogen worden ontwikkeld.

- **Combat: van manoeuvrebataljons naar infanterie - en cavaleriestructuren**

Huidige en toekomstige invulling

De transformatie van de gemotoriseerde capaciteit, het CaMo-project, is ingebed in het strategisch partnerschap met Frankrijk. Met de aankomst van de nieuwe voertuigen (Griffon en Jaguar) en naar analogie van de Franse structuur en doctrine worden uit de bestaande vijf manoeuvrebataljons (mix van Piranha Fus, Piranha DF en DINGO's)¹¹⁸, vier bataljons infanterie (op Griffon) en twee bataljons cavalerie (op Jaguar) opgebouwd. De paraatstelling van die bataljons (personeel, materieel, vorming en training) biedt de noodzakelijke bouwstenen om vanaf 2030 met een interwapengevechtsgroep (*battlegroup*) voor onbeperkte duur deel te nemen aan collectieve veiligheidsoperaties en, mits opschorting van de rotatie, in het kader van *standby* operaties, een *one shot* interwapenbrigade te ontplooiën.

Deze transformatie betekent:

- dat de cavalerie wordt heropgericht, met het tweede Cavaleriebataljon en specifieke personeels- en vormingstrajecten (afgestemd op de Franse structuur);
- dat er vier bataljons infanterie en twee bataljons cavalerie ter beschikking zijn;
- dat deze structuur de basis kan vormen om door te groeien naar twee identieke brigades, in overeenstemming met de doelstellingen (*targets*) van het NDPP¹¹⁹;
- dat de kwalitatieve samenstelling van deze eenheden mikt op het “midden” van de beschrijving van de medium en light structuren van de *NATO Capability Catalogue*. Door geen onderscheid te maken tussen medium en light in de structuren verhoogt de uitwisselbaarheid van eenheden en materieel immers de flexibiliteit voor de samenstelling van de operationele detachementen en hun voortzettingsvermogen. Tegelijk vereenvoudigt deze benadering de paraatstelling (vorming, training, simulatie, doctrine, logistieke steun, ...). Bovendien biedt deze benadering nog steeds de mogelijkheid de samenstelling en geleiding aan te passen voor een aanwending die beantwoordt aan medium of light vereisten.

De vier infanterie- en twee cavaleriebataljons vormen dan ook de referentie om de *combat support* en *combat service support* structuur te dimensioneren, teneinde de interwapensamenstelling (op compagnie-, bataljons- of brigadeniveau) voor onze operationele bijdrage te garanderen.

- **Combat Support – Land ISR - ISTAR & Binational BELUX Combat Recce**

De ISTAR-capaciteit vormt de kern van de ontplooibare inlichtingen en veiligheidsondersteuning en is samengesteld uit commando en controle elementen, een analysecapaciteit en de noodzakelijke sensoren. De commando en controle elementen garanderen de correcte werking van deze ISTAR-capaciteit in steun aan elk type inzet van de andere dimensies.

De analysecapaciteit omvat de *all source* en gespecialiseerde analisten die in nauwe samenwerking met de analysecapaciteit van ADIV de *situational understanding* garanderen.

¹¹⁸ Gebaseerd op de huidige configuratie van het materieel en de beschrijving in de Strategische Visie.

¹¹⁹ NDPP: *NATO Defense Planning Process*.

Om de collecte binnen de toekomstige complexe omgeving te verzekeren, omvat deze capaciteit een mix van sensoren: *ground reconnaissance*, *human intelligence*, tactische *Unmanned Aerial Systems (UAS)*, tactische *signal intelligence*, radars en *ground sensors*. Deze capaciteit vervult tevens een rol in de interwapen (*joint*)¹²⁰-inlichtingengemeenschap.

Huidige en toekomstige invulling

De huidige sensoren zullen evolueren naar een moderne sensormix. Zij moeten kunnen opereren binnen een genetwerkte omgeving om de tijdige integratie van alle relevante informatie te kunnen garanderen. De bestaande capaciteit slagveldbewakingsradars werd ondertussen reeds vervangen.

Voortbouwend op de expertise en ervaring met tactische drones B-Hunter werden ook nieuwe tactische UAS aangeschaft en geïntegreerd in deze capaciteit.

Teneinde in lijn te blijven met de evolutie van de NDPP-doelstellingen en met het transformatieplan van de Landcomponent, met een specifieke focus op het CaMo-partnerschap, zal een heroriëntering vooropgesteld worden in de verdere ontwikkeling van de grondgebonden verkenningscapaciteit ofwel *Ground Recce* binnen de LAND ISR.

De Pandur MLU¹²¹ zal niet langer enkel als een specifiek Ground Recce capaciteit ingezet worden, maar tevens als een NSO (*Non Source Operations*)-platform in directe steun van onder andere human intelligence-ploegen. Dit past binnen de doctrinaire inzet die een NSO Cap koppelt aan de SO (*Source Operations of Tac Humint*) Cap van het Bataljon ISTAR. Een dergelijke inzet sluit aan bij wat reeds toegepast wordt in bijvoorbeeld Frankrijk (COMRENS/2RH) en in Nederland (JISTARC), samen met onze Luxemburgse strategische partners in het ISTAR-domein.

In afwachting van de aanschaf van de pantservoertuigen voor operationele ondersteuning (*Véhicule Blindé d'Aide à l'Engagement - VBAE*) in het kader van de samenwerking met Frankrijk, wordt onderzocht om binnen het Bataljon ISTAR een *build-upfase* voor te stellen op basis van het CLV (*Command and Liaison Vehicle*), en dit vanaf 2024. Deze aanpak stelt de Landcomponent in staat om vanaf 2024 een ERI-capaciteit (*Escadron de Recherche et d'Intervention*) te kunnen aanbieden, dat inzetbaar is met de interwapen-gemotoriseerde brigade. De opbouwfase van het CLV zal de toekomstige transitie vanaf 2030 naar een ERI-capaciteit uitsluitend op VBAE optimaal voorbereiden. De doelstelling CBTREC-M¹²² zal in principe binnen een met Jaguar uitgerust cavaleriebataljon ingevuld worden in een gezamenlijke bijdrage met Luxemburg, waarvan de paraatstellingsmodaliteiten nog ter studie liggen. Het voorgestelde plan past binnen de personeelsenveloppe die aan het Bataljon ISTAR toegekend werd.

Bijdrage tot de veiligheid, in de brede zin van het woord, van de bevolking op het nationale grondgebied, en dit ongeacht de crisis

De tactische sensoren van de ISTAR-capaciteit kunnen eveneens gebruikt worden in het nationale veiligheidsdispositief en binnen het voorziene juridische kader.

Mogelijkheden voor Europese capacitaire verankering

De bestaande nauwe samenwerking tussen de Benelux-landen voor het gezamenlijk inrichten van opleidingen en training en het ondersteunen van systemen zal verder worden uitgewerkt, net zoals de militaire samenwerking met de Franse *Brigade de Renseignement*.

¹²⁰ *Joint*: de verschillende onderdelen van de Krijgsmacht overkoepelend, met andere woorden: interwapen. Op het *joint*-niveau worden de bijdrages van de Componenten van de Krijgsmacht geïntegreerd, zodat het resultaat beter is dan de som van de afzonderlijke bijdrages.

¹²¹ MLU : *Mid-Life Update*.

¹²² CBTREC-M : *ComBaT REConnaissance-Medium*.

De gezamenlijke aankoop van UAS en ISTAR-sensoren kan hierbij een opportuniteit bieden om de samenwerking verder te intensifiëren voor de verschillende ontwikkelingslijnen bij de exploitatie van deze systemen.

- **Combat Support – Indirect Fire Support**

Het werd beslist één batterij lange dracht vuursteun op wielen (*Wheeled Fired Systems*) te creëren om een minimum aan noodzakelijke indirecte vuursteun voor de brigade en gevechtsgroepen (*battlegroups*) te leveren.

De bestaande batterij Mor 120mm dient, in het kader van het CaMo-project, te worden gemoderniseerd tot twee batterijen met twee pelotons MEPAC¹²³ (één per taalstelsel), om a priori de vier bataljons infanterie te kunnen steunen. Dit impliceert eveneens de ontdebelling van het detachement ELOC¹²⁴.

De uitbouw van deze capaciteit zal gepaard gaan met de uitbouw van de nodige logistieke steun in dit kader, aangezien dit aspect dimensionerend is voor de effectiviteit van het bataljon artillerie.

- **Combat Support - Military Engineer**

De bestaande geniebataljons moeten tegen 2030 in staat zijn twaalf eenheden van het niveau infanteriecompagnie of cavalerie-eskadron te steunen en tevens specifieke middelen te leveren op het niveau bataljon en brigade.

De steun aan de gemotoriseerde gevechtscapaciteit wordt geleverd vanuit twee geniebataljons. Elk geniebataljon beschikt hiervoor over twee compagnieën gevechtsgenie en een compagnie algemene steun. Deze compagnieën algemene steun omvatten de gespecialiseerde constructie- en CBRN-capaciteiten. Samen met de middelen uit het bataljon DOVO vullen ze de compagnieën gevechtsgenie aan tot "*Multi Role Engineer Compagnies*" (MREC).

- **Combat Support – Force Protection - C-UAS/C-RAM & (Very) Short Range Air Defence (VSHORAD)**

Naast de expeditionaire inzet, is er hernieuwde aandacht voor operaties en activiteiten die gericht zijn op afschrikking en verdediging (*deterrence and defence*). De verzekering van een volledige luchtdominantie op elk moment en op elke inzetlocatie kan in deze context niet langer voor waar worden aangenomen. Bovendien toonden recente conflicten aan dat de dreiging die uitgaat van al dan niet bewapende UAS niet meer te onderschatten valt en zelfs een hoog risico vormt bij inzet, inclusief in een louter expeditionaire context.

Een capaciteit die de nodige bescherming biedt aan de ontplooiden eenheden tegen zowel de conventionele luchtbedreiging als tegen de opkomende luchtdreigingen (*emerging aerial threats*) (inclusief die van drones) in de onderste delen van een gelaagd luchtverdedigingssysteem is daarom noodzakelijk en dient heropgebouwd te worden.

Door de inherente kortedracht van Counter-UAS- en (V)SHORAD-systemen is een veelheid van dergelijke systemen nodig om een effectieve bescherming tegen dreigingen op (zeer) lage hoogte te bieden, terwijl net deze middelen momenteel schaars zijn binnen de NAVO en de EU. Het is dan ook zeer onwaarschijnlijk dat internationale partners hun C-UAS- en/of (V)SHORAD-middelen ter beschikking zullen stellen van een mobiele Belgische interwapenformatie, indien zij zelf ingezet worden. Bij gebrek aan een organieke Belgische capaciteit C-UAS/(V)SHORAD wordt het risico van inzet van de Belgische landformaties hoog

¹²³ MEPAC: Mortier embarqué pour l'appui au contact.

¹²⁴ ELOC : *Effects Liaison Observation Coordination*.

en dreigen deze formaties hun operationele relevantie te verliezen.

Dit vergt bijgevolg de verwerving van draagbare C-UAS-detectie- en neutralisatiesystemen tegen commerciële (*commercial-off-the-shelf*) micro- en mini-UAS, alsook van de benodigde bijkomende C-UAS-sensoren (bijv. passieve sensoren), effectoren (bijv. kinetische effectoren) en een C2-systeem als tussenstap tussen de initiële C-UAS-capaciteit en een geïntegreerde C-UAS-/VSHORAD-capaciteit. De onontbeerlijke C2-module moet zorgen voor de lokale integratie van sensordata, de productie en realtimeverdeling van de *local recognized air picture* als onderdeel van de *Common Operational Picture*, teneinde het luchtbedreigingsniveau te evalueren en deconflicte, coördinatie en integratie van het luchtruim boven het inzetgebied, inclusief vuurverdeling en vuurleiding, te verzekeren, zonder de nodige (multinationale) integratie te vergeten. Deze middelen kunnen tevens ingezet worden in steun van de “bijdrage tot de veiligheid, in de brede zin van het woord, op het nationale grondgebied”. Een initiële opbouw van vier uitgeruste pelotons C-UAS/VSHORAD moet later verder evolueren naar een geïntegreerde capaciteit die de rol vervult van *Force Protection* van de gemotoriseerde capaciteit met VSHORAD- & C-UAS-effectoren, aangevuld met de geïntegreerde C-UAS-sensoren en met een bestelling van voertuigen en een schietsimulator.

Op termijn zal bestudeerd worden of ontwikkelingen in het domein SBAMD¹²⁵ en C-RAM¹²⁶ haalbaar zijn.

- **Combat Support – Force Protection - Jamming**

In functie van o.a. het IED¹²⁷-dreigingsniveau dient de vloot voertuigen van de interwapen-gemotoriseerde capaciteit gedeeltelijk of volledig uitgerust te worden met de nodige beschermende jammersystemen.

- **Combat Service Support – Logistieke steun & Mobiliteit**

Het op peil brengen van de logistieke Directe Steun (DS) t.v.v. de Landcomponent wordt een enorme uitdaging, zowel inzake personeel als materieel, maar is onontbeerlijk om een duurzame (*sustainable*) inzet en “enablement” (de zogenaamde logistieke steun in de diepte) mogelijk te maken en zodoende te kunnen optreden in een *Collective defence* scenario.

De logistieke steun aan de Gemotoriseerde Brigade en het SOR zal gedimensioneerd worden om het level of ambitie van deze Combat en Combat Support entiteiten te verzekeren in alle maintenance en supply klassen. Dit dimensioneren zal onder meer gebeuren door de oprichting van een Cie Log DS in het kwartier van de toekomst Zuid (Charleroi) en een Cie Log DS in het kwartier van de toekomst Noord teneinde de bestaande logistieke bataljons (4 en 18) klaar te stomen voor deze DS taak. Bijkomend zal een Cie Log DS in Heverlee met als hoofdtak het verzekeren van de DS t.v.v. de SOR worden opgericht.

- **Combat Service Support – Communication Information Systems (CIS)**

De organisatie van de CIS wordt niet gedimensioneerd op de rechtstreekse steun aan een aantal eenheden, maar eerder op het aantal eenheden die met mekaar in verbinding moeten gesteld worden, in de verschillende spectra, en rekening houdend met de internationale *frameworks* of entiteiten. In die benadering bestaan de twee CIS-groepen elk uit een operationeel detachement met vijf pelotons.

¹²⁵ SBAMD: *Surface Based Air and Missile Defence*.

¹²⁶ C-RAM: *Counter Rocket Artillery Mortar*.

¹²⁷ IED: *Improvised Explosive Devices*.

- **Combat Service Support – Medical Support**

De Combat Service Supportcapaciteit voor medische ondersteuning bij inzet van de gemotoriseerde interwapenbrigade wordt beschreven in de capacitaire dimensie Commando en Operationele ondersteuning.

- **Command & Control - Hoofdkwartieren**

Vanuit beide hoofdkwartieren voor paraatstelling (Leopoldsburg en Marche-en-Famenne) zal tegen 2030 één operationeel ontplooibaar brigadehoofdkwartier moeten kunnen worden genereerd. Momenteel wordt onderzocht hoe deze kwalitatieve evolutie gepaard zal gaan met een optimaal controlebereik (*span of control*) voor paraatstelling en of daarvoor twee entiteiten nodig zijn. Een vroegere opsplitsing tot twee (al dan niet gelijkwaardige) hoofdkwartieren, in de richting van de NDPP-*targets*, is daarbij een optie.

Mogelijkheden voor Europese capacitaire verankering

De verankering van het CaMo-partnerschap met Frankrijk komt reeds tot uiting in de inplaatsstelling van Belgische officieren in Franse structuren om een goede capaciteitsontwikkeling te waarborgen.

Anderzijds heeft België zich ertoe verbonden om samen met Luxemburg een gevechtsverkenningbataljon (*Combat Reconnaissance- Cbt Recce*) te vormen. Daartoe zal een binationale eenheid worden opgericht.

Daarnaast werkt ons land structureel samen met Frankrijk in het Snelle Reactiekorps in Rijsel en via onze bijdrage aan het Eurokorps. De Benelux-samenwerkingsstructuren hebben geleid tot samenwerking met Nederland op het gebied van land(sub)capaciteiten zoals SRTUAS¹²⁸. Deze vormen van samenwerking zijn voornamelijk gericht op de uitwisseling van doctrine en gezamenlijke training en paraatstelling (in het kader van de EUBG en de NRF).

Reservecompagnies

De integratie van reservisten in het personeelsbestand om in tijden van training en aanhoudende inzet een extra ad-hoccapaciteit te leveren, moet worden verbeterd. Met de kerntaken 'collectieve verdediging', 'collectieve veiligheid', 'bescherming van Belgische onderdanen in het buitenland' en 'hulp aan de Natie' in gedachten, kan de bijdrage worden verzekerd door zich vooral te richten op een gespecialiseerde Reserve, voor specifieke functies die niet - of onvoldoende - bij Defensie aanwezig zijn.

Om Defensie in staat te stellen zich op haar taken te blijven concentreren en tegelijkertijd zinvolle en doeltreffende bijstand te verlenen om bij te dragen tot de binnenlandse veiligheid in tijden van aanhoudende inzet, zal worden nagegaan of de huidige niet-gespecialiseerde Reserve kan worden vernieuwd en gereactiveerd.¹²⁹ Deze reservecompagnieën moeten bestaan uit lichte infanterie.

De reservecompagnieën moeten kunnen worden toegevoegd aan de infanteriebataljons van de gemotoriseerde capaciteit, die ook verantwoordelijk zijn voor hun paraatstelling.

Ook wordt overwogen om deze infanteriecompagnieën aan te vullen met een logistieke eenheid, in het kader van het toekomstige theater logistiek bataljon, teneinde de geallieerde transitmanoeuvres op het nationale grondgebied of de expeditionaire inzet van eigen troepen te faciliteren.

ii. Special Operations Forces (incl. Special Operations Aviation)

De SOF-capaciteit laat de inzet van moduleerbare entiteiten toe die op elk moment, waar ook ter

¹²⁸ Short Range Tactical UAS

¹²⁹ Bij ongewijzigd beleid zal deze niet-gespecialiseerde Reserve binnen 5 jaar ophouden te bestaan, bij gebrek aan jonge rekruten.

wereld, discreet kunnen optreden. Ze biedt een evenredige reactie op een breed spectrum van situaties, met inbegrip van de inzet van relatief robuuste strijdkrachten.

Daartoe werd besloten een *Special Operations Command* (SOCOM) op te richten binnen de joint operationele staf (ACOS Ops & Trg). SOCOM heeft als opdracht de Chef Defensie (*Chief of Defence* – CHOD) en de stafdepartementen te adviseren over de SOF-capaciteit, in het bijzonder over de operationele inzet ervan, een coherente capacitaire ontwikkeling in al haar aspecten tot stand te brengen en te fungeren als aanspreekpunt op het vlak van speciale operaties voor internationale en interdepartementale partners.

De SOF-capaciteit wordt voornamelijk paraatgesteld binnen de landcomponent. Ze is voornamelijk opgebouwd rond het SOR, dat de volgende eenheden omvat: een hoofdkwartier, de *Special Forces Group*, twee paracommandobataljons (ParaCdo), een CIS-groep en de opleidingscentra voor parachutisten en commando's. Deze laatste twee eenheden zijn niet alleen opleidingsorganisaties zoals besproken in het hoofdstuk over competentieontwikkeling (*Competence Development*), maar leveren ook gespecialiseerde operationele entiteiten. De paracommandobataljons zijn interwapen geworden en bevatten gevechtsondersteunende elementen (genie en artillerie). Hiertoe behoort een compagnie die gespecialiseerd is in amfibische operaties en operaties bij zeer koud weer, en die zal worden geïntegreerd in een "*Amphibious Task Group*".

Naast deze organieke capaciteiten kan het regiment worden ondersteund door "*Enablers*" van gespecialiseerde eenheden die een specifieke opleiding hebben gevolgd om de SOF te ondersteunen.

Binnen de Luchtcomponent zal een "*Special Operations Air Squadron Fixed Wing*" worden opgericht om STOL-vliegtuigen paraat te stellen. Verder is de ondersteuning via A400M onontbeerlijk voor de operationaliteit van de SOF-capaciteit vanwege zijn strategisch vervoer en tactische insertiemogelijkheden, zoals parachutage of stormlanding.

Wat de ondersteuning via *Rotary Wing* (RW) betreft, zal de capaciteit *Special Operations* worden uitgerust met LUH's en HTH's.

De logistieke steun aan de SOR zal worden aangepast aan haar ambitieniveau in alle klassen van bevoorrading en onderhoud. Daartoe zal één eenheid aan de SOR worden gewijd.

Wat de medische ondersteuning betreft, heeft de Medische Component, naast de klassieke ondersteuningsmodules Role 1 en 2, die paracommando-gekwalificeerd zijn, ook de "*Special Operations Surgical and Resuscitation Teams*¹³⁰" ontwikkeld. Dit is een hyperlichte chirurgische en patiëntenstabilisatiecapaciteit die snel kan worden ingezet ter ondersteuning van speciale operaties.

Op maritiem gebied, ten slotte, wordt de ontwikkeling van amfibische capaciteiten gerealiseerd door, onder andere, de amfibische specialisatie van één compagnie per paracommandobataljon, de overbrenging naar Zeebrugge van de "*Special Operations Boat Unit*" die FRISC's¹³¹ gebruikt waarvan het aantal zal verhoogd worden, en door de samenwerking met Nederland voor de ontwikkeling van een "*Composite Special Operations Maritime Task Group*" (C-SOMTG).

De opdrachten van het SOR zijn geherdefinieerd: snelle reactie en speciale operaties kunnen uitvoeren. Deze laatste omvatten opdrachten op het gebied van directe actie (interventie bij gijzelingen, raids tegen terroristen, enz.), het verzamelen van inlichtingen en het verlenen van militaire bijstand aan partners die daarom verzoeken.

Militaire bijstand neemt in dit spectrum van opdrachten een belangrijke plaats in. Zij draagt bij tot

¹³⁰ SOST en SORT.

¹³¹ FRISC: *Fast Raiding and Interception Special Forces Craft*.

de stabilisatie van landen die te kampen hebben met veiligheidsproblemen en helpt zo het terrorisme te bestrijden waar de wortel heeft geschoten en zelfs andere criminele organisaties te ontmantelen. Via militaire bijstand kan ook een vertrouwensrelatie met het betrokken land worden opgebouwd. Een preventieve aanwezigheid vóór het uitbreken van een crisis is a priori veel voordeliger en rendabeler dan remediërende acties. Zo kan ook met een zeer klein aantal personeelsleden de ontwikkeling van de veiligheidssituatie in een bepaald geografisch gebied worden gevolgd.

Wat de snelle reactieoperaties betreft, is het nuttig erop te wijzen dat deze zeer diverse vormen kunnen aannemen en in het buitenland of op het nationale grondgebied kunnen plaatsvinden in het kader van de hulp aan de Natie. Bijvoorbeeld voor de evacuatie van onderdanen, waarbij de controle van een luchthaven is vereist, en het terughalen van rechthebbenden op min of meer afgelegen plaatsen, soms in een niet-permissieve of vijandige omgeving, is een *Special Operations Task Force (SOTF)* nodig, bestaande uit enkele honderden militairen, terwijl voor de dringende beveiliging van een diplomatieke post een *Forward Security Team* van een tiental personen moet worden ingezet.

De samenstelling van de operationele detachementen hangt nauw samen met de uit te voeren taken en omvat een brede waaier van subentiteiten of specialismen die gezamenlijk optreden. Naast de hierboven genoemde robuuste SOTF is de typische formatie de *Special Operation Task Group (SOTG)*, die in omvang varieert van 50 tot 200 personeelsleden. Zij omvat commando-elementen, de eigenlijke gevechtstroepen, militair personeel om het detachement te beschermen, logistieke experts, CIS-personeel en diverse specialisten die de groep aanvullen met hun specifieke vaardigheden, zoals instructeurs, hondengeleiders, ontmijners, gevechtsduikers en inlichtingendeskundigen, enz. De omvang en de samenstelling kunnen ook in de loop van de tijd variëren naarmate de uit te voeren taken evolueren, aangezien de opdrachten van enkele dagen tot verscheidene jaren kunnen duren. In de regel zal een SOTF of SOTG beschikken over luchtmiddelen van de Luchtcomponent, over medische middelen van de Medische Component en, in voorkomend geval voor operaties op zee, over vaartuigen van de Marine, alsmede over inlichtingen- en cyberspecialisten. Deze joint integratie, die niet vanzelf gaat, vereist *de facto* een uitgebreide en regelmatige training.

Huidige en toekomstige invulling

Wat betreft de organieke voertuigen (RRV¹³² – LTTV¹³³), is de basislaag aangekocht en wordt momenteel geleverd. Er zijn echter nog verdere investeringen nodig, met name om de capaciteit voor speciale operaties te voorzien van lichte gepantserde voertuigen die in bepaalde omgevingen de nodige bescherming bieden. Er zal bij voorkeur worden gekozen voor voertuigen die compatibel zijn met het CaMo-programma. Gezien het brede scala van mogelijke inzetmodi wordt bovendien geopteerd deze capaciteit uit te rusten met "*Mobility Packages*", d.w.z. een scala aan voertuigen variërend van motorfietsen tot gepantserde SUV's, zodat afhankelijk van de opdracht het meest geschikte transportmiddel kan worden gebruikt. De invoering van verschillende soorten drones en de investering in diverse vuurondersteuningssystemen, draagbare luchtverdedigingssystemen (MANPADS¹³⁴) en anti-drone-beschermingssystemen vervolledigen het gamma van bestaande bewapening. Expliciet uitgesloten zijn dodelijke autonome wapensystemen, in de zin van autonome systemen die dodelijk geweld kunnen gebruiken tegen mensen zonder echte menselijke controle. Aangezien de capaciteit in een amfibische of maritieme omgeving moet kunnen opereren, zal de

¹³² RRV: *Rapid Reaction Vehicle*.

¹³³ LTTV: *Light Troop Transport Vehicle*.

¹³⁴ MANPADS: *MAN Portable Air Defence System*.

FRISC-vloot worden vernieuwd en uitgebreid en ook hier zullen “*Maritime Mobility Packages*” worden aangeschaft.

Wat betreft de luchtcapaciteit, blijft de STOL-capaciteit operationeel zeer relevant. Gezien de extra capaciteit dat het biedt op operationeel vlak en dat van medische ondersteuning, moet dit project zeker gerealiseerd worden. De RW-aspecten worden aangekaart in de daaraan gewijde paragraaf. Ten slotte zijn C4I¹³⁵ en vooral satellietcommunicatie van essentieel belang om de capaciteit in alle omstandigheden operationeel en interoperabel te maken.

Bijdrage tot de veiligheid, in de brede zin van het woord, van de bevolking op het nationale grondgebied en dit ongeacht de crisis

De SOF van Defensie hebben al directe acties ondernomen onder leiding van de politie in het kader van de strijd tegen het terrorisme. Defensie zou de samenwerking met speciale politie-eenheden kunnen versterken door gezamenlijke opleiding en aanschaf van materieel op een meer structurele manier te organiseren. De rechtsgrondslag hiervoor zal moeten worden aangepast.

Mogelijkheden voor Europese capacitaire verankering

SOF blijven over het algemeen een strategische ondersteuningscapaciteit. België heeft met Nederland en Denemarken deelgenomen aan het baanbrekende “*Composite Special Operations Component Command*” (C-SOCC). Deze ervaring zal in de toekomst worden herhaald.

Samenwerking met het *Korps Commandotroepen* in het Nederlandse *Korps Mariniers* bestaat al binnen de BENELUX-defensiesamenwerking. Ze heeft betrekking op vorming, training, operaties, de aanschaf van materieel alsook commando- en controlestructuren. De samenwerking zal worden geïntensiveerd om synergieën tot stand te brengen en de efficiëntie te verhogen. Concreet wordt met Nederland een C-SOMTG ontwikkeld. Die moet in 2025 NAVO-gecertificeerd zijn. Wat de amfibische compagnies betreft, is een memorandum van overeenstemming (*memorandum of understanding* – MOU) ondertekend met het Korps Mariniers betreffende de organisatie van gezamenlijke trainingen. Zowel de EU als de NAVO pleiten voor versterking van het Europese amfibische vermogen. Via het bestaande amfibische partnerschap tussen Nederland en het Verenigd Koninkrijk zou dit initiatief onze Defensie ook een extra Europese verankering kunnen geven. Het versterkt tevens de positie van ons land binnen het *Europees Amfibisch Initiatief* (*European Amphibious Initiative* - EAI).

Daarnaast wordt de mogelijkheid onderzocht om de goede samenwerking met de Britse, Amerikaanse (verbindingsofficier bij USSOCOM, gestationeerd in Tampa, Florida) en Franse speciale strijdkrachten structureel te versterken.

Tegelijkertijd zal Defensie permanent instructeurs leveren aan het *International Special Training Centre* (ISTC) in Pfullendorf, Duitsland. Dit centrum leidt de *Special Forces* van de NAVO-lidstaten op in gespecialiseerde vakgebieden. Onze instructeurs werken er samen met hun Duitse, Amerikaanse, Deense, Griekse, Italiaanse, Nederlandse, Noorse en Turkse collega's.

De BENELUX-parachutistenscholen in Schaffen is één van de realisaties van de BENELUX-defensiesamenwerking die in 2012 van start is gegaan. Gezamenlijke opleiding en andere samenwerkingsgebieden, zoals bevoorrading via de lucht, zullen worden ontwikkeld en, indien mogelijk, worden uitgebreid. In het Commando Trainingscentrum van Marche-les-Dames zijn er tal van uitwisselingen met Frankrijk (*Ecole de Haute Montagne*) en Duitsland.

iii. Tactisch Luchttransport

De Belgische Defensie blijft tactische helikoptertransportcapaciteiten ontwikkelen ter ondersteuning van de Land- en de Medische Component.

¹³⁵ C4I: *Command, Control, Computer, Communication and Information*.

Huidige en toekomstige invulling

Het project tactisch luchttransport zal in twee fasen worden uitgevoerd. Vooreerst moet op korte termijn een vloot van 15 LUH¹³⁶ worden verworven ter vervanging van de 4 TTH die momenteel in gebruik zijn. Deze vloot heeft tot doel grondoperaties te ondersteunen met luchtmobiele medische evacuatiemogelijkheden en de *Special Forces* uit te rusten met een *Special Operations Air Task Unit - Rotary Wing* voor het transport van 16 volledig uitgeruste operatoren. Dit maakt het niet alleen mogelijk om het huidige ambitieniveau te bereiken, maar laat ook toe om, dankzij een grotere beschikbaarheid van de toestellen, de nodige training en ondersteuning voor operaties op lange termijn te garanderen. Bovendien zal de komst van deze LUH de uitomloopname van A-109-helikopters mogelijk maken. In een tweede stap wordt een vloot zwaardere helikopters (*Heavy Transport Helicopters - HTH*) verworven met de ambitie om één compagnie in één lift te kunnen vervoeren. Deze behoefte komt voornamelijk voort uit de capaciteit *Special Operations*. Deze helikopters moeten daarom gecertificeerd worden als "*Special Operations Capable*". Gezien de omvang van de huidige operatietonelen is het ook de bedoeling dat deze helikopters zullen worden gebruikt ten behoeve van conventionele capaciteiten. Indien nodig kunnen ze ook worden uitgerust met beperkte luchtmobiele capaciteiten om bijvoorbeeld een compagnie "*Quick Reaction Force*" beschikbaar te hebben.

Bijdrage tot de veiligheid, in de brede zin van het woord, van de bevolking op het nationale grondgebied en dit ongeacht de crisis

Helikopters zullen de weerbaarheid van onze maatschappij vergroten in het geval van rampenbestrijding, voornamelijk bij het vervoeren van de gewonden en het uitvoeren of coördineren van reddings- of brandbestrijdingsacties. Zij kunnen ook worden ingezet voor transport ten behoeve van een snelle inzet van bewakingsdetachementen of voor een SOF-inzet op nationaal grondgebied. De ISR-sensoren van deze helikopters kunnen ook worden ingezet als extra ondersteuning in het kader van de veiligheid, in brede zin, op het nationale grondgebied.

Mogelijkheden voor Europese capacitaire verankering

In het kader van de aankoop van de LUH zal prioriteit worden gegeven aan Europese partners waar dit type helikopter al in gebruik is, zoals bijvoorbeeld in Luxemburg of Duitsland het geval is. Wat HTH betreft, zullen alle mogelijke synergieën met Europese partners worden benut.

iv. Joint & General Support Land

- Militaire Constructie

De militaire constructie draagt bij tot expeditionaire ontplooiingen door het repareren of bouwen van weginfrastructuur en door de bouw of installatie van militaire infrastructuur, met name de inrichting van kampen (*compounds*) of infrastructuur met betrekking tot de bescherming van het personeel.

Militaire constructie is ook erg belangrijk voor de wederopbouwfase, volgend op een gewapend conflict. Deze capaciteit is essentieel voor de snelle heractivatie van openbare diensten zoals de distributie van elektriciteit en drinkwater, weginfrastructuur, afvalverwijdering, telecommunicatie, ... Zij is ook van belang om de steun van de lokale bevolking te winnen en te behouden ten nadele van de tegenstander.

De werkzaamheden van de militaire constructie ten behoeve van de lokale gemeenschap dragen ook bij tot de steun van de bevolking aan de lokale en buitenlandse troepen die tijdens de wederopbouwfase aanwezig zijn. Deze troepen bieden veiligheid tijdens de heropstart van de politieke en sociaaleconomische processen, die uiteraard zal leiden tot een structurele oplossing van het conflict. Opdrachten ter ondersteuning van de lokale bevolking worden

¹³⁶ LUH *Light Utility Helicopter*.

uitgevoerd in nauwe samenwerking met de *Influence*-capaciteit. Deze laatste is verantwoordelijk voor de civiel-militaire interactie (CIMIC) die de acties van de militaire constructie begeleidt (en prioriteiten vaststelt).

In een meer conventionele inzet of een inzet van hogere intensiteit verleent de militaire constructie algemene steun voor het verwijderen van niet-explosieve hindernissen, het vrijmaken van observatie- en schietvelden, de bouw van observatieposten, schuilplaatsen en militaire sites, het aanleggen, herstellen en egaliseren van wegen en bruggen, en het aanleggen en herstellen van landingsbanen en vooruitgeschoven landingszones. Omgekeerd kan de militaire constructie ook bijdragen tot het verminderen van de mobiliteit van de tegenstander door het opwerpen van hindernissen en het uitvoeren van verregaande voorbereidende werkzaamheden.

Ten slotte blijft ook een inzet in het kader van internationaal crisisbeheer bij rampen en humanitaire opdrachten mogelijk.

Huidige en toekomstige invulling

De huidige militaire constructie-elementen binnen de multimodale geniebataljons zullen worden behouden en versterkt. De *“Field Accomodation Unit”* (FAU), die een *Joint* opdracht heeft, blijft op de site van Bevekom gevestigd. De twee soorten eenheden werken reeds nauw samen bij de installatie van *“compounds”* voor alle defensie-eenheden.

De geplande investeringen dienen ter vervanging en verbetering van de belangrijkste uitrusting van de militaire constructie.

Bijdrage tot de veiligheid, in de brede zin van het woord, van de bevolking op het nationale grondgebied en dit ongeacht de crisis

In het kader van de binnenlandse veiligheid kan de militaire constructie steun verlenen bij rampenbeheersing en kan zij ook worden ingezet voor binnenlandse humanitaire opdrachten.

- **De CBRN-capaciteit (chemisch, biologisch, radiologisch en nucleair)**

De CBRN-capaciteit van Defensie vormt een samenhangend, flexibel en efficiënt pakket dat modulair en complementair is en past in een interwapen (*Joint*), multinationalaal of zelfs interdepartementaal kader.

Doel van deze capaciteit is preventie en bescherming in geval van een CBRN-dreiging en/of -incident, maar ook om ingezette troepen en/of lokale autoriteiten in staat te stellen zich te herstellen na een incident.

CBRN-verdediging wordt uitgedrukt in drie competentieniveaus: *“Basic”* voor alle soldaten (overleven van een CBRN-incident), *“Enhanced”* voor alle operationele eenheden (voortzetten van operaties onder een CBRN-dreiging of in een CBRN-omgeving) en *“Specialised”* voor de interwapen (*Joint*) gespecialiseerde CBRN-subcapaciteiten (gekwalficeerde uitvoering van CBRN-verdedigingstaken en -opdrachten ten bate van heel Defensie met inbegrip van de andere Componenten, onze bondgenoten en partners). Daarnaast ondersteunen deskundigen met specifieke CBRN-gerelateerde vaardigheden nationale of internationale operaties (zoals DLD¹³⁷, MUG¹³⁸, EOD¹³⁹-CBRN, ADIV/WMD¹⁴⁰).

¹³⁷ DLD : Defensielaboratoria - *laboratoires de la Défense* (gecertificeerd als federaal orientatielaboratorium).

¹³⁸ MUG: Mobiele urgentiegroep.

¹³⁹ EOD: *Explosive Ordnance Disposal*.

¹⁴⁰ WMD: *Weapons of Mass Destruction*.

Huidige en toekomstige invulling

Defensie beschikt over een CBRNe¹⁴¹ *Reachback*-netwerk ter ondersteuning van operaties, vier stations voor grondige ontsmetting (met personeel, voertuigen en materieel), twee modules voor decontaminatie van niet-ambulante gewonden, SIBCRA-ploegen¹⁴² (CBRN Forensics in het kader van technische exploitatie van de NAVO), CBRN *Warning & Reporting teams* (advies aan commando en modellering), ontmijningsteams, EOD- en CBRN-ruimingsteams (*EOD Hy-team*), CBRN-MUG-ploegen (gemandateerd voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest), CBRN-laboratoria (waaronder het federaal oriëntatielaboratorium) en overdruktenten voor de collectieve bescherming van het personeel.

Er zijn echter nog investeringen voor bijkomende capaciteiten nodig om bepaalde lacunes op te vullen. Daartoe behoren grootschaliger verkenningsmiddelen (drones op de grond en in de lucht voor CBRN-detectie en -identificatie, draagbare opsporingsbakens, gemotoriseerde CBRN-verkenningsplatforms (ter ondersteuning van de inzet van de gemotoriseerde interwapenbrigade), multiroleteams voor uitbating en verkenning die ook met SOF (MERT¹⁴³/SO CBRN) kunnen opereren en snel inzetbare teams voor epidemisch onderzoek (RDOIT¹⁴⁴).

Bijdrage tot de veiligheid, in de brede zin van het woord, van de bevolking op het nationale grondgebied en dit ongeacht de crisis

De gespecialiseerde CBRN-capaciteit van Defensie is een nichecapaciteit (minder dan 200 personen) die bijdraagt aan de strijd tegen de proliferatie van massavernietigingswapens, maar ook aan nationale noodplannen in geval van een groot incident op ons grondgebied. Zij neemt deel aan de preventie, de bescherming en het herstel tegen de gevaren van wapens of materieel die toxische stoffen bevatten. Zij wordt derhalve impliciet ingezet in de strijd tegen het terrorisme en speelt een belangrijke rol bij de weerbaarheid op het nationale grondgebied. Door middel van interdepartementale protocollen is samenwerking tot stand gebracht in het kader van het Nationaal Crisiscentrum (en zijn federaal CBRN-expertisecentrum) en in het kader van het Nucleair Noodplan (onder coördinatie van het FANC¹⁴⁵). Daarnaast stelt Defensie A109 MRH(L)'s ter beschikking die zijn uitgerust met FANC-gammaspectrometers voor het uitvoeren van radiologische inspecties van gevoelige gebieden. Bovendien bestaat er een samenwerkingsovereenkomst tussen de Landcomponent en de Brusselse Hoofdstedelijke Dienst voor Brandbestrijding en Dringende Medische Hulp (DBDMH) voor de uitwisseling van expertise op CBRNe-gebied. Ten slotte wordt de ontwikkeling van onze forensische CBRN-capaciteit gecoördineerd met de federale wetenschappelijke politie.

De defensielaboratoria fungeren als referentiepunt voor de ondubbelzinnige identificatie van CBRN-agentia (ook in het kader van de OPCW¹⁴⁶). Bovendien is het federale referentielaboratorium het nationale toegangspunt voor de verwerking van verdachte CBRNe-pakketten.

De gespecialiseerde CBRN-capaciteit van Defensie speelt *de facto* een belangrijke rol op het nationale grondgebied, en biedt een waaier van capaciteiten, ervaring en paraatheid voor CBRN-vraagstukken die niet wordt geëvenaard door onze civiele partners.

Mogelijkheden voor Europese capacitaire verankering

Naast de regelmatige deelname aan uitzendingen van de NAVO ("*stand-by forces*") verplichten

¹⁴¹ CBRNe: Chemisch, Biologisch, Radiologisch, Nucleair en explosief.

¹⁴² SIBCRA: *Sampling and Identification of Chemical, Biological, Radiological and nuclear Agents*.

¹⁴³ MERT: *Multirole Exploitation and Reconnaissance Team*.

¹⁴⁴ (R)DOIT: (*Rapid Deployable Outbreak Investigation Team*).

¹⁴⁵ FANC: Federaal Agentschap voor Nucleaire Controle.

¹⁴⁶ OPCW: Organisatie voor het verbod op chemische wapen.

samenwerkingsakkoorden met het Franse leger en onze deelname aan het FNC¹⁴⁷ - CBRN-cluster als kadernatie (onder leiding van Duitsland) ons ertoe een betrouwbare CBRN-partner te blijven in een CRO-context of bij inzet in een hoger geweldspectrum.

Onze historische samenwerking met Nederland en Luxemburg in het CBRN-domein¹⁴⁸ mag ook niet verwaarloosd worden. Een permanente Belgische verbindingsofficier is geïntegreerd in het Defensie CBRN Centrum in Vught, Nederland en wij worden als CBRN-deskundigen ook geraadpleegd in de Luxemburgse CBRN-dossiers (bv. bij aanschaf van apparatuur).

- ***Explosive Ordnance Disposal (EOD)/ Improvised Explosive Devices Disposal (IEDD)-capaciteit***
De EOD/IEDD-capaciteit levert de *joint*-steun voor het onschadelijk maken van munitie en het ontmantelen van (al of niet geïmproviseerde) ontploffingstuigen tijdens de inzet van onze contingenten. Daarnaast levert deze capaciteit ook steun bij het onschadelijk maken van munitie tijdens de paraatstelling.
Deze capaciteit werkt samen met de CBRN-capaciteit voor IED's voorzien van CBRN-agentia.

Huidige en toekomstige invulling

De noodzakelijke investeringen voor de expeditionaire inzet van de EOD-capaciteit is deels verbonden met de investeringen ten gunste van de gevechtsgenie (met name voor de specifieke transportvoertuigen) in het kader van de inzet van de land – en luchtcapaciteit en is tevens verbonden met de investeringen voor de Marine in het kader van een maritieme inzet (namelijk met het *Remotely Operated Under Water Vehicle*). Investeringsbudgetten voor specifiek materieel (zoals interventierobotten, beschermingsmaterieel, instrumenten voor identificatie van de componenten van springtuigen) zijn eveneens voorzien en onmisbaar om deze capaciteit op een adequate manier mee te laten evolueren met de dreiging.

Bijdrage tot de veiligheid, in de brede zin van het woord, van de bevolking op het nationale grondgebied en dit ongeacht de crisis

Een aanzienlijk deel van de EOD-capaciteit is gericht op de ondersteuning van de interne veiligheid. Het opruimen van historische explosieven uit de twee wereldoorlogen eist een groot deel van de *human* en *material resources* van deze capaciteit op, maar brengt als tegengewicht haar specialisten wel een unieke expertise bij. De belangrijkste investeringen in deze capaciteit betreffen in het bijzonder het operationeel houden van het voertuigenpark voor interventies en de installatie voor de ontmanteling van chemische munitie, vooral aanwezig in de Westhoek, uit de Eerste Wereldoorlog.

Naast het opruimen van deze historische explosieven zorgt de EOD-capaciteit eveneens voor het verwijderen en onschadelijk maken van IED's (inbegrepen de IED met een CBRN-lading, in dit geval betreft het een inzet in samenwerking met de CBRN-capaciteit) die op het nationale grondgebied geplaatst werden door terroristen of criminelen. Deze ondersteunende rol aan de juridische autoriteiten en aan Justitie behelst een luik van rapportage van technische expertise en het bijhouden van een nationaal register voor explosieven. Zoals voor het expeditionaire luik zijn investeringen noodzakelijk om deze EOD-capaciteit op een adequate manier mee te laten evolueren met de dreiging. Defensie verzekert permanent deze globale veiligheidsopdracht op het nationale grondgebied.

Mogelijkheden voor Europese capacitaire verankering

Binnen de BENELUX-defensiesamenwerking is er toenemende samenwerking voor doctrine,

¹⁴⁷ FNC: *Framework Nations Concept*.

¹⁴⁸ In het kader van de BSSG-LAND/WG CBRN.

documentatie, materiële ondersteuning alsook EOD-vorming en training. Deze capaciteit is ook betrokken bij Europese samenwerkingsprojecten zoals het ontplooibare labo JDEAL¹⁴⁹ en multinationale oefeningen met als thema de strijd tegen IED. De deelname van specialisten aan internationale werkgroepen, zowel in NAVO- (zoals de *EOD working group*) als in VN-verband (zoals de *International Mine Action Standards Review Board*) draagt bij tot de uitstraling van ons land op het vlak van EOD/IEDD.

- ***De capaciteit Generale Steun (GS)***

Naast de Directe Steun (DS) voor de Gemotoriseerde Brigade en het SOR zal de bestaande Generale Steun (GS), momenteel enkel voorzien door het 29 Logistieke bataljon, verder uitgediept en op niveau worden gebracht door enerzijds de oprichting van een "Theatre Logistic Battalion (TLB)" en anderzijds een capacitaire versterking van het 29 Logistieke bataljon. Daarnaast zal de Cap CI III een uitbreiding kennen zodoende dat zij in staat zullen zijn om een *Battlefield Bulk Fuel Installation* te kunnen ontplooiën.

In het kwartier van de toekomst Zuid (in een eerste tijd) en Noord (in een tweede tijd) zal het nieuw op te richten TLB met RSOM, Supply en Transportcapaciteiten progressief uitgebouwd worden. De Staf van dit bataljon zal opgebouwd worden in Charleroi, evenals een *Theater Logistic Element* en na beslissing over de locatie van het kwartier van de toekomst Noord zal een tweede *Theater Logistic Element* van dit bataljon opgericht worden.

- ***Algemene en interwapen (joint) logistieke steun***

Naast de DS en GS zal extra aandacht besteed worden aan het op peil brengen van de Joint & Enabling capaciteiten. Zo zal de Gp Militaire Politie tegen 2030 een operationele Cie Militaire Politie creëren, om de interwapen brigade te kunnen steunen. Bijkomend zal de *Movement Control Group* versterkt en gemilitariseerd worden teneinde haar territoriale en operationele uitdagingen correct te kunnen uitvoeren. Deze *Movement Control Group* zal de RSOM-opdracht van het TLB in een buitenlands theater en de RSOM-opdracht van de Joint Support Hub in België ondersteunen.

Elke operatie (en oefening) start met de ontplooiing van de benodigde capaciteiten en troepen. Een grondig doordachte en gecoördineerde ontplooiing zorgt ervoor dat de juiste capaciteiten op het juiste moment op de juiste locatie aanwezig zijn. Vervolgens vormt een snelle en gegarandeerde militaire mobiliteit één van de essentiële pijlers waarop het strategische veiligheidskader is gebaseerd. RSOM dient hierbij beschouwd te worden als het proces dat deze ontplooiingen mogelijk maakt. Voor de uitvoering van de RSOM-opdracht staan de logistieke, MovCon¹⁵⁰-, CIS-, medische, geniecapaciteiten en die van de militaire politie in voor de troependoorstroming (*force flow*), waarbij MovCon en logistiek sturend zijn binnen het proces.

Deze capaciteiten worden voor de aanvang van de daadwerkelijke operatie of oefening ontplooid en werken exclusief in de nabijheid van terminals (POD¹⁵¹/POE¹⁵²) voor het uitvoeren van logistieke operaties (*Air Terminal Operations, Port Operations & Rail Operations*). Ze staan in voor de organisatie en coördinatie van de ontvangst van personeel en materieel in het operatietheater (*reception* in een *theatre reception centre*), het operationeel en logistiek klaarmaken van de troepen (*staging* in een *staging area*) en de coördinatie en opvolging van de tactische beweging van de troepen naar hun eindbestemming (*onward movement* met

¹⁴⁹ JDEAL: *Joint Deployable Exploitation and Analysis Laboratory*

¹⁵⁰ MovCon: *Movement control*.

¹⁵¹ POD : Port of debarkation.

¹⁵² POE : Port of Embarkation.

MovCon-teams en ondersteund door *Convoy Support Centres*). Bovendien worden alle bewegingen opgevolgd (door tracking en gebruik van LOGFAS¹⁵³) zodat de tactische commandant voortdurend een overzicht heeft van waar zijn troepen zich bevinden. Bij de terugkeer van de troepen (*redeployment*) zullen de interwapen capaciteiten instaan voor het omgekeerde proces, gekend als *Rearward Movement Staging and Dispatch* (RMSD). Dezelfde MovCon- en logistieke capaciteiten staan tevens in voor de voorbereiding van de strategische ontplooiing die voorafgaat aan het RSOM-proces.

De capaciteiten in het logistieke domein (*Theatre Logistics: Log & MovCon*) worden ontplooid onder de vorm van modules en bevinden zich binnen bestaande eenheden (*Movement Control Group* en het 29 Logistieke bataljon Algemene Steun. Actueel wordt bij elke ontplooiing en herontplooiing (inclusief oefeningen) MovCon-personeel in plaats gesteld om de nodige contacten met de POD/POE's te leggen om de aankomst en het vertrek van personeel en materieel te organiseren (terminal operations inclusief douaneformaliteiten) en dit afhankelijk van de gebruikte transportwijze (*air, sea, rail*).

Verder staat dit personeel ook in voor de beweging naar en van de eindbestemming met MovCon-teams. De staf van de *Movement Control Group* (MCG) vormt de nucleus van het hoofdkwartier voor de RSOM.

Het logistiek bataljon Algemene Steun verzorgt de ondersteuning van het SOR en is tevens verantwoordelijk voor de algemene logistieke steun die ingezet wordt tijdens ontplooiingen. Dezelfde capaciteiten worden ook gebruikt voor het RSOM-proces op het nationale grondgebied wanneer geallieerde troepen in België aankomen om verder ingezet te worden elders in Europa (v. "*DEFENDER Europe*"). Een grondige (multi)nationale coördinatie en ondersteuning in verschillende logistieke domeinen zijn hierbij van het allergrootste belang.

De interwapen capaciteiten die instaan voor het ondersteunen van ontplooiingen (*power projection*) en de ondersteuning op een operatietoneel moeten echter correct gedimensioneerd worden om de gepaste logistieke ondersteuning te kunnen bieden. Hiervoor moeten deze capaciteiten in de nabije toekomst nog verder ontwikkeld en uitgebreid worden, o.a. dankzij getrainde reservisten en de samenwerking met strategische partners. Het ontwikkelen en uitbreiden van deze capaciteiten sluit immers volledig aan bij de huidige evolutie van de globale operationele en veiligheidssituatie waarbij afschrikking en verdediging (*deterrence and defence*) en een inherente militaire mobiliteit (snelle *power projection*) primordiaal zijn voor de NAVO. België vormt in dit kader omwille van zijn geostrategische ligging en zijn rol als transitnatie het "*entry point*" van Europa waarbij de ondersteuning van transiterende geallieerde troepen moet gegarandeerd worden.

Mogelijkheden voor Europese capacitaire verankering

De militaire mobiliteit van de eigen strijdkrachten en die van onze bondgenoten staat hoog op de agenda van de NAVO en de EU waarbij de benodigde RSOM-capaciteiten als targets zijn opgenomen in het NDPP en een grotere militaire mobiliteit (*Enhanced Military Mobility*) één van de zes *focus areas* vormt binnen het CARD van de EU. Nationaal kan deze militaire mobiliteit doeltreffender en efficiënter georganiseerd worden door gebruik te maken van een *Joint Support Hub* die de eigen en geallieerde ontplooiingen ondersteunt, aangevuld met de noodzakelijke logistieke en MovCon-capaciteiten zoals hierboven vermeld werd. Militaire mobiliteit en de benodigde capaciteiten zijn bovendien opgenomen in het actieplan voor militaire mobiliteit van de EU (*EU Action Plan on Military Mobility*) waarbij de PESCO-projecten *Military Mobility* (procedures) en het netwerk van logistieke centra in Europa en ondersteuning van operaties (*Network of Logistic Hubs in Europe and Support to Operations*)

¹⁵³ LOGFAS: *Logistics Functional Area Services*.

(capaciteiten) in de eerste plaats toonaangevend zijn binnen het veiligheidsbeleid van de EU en de NAVO op het vlak van militaire mobiliteit.

Naast de faciliterende rol die de Joint Support Hub speelt in het kader van het RSOM-proces en als onderdeel van een *“Network of Logistic Hubs in Europe”*, heeft deze unieke entiteit een permanente opdracht. Omwille van een daling in personeel en expertise in de eenheden zal de Hub optreden als *“Center of Expertise”* voor wat betreft de voorbereiding en het verzenden van materieel ten voordele van operatie en oefeningen. Bovendien zal de Joint Support Hub ook gemeenschappelijk materiaal en stocks (zoals de stock NEO) beheren die in operaties kunnen ingezet worden en onmiddellijk dienen beschikbaar te zijn. Vanuit deze opdracht vervult de Joint Support Hub ook een duale rol en kan deze entiteit ingezet worden in het geval van crisis in eigen land of in het geval van *“disaster relief”* (B-FAST). Bovendien zal de Joint Support Hub fungeren als *Joint Air Mounting Center* in het geval van een activatie NEO.

c. Capacitaire dimensie Lucht

Capacitaire invulling en ambitieniveau

Capacitaire dimensie Lucht					
Capaciteit	Invulling	Investerings in hoofdmaterieel Vastlegging 2023-2030 (Mio €2022)	End-state Ambitieniveau		
			Inzetformatie	Voortzettingsvermogen	Inzettermijn
Multirole-luchtvechts capaciteit	34 gevechtsvliegtuigen F-35	839,79	6 gevechtsvliegtuigen	onbeperkt	10 dagen
			2 gevechtsvliegtuigen <i>Quick Reaction Alert</i>	50% van de tijd in BEL-NLD verband	15 minuten
Airlift en Air Refueling Fixed Wing	7 transportvliegtuigen A400M	201,81	4 transportvliegtuigen A400M	onbeperkt	3 dagen
	3 lichte transportvliegtuigen	170,24	1 licht transportvliegtuig	onbeperkt	3 dagen
	2 transportvliegtuigen Long Range Jet	-	2 vliegtuigen Falcon 7X	onbeperkt	3 dagen
	<i>Multirole Tanker</i> Transporttoestel	303,02	2 of meerdere <i>Multirole Tanker Transport</i> in de MMF-pool	onbeperkt vanuit internationaal perspectief	30 dagen
Surface to Air Missiles (SAM)-capaciteit	SAM Long Range (SAM-LR)	317,80	1 SAM-batterij ter verdediging van Belgisch grondgebied, bevolking en installaties	onbeperkt	permanent
	SAM Short Range (SAM-SR)	209,96	1 SAM-batterij ter verdediging van grondgebied, bevolking en installaties, in België of ontplooid	onbeperkt	30 dagen

Force Protection Air	FP Flights	72,28	FP-teams met C-UAS-capaciteit voor de beveiliging van <i>Main Operating Bases</i>	onbeperkt (afhankelijk van dreigingsniveau)	permanent
			FP-teams met C-UAS-capaciteit voor de beveiliging van <i>High Visibility Events</i>	ad hoc	Ad hoc
Air Command & Control Air C2	<i>Control and Reporting Centre (CRC)</i>	96,85	Commandocapaciteit voor nationale of NAVO Air Policing en NAVO-luchtoperaties in het kader van collectieve verdediging	onbeperkt	permanent
		170,24	Ontploibare commandocapaciteit in het kader van collectieve verdediging	onbeperkt	30 dagen
	<i>National Airspace Security Center</i> (op dezelfde locatie als het CRC)	7,94	Interdepartementeel <i>Real Time Situational Awareness en Coordination Centre</i> voor het nationale luchtruim	onbeperkt	permanent
	JFAC ¹⁵⁴ Augmentees	-	Deelname met personeel aan een internationale commandocapaciteit voor luchtoperaties	onbeperkt	30 dagen
	Deelname aan de <i>Airborne Warning And Control System (AWACS)</i> -capaciteit	34,05	1 of meerdere AWACS-vliegtuigen	onbeperkt vanuit internationaal perspectief	5 dagen
	Deelname aan de <i>Alliance Future Surveillance and Control (AFSC)</i> -capaciteit	58,14	1 of meerdere AFSC-systemen	onbeperkt vanuit internationaal perspectief	5 dagen
	Air Traffic Management (ATM)	31,21	Ontploibare ATM-module (personeel, materieel)	onbeperkt	5 dagen
Search and Rescue	4 SAR Heli	181,59	1 SAR Heli	onbeperkt	20 minuten (dag) 40 minuten (nacht)

¹⁵⁴ JFAC: *Joint Forces Air Component*.

Investerings in hoofdmaterieel

Capacitaire dimensie Lucht			
Capaciteit	Investerings in hoofdmaterieel 2023-2030 (Mio €2022)	Vereffeningen 2023-2030 (Mio €2022)	Investeringsprojecten en voorziene timing (vereffeningen)
Multirole-luchtgevechtscapaciteit	238,13	0	☐ F-35 <i>Continuous Capability Development 2031-2035</i> : 238,13 Mio (2031-2035)
	178,04	106,61	☐ Ontplooibare commando-infrastructuur: 11,35 Mio (2024, 2026,2028) ☐ Uitbreiding <i>Mission Training Centre Joint Ops</i> : 166,69 Mio (2028-2031)
	321,48	321,48	☐ Deelname Europees <i>Operational Training Infrastructure</i> -programma: 178,60 Mio (2027-2030) ☐ Deelname Europese <i>Mission Data Generation</i> -capaciteit: 142,88 Mio (2028-2030)
	102,14	34,05	☐ <i>Manned-Unmanned Teaming Phase 1</i> : 102,14 Mio (2030-2031)
Airlift en Air Refueling Fixed Wing	201,8	191,6	☐ A400M <i>Directional Infrared Countermeasures</i> (DIRCM): 161,00 Mio (2025-2030) ☐ A400M Block Update: 40,8 Mio (2024-2034)
	272,38	272,38	☐ Bijkomende deelname MMF ¹⁵⁵ (2de MRTT equivalent): 272,38 Mio (2026-2029)
	30,65	30,65	☐ MRTT Block Update: 30,65 Mio (2027-2029)
	170,24	68,10	☐ 3 lichte transporttoestellen: 170,24 Mio (2029-2032)
Surface to Air Missile (SAM)-capaciteit	317,80	0	☐ 1 batterij SAM <i>Long Range</i> (SAM LR): 317,80 Mio (2031-2032)
	209,96	0	☐ 1 batterij SAM <i>Short Range</i> (SAM SR): 209,96 Mio (2031-2032)
Force Protection Air	22,70	22,70	☐ Counter UAS –Countermeasures: 22,70 Mio (2023-2025)
	49,58	49,58	☐ Vervanging Lynx-voertuigen: 20,28 Mio (2028-2029) ☐ Vervanging Unimog-voertuigen: 29,30 Mio (2029-2030)

¹⁵⁵ MMF: *Multinational MRTT Fleet*.

Air Command and Control Air C2	244,01	61,02	☐ <i>National Airspace Security Centre (NASC): 7,94 Mio (2025)</i> ☐ Bijkomende detectiecapaciteit (inclusief UAS-detectie): 34,05 Mio (2025-2027) ☐ Vervanging Air C2-systeem luchtverdediging: 31,78 Mio (2030-2035) ☐ Ontplooibare CRC-capaciteit inclusief 3D-langeafstandsradar: 170,24 Mio (2030-2032)
	92,19	66,08	☐ Deelname in ontwikkeling AFSC Phase 1: 29,77 Mio (2025) , deelname ontwikkeling AFSC Phase 2: 28,37 Mio (2028) ☐ Deelname in laatste update AWACS: 34,05 Mio (2030-2034)
	31,21	16,46	☐ 2 mobiele TACAN voor D-ATM: 2,27 Mio (2025-2026) ☐ <i>Virtual Control Tower: 7,38 Mio (2026-2027)</i> ☐ ATM-radio: 14,75 Mio (2029-2035) ☐ Vervanging <i>Aerodrome Surveillance Radar (ASR) 10W: 6,81 Mio (2030-2031)</i>
	31,02	31,02	☐ CIS-integratie nieuwe wapensystemen in bestaande Air C2-systemen (WS Air I): 8,51 Mio (2024-2025) – surveillanceradars: 19,10 Mio (2024, 2025, 2029) ☐ <i>Airbase Voice Control System (VCS): 3,41 Mio (2025-2026)</i>
<i>Search and Rescue</i>	181,59	181,59	☐ 4 nieuwe SAR-helikopters: 181,59 Mio (2025-2027)
Algemene steun aan lucht capaciteiten	91,78	91,78	☐ <i>Aircraft Ground Equipment (AGE): Phase 0 Weapon Load Trainer (2023): 11,92 Mio, Phase 1a: 0,61 Mio (2025), Phase 1b: 0,77 Mio (2025), Phase 2a: 6,58 Mio (2026-2028), Phase 2b: 2,25 Mio (2027), Phase 2c: 2,40 Mio (2028-2029), Phase 2d: 0,82 Mio (2029);</i>
			☐ <i>Airbase Support: Bowservoertuigen: 2,88 Mio (2024) , sneeuwruimers: 2,27 Mio (2027), brandweervoertuigen: 4,54 Mio (2027)</i>
			☐ CIS-integratie wapensystemen met andere nationale systemen: WS Air IV: 17,02 Mio (2025) en WS Air VI: 39,72 Mio (2027)
TOTAAL	2.786,70	1.545,10	

i. Multirole-luchtgevechtscapaciteit

Multirole-gevechtsvliegtuigen kunnen zowel lucht- en grondaanvallen als luchtverdedigings- en verkenningstaken uitvoeren, dit vaak gelijktijdig of binnen eenzelfde zending. Deze gevechtsvliegtuigen spelen een belangrijke rol in de ondersteuning van de capaciteiten in het Land en Maritieme domein door het creëren van luchtoverwicht waardoor deze laatste beschermd worden tegen vijandige luchtstrijdkrachten, door het aanleveren van tactische informatie, door het leveren van directe luchtsteun (*Close Air Support*) en door het ondersteunen van de opmars van de bevriende troepen of vlootformaties. Moderne gevechtsvliegtuigen worden steeds meer ingezet als schakel in een groter beheerssysteem voor gevechtsoperaties (*airborne Battle Management Systeem - BMS*).

Huidige en toekomstige invulling

Vanaf 2023 zal de bestaande vloot van 54 F16's geleidelijk aan vervangen worden door nieuwe F-35A gevechtsvliegtuigen. Hiertoe werden in 2018 34 gevechtsvliegtuigen van deze nieuwe generatie aangekocht. De laatste F-16's worden rond 2028 uit dienst genomen.

Doordat het F-35-wapensysteem in vergelijking met de F-16 veel meer inzet op simulatie, kan het jaarlijks vliegplan per piloot verminderd worden. Dit zal een positief effect op de vermindering van de broeikasgasemissies van deze capaciteit hebben. In tegenstelling tot de F-16 kan de F-35 bovendien gebruik maken van biobrandstof. De nieuwe operationele infrastructuurcomplexen te Florennes en Kleine-Brogel vervangen tientallen sterk verouderde en energieverblindende gebouwen en tal van voertuigen. Deze nieuwe complexen maken gebruik van de nieuwste technologieën op het vlak van ecologische duurzaamheid (EPB¹⁵⁶-eisen, geen fossiele brandstoffen, *fixed aircraft fuel* distributiesysteem, *smart building management system*, ...). De onvermijdelijke impact op het milieu van deze capaciteit kan hierdoor tot het hoogstnodige beperkt worden.

Na de transitieperiode naar F-35A zal ons land in staat te zijn om 6 gevechtsvliegtuigen, desnoods op permanente basis, uit te sturen naar een ontplooid locatie. Naast die expeditie-inzet zal België vanaf 2030 in staat zijn om 16 vliegtuigen (8 per luchtgevechtseenheid) vanuit de vliegbassissen in België in te zetten, al dan niet in het kader van de collectieve verdediging. Hier bovenop worden 2 vliegtuigen ingezet in de rol van *Quick Reaction Alert* (QRA) voor de luchtpolitietaken (*air policing*) in het kader van de NAVO of voor nationale anti-terrorisme-inzet (*Renegade*). De QRA-rol blijft gelijk verdeeld in een binationale samenwerking met Nederland.

. Om deze capaciteit realistisch te kunnen trainen, worden middelen voorzien om op termijn en samen met andere Europese gebruikers van de F-35 of nog te ontwikkelen vliegtuigen van de nieuwe generatie deel te nemen aan de uitbouw van een operationele trainingsomgeving (*Operational Training Infrastructure - OTI*), bij voorkeur in Europa. De simulatiecapaciteit zal verder worden versterkt, onder andere met de introductie van het LVCT-concept (*Live Virtual Constructive Training*) in een uitgebreid trainingscenter (*Mission Training Centre*). Bovendien zullen middelen worden voorzien om samen met één of meerdere andere Europese F-35-gebruikers een eigen *Mission Data Generation-capaciteit* in Europa uit te bouwen, wat de strategische autonomie op het vlak van data management ten goede komt. Ten slotte worden middelen voorzien om mee te stappen in de ontwikkeling of aankoop, bij voorkeur samen met Europese partners, van de *Manned-Unmanned Teaming* (MUM-T)-capaciteit die bemande gevechtsvliegtuigen op termijn moeten aanvullen met onbemande toestellen.

Bijdrage tot de veiligheid, in de brede zin van het woord, van de bevolking op het nationale grondgebied en dit ongeacht de crisis

Nationaal vervullen de *multirole*-gevechtsvliegtuigen een anti-terrorisme-opdracht (*Renegade*) in

¹⁵⁶ Energieprestaties en Binnenklimaat

het kader van de “Bijdrage tot de veiligheid, in de brede zin van het woord, van de bevolking op het nationale grondgebied”, naast andere vormen van *Air Policing*, vermits ze toch sowieso paraat staan voor het uitvoeren van de luchtbewakingstaak van de NAVO *Quick Reaction Alert* (QRA).

Mogelijkheden voor Europese capacitaire verankering

Minstens 6 andere Europese landen (waarvan 4 EU-lidstaten) maken reeds gebruik van de F-35 of zullen dat in de nabije toekomst gaan doen. Dat biedt vele mogelijkheden voor een Europese capacitaire verankering. Het logistieke ondersteuningsconcept van de F-35 vertrekt van een doorgedreven vorm van *pooling & sharing* van wisselstukken en verbruiksgoederen, vaak vanuit Europese depots gelijk in Midden-Europa. Ook onderhoudswerkzaamheden worden veelal centraal aangestuurd, waarbij er ook voor onze industrie talrijke mogelijkheden zijn. Voor de vorming zal men, net zoals nu al het geval is op F-16, samen met de Europese partners gestandaardiseerde procedures en concepten uitwerken.

Sinds enkele jaren staan afwisselend Belgische en Nederlandse vliegtuigen in voor de veiligheid van het BENELUX-luchtruim. De gezamenlijke *BENELUX QRA* en *air policing* zijn een belangrijke stap naar meer Europese defensiesamenwerking aangezien daarmee een grotere wederzijdse afhankelijkheid wordt gecreëerd voor een gevoelige defensietaak (vanuit een soevereiniteitsperspectief) zoals *Renegade*. De BENELUX-samenwerking op het vlak van QRA en *Renegade* werd vastgelegd in een verdrag. Gezien de eerdere afspraken tussen Frankrijk en België gaf dat op zijn beurt aanleiding tot een BENELUX-Frans verdrag. Een gelijkaardig verdrag tussen de BENELUX-landen en Duitsland moet nog worden getekend.

Na de initiële vorming in België op het nieuwe basislesvliegtuig dat de Marchetti zal vervangen, blijft de voortgezette opleiding tot gevechtspiloot voorlopig doorgaan in de *Euro-NATO Joint Jet Pilot Training* (ENJJPT)-vliedschool in Texas (US). Het ENJJPT verenigt 12 Europese landen en de VS en Canada. Als lid van NFTE (*NATO Flight Training Europe*) zal ons land ook de toekomstige ontwikkelingen in het kader van de voortgezette opleiding van militaire piloten in Europa kunnen opvolgen (en eventueel mee sturen).

ii. *Fixed Wing* luchttransport en *Air Refueling*-capaciteit

Luchttransport maakt het mogelijk om binnen de gewenste reactietermijn troepen en cargo in te zetten over grote afstanden. Luchttransport maakt de expeditionaire autonomie van Defensie mogelijk via de verplaatsing van troepen en materieel, en de doorlopende operationele en logistieke ondersteuning, onafhankelijk van het dreigingsniveau.

Verder is luchttransport het meest aangewezen en vaak het enige transportmiddel om snel onderdanen te kunnen repatriëren uit het buitenland (*Non-Combatant Evacuation Operations* - NEO), in geval van nood.

Luchttransport is eveneens een capaciteit die veel gevraagd wordt in het kader van zuiver humanitaire operaties, vaak ten voordele van civiele actoren.

Bevoorrading tijdens de vlucht (*Air to Air Refueling*- AAR) is noodzakelijk om langdurige opdrachten te kunnen uitvoeren met vliegtuigen en helikopters en om hun actieradius te vergroten. Deze capaciteit vermindert ook de afhankelijkheid van *host nation support* voor expeditionaire inzet (minder nood aan tussenstops). Zowel bij langdurige inzet als inzet over langere afstanden zijn tankervliegtuigen noodzakelijk.

Huidige en toekomstige invulling

De laatste van 11 C-130H-transportvliegtuigen werden eind 2021 buiten dienst gesteld. Zeven nieuwe A400M-vliegtuigen, aangevuld met één Luxemburgs toestel, opereren vanuit een binationale Belgisch-Luxemburgse eenheid (BNU A400M) van de 15de Wing. De nieuwe transportvliegtuigen zijn net zoals de C-130H geschikt voor luchttransport binnen het

operatietoneel, in tactische omstandigheden. Ze zijn daarom uitgerust met zelfbeschermingssystemen en geschikt voor geïmproviseerde landingsbanen.

De A400M kan evenwel ook over langere afstanden worden ingezet en is standaard uitgerust om in de lucht bevoorraad te worden. Net zoals de C-130H is de A400M geschikt voor parachuterings. Het toestel kan tevens uitgerust worden met een *High Care Unit* voor medische evacuatie.

Zodra alle A400M's operationeel zijn, zal er een voortzettingsvermogen zijn met vier toestellen. A400M *Block Updates* zijn voorzien voor toekomstige modificaties of extra capaciteiten (radio's, airdropsysteem, ISR pods, swarm van drones, ...).

In een streven naar een betere efficiëntie en om niet telkens een grote A400M te moeten inzetten wanneer de lading dat niet noodzakelijk vereist, zullen 3 kleinere transporttoestellen worden aangeschaft. Hiervoor zal een samenwerking met een of meerdere buurlanden worden nagestreefd.

De zogenaamde "witte vloot" werd de afgelopen jaren afgebouwd en beperkt zich nu tot 2 *Long Range Jets* van het type Falcon 7X die via een service contract in plaats worden gesteld.

Sinds 2020 beschikt ons land over een *Multi-Role Tanker Transport* (MRTT)-capaciteit op basis van een Airbus A330-200 die gelijktijdig zowel (strategisch) luchttransport als *Air Refueling* kan uitvoeren. België draagt bij aan de investerings- en werkingskost van de *Multinational MRTT Fleet* (MMF), een vloot van 9 MRTT-vliegtuigen die gezamenlijk met 5 andere Europese landen wordt uitgbaat. Het Belgische aandeel komt overeen met het equivalent van 1 vliegtuig. Tijdelijk kunnen evenwel meerdere MRTT ter beschikking van ons land worden gesteld, voor zover het jaarverbruik binnen de vooropgestelde enveloppe vliegreuren blijft. Ons land zal i investeren in het equivalent van een bijkomende MRTT om tot een participatie van 2 equivalente MRTT te komen.

De MRTT wordt gebruikt voor het transport van passagiers en cargo over strategische afstanden. Het vliegtuig kan eveneens omgebouwd worden om tot 6 patiënten in *high care* en tegelijk 16 patiënten in *low care* te vervoeren, samen met de benodigde medische staf. Hierdoor kan het ingezet worden voor strategische medische evacuatie.

De *Air Refueling*-capaciteit van de MRTT maakt gebruik van 2 verschillende systemen (*boom* en *drogue*) waarmee een zeer breed gamma van vliegtuigen in de lucht kan worden bijgetankt.

De MRTT kan ingezet worden voor het bijtanken van gevechtsvliegtuigen die het droguesysteem gebruiken en het gebruik van de A400M, uitgerust met AAR-kits, is hiervoor dus niet meer nodig. Om de A400M in de lucht te kunnen bijtanken, zal worden nagegaan of een MRTT-*boom drogue adapter* een aanvaardbare oplossing kan bieden. Afhankelijk van de invulling van de toekomstige helikoptercapaciteit voor zwaar transport (*Heavy Transport Helicopter* – HTH; zie dimensie Land) kan een aankoop van A400M AAR *pods* in een latere fase overwogen worden.

Mogelijkheden voor Europese capacitaire verankering

Alle bovenvermelde middelen worden ter beschikking gesteld van het Europese Luchttransport Commando (*European Air Transport Command* - EATC) dat de dagdagelijkse aansturing van een diverse pool van transport- en tankervliegtuigen verzekert vanuit het hoofdkwartier in Eindhoven (Nederland). De taken van het EATC worden stelselmatig verder uitgebreid tot verschillende ontwikkelingslijnen (logistiek, maintenance, vorming) om te komen tot een sterkere samenwerking met onze strategische partnerlanden en op Europees niveau. Dit gezamenlijke commando en het gebruik van identieke vliegtuigen dragen bij aan de versterking van de Europese defensiesamenwerking.

Veel van onze Europese partners hebben bijgedragen aan de ontwikkeling en productie van het A400M toestel, en Defensie ijvert om de doorontwikkeling samen met deze partners zo rationeel mogelijk te verzekeren. Het aanbieden van nationale A400M aan het EATC door de respectieve Europese gebruikers brengt automatisch een zekere mate van standaardisatie met zich mee.

De uitbating van de Luxemburgse A400M binnen de binationale Belgisch-Luxemburgse eenheid brengt, na de eerdere QRA-afspraken, een verdere verdieping van onze militaire samenwerking met Luxemburg.

De MRTT-capaciteit biedt door haar veelzijdigheid voorheen ongekende mogelijkheden voor multinationale paraatstelling en operationele inzet. De MRTT-capaciteit biedt een antwoord op belangrijke lacunes in de Europese capaciteiten voor *air refueling* en draagt daarom bij tot meer Europese autonomie.

Na de initiële vorming in België op het nieuwe basislesvliegtuig dat de Marchetti zal vervangen, krijgen de Belgische transportpiloten momenteel een volgend deel van hun opleiding in Frankrijk. Voor MRTT zal de aansluitende omscholing op het toestel van bemanningen en technici later in multinationaal MMF-verband plaatsvinden. Voor de gespecialiseerde opleiding van A400M-bemanningen en -technici zal België toetreden tot het Frans-Duitse akkoord.

iii. Surface to Air Missiles (SAM)-capaciteit

Een capaciteit van geleide grond-luchtraketten (*Surface to Air Missiles*) of SAM-capaciteit draagt met haar sensoren en interceptoren (missiles) bij tot het opbouwen van het luchtbeeld en het verzekeren van de integriteit van het luchtruim. In aanvulling op jachtvliegtuigen kunnen SAM-systemen op ieder moment een bepaalde sector dekken. SAM-systemen kunnen ingezet worden ter verdediging van grondgebied, bevolking en installaties vanuit een statische locatie of kunnen ontplooid worden voor diezelfde opdracht of ter verdediging van ontplooid troepen of een militair dispositief.

Met uitzondering van de zeer kortedrachtsystemen voor zelfverdediging maken SAM-systemen in de regel deel uit van een grotere luchtverdedigingsketen en worden ze aangestuurd vanuit een *Control and Reporting Centre* (CRC) dat op zijn beurt instructies krijgt van een *Combined Air Operations Centre* (CAOC) of een ontplooid CFACC (*Combined Forces Air Component Command*). De hele keten is permanent actief en kan op zeer korte termijn tussenbeide komen.

Toekomstige invulling

In het kader van de collectieve verdediging neemt de collectieve bescherming nu terug een belangrijker plaats in en zal België in het kader van de *burden sharing* deze SAM-capaciteit opnieuw uitbouwen.

België zal twee SAM-batterijen aankopen: 1 SAM-LR-batterij (*Long Range*) voor de eerder statische verdediging van het Belgische grondgebied, de bevolking en de installaties, en 1 SAM-SR-batterij (*Short Range*) die ook ontplooid moet kunnen worden in operatie. Deze twee batterijen moeten tegen 2032 een initiële operationele capaciteit hebben.

Mogelijkheden voor Europese capacitaire verankering

De Belgische SAM-systemen zullen, net zoals dat vroeger ook het geval was, worden geïntegreerd in het Europese luik van het geïntegreerde Lucht- en Missileverdedigingssysteem van de NAVO (*NATO Integrated Air and Missile Defence System - NATINAMDS*), wat automatisch een hoge mate van doorgedreven samenwerking en standaardisatie met de andere Europese landen met zich meebrengt.

De marktprospectie zal moeten uitwijzen in hoeverre ons land kan deelnemen aan de ontwikkeling van een bij voorkeur Europees SAM-systeem, dan wel vanuit een *Military off the Shelf* (MOTS)-benadering tracht dezelfde systemen aan te kopen die bij andere Europese landen in gebruik zijn.

iv. Force Protection (FP)

Het expeditionaire karakter van de kerncapaciteiten maakt het onontbeerlijk om ontplooid detachementen met eigen middelen afdoende te kunnen beschermen. Deze capaciteit van fysieke

bescherming van personeel en materieel wordt in de NAVO-terminologie *Force Protection* (FP) genoemd.

Huidige en toekomstige invulling

Verdeeld over de basissen van Bevekom, Florennes en Kleine-Brogel, staan er drie expeditionaire *Force Protection Flights* klaar om uitgezonden te worden teneinde de actieve en passieve verdediging van een ontplooid luchtdetachement te verzekeren.

De *Air Mobile Protection Teams* (AMPT) die meegingen aan boord van C-130H om het vliegtuig en de bemanning te beveiligen na landing, zullen binnenkort diezelfde taak uitvoeren op A400M. Er zal onderzocht worden of deze AMPT op termijn ook de beveiliging van de nieuwe helicapaciteit (HTH, dimensie Land) zullen verzekeren.

De FP-eenheden zullen uitgerust worden met detectie-, identificatie- en neutralisatiemiddelen tegen kleine drones. Deze zogenaamde C-UAS-capaciteit (*Counter Unmanned Aerial Systems*) is de laatste schakel in een reeks nieuwe luchtafweercapaciteiten (SAM LR/SR, VSHORAD) waarin Defensie het komende decennium zal investeren voor de verdediging van de vliegbasissen (de C-UAS en VSHORAD-systemen bestemd voor de 3 *FP flights* beschreven onder Dimensie Land). De volledige keten detectie-identificatie-opvolging-neutralisering wordt op een zo geïntegreerd mogelijke wijze verwezenlijkt.

Op korte termijn wordt een initiële semi-mobiele C-UAS-capaciteit voorzien, bestaande uit één systeem ter bescherming van evenementen met een hoge zichtbaarheid (*high visibility events*, zoals een EU-Top) en drie systemen voor de bescherming van de belangrijkste vliegbasissen (*Main Operating Bases* - Florennes, Bevekom, Kleine-Brogel).

v. Air Command & Control (Air C2)

De Air C2-capaciteiten van Defensie verzekeren dagelijks de veiligheid en de integriteit van het luchtruim en coördineren luchtoperaties boven België of in het buitenland. Naast de CRC-eenheden (inclusief NASC) en het *Air Traffic Control Centre* (ATCC) bestaat deze capaciteit eveneens in de vorm van *JFAC Augmentees* (*Joint Forces Air Component*) en de Belgische bijdrage aan internationale Air C2-systemen.

Huidige en toekomstige invulling

Het *Control and Reporting Centre* (CRC) te Bevekom staat continu in voor het bewaken, beveiligen en garanderen van de soevereiniteit van het nationale, en bij uitbreiding het Luxemburgse en het internationale luchtruim in het kader van de collectieve verdediging van de NAVO. Het CRC is onderdeel van het *NATO Integrated Air & Missile Defence System* (NATINAMDS). In crisistijd geeft het CRC-leiding aan de luchtverdedigingsactiviteiten van gevechtsvliegtuigen en SAM-systemen. Dagelijks stuurt het CRC de toestellen aan van de BENELUX QRA die ingezet worden om de *Air Policing*-taken uit te voeren.

In het kader van *Homeland Defence* staat het CRC permanent in voor de integriteit van het Belgische luchtruim en de bewaking van gevoelige punten (bv. kerncentrales, sleutelinfrastructuur, ...). Ditmaal onder nationaal commando zal het CRC actie ondernemen bij luchtvaartincidenten, gaande van assistentie aan de burgerluchtvaart in geval van nood, inzet van speur- en reddingsmiddelen (*Search and Rescue*) boven land (via het geïntegreerde *Rescue Coordination Centre*), tot interventie in geval van een terroristische dreiging (*Renegade-procedure*) of de bescherming van een evenement met een hoge zichtbaarheid (*high visibility event*) tegen een potentiële dreiging vanuit de lucht.

In dit kader zal de coördinatie met de andere nationale veiligheidsactoren en luchtvaartdiensten binnenkort gebeuren vanuit een *National Airspace Security Centre* (NASC). In dit interfederaal informatieknooppunt voor luchtvaartangelegenheden, fysiek in plaats gesteld binnen het CRC in

Bevekom, zal nauw worden samengewerkt tussen de het ter beschikking gestelde personeel van o.a. het Ministerie van Defensie, het Directoraat-Generaal Luchtvaart (DGLV), de Federale Politie en Douane om de gezamenlijke reactie in geval van een incident zo snel en efficiënt mogelijk te coördineren. Het NASC is een interfederaal omgevingsbewustzijnscentrum (*situational awareness center*) dat informatie over luchtvaartincidenten of aan de luchtvaart gerelateerde elementen verzamelt, analyseert en verwerkt en opnieuw verstuurt naar alle belanghebbende autoriteiten en diensten voor verdere exploitatie.

Betreffende de operationele behoefte en de opportuniteit geboden door de technologie is de “tactische cloud” of “combat cloud” de meest recente vertaling van het concept “*information superiority*” en “*decision superiority*”, voortvloeiend uit het tactische informatienetwerk. Deze bestaat erin de informatie bekomen door de meest geavanceerde capaciteiten van ons digitaal tactisch netwerk tot in de cockpit, en niet alleen in deze van onze gevechtsvliegtuigen, te brengen om de doeltreffendheid, efficiëntie en *resilience* van het geheel van de luchtmacht te versterken, gebruikmakend van commerciële cloud-technologieën. De *combat cloud* zal een essentieel sluitstuk worden van onze luchtoperaties, meer zelfs, van heel onze strijdmacht zowel in België als in expeditieoperaties. Enorme uitdagingen aan deze ontwikkelingen dienen nog te worden bedwongen: cybersecurity, connectiviteit, interoperabiliteit, normen en uitwisseling van informatie.

Met dit doel voor ogen wordt het CRC in Bevekom een essentiële speler voor het opstellen en delen van de *combat cloud* in steun van de nationale activiteiten, maar ook als *reach-back* voor de expeditieoperaties indien dit nodig zou blijken. Het komt erop aan om een globale keten op te stellen voor het verspreiden van gegevens en het delen van informatie in de *combat cloud*, waarin iedere gebruiker, platform of toegelaten knooppunt bijdraagt en in alle transparantie essentiële informatie ontvangt en in staat is deze te gebruiken in militaire operaties. Om deze taken te verwezenlijken, zal het CRC in Bevekom genieten van talrijke investeringen gespreid in de tijd (via het acroniem WS – *Weapon System* – Air).

De bestaande cel voor het beheer van de datalink (*Datalink Management Cell* - DLMC) van het CRC in Bevekom verzekert de ondersteuning en planning van alle tactische datalinksystemen voor alle binnen- en buitenlandse *Joint* opdrachten. Actueel gebeurt dit reeds voor de Luchtcomponent en de Marine, maar binnenkort ook voor het domein Land (in het kader van het CaMo-project). Naar analogie met wat in de buurlanden gebeurt, zal deze DLMC uitgebouwd worden tot een volwaardig *Joint Datalink Management Centre* (JDLMC). Het JDLMC zal buiten efficiëntie in personeel ook meer doeltreffendheid in opleiding kunnen bewerkstelligen door technologisch zeer doorgedreven kennisoverdracht te koppelen aan een voortgezette training via deelname aan internationale Multi-Tactical Datalink-oefeningen (Multi TDL). JICO-opleidingen (*Joint Interface Controller*) moeten toelaten dat op termijn ook Belgische specialisten mee instaan voor het ontwerp en het beheer van de TDL-architectuur van een operationeel theater.

Sinds de ontmanteling van de verouderde *Medium Power Radar* in 2015 te Glons is België grotendeels afhankelijk van radars uit het buitenland. Dankzij de aankoop van nieuwe performante radars kunnen zowel Air-, BMD¹⁵⁷- en *Space Surveillance*-data uitgewisseld worden tot ver buiten de radarhorizon terwijl vliegveiligheid optimaal gegarandeerd blijft. Verder is het opportuun in het kader van een verhoogde BENELUX-samenwerking de banden aan te halen met de Nederlandse *Joint NDLMC*.

Ons land zal tevens investeren in een ontplooibare CRC-capaciteit, inclusief ontplooibare radarcapaciteit in Bevekom. Dit ontplooibare CRC zal in een multinationaal verband de bovenvermelde Air C2-functies opnemen in de zijn toegewezen sector van een buitenlands operatietoneel.

¹⁵⁷ BMD: Ballistic Missile Defence.

Teams met specialisten uit alle eenheden van de Luchtcomponent kunnen uitgestuurd worden naar internationale operaties om multinationale commandocentra te versterken. Deze versterking, de zogenaamde *JFAC Augmentees*, krijgt daarvoor een speciale opleiding en training.

Als lid van het NATO *Airborne Warning and Control System* (AWACS)-programma steunt België het lopend moderniseringsprogramma om de AWACS-toestellen technisch inzetbaar en operationeel relevant te houden tot 2035. Personeel van Defensie is tewerkgesteld op de NAVO-luchtmachtbasis van Geilenkirchen in Duitsland, van waaruit deze vliegtuigen opereren. Ons land zal in NAVO-verband deelnemen aan de ontwikkeling en de aanschaf van de opvolger van de huidige AWACS. Dit nieuwe programma is momenteel gekend onder de generieke benaming *Alliance Future Surveillance and Control* (AFSC).

Het *Air Traffic Control Centre* (ATCC) verzekert de militaire luchtverkeersleiding en is essentieel voor het verzekeren van een goede coördinatie tussen militaire en civiele luchtbewegingen in ons nationale luchtruim dat één van de drukste ter wereld is.

Voor wat betreft de snelle evolutie in volume en types van het luchtverkeer in België en om dit doeltreffend te kunnen detecteren, zal Defensie verder samenwerken met Skeyes om te investeren in detectiemiddelen voor het zogenaamde “collaboratieve” vliegverkeer en zal de huidige 3D-radar, momenteel in Semmerzake, vervangen worden door een netwerk van meer performante actieve en/of passieve 3D-radars om het zogenaamde “niet-collaboratieve” vliegverkeer, zowel op lage als grote hoogte en waarvan de radar *signature* (zeer) klein is (*small radar cross section*), te ontdekken. De zogenaamde “commerciële” drones maken deel uit van deze laatste categorie waarvan het aantal exponentieel groeit in België. De verbetering van het detectiedispositief binnen Defensie zal een nog meer doeltreffende bijdrage leveren aan het NATINAMDS en zal zo op een betere manier de integriteit van het Europese luchtruim vrijwaren.

Militaire luchtverkeersleiders kunnen ook in de vorm van een *Deployable Air Traffic Management-module* (D-ATM) uitgestuurd worden om de luchtverkeersgeleiding en de nodige luchtvaartinformatie te verzekeren tijdens expeditionaire operaties, ten behoeve van Belgische of bevriende luchtmiddelen.

Mogelijkheden voor Europese capacitaire verankering

Tenzij voor de zuiver nationale taken kunnen de Belgische Air C2-capaciteiten pas echt operationeel zijn wanneer zij volledig in overeenstemming zijn met de procedures die in de buurlanden gangbaar zijn. Voor de Europese pijler van het NATINAMDS werkt ons land nu al nauw samen met de andere Europese landen en dat zal de komende jaren niet anders zijn. Ook voor offensieve en ontplooid operaties gebruiken de Belgische Air C2-capaciteiten de procedures die in multinationaal verband werden afgesproken.

Naast de meer in het oog springende kwesties zoals internationale afspraken of zelfs verdragen (impact op soevereiniteit, zoals voor *Renegade*) vereist dit vooral een blijvende betrokkenheid van Defensiepersoneel in de internationale organisaties waar de Air C2-concepten en -procedures van de NAVO worden uitgewerkt, zoals het CAOC in Uedem en het *Allied Air Command* (AIRCOM) in Ramstein, allebei in Duitsland.

De hoge mate van standaardisatie in de Europese Air C2 maakt het gebruik van dezelfde systemen mogelijk. Voor de nieuwe SAM-systemen en ontplooibare CRC-capaciteiten zal ons land daarom bij voorkeur hetzelfde materiaal aankopen als andere Europese gebruikers.

vi. Search and Rescue (SAR)

In uitvoering van de akkoorden van de Internationale Burgerluchtvaartorganisatie (ICAO, annex 12) houdt België permanent een *Search and Rescue*-capaciteit (SAR) paraat om reddingsacties uit te voeren boven zee, maar ook boven land. Bij luchtvaartongevallen boven Belgisch en Luxemburgs grondgebied staat de SAR-capaciteit ook paraat.

Momenteel wordt de SAR-rol uitgevoerd met de NH-90 NFH *NATO Frigate Helicopter*. Teneinde de maritieme ASW¹⁵⁸-capaciteit toe te laten zich naar behoren te ontwikkelen, zullen de NFH in de toekomst uitsluitend ter ondersteuning van deze maritieme capaciteit (MAR) worden ingezet. Om de SAR-rol boven land en boven zee te verzekeren, zal op zeer korte termijn een vloot van 4 nieuwe SAR-helikopters worden aangekocht. Deze nieuwe helikopters moeten een *lead-in* training voor de MAR-rol toelaten, zodat het NFH-potentieel maximaal ten dienste van de maritieme capaciteit kan worden ingezet.

vii. *Aviation Safety Directorate (ASD)*

De militaire vliegveiligheidsdienst (*Aviation Safety Directorate - ASD*) heeft hoofdzakelijk een territoriale taak en zorgt voor het uitvaardigen en controleren van de maatregelen die genomen worden inzake preventie van vliegongevallen. Bij een luchtvaartongeval met een Belgisch militair toestel of - indien gevraagd - bij een luchtvaartongeval in ons luchtruim, is het deze dienst die verantwoordelijk is voor het onderzoek en de analyse met betrekking tot vliegveiligheid.

Zowat de volledige luchtvloot van Defensie (met uitzondering van de NH-90 NFH) zal in de loop van dit decennium vervangen worden. ASD zal in dit transitieproces een cruciale adviserende rol spelen door het ondersteunen van *safety cases*. Deze vorm van veranderingsmanagement (*change management*) laat toe om op voorhand de risico's van de introductie van nieuwe wapensystemen in kaart te brengen teneinde menselijk en economisch verlies zoveel mogelijk te vermijden. Bovendien worden ook nieuwe inzetvormen geïntroduceerd zoals MQ-9B (zie Dimensie *Intelligence – Cyber – Influence*), SOF Air (zie Dimensie Land) en zwaar helitransport (zie Dimensie Land) die net als de andere capaciteiten moeten voldoen aan het regelgevend kader op het vlak van vliegveiligheid. Ten slotte speelt ASD een belangrijke rol in het opstarten van de veiligheidsmanagementsystemen van de verscheidene nieuwe UAS-capaciteiten in de respectieve componenten.

¹⁵⁸ ASW: *Anti-submarine warfare* – onderzeebootbestrijding.

d. Capacitaire dimensie Maritiem

Capacitaire invulling en ambitieniveau

Capacitaire dimensie Maritiem					
Capaciteit	Invulling	Investerings in Hoofdmaterieel Vastlegging 2023-2030 (Mio €2022)	End-State Ambitieniveau		
			Inzetformatie	Voortzettingsvermogen	Inzettermijn
Surface Combatant-capaciteit (inclusief fregathelikopters en maritieme tactische drones)	2 onderzeebootbestrijdingsfregatten (ASWF)	234,03	1 ASWF met ingescheepte ASW-capable NATO Frigate Helicopter (type NH90) en MTUAS	36 maanden (gevolgd door een periode van 2 jaar met een voortzettingsvermogen van 6 maanden per jaar)	10 dagen
	4 maritieme NH90-helikopters (NFH)				
	2 maritieme tactische drones (MTUAS)				
Mijnenbestrijdingscapaciteit	6 schepen (inclusief toolboxes)	124,85	2 mijnenbestrijdingsschepen	onbeperkt	5 dagen
	mijnenbestrijdingscapaciteit voor besloten en ondiepe wateren		1 mijnenbestrijdingsschip (stafschip)	6 maanden	180 dagen
			1 mijnenbestrijdingsmodule voor besloten en ondiepe wateren	onbeperkt	3 dagen
	Commandostaf van de task group voor mijnenbestrijding		binationale staf onder Belgisch commando	onbeperkt	45 dagen
Mijnenlegcapaciteit	platform met zeemijnen voor openlijk (<i>overt</i>) mijnenleggen	1,13	1 platform met legcapaciteit voor <i>standard combat load</i>	onbeperkt	30 dagen
Kustpatrouillecapaciteit (inclusief Maritiem Informatie Kruispunt)	permanentie voor operaties in nationale wateren en 2 kustpatrouilleschepen	22,92	commandocapaciteit voor operaties in nationale wateren ¹⁵⁹	onbeperkt	permanent
			1 kustpatrouilleschip	onbeperkt	2 uur
Havenbeschermingscapaciteit	sensoren en effectoren tegen kleine oppervlakte- en onderwaterdoelen	17,03	havenbeschermingsmodule	onbeperkt	10 dagen

¹⁵⁹ Via het interdepartementaal Maritiem Informatie Kruispunt (MIK) dat bevoegd is voor taken met betrekking tot de bijdrage tot de globale veiligheid van de bevolking op het nationale grondgebied.

Investerings in hoofdmaterieel

Capacitaire dimensie Maritiem			
Capaciteit	Investerings in hoofdmaterieel 2023-2030 (Mio €2022)	Vereffeningen 2023-2030 (Mio €2022)	Investeringsprojecten en voorziene timing (vereffeningen)
Surface Combatant-capaciteit (incl. fregathelikopters en maritieme tactische drones)	150,55	105,16	☐ Ballistic missile defence: 136,19 Mio (2029-2031) ☐ Maritieme tactische drones ¹⁶⁰ : 14,37 Mio (2024)
	83,47	83,47	☐ Twee modules voor de maritieme gevechtshelikopters (onderwater- en oppervlaktedreiging): 14,92 Mio (2025) ☐ Upgrades NFH: 64,90 Mio (2025, 2027) ☐ Deelname in de Nederlandse Full Mission Flight Trainer: 3,65 Mio (2029)
Mijnenbestrijdingscapaciteit	124,85	11,35	☐ Mijnenbestrijdingstoolbox versie 2.0: 113,50 Mio (2031-2033) ☐ Vervanging Mine Warfare Data Centre: 5,67 Mio (2027-2028) ☐ Ontplooibare MCM ¹⁶¹ -kalibratie meetbaan: 5,68 Mio (2025-2026)
Mijnenlegcapaciteit	1,13	1,13	☐ Platformmodificaties voor legcapaciteit: 1,13 Mio (2028)
Kustpatrouillecapaciteit (inclusief Maritiem Informatie Kruispunt)	22,92	16,10	☐ Upgrade kustpatrouillevaartuigen: 14,97 Mio (2023-2024 en 2031) ☐ Modernisering commandocapaciteit voor operaties in nationale wateren: 7,95 Mio (2028-2029)
Havenbescherming	17,03	17,03	☐ Sensoren voor watergedeelte: 17,03 Mio (2027-2028)
Maritieme ondersteuning	127,11	93,07	☐ Aankoop platformen ter ondersteuning van de vloot: 13,62 Mio (2026-2027) ☐ Aankoop en integratie van communicatiesystemen: 113,49 Mio (2027-2034)
TOTAAL	527,07	327,32	

¹⁶⁰ Deze organieke tactische drones maken integraal deel uit van de *surface combatant*-capaciteit, evenwel zullen ze bijkomstig ook een bijdrage betekenen voor de kustpatrouillecapaciteit.

¹⁶¹ MCM: *Mine counter measures*.

i. De Surface Combatant-capaciteit (inclusief fregathelikopters en maritieme tactische drones)

De *Surface Combatant*-capaciteit wordt verzekerd door militaire schepen vanaf het niveau 'fregat'. Een fregat is het kleinste platform dat in het hele spectrum¹⁶² van maritieme operaties ingezet kan worden. Dit is omwille van het feit dat zij beschikt over de nodige zelfbeschermingsmiddelen, zowel sensoren als wapensystemen, om veilig haar taak uit te oefenen onder een gecombineerde onderwater-, oppervlakte-, cyber- en luchtdreiging. Daarnaast beschikt zij over sensoren en wapens die andere schepen, zowel koopvaardij als militaire (zoals amfibische en vliegdekschepen), kunnen beschermen. Dit multi-inzetbare aspect maakt dat een fregat het kleinste, meest flexibele platform is en de ruggengraat en het werkpaard is van vele kleine en middelgrote marines.

Fregathelikopters, tactische drones en bemande kleine vaartuigen maken integraal deel uit van de *Surface Combatant*-capaciteit. Fregathelikopters en drones leveren een belangrijke bijdrage aan de maritieme beeldopbouw en aan de tactische inlichtingenvergaring. De helikopters zijn ook vooruitgeschoven middelen voor onderzeebootbestrijding en de bestrijding van bepaalde oppervlakte-doelwitten. De bemande kleine vaartuigen zijn noodzakelijk voor het uitvoeren van *boardings*¹⁶³, waarvoor een *boarding team* voorzien is op een fregat.

Huidige en toekomstige invulling

Er is opnieuw vraag naar een versterkte capaciteit tegen de stijgende onderzeebootdreiging, aan de grenzen van Europa en elders in de wereld, waardoor moderne onderzeebootbestrijdingsfregatten nodig zijn.

De huidige *multipurpose*-fregatten worden vervangen door nieuwe onderzeebootbestrijdingsfregatten (*Anti-Submarine Warfare Frigate -ASWF*). Deze vervanging vindt plaats tussen 2027 en 2032. De nieuwe fregatten zullen een versterkte onderzeebootbestrijdingscapaciteit hebben via lange- en middellange afstandssonars, torpedo's en een maritieme helikopter (de bestaande, doch dan volledig uitgeruste *NH90 NATO Frigate Helicopter (NFH)*).

De Belgische politieke goedkeuring voor twee nieuwe fregatten werd aan Nederland gegeven onder vorm van een memorandum van overeenstemming (*memorandum of understanding – MOU*) op 8 juni 2018.

De *NFH* zullen gebruikt worden als vooruitgeschoven sensor en wapendrager in het kader van de onderwater- en oppervlakedreiging. Hiertoe worden twee specifieke modules voor de fregathelikopters aangekocht. Ter aanvulling van de *NFH* zullen organieke tactische drones dienen als ondersteunende surveillance-capaciteit ter versterking van de maritieme beeldopbouw en voor het observeren en het verzamelen van tactische inlichtingen. Door de integratie van de – voor onderzeebootbestrijding inzetbare- maritieme gevechtshelikopters en de tactische drones zal op korte termijn de capaciteit van de huidige fregatten versterkt worden. Gezien de toegenomen onderzeebootdreiging is dit van zeer groot belang.

Initiële studies bevestigen de haalbaarheid om de ASW-fregatten in te schakelen in de NATINAMDS in het kader van de BMD. Op basis van deze eerste inzichten werden de vereiste modificaties ten opzichte van het basisontwerp van het ASWF grotendeels in kaart gebracht. De Belgische deelname aan de, deels reeds in uitvoering zijnde, internationale vervolgstudies is onontbeerlijk om de financiële raming voor het BMD-programma te verfijnen, de noodzakelijk materieelsaanpassingen te detailleren en tot slot tot de uitvoering van de modificaties te kunnen overgaan. Zo zullen onze fregatten desgewenst ook ingeschakeld kunnen worden in een BDM-systeem¹⁶⁴ aangezien ze in

¹⁶² Algemeen worden de maritieme operaties ingedeeld in 3 hoofdcategorieën, gaande van gevechtsoperaties over collectieve veiligheidstaken tot maritieme assistentie en diplomatie.

¹⁶³ Een *boarding* is het aan boord gaan en het onderzoeken van een schip.

¹⁶⁴ *Ballistic Missile Defence*-systemen (BMD) zijn in staat om ontplooide troepen of een nationaal grondgebied te beschermen tegen ballistische missielen. Dit is een heel complex wapensysteem dat niet enkel gebaseerd is op interceptoren maar ook sensoren en systemen

staat zullen zijn om missiles af te vuren die ballistische missiles kunnen engageren. Dit zal in samenwerking dienen te gebeuren met radarsystemen die in staat zijn tot langeafstandsdetectie aan boord van bijvoorbeeld luchtverdedigingsfregatten. Zoals in hoofdstuk 2 aangegeven, wordt er bij de nieuwbouwprogramma's een bijzondere aandacht geschonken aan het beperken van de ecologische voetafdruk. Voor de ASW-Fregatten is het doel, zoals beschreven in de richtlijn "Operationele Energiestrategie", om het verbruik van fossiele brandstoffen met 20% te verminderen ten opzichte van de huidige fregatten.

Mogelijkheden voor Europese capacitaire verankering

De nieuwe fregatten worden gezamenlijk ontwikkeld, verworven en ondersteund met de Nederlandse Defensie. Nederland blijft in de Belgisch-Nederlandse marinesamenwerking leidende partij voor de identieke types van fregatten. Deze binationale samenwerking zorgt voor de nodige schaalvergroting om de levenscycluskosten (*life cycle cost*) te reduceren.

Mogelijke samenwerking met nog andere Defensies voor deze capaciteit wordt constant nagegaan. Er zou ook meer samenwerking kunnen komen met andere Europese landen door het gebruik van identieke subsystemen of voor ontwikkelingslijnen (bijvoorbeeld doctrine en training) zonder identieke systemen. België heeft bijzonder geprivilegieerde banden met de Franse en Britse Marine en Nederland met de Britse en Duitse Marine.

Voor de NFH is er reeds een nauwe samenwerking met Nederland. Een gezamenlijke *pool* voor bepaalde reserve-onderdelen is reeds in plaats gesteld en stelselmatig wordt onderzocht om deze verder uit te breiden. De paraatstelling van onze fregathelikopters gebeurt eveneens in nauwe samenwerking met Nederland. Er is personeel van onze Defensie in Nederland aanwezig voor de logistieke ondersteuning, vorming en training. Wat het aspect trainingsfaciliteit betreft, zal er een bijkomend samenwerkingsluik ontstaan, aangezien België mee zal investeren in de Nederlandse *NFH Full Mission Flight Trainer (FMFT)* te Den Helder. Hoewel een simulator natuurlijk niet de volledige vliegtraining kan vervangen, laat het wel toe om in ideale en veilige omstandigheden complexe vaardigheden te ontwikkelen alsook goedkoper te trainen en de ecologische voetafdruk te verkleinen.

Ten opzichte van de industrie gedragen België en Nederland zich quasi als één entiteit en wordt het configuratiebeheer voor deze helikopters, op enkele details na, steeds op elkaar afgestemd.

ii. De mijnenbestrijdingscapaciteit

De nieuwe generatie mijnenbestrijdingsvaartuigen zijn multifunctionele schepen, die middels de "*Mine Counter Measures-toolbox*" geoptimaliseerd zijn voor mijnenbestrijdingsopdrachten (inclusief EOD/C-IED) op zee.

Het zogenaamde "moederschip" blijft op een veilige afstand van de mijnendreiging en ontplooit een reeks onbemande onderwater-, oppervlakte- en vliegende tuigen, de zogenaamde "*MCM-toolbox*", die instaan voor de detectie, classificatie, identificatie en neutralisatie van springtuigen. Duiker-ontmijners kunnen ook ingezet worden. In tegenstelling tot hun voorgangers zullen deze schepen beschikken over een afdoende zelfverdedigingscapaciteit tegen een asymmetrische dreiging, een verbeterd voortzettingsvermogen en een maritieme commandocapaciteit voor het uitvoeren van mijnenbestrijdingsoperaties. Naast de inzet vanaf schepen moeten sommige systemen ook vanaf land ingezet kunnen worden in zones met zeer beperkte vaarvrijheid (*Confined and Shallow Waters – CSW*) zoals onder andere havendokken en -sluizen.

voor *battle management*, inlichtingenverwerving en communicatie, commando en controle. De NAVO vraagt een billijke bijdrage van de partnerlanden voor een BMD-systeem dat zowel de bevolking, installaties, als troepen van de lidstaten kan beschermen.

Huidige en toekomstige invulling

De maritieme mijnenbestrijdingscapaciteit is vandaag opgebouwd rond vijf Tripartite mijnenjagers (CMT), een commando- en logistiek steunschip en ontmijningssystemen voor ondiepe wateren.

De huidige mijnenjagers en het steunschip worden, samen met Nederland en onder Belgische leiding, vanaf 2024 vervangen door nieuwbouwplatformen die modulair met missiespecifieke systemen uitgerust kunnen worden. Deze schepen zullen over een verhoogde autonomie, een betere zelfbescherming en modules met onbemande en (semi) autonome vliegende, oppervlakte- en onderwatersystemen beschikken. Net zoals voor de *surface combatant*-capaciteit zijn ook hier maatregelen genomen om de nieuwe schepen zo ecologisch mogelijk te maken. De nieuwe vaartuigen moeten geleverd worden met de noodzakelijke certificaten teneinde te garanderen dat ze voldoen aan de meest strikte internationale regelgeving qua energie-efficiëntie en de Europese verordeningen qua gebruik van ozonlaagafbrekende stoffen en broeikasgassen.

Het modulaire aspect van de platformen maakt het mogelijk om deze schepen multifunctioneel in te zetten voor bijvoorbeeld maritieme veiligheidsoperaties (*Maritime Security Operations – MSO*). De grotere afmetingen en opstapcapaciteit laten toe om andere capaciteiten zoals *boarding teams* van de *Special Operations Forces* (SOF) in te schepen, wat een troef is in het kader van andere maritieme operaties in een (semi-)permissieve omgeving, inclusief humanitaire inzet. Daarenboven zullen deze schepen ook gebruikt worden voor de vorming en de training van personeel, ook van andere marines (opdrachten voor capaciteitsopbouw – *capacity building*). Hun modulariteit laat eveneens toe om de MCM-capaciteit *up-to-date* te houden door de tijdige actualisatie van de *toolbox*. Hiertoe zijn investeringen voorzien in 2030. De ontwikkeling van de volgende generatie-*toolbox* vindt plaats in het PESCO-project “*Maritime (Semi-) autonomous systems for mine countermeasures (MAS MCM)*” onder leiding van België.

Conform de NAVO-vraag voor het gereedstellen van een ontplooibare MCM-kalibratie meetbaan, worden in 2025 middelen voorzien voor de aankoop van deze subcapaciteit voor de signatuurmeting van schepen en ander varend materieel. Tevens wordt geïnvesteerd in sensoren en een datacenter voor het verzamelen en beheren van referentiegegevens voor mijnenbestrijding (*mine warfare survey data*).

Naast de huidige mijnenbestrijdingsschepen heeft de Belgische Marine ook een capaciteit uitgebouwd die complementair kan ingezet worden voor de ontmijning in besloten en ondiepe wateren en havens. Dit gebeurt met specifieke kleine onbemande tuigen (*Very Shallow Water-modules – VSW*) die door een operator kunnen aangestuurd worden vanop de kade of vanaf een schip. Gezien de detectie- en inzetmogelijkheden van deze modules kunnen ze ook een bijdrage leveren aan de havenbeschermingscapaciteit.

Bijdrage tot de veiligheid, in de brede zin van het woord, van de bevolking op het nationale grondgebied en dit ongeacht de crisis

In het kader van de “bijdrage tot de veiligheid, in de brede zin van het woord, van de bevolking op het nationale grondgebied” is deze capaciteit (zowel schepen, duikers, als *land based*-teams (mijnenbestrijdingsmodules voor besloten en ondiepe wateren)) essentieel voor de opruiming van onderwaterexplosieven. Dit kan gaan over historische munitie, alsook over IED's van criminele en terroristische oorsprong.

Mogelijkheden voor Europese capacitaire verankering

De nieuwe mijnenbestrijdingsschepen worden, in samenspraak met de Nederlandse Marine, ontwikkeld, verworven en ondersteund door België. Onze Defensie blijft leidende partij voor de mijnenbestrijdingsschepen binnen de Belgisch-Nederlandse marinesamenwerking (BeNeSam) en blijft dus verantwoordelijk voor het materieelbeheer en het onderhoud van alle mijnenbestrijdingsschepen van de Admiraal BENELUX-vloot.

Dit noodzaakt een juiste dimensionering van het personeel voor vorming, training en materieelbeheer. Het operationele commando over de mijnenbestrijdingsvloot gebeurt, net zoals voor de fregatten, binationaal. De vernieuwing van het materieel heeft echter ook een impact op de ondersteuning en de aansturing van de capaciteiten. Zo zal er een transformatie zijn van het Marine Hoofdkwartier in Den Helder naar een Maritiem Operaties Center Admiraal Benelux (*Maritime Operations Centre Admiral BENELUX* – MOC ABNL) gehuisvest op 2 locaties, namelijk Den Helder en Zeebrugge. Hierbij zal het MOC in Den Helder verantwoordelijk zijn voor de algemene aspecten van het operationele commando en de specifieke ondersteuning voor de *surface combatant*-capaciteit, terwijl het MOC te Zeebrugge dit specifiek voor de mijnenbestrijding capaciteit van de beide landen zal zijn. De nieuwe IT-infrastructuur in het MOC zal tevens toelaten aan te sluiten op het NAVO Triton-systeem¹⁶⁵.

Samen met Nederland blijven we een voortrekkersrol spelen in de Euro-Atlantische nichecapaciteit van de maritieme mijnenbestrijding. De hernieuwing van de vloot zal de internationale uitstraling van het in ons land gevestigde *NATO Centre of Excellence* voor maritieme mijnenbestrijding bestendigen. Dit *Centre of Excellence*, geaccrediteerd door de NAVO *Allied Command Transformation*, wordt ondersteund door de Belgisch-Nederlandse mijnenbestrijdingsschool (EGUERMIN). Als essentieel onderdeel van de *Navy Academy* (NAC)¹⁶⁶ staat de binationale mijnenbestrijdingsschool in voor de opleiding en training van internationale scheepsbemanningen en voor advies aan de operationele commando- en controleorganen binnen de NAVO.

iii. De mijnenlegcapaciteit

Zeemijnen staan algemeen bekend als relatief eenvoudige en kosteneffectieve systemen. Een maritiem mijnenveld vormt zowel een fysieke als psychologische barrière, die toelaat de bewegingsvrijheid van de tegenstander uitermate te beperken, de toegang tot geselecteerde zeegebieden op een efficiënte manier te controleren of te ontzeggen en maritieme infrastructuur te beschermen. De potentiële aanwezigheid van een mijnenveld heeft een onmiddellijke en exponentiële impact, wat maakt dat een zeer groot afschrikkend of vertragend effect bekomen kan worden met een relatief kleine investering.

Een mijnenlegcapaciteit is, des te meer wanneer het aantal maritieme eenheden beperkt is, een zeer krachtig wapensysteem om de verdedigings- en/of controlecapaciteit in tijd en ruimte gevoelig te vergroten. Gezien het lage-kostenaspect en de dreigingsappreciatie dat aan een mijnenveld wordt toegekend, kunnen zeemijnen beschouwd worden als een ware *force multiplier*.

Huidige en toekomstige invulling

Op dit ogenblik beschikt de marine niet over de noodzakelijke mijnenlegcapaciteit. Toch wordt die beschouwd als een essentieel en beslissend afschrikingsinstrument ter ondersteuning van maritieme operaties. Momenteel wordt dan ook onderzocht hoe deze nieuwe doelstelling concreet kan worden ingevuld teneinde operationeel te zijn in 2028. In eerste instantie wordt bekeken welk legplatform en type zeemijnen het best geschikt zijn. Bijkomende studies moeten duidelijk maken welke extra middelen voor bijvoorbeeld maritieme omgevingsanalyse, planningssoftware en databases nodig zullen zijn.

Bijdrage tot de veiligheid, in de brede zin van het woord, van de bevolking op het nationale grondgebied en dit ongeacht de crisis

Een mijnenveld op zee wordt gebruikt om de maritieme toegang tot specifieke gebieden te

¹⁶⁵ Triton biedt, ter vervanging van de NAVO *Maritime Command and Control Information System* (MCCIS), een geïntegreerd systeem voor planning en opvolging van maritieme operaties en voor automatische uitwisseling van informatie ter opbouw van het *Recognized Maritime Picture*.

¹⁶⁶ Dit is het kennis- en expertisecentrum van de Marine.

ontzeggen en te controleren. Het vormt als het ware een afsluiting rond een te beschermen installatie met een gecontroleerde toegang. In die zin kan het bij hoge dreiging ook gebruikt worden ter ondersteuning van de beveiliging van kritieke maritieme infrastructuur in onze nationale wateren.

iv. De kustpatrouillecapaciteit (inclusief het Maritiem Informatie Kruispunt)

Deze capaciteit wordt verzekerd door kustpatrouilleschepen (*coastal patrol vessels – CPV*). Kustpatrouilleschepen, waarvan snelle inzetbaarheid en hoge snelheid cruciale eigenschappen zijn, worden ingezet voor militaire operaties in wateren waarvoor de staat verantwoordelijk is. Dat gaat dan over het verzekeren van het overzicht over de maritieme situatie (*Maritime Situational Awareness – MSA*), het begeleiden en opvolgen van vreemde militaire schepen, en een breed gamma aan militair-specifieke veiligheidsinterventies, zoals de bewaking en de beveiliging van kritieke infrastructuur. Daarnaast zijn de kustpatrouilleschepen ook een essentieel onderdeel voor de kustwachtgerelateerde taken, met name de handhavingsbevoegdheden die de marine heeft, o.a. op basis van het scheepvaartwetboek. Ze leveren frequent ondersteuning aan de handhavingstaken en veiligheidsopdrachten ten behoeve van de andere kustwachtpartners.

Deze schepen zijn in eerste instantie ontworpen en uitgerust om zelfstandig te patrouilleren in kustgebieden. Ze beschikken daarom over een aangepaste zeewaardigheid en voortzettingsvermogen, een beperkte bemanning en een klein aantal sensoren en wapens. Omwille van hun specifieke taakstelling en de bijbehorende uitrusting kunnen deze schepen niet als maritieme gevechtscapaciteit worden ingezet, maar wel voor maritieme veiligheids- en politionele taken en bij crisisbeheer.

Huidige en toekomstige invulling

De kustpatrouillecapaciteit wordt ingevuld door twee kustpatrouillevaartuigen, aangestuurd en ondersteund door een commandocapaciteit voor operaties in onze nationale wateren. Deze kustpatrouillevaartuigen zijn zeer snel inzetbaar en er is permanent één schip beschikbaar.

Zowel de commandocapaciteit, in een interdepartementale samenwerking met de Federale Politie, Douane en FOD Mobiliteit, als de patrouillevaartuigen zullen in de eerstvolgende jaren een noodzakelijke modernisering ondergaan. Zo zal het Maritiem Informatie Kruispunt (MIK) gecolocaliseerd worden met het Centrum voor maritieme operaties (MOC: *Maritime Operations Centre*) te Zeebrugge, waar het gebruik zal kunnen maken van moderne systemen voor de opbouw van de MSA. De patrouillevaartuigen zullen op korte termijn uitgerust worden met sensoren in het EW-domein. Horizon 2030 zijn er budgetten voorzien ter modernisering van de huidige sensorsuite.

Bijdrage tot de veiligheid, in de brede zin van het woord, van de bevolking op het nationale grondgebied en dit ongeacht de crisis

Eerder werd al aangegeven dat deze capaciteit een belangrijke ondersteunende rol speelt in de algemene veiligheid binnen de Belgische wateren. Hierbij denken we aan visserijcontrole, het tegengaan van trafieken (drugs, mensenhandel, wapens), milieuhandhaving, het leveren van steun bij rampen en incidenten zoals bijvoorbeeld olievervuiling, maar ook het bewaken en beveiligen van kritieke infrastructuur op zee zoals windmolenparken. Binnen de commandocapaciteit van de marine zijn er hiervoor personeelsleden van zowel de Douane, de Scheepvaartpolitie als de FOD Mobiliteit (DG Scheepvaart) geïntegreerd voor operaties in nationale wateren. Samen vormen ze het Maritiem Informatie Kruispunt (MIK). De vier instanties hebben elk hun eigen taken en houden databases bij over het reilen en zeilen in het Belgisch kustgebied. In het MIK bundelen ze hun krachten om informatie te verzamelen, te analyseren en te delen. Teneinde de monitoring en beveiliging van de Belgische wateren en de hier aanwezige maritieme aanvoerlijnen en offshore infrastructuren te optimaliseren, is samenwerking zoals in het kader van het toekomstige energie-

eiland aangewezen. Gezien de centrale ligging is deze infrastructuur uitermate geschikt voor het plaatsen van sensoren, communicatiesystemen en *docking stations* voor drones (UAV¹⁶⁷, ASV¹⁶⁸, UUV¹⁶⁹) ter verbetering van de inzetmogelijkheden van de capaciteiten van de marine en de beeldopbouw in het MIK.

Interdepartementale samenwerking in het MIK kan ook van belang zijn voor veiligheidsdiensten, het Nationale Crisiscentrum en het *National Airspace Security Centre* (NASC) in geval van nood- en hulpoperaties.

Mogelijkheden voor Europese capacitaire verankering

Het MIK in Zeebrugge maakt al deel uit van het MARSUR-netwerk (*maritime surveillance*) dat een voorbeeld is van Europese defensiesamenwerking. MARSUR is een project van het Europees Defensieagentschap dat werd opgestart in 2006 en sinds 2014 operationeel is bij 18 EDA-lidstaten, waaronder België maar ook o.a. Nederland, Frankrijk, Duitsland en het Verenigd Koninkrijk. MARSUR is een netwerk waarmee Europese marines automatisch informatie uitwisselen (in het bijzonder scheepsposities, de koers van schepen, identificatiedata, foto's). Daardoor beschikken we over een gezamenlijk beeld van de situatie op de Europese zeeën en informatie rond maritieme operaties in het kader van het Europees Gemeenschappelijk Veiligheids- en Defensiebeleid (GVDB). MARSUR is ook de voorloper van een breder civiel-militair project, de *Common Information Sharing Environment* (CISE) van de Europese Commissie voor een gemeenschappelijke gegevensuitwisselingsstructuur voor het maritieme domein voor de lidstaten van de EU en de Europese Economische Ruimte (EER) voor alle maritieme veiligheidsstakeholders. Het is de intentie om in de komende jaren het MIK te koppelen aan de CISE.

Er is een structurele samenwerking tussen het MIK en de Britse, Duitse, Franse en Nederlandse tegenhangers. Er bestaat dus de facto een multilateraal *Maritime Security Centre*-overleg voor de Noordzeeregio tussen deze 5 landen. Via structureel overleg worden er concrete afspraken gemaakt over verdere samenwerking en informatiedeling.

v. Havenbescherming

De ontploerbare havenbeschermingscapaciteit moet havens en afgemeerde schepen beschermen tegen kleine oppervlakte- en onderwaterdoelen, inclusief zwemmers. Deze capaciteit omvat sensoren (ISR, o.a. sonar, hydrofoon, anomaliedetectie), een interoperabel commando en controlesysteem van de NAVO, en effectoren die een graduele respons toelaten (letale en niet-letale effectoren) met het noodzakelijke personeel.

Huidige en toekomstige invulling

Expeditionaire modules voor havenbescherming zijn een capacitair tekort van de NAVO dat ook binnen de EU als een *shortfall* werd geïdentificeerd.

Het ambitieniveau van de expeditionaire havenbeschermingscapaciteit omvat geen bijdrage aan het gedeelte havenbescherming op het land of opsporen/neutraliseren van explosieven. Dit gedeelte wordt ingevuld door andere beschermingseenheden zoals SAM/VSHORAD-eenheden, VSW- en EOD-teams en CBRN-eenheden. Aanvullend onderzoekt de Marinecomponent de oprichting van een reservecompagnie marinefuseliers die deze taak zou kunnen ondersteunen.

Bijdrage tot de veiligheid, in de brede zin van het woord, van de bevolking op het nationale grondgebied en dit ongeacht de crisis

Deze capaciteit kan ook ingezet worden ter ondersteuning van de bijdrage tot de globale veiligheid

¹⁶⁷ UAV: *unmanned aerial vehicle*.

¹⁶⁸ ASV: *autonomous surface vehicle*.

¹⁶⁹ UUV: *unmanned underwater vehicles*.

van de bevolking op het nationale grondgebied, bijvoorbeeld bij verhoogde terrorismedreiging tegen onze havens of andere kritieke maritieme infrastructuur.

vi. Ondersteunende capaciteiten

Teneinde de ondersteuning van de marine te garanderen, wordt in de periode van 2026 tot 2034 geïnvesteerd in communicatiesystemen en platformen ter ondersteuning van de vloot.

e. Capacitaire dimensie Commando en Operationele Ondersteuning

Capacitaire invulling

Capacitaire dimensie Commando en Operationele Ondersteuning / Medische ondersteuningscapaciteit				
Capaciteit	Invulling	Ambitieniveau bij <i>end state</i>		
		Inzetformatie	Voortzettingsvermogen	Inzettermijn
Medische steuncapaciteit aan de interwapen-gemotoriseerde capaciteit Land	Twee medische bataljons: één (23 medisch bataljon) gespecialiseerd in de tactische steun van het niveau <i>Role 1</i> en voorwaartse / tactische medische evacuatie en één (nog op te richten bataljon) gespecialiseerd in de operationele steun van het niveau <i>Role 2</i>	Een <i>Role 1</i> voor elke gevechtscompagnie of -eskadron (20) Een <i>Role 1</i> voor <i>Combat Service Support</i> -eenheden (CSS) (1) Twee <i>Role 1</i> voor <i>Combat Support</i> -eenheden (CS) (2)	Het voortzettingsvermogen is hetzelfde als van de gesteunde capaciteiten en inzetformaties Land. De middelen van de medische ondersteuningscapaciteiten volstaan om gelijktijdig de inzet van een interwapen-gemotoriseerde battle group (CATG) en een interwapen-gemotoriseerde brigade te steunen in twee verschillende operatietheaters.	De inzettermijn is dezelfde als deze van de gesteunde capaciteiten en inzetformaties Land.
		<i>National Medical Liaison Teams</i> voor kleinere eenheden of detachementen		
		<i>Ground Ambulance units</i> * (4 pelotons van 10 ambulances)		
		Voorwaartse en tactische <i>Air MEDEVAC</i> -modules (<i>Light Utility Helicopters</i>) (<i>Aeromedical evacuation rotary wing augmentation</i> *)		
		Een <i>Role 2 Forward</i> Twee <i>Role 2 Basic Land Medical Treatment Facility</i> * Een <i>Role 2 Enhanced Land Medical Treatment Facility</i> * Een <i>Casualty Staging Unit (CSU)</i> *		
	Per operatietheater, de nodige modules voor preventieve geneeskunde (<i>preventive medicine team</i> *), voor medische commando & controle (Med C ²) en voor medische logistiek			
Medische steuncapaciteit aan de <i>Special Operations Forces</i> -capaciteit Land	Een medische compagnie (van het 14 medische bataljon) gespecialiseerd in de tactische steun van het niveau <i>Role 1</i> en voorwaartse / tactische medische evacuatie in speciale operaties	Een <i>Role 1 Paracommando (Special Operations Resuscitation Team)</i> voor elke gevechtscompagnie van het <i>Special Operations Regiment</i> (6)	Het voortzettingsvermogen is hetzelfde als van de gesteunde capaciteiten en inzetformaties Land. De middelen van de medische ondersteuningscapaciteiten volstaan om gelijktijdig de inzet van één <i>Special Operations Task Group</i> (SOTG) en één <i>Special Operations Task Force</i> (SOTF) te steunen in twee verschillende	De inzettermijn is dezelfde als deze van de gesteunde capaciteiten en inzetformaties Land.
		Drie <i>Role 1 (Special Operations Resuscitation Team)</i> voor de <i>Special Forces Group</i> (3)		
		<i>National Medical Liaison Teams</i> voor kleinere eenheden of detachementen		
		<i>Ground Ambulance units</i> * (1 peloton van 10 ambulances)		

		<p>Voorwaartse en tactische AIR MEDEVAC-modules (<i>Light Utility Helicopters</i>) (<i>Aeromedical evacuation rotary wing augmentation*</i>) en/of <i>Short Take-Off and Landing</i>-vliegtuig</p> <p>Een <i>Special Operations Surgical Team (SOST)</i> Een <i>Role 2 Basic High Mobility Medical treatment facility*</i></p> <p>Per operatietheater, de nodige modules voor preventieve geneeskunde (<i>preventive medicine team*</i>), voor medische commando & controle (Med C²) en voor medische logistiek</p>	operatietheaters.	
Medische steuncapaciteit aan de capaciteit Lucht	Een medische compagnie (van het 14 medische bataljon) gespecialiseerd in de tactische steun van het niveau <i>Role 1</i> aan luchtoperaties	Een <i>Role 1</i> per <i>Deployed Operating Base (DOB)</i> <i>National Medical Liaison Teams</i> voor kleinere eenheden of detachementen	<p>Het voortzettingsvermogen is hetzelfde als van de gesteunde capaciteiten en inzetformaties Lucht.</p> <p>De middelen van de medische ondersteuningscapaciteiten volstaan om gelijktijdig de inzet van een detachement gevechtsvliegtuigen, een detachement transportvliegtuigen en een detachement zware transporthelikopters te steunen in drie verschillende operatietheaters.</p>	De inzettermijn is dezelfde als deze van de gesteunde capaciteiten en inzetformaties Lucht.
Medische steuncapaciteit aan de capaciteit Maritiem	Een medische compagnie (van het 14 medische bataljon) gespecialiseerd in de steun van het niveau <i>Role 1</i> aan maritieme operaties	Een <i>Role 1 (Level 1 of 2)</i> per schip Een module preventieve geneeskunde (<i>preventive medicine team*</i>) Een <i>Role 2 Forward (Level 3)</i> aan boord van een fregat	Het voortzettingsvermogen is hetzelfde als van de gesteunde capaciteiten en inzetformaties Maritiem.	De inzettermijn is dezelfde als deze van de gesteunde capaciteiten en inzetformaties Maritiem.
Medische steuncapaciteit op het <i>Joint</i> niveau (ter ondersteuning van alle capaciteiten Defensie)	Operationele modules	<i>Casualty decontamination module (CBRN)</i>	Onbepakt	in functie van de gesteunde inzetformatie
		<i>Deployable outbreak investigation team* (DOIT)</i>	maximaal 2 maanden (meerdere keren per jaar)	3 dagen
		Strategische AIR MEDEVAC-module voor repatriëring van patiënten (<i>Aeromedical evacuation fixed wing augmentation*</i>)	Onbepakt (permanentie 24/7)	4 uur

<p><i>Medical Hub 2030</i> en <i>Bridging Mode</i> tijdens de transitieperiode</p>	<p>Een militair hospitaal (<i>Role 4</i>) uitgebouwd in het kader van het project “<i>Medical Hub 2030</i>” – nationaal crisishospitaal. Deze eenheid bevat tevens een medisch vorming-, training- en simulatiecentrum alsook een centrale medisch-logistieke dienst.</p>	<p><i>Medical Hub 2030</i></p>	n.v.t.	n.v.t.
		<p>Medisch centrum met medische uitrusting en <i>Bridging Mode</i> van het bestaande MHKA tijdens de transitieperiode 2022-oplevering nieuwe infrastructuur</p>	n.v.t.	n.v.t.
<p>Bijkomende medische steuncapaciteiten aan NAVO- operaties conform de <i>NATO Defence Planning Process targets</i> (zie ook de markeringen met * elders in de tabel)</p>	<p>In de schoot van het (nog op te richten) medische bataljon gespecialiseerd in de operationele steun van het niveau <i>Role 2</i></p>	<p>Een <i>Casualty Staging Unit (CSU)*</i></p>	6 maanden	HRF 1 (60 dagen)
	<p>In de schoot van de medische compagnie (van het 14 medische bataljon) gespecialiseerd in de tactische steun van het niveau <i>Role 1</i> aan luchtoperaties</p>	<p><i>Aeromedical evacuation fixed wing augmentation*</i></p>	6 maanden	HRF 1 (60 dagen) vanaf 2024

Investerings in hoofdmaterieel

Commando en operationele ondersteuning van de capaciteiten			
Capaciteit	Investerings in groot materieel 2023-2030 (Mio €2022)	Waarvan vereffeningen 2023-2030 (Mio €2022)	Investeringsprojecten en voorziene kalender (vereffening)
Medische ondersteuning (*)	93,4	42,90	☐ Bridging mode en medische uitrusting <i>medical hub</i> : 18,16 Mio (2026-2029) ☐ Decompressiecontainers ten behoeve van de marine: 2,04 Mio (2026) ☐ <i>Role 1</i> : 5,67 Mio (2029) ☐ <i>Role 2</i> : 54,48 Mio (2025, 2031, 2032) ☐ Ambulance: 10,22 Mio (2028-2029) ☐ <i>Casualty Staging Unit</i> : 2,84 Mio (2031)
Geïntegreerd systeem rond de soldaat	150,38	95,90	☐ Standaardwapens: 34,05 Mio (2025-2030) ☐ Nachtoptiek en thermische observatiemiddelen: 21,56 Mio (2025-2027) ☐ Vervanging 5.7: 13,62 Mio (2029-2031) ☐ Uitbreiding stock naar aanleiding van de verhoogde rekrutering: 8,51 Mio (2026) ☐ Communicatiemiddelen: 45,40 Mio (2027-2030 & 2032-2035) ☐ Uitrusting voor de gespecialiseerde teams: 27,24 Mio (2030-2032)
<i>Space Support</i>	59,58	56,75	☐ Persoonlijke navigatiesystemen (GNSS ¹⁷⁰): 2,83 Mio (2031) ☐ NAVWAR: 11,35 Mio (2025-2026) ☐ Belgische deelname aan <i>Space Security Centre</i> : 45,40 Mio (2025-2029)
Algemene ondersteuning	48,94	48,94	☐ Voertuigen: 27,37 Mio (2025-2027) ☐ Camouflagemiddelen: 15,89 Mio (2025-2028) ☐ Middelen voor toegangscontrole: 5,67 Mio (2025-2026)
TOTAAL	352,30	244,49	

(*) Voor een volledig beeld van de capacitaire investeringen nodig in de medische ondersteuning dient men ook de investeringen in infrastructuur en de kredieten opgenomen in werking in rekening te brengen (apart opgenomen in de andere budgettaire lagen infrastructuur en werking - zie hoofdstuk 4).

¹⁷⁰ GNSS: *Global Navigation Satellite Systems*.

i. Medische ondersteuningscapaciteiten

De capacitaire medische ondersteuning is een essentiële vorm van operationele ondersteuning (*combat service support*) die gedimensioneerd dient te worden op het ambitieniveau van de verschillende capacitaire dimensies. Een goede coördinatie met nationale (medische) veiligheidsfactoren en de nationale gezondheidszorg dient te worden nagestreefd om de ondersteunende rol van de militaire medische elementen voor de bijdrage tot de veiligheid, in de brede zin van het woord, van de bevolking op het nationale grondgebied en dit ongeacht de crisis te optimaliseren en om een maximale toegang tot nationale paraatstellingsmogelijkheden (training) voor de operationele inzet te verzekeren.

Rekening houdend met de kenmerken van de steeds veranderende dreigingen en de toekomstige evoluties van de militaire operaties, is het van essentieel belang om in deze omgeving de nieuwe medische mogelijkheden en technologieën te integreren die nodig zijn voor een gecentraliseerde organisatie van de voorbereiding, de preventie, de informatieverstrekking, de bevordering, de verbetering, het herstel en de evaluatie van de gezondheid van het Defensiepersoneel.

De capaciteiten van de militaire medische dienst worden expliciet kwalitatief en kwantitatief ontwikkeld met het oog op het voorbereiden, het verbeteren, het verlenen van gespecialiseerde zorg, informatieverstrekking, evaluatie en bepaling van normatieve kaders met betrekking tot de gezondheid van het voltallige Defensiepersoneel. Het is de bedoeling het personeel preventieve geneeskunde, curatieve geneeskunde, expertgeneeskunde en arbeidsgeneeskunde aan te leren. Deze capaciteiten worden, zowel in de eerste als in de tweede lijn, ingezet om op geïntegreerde wijze te functioneren, volgens een multidisciplinaire aanpak in de respectieve specialismen, waarbij de patiënt in het centrum van de processen wordt geplaatst.

De militaire medische capaciteiten in de Medische Component worden als volgt georganiseerd: een operationele pijler, een paraatstellingspijler en een steunpijler. Naast het personeel van de operationele pijler, is ook een deel van het personeel dat werkt in de reserve- en steunpijler operationeel inzetbaar. De scheiding tussen de pijlers is inzake personeel dus niet absoluut en laat het soepel overgaan van personeel voor opdrachten van een andere pijler toe. Zo moeten bijvoorbeeld de artsen van de operationele modules deeltijds ingeschakeld worden als expert in versterking van de paraatstellingspijler om les te geven aan collega's en kandidaat-militairen, en omgekeerd, moeten soldaten uit de paraatstellingspijler aangenomen kunnen worden, in het bijzonder voor onderzoeksmisies.

- De operationele pijler

De operationele pijler omvat alle medische capaciteiten die direct bijdragen tot de operationele inzet van de capaciteiten van Defensie. De organisatie gebeurt volgens de NAVO-bepalingen hieromtrent die bedoeld zijn om gewonden op tijd en continu te kunnen behandelen volgens de ernst van hun verwondingen of aandoeningen. De recente operaties hebben de timings in de medische doctrine van de NAVO verscherpt en dus het belang van snelle operationele medische capaciteit onderlijnd. Voorwaartse¹⁷¹ en tactische¹⁷² luchtmiddelen voor medisch transport (helikopters en STOL¹⁷³-vliegtuigen) worden hierin belangrijker maar zijn op Europees niveau een *capability gap*. De militaire medische capaciteit is een algemeen tekort binnen de NAVO en de EU. Naast het behouden van voldoende medische capaciteit om nationaal onze troepen medisch te kunnen ondersteunen, is het belangrijk dat onze Defensie kwantitatief voldoende medische capaciteit kan bijdragen aan de capacitaire doelstellingen van de NAVO en de EU in het kader van de multilaterale verdeling van de lasten (*burden sharing*).

Daarom dient het niveau van onze medische capaciteiten overeenkomstig te zijn met het

¹⁷¹ Voorwaartse luchtmiddelen verzekeren het transport van gewonden tussen de plek van verwonding en een *Role 1* medische faciliteit.

¹⁷² Tactische luchtmiddelen verzekeren het transport van gewonden tussen verschillende medische faciliteiten van het operatietoneel.

¹⁷³ STOL: *Short Take-Off and Landing*.

algemene ambitieniveau van Defensie voor de vier overige capacitaire dimensies. Daarbovenop dient Defensie een beperkt aantal medische capaciteiten ter beschikking te kunnen stellen in een multinationalaal kader. In bovenstaande capacitaire tabel met de medische capaciteiten zijn deze *targets* vernoemd met hun correcte Engelstalige benaming en voorzien van een asterisk (*); de meesten staan vermeld in de rijen van de capaciteiten voor steun aan de inzetformaties van de Belgische Defensie en twee *targets* zijn apart vermeld in de onderste rij.

De operationele pijler is opgebouwd uit capaciteiten die beschreven staan in de NAVO-doctrine voor medische ondersteuning van militaire operaties en die samen het zogenaamde *Continuum of Care* vormen. Deze operationele pijler voorziet in een echelonnering van de behandelingscapaciteiten: van *Role 1* tot *Role 4*.

De militair medische capaciteit garandeert op zich niet het laagste niveau van medische zorg in het continuüm van zorg, maar wel in de vorming en paraatstelling van de individuele militair en zij die een bijkomende medische opleiding krijgen buiten de medische capaciteit. Iedere militair moet minstens in staat zijn om medische basishandelingen te kunnen uitvoeren om levens te redden en om onomkeerbare schade te voorkomen, alvorens meer gespecialiseerde medische steun het kan overnemen. Deze niet-gespecialiseerde basislaag van medische zorgverlening wordt in NAVO-termen *Self and Buddy Care* genoemd (*First Responder Capability*).

De basislaag van de gespecialiseerde medische capaciteit zijn de *Role 1*¹⁷⁴ medische faciliteiten die in operaties zorgen voor de stabilisatie van gewonden en zieken, zodat deze kunnen geëvacueerd worden. De *Role 1*-elementen staan ook in voor de medische handelingen in een compound tijdens operaties, vergelijkbaar met deze van een huisarts en een verpleger (*primary healthcare*). De *Role 1*-faciliteiten staan heel dicht bij de expeditiecapaciteiten en moeten gezien worden als een essentieel *combat service support*-element dat zoveel mogelijk dient meegenomen te worden in de paraatstelling en training van de gesteunde eenheid. Daarom zullen de *Role 1* medische faciliteiten en de operationeel inzetbare eenheden maximaal op dezelfde plaats ingericht worden. De inzet en de steun van deze *Role 1* medische faciliteiten zullen blijvend centraal aangestuurd worden door een bataljonsstaf en door het commando van de Medische Component, voor maximale efficiëntie.

Volgens de huidige NAVO-doctrine wordt er pas aan levensreddende chirurgie gedaan op een hoger niveau van medische operationele ondersteuning, namelijk de *Role 2* medische capaciteit. De operationele inzet van de voorbije jaren heeft echter gewezen op de noodzaak van een beperkte chirurgische capaciteit in de eerste lijn van de gespecialiseerde medische ondersteuning die de mogelijkheden versterkt om levens te redden en blijvende letsels te vermijden. Er worden dus eveneens *Role 2 Forwards* voorzien die afzonderlijk, bij een *Role 1* of bij een *Role 2* medische faciliteit kunnen worden ontplooid wanneer de operationele risico's dit vereisen.

Medische voertuigen dienen maximaal van hetzelfde type als de gesteunde eenheden te zijn teneinde dezelfde (tactische) mobiliteit en beschermingsgraad te bieden zodat ze makkelijk logistiek kunnen worden onderhouden en bevoorrad, tactisch geen hinderpaal vormen voor de gesteunde eenheid en duidelijk identificeerbaar zijn voor de bevriende troepen. Een deel van deze voertuigen worden ingezet als grondevacuatiemiddel. Voorwaartse en tactische luchtmiddelen (helikopters en STOL-vliegtuigen) kunnen eveneens ingezet worden vanaf de plaats van verwonding tot op het niveau *Role 1* of om de link te verzekeren met een hoger echelon van medische operationele ondersteuning. De Belgische Defensie beschikt momenteel over onvoldoende capaciteiten inzake voorwaartse en tactische medische

¹⁷⁴ Een *Role 1* medische behandelingsfaciliteit wordt door de NAVO gedefinieerd als een medische capaciteit die een nationale verantwoordelijkheid is en die focust op het verschaffen van basisgezondheidszorg, gespecialiseerde eerste hulp, triage, reanimatie en stabilisatie.

luchtevacuatie (via helikopters of gespecialiseerde tactische vliegtuigen). De nieuwe programma's LUH en *SOF Air* zullen hieraan verhelpen en zo een oplossing bieden voor dit nationaal capaciteits tekort (zie Dimensie Land). Een Belgische bijdrage aan deze specifieke medische evacuatiecapaciteit is eveneens belangrijk omdat het ook over een Europees capaciteits tekort gaat, en het versterkt de mogelijkheden van Defensie om de bijdrage tot de veiligheid, in de brede zin van het woord, van de bevolking op het nationale grondgebied te ondersteunen.

Naast de *Role 1* is een nationale *Role 2*¹⁷⁵-capaciteit onontbeerlijk voor een voldoende autonome operationele ondersteuning en een bijdrage aan de multilaterale capacitaire *burden sharing* voor de NAVO en de EU. De *Role 2* medische faciliteiten zijn veldhospitaal waar gewonden meer gespecialiseerde hulp kunnen krijgen, inclusief een volwaardige chirurgische capaciteit met ondersteunende en opvolgende diensten zoals diensten voor intensieve zorg. Een *Role 2*-element heeft een basisstructuur (*Role 2 Basic*) die naargelang de lengte en/of de aard van een operatie kan uitgebreid worden met meer gespecialiseerde modules (*Role 2 Enhanced*), zoals uitgebreidere chirurgische capaciteit, een intensieve-zorgenmodule of bijkomende bedden met verpleging.

Een deel van het medisch materieel (consumptiegoederen en bepaalde medische uitrusting) en het gespecialiseerd medisch-technisch *Role 2*-personeel worden ingeschakeld in de gecentraliseerde paraatstellingsstructuur van de medische capaciteit, de *Medical Hub* (zie hieronder), wanneer ze niet ingezet worden. De medische installaties van het niveau *Role 1* en *Role 2* vereisen frequente en recurrente investeringen in uitrusting teneinde de Belgische normen voor kwaliteit in de gezondheidszorg te blijven garanderen. Medische technologie evolueert relatief snel en Defensie dient de standaarden voor geneeskunde op basis van wetenschappelijke bewijzen (*evidence-based medicine*) zoals ze in België wordt uitgeoefend, te respecteren.

Defensie zal ook steeds moeten instaan voor de strategische medische evacuatie (via luchtmiddelen) die in het proces van medische ondersteuning veelal volgt op een behandeling in een *Role 2*- of *Role 3*-faciliteit. De strategische medische evacuatie kan verzekerd worden via patiëntentransportsystemen die kunnen ingebouwd worden in de A400M-transportvliegtuigen en eventueel via een internationaal samenwerkingsprogramma voor een strategische medische evacuatiekit voor de *MRTT-pool*. De middelen van de medische component voor strategische luchtevacuatie zullen permanent inzetbaar zijn en op zeer korte termijn moeten kunnen vertrekken vanuit België naar het buitenland voor het terughalen van zieken of gewonden.

Dankzij zijn modulaire structuren kan een *Role 2* geïntegreerd worden in een multinationaal veldhospitaal tot op het niveau *Role 3*. Op deze wijze kan er punctueel en in overleg internationaal samengewerkt worden om de medische steun aan coalitieoperaties te verzekeren.

Naast de medische faciliteiten voor de behandeling van zieken en gewonden en de grond en

¹⁷⁵ Een *Role 2* medische behandelingsfaciliteit wordt door de NAVO gedefinieerd als een "initiële chirurgische responscapaciteit" en wordt gekarakteriseerd door de mogelijkheid om chirurgische ingrepen uit te voeren, naast het ontvangen en triëren van slachtoffers, reanimatie en het behandelen van een shock. Deze behandelingsfaciliteit volgt op de *Role 1*-capaciteit waar de slachtoffers in eerste instantie gezien worden door een gespecialiseerd team in urgentiegeneeskunde. De *Role 2*-faciliteit verzekert in haar basisvorm (*Role 2 Basic*) de chirurgische capaciteit, met inbegrip van *Damage Control Surgery* en de chirurgische procedures voor oorlogstraumata, om levensreddende medische handelingen uit te voeren alsook handelingen die de ledematen kunnen redden. Op deze manier kan de patiënt binnen de gestelde termijnen afgevoerd worden naar een volgende hospitaalformatie met uitgebreidere middelen. Deze faciliteit kan versterkt worden door bijkomende gespecialiseerde medische modules tot een *Role 2 Enhanced* die beschikt over alle medisch-technische modules om *Damage Control Surgery* en *Damage Control Resuscitation* te verrichten, hetgeen toelaat de patiënt verder te stabiliseren en voor te bereiden voor strategische (lucht)evacuatie (*NATO Standard AJP-4.10 (C) Allied Joint Doctrine for Medical Support*, NATO, September 2019).

luchtevacuatiemiddelen, zijn nog gespecialiseerde modules voor medische steun noodzakelijk. Zo dienen er medische commando en controle elementen, medische bevoorradingsmodules, modules voor preventieve geneeskunde (*Force Health Protection*) en andere, gespecialiseerde modules te kunnen worden ingezet in steun van operaties. Deze modules kunnen eveneens in het kader van de globale veiligheid op het nationale grondgebied of voor humanitaire operaties ingezet worden.

Het RDOIT (*Rapid Deployment Outbreak Investigation Team*) van de CBRN-capaciteit zal steun kunnen leveren aan een *Role 2* om de medische CBRN-capaciteit te versterken die eveneens een *capability gap* is binnen de Europese NAVO-landen.

- **De paraatstellingspijler**

Deze pijler zorgt zowel voor de paraatstelling van de eigen medische capaciteiten als voor de steun aan de paraatstelling van de andere componenten.

De paraatstellingspijler moet nagaan of nieuwe rekruten een gepast medisch profiel hebben om te kunnen werken binnen Defensie (selectie) en tevens verzekeren dat de militairen medisch inzetbaar zijn (evaluatie en expertise).

Daarnaast verzekert deze pijler de curatieve geneeskunde binnen Defensie die hierboven al werd aangehaald. De curatieve militaire eerstelijns geneeskunde is al in belangrijke mate geoutsourcet via het systeem van aangenomen geneeskundige zorgverstrekkers (huisartsen, tandartsen, kinesitherapeuten ...).

Het Competentiecentrum van de Medische Component verzekert de militair-specifieke vorming aan het personeel van de medische capaciteit en de steun aan medische vormingen van de andere capacitaire dimensies (*Self and Buddy Care*). De medisch-technische vorming (voor o.a. artsen, verpleegkundigen, psychologen), de academische vorming en de voortgezette vorming vinden plaats in burgerinstellingen¹⁷⁶ of interdepartementaal. Het project *Medical Hub 2030*, beschreven in hoofdstuk 6, voorziet een opname in de hub van dit competentiecentrum en een uitbreiding van zijn capaciteiten met een simulatie- en trainingscentrum.

- **De steunpijler**

De steunpijler omvat het commando van de Medische Component en de medische logistiek. De medische logistiek staat in voor de verwerving, stockage, onderhoud, herstellingen en verdeling van medisch materiaal ten voordele van de operaties en paraatstelling. In het kader van de rationalisatie van de stockage en distributie in de bedrijfstak Material Resources, zal de medisch-logistieke ondersteuning gedeeltelijk worden geoutsourcet, maar met de garantie dat geen enkele operationele opdracht van Defensie in het gedrang komt.

ii. **Geïntegreerd systeem rond de soldaat**

De laatste jaren is de soldaat uitgegroeid tot een 'geïntegreerd systeem', waarbij de complementariteit van de kledij en de volledige integratie van zijn/haar huidige en toekomstige persoonlijke bewapening, optronica, C4I2-apparatuur (*Command, Control, Communications, Computers, Intelligence and Interoperability*) en ballistische bescherming een absolute noodzaak is. Om effectief en efficiënt als soldaat te kunnen fungeren, is het bijgevolg essentieel om de kledij en uitrusting integraal af te stemmen op de gebruiker en zijn/haar taken en opdrachten, rekening houdende met de diverse klimatologische en geografische omstandigheden waarin hij/zij deze dient te volbrengen. Gekoppeld aan het stijgend aantal militairen en de toenemende rekrutering vereist dit een structureel budget voor de aankoop van kledij en uitrusting. De vernieuwing en uitbreiding van de bewapening, inclusief optiek en nachtzichtapparatuur, maken deel uit van de

¹⁷⁶ Bijvoorbeeld via de provinciale scholen voor ambulanciers en brandweerdiensten.

investeringen in hoofdmaterieel. Deze investeringen verhogen de beschikbaarheid en inzetbaarheid van onze militairen conform de technologische evoluties en operationele noden.

iii. Space Support

De belangrijke civiele ambities in België op het gebied van satellieten, maar ook de belangrijke operationele afhankelijkheid voor wat betreft de ondersteuning van operaties (SAT-IMINT, SATCOM en PNT/GNSS¹⁷⁷) impliceren dat Defensie de ontwikkelingen inzake veiligheid in de ruimte niet meer kan verwaarlozen, waarbij vooral nood is aan opbouw van situationeel begrip (*Space Situation Awareness*).

Rekening houdend met de immense veranderingen die de ruimtesector momenteel ondergaat, meer bepaald inzake GNSS Galileo en de *multipurpose* microsattelieten, is een meer holistische benadering van dit nieuwe operatiedomein noodzakelijk. Talrijke indicatoren geven aan dat een paradigmaverschuiving gaande is en dat er een vernieuwde algemene belangstelling is voor de veiligheidsaspecten in de ruimte. Het zou jammer zijn mocht België dit scharniermoment voor al onze capaciteiten missen op een moment dat onze geallieerden, zelfs de allerkleinste landen, in dit domein investeren.

Wat de ontwikkelingen op korte termijn betreft, dient te worden gewezen op de oplossing van de juridische kwestie Galileo/PRS (toegang tot de *Public Regulated Service*), meer bepaald door een bijwerking van de wet van 11 december 1998.

Gezien de dreigingen, de belangrijkheid tijdens een operationele inzet en de maatschappelijke risico's, kan algemeen gesteld worden dat de verdediging van Defensie tegen GNSS, evenals de daarbij horende expertise, vergroot zouden moeten worden door het in plaats stellen van een beschermingscapaciteit tegen gps-verstoring, in combinatie met het ter beschikking stellen van deze expertise en de ontplooiing van bepaalde technologieën op het nationale grondgebied.

Deze verschillende initiatieven moeten natuurlijk kaderen in de ontwikkeling van een strategie voor ruimteverdediging (*Space Defence Strategy*) die vanzelfsprekend rekening houdt met verschillende bestaande transformaties en bedenkingen (*NATO Space Domain Action Plan*, *EU CARD Defence in Space Focus Area*, Nationale ruimtestrategie, veiligheidsaspecten in het ruimteprogramma van de EU, *ESA Cyber in Space*, initiatieven van de geallieerden ...).

De ontwikkelingen qua veiligheid in de ruimte (voornamelijk op het vlak van opbouw van het situationeel begrip) mogen niet verwaarloosd worden. Het STAR-plan initieert dan ook een zeker aantal significante investeringen zoals de vernieuwing van de navigatiesystemen GNSS, de opbouw van de C2 PRS Galileo van de defensieve en ontplooibare steunsystemen van de NAVWAR-middelen alsook de deelname aan een centrum voor beveiliging van de ruimte (*Space Security Centre*).

iv. Algemene ondersteuning

Investeringen van algemeen belang, zoals voertuigen en middelen voor trainingskampen, camouflage en toegangscontrole, vormen een aanvulling op de grote defensie-investeringen.

f. Defensiestaf

De processen van de Defensiestaf zullen opnieuw bestudeerd worden teneinde ze te optimaliseren en teneinde de vereiste competenties en kwaliteiten te bepalen om er de nodige functies uit te voeren. Deze studie zal zich prioritair richten op het beheer van de transversaliteit van de Defensiestaf, de verhoging van zijn wendbaarheid en subsidiariteit, en de versterking van de aansturing. Dit alles in het licht van het functioneren ervan in de nieuwe installaties van het toekomstige hoofdkwartier.

Deze studie zal gerealiseerd worden door een externe dienst. De resultaten worden verwacht in

¹⁷⁷ PNT/GNSS: *position, navigation, and timing / Global Navigation Satellite Systems*.

2022, waarna eventueel het KB (koninklijk besluit) voor de organisatie van de Defensiestaf aangepast kan worden.

“Een efficiënte en resultaatgerichte commandostructuur, gebaseerd op de responsabilisering van de lokale commandanten wordt uitgewerkt. Leidende principes daarbij zijn:

De rationalisering van de personeelsbezetting van de Defensiestaf, gekenmerkt door een toename van de transversaliteit en coördinatie. Dit zal resulteren in een grotere wendbaarheid en een versterking van de governance van de organisatie.”

(Principe nr. 9.a)

“De versterking van het lokale niveau door het toekennen van grotere verantwoordelijkheid bij de verwerving van materiële middelen, diensten en personeel, grotere autonomie bij het gebruik van de middelen en een sterkere aansturingsrol voor de organisatieontwikkeling en –beheersing.”

(Principe nr. 9.b)

Een dienstverlener werd aangeduid. De uitbating van de resultaten van deze studie zal plaatsvinden in 2022 en in voorkomend geval zal het koninklijk besluit met betrekking tot de organisatie van de Defensiestaf aangepast worden. De nieuwe processen moeten operationeel zijn voor de verhuizing van de staf naar de gebouwen van het nieuwe hoofdkwartier.

g. Competentie ontwikkeling (*Competence development*)

De recente verhoging van de werving noodzaakt een aanpassing van de actuele vormingscapaciteit. Het systeem van gedecentraliseerde regionale basisvormingscentra in de Componenten, verantwoordelijk voor de organisatie van de militaire initiatiefase (MIF) van de vrijwilligers, zal worden geëvalueerd en waar nodig uitgebreid.¹⁷⁸ Daarnaast zullen de *Joint* basisopleidingscentra (CBOS¹⁷⁹/CIBE¹⁸⁰) behouden blijven.

De verhoogde werving en dubbele inlijving van de onderofficieren alsook een betere spreiding van de vormingsinstellingen noodzaken de uitbreiding van het centrum voor logistieke vorming om hierin onder meer de nieuwe tweetalige sectie op te nemen van de Koninklijke School voor Onderofficieren (KSOO). Er zal ook worden gestreefd naar synergie met andere actoren op het gebied van veiligheid en beveiliging. De mogelijkheden van de voorbereidende divisie van de KSOO zijn aanzienlijk uitgebreid (kader voorbereidende divisie, statuut van reservist) en de implementatie van deze aanpassingen zal worden verdergezet.

De academische vorming voor de officieren aan de Koninklijke Militaire School (KMS), geïnitieerd door de Strategische Visie, is momenteel in volle uitvoering en biedt het nodige perspectief voor een kwaliteitsvolle academische, karakteriële en militaire opleiding van de toekomstige officieren, alsook het nodige groeipotentieel voor het opvangen van het hoger aantal kaders in de toekomst. Voor de professionele vorming zal verder een beroep worden gedaan op de competentiecentra van de componenten, als aanvulling op de vorming in de KSOO en waar gedecentraliseerde vorming/ondersteuning vanuit de eenheden van de componenten nodig is.

De verdere ontwikkeling van de steuncapaciteit voor competentieontwikkeling (*competence development*), en de daarmee gepaard gaande opnamecapaciteit van Defensie (rekrutering, selectie, uitrusting, vorming), moet zorgen voor het waarmaken van de verhoogde wervingsdoelstellingen om in eerste instantie een consolidatie op personeelsvlak en uiteindelijk de

¹⁷⁸ Voorbeelden: Lombardsijde, Doornik, Kwartieren van de Toekomst.

¹⁷⁹ CBOS: Centrum Basisopleiding en Scholing Noord.

¹⁸⁰ CIBE: Centre d’Instruction de Base et d’Ecolage Sud.

groei van de personeelsstructuren te bewerkstelligen tegen 2030 en daarna.

h. Beheer van *material resources*

De budgettaire middelen voor investeringen in hoofdmaterieel zullen toelaten dat capaciteiten die relevant blijven, vernieuwd worden en dat daarnaast nieuwe capaciteiten ontwikkeld worden. Er zal dan ook een bijkomende nood zijn aan gespecialiseerde logistieke en technische ondersteuning. In de opbouw van het budgettair traject naar 2030 toe (zie hoofdstuk 4), worden ook nieuwe belangrijke investeringen in infrastructuur voorzien die dienen gerealiseerd en opgevolgd te worden.

De ondersteuning van de capaciteiten en wapensystemen moet ervoor zorgen dat de beschikbaarheid voor de gebruikers een optimaal operationeel niveau behoudt. Op de privésector zal steeds een beroep worden gedaan met de garantie dat geen enkele operationele opdracht van Defensie in het gedrang komt, en wanneer dit kostenbesparend is of de effectiviteit versterkt.

De beheerders van *material resources* zullen ook in 2030 nog een beroep kunnen doen op verschillende competentiecentra waar in mindere of meerdere mate zal worden samengewerkt met gespecialiseerde civiele partners. Net zoals vandaag is het essentieel voor de werking van Defensie om in staat te zijn het gespecialiseerde onderhoud op avionica (vliegend materieel) en elektronicasystemen van Defensie, de ontwikkeling, het onderhoud en de technische ondersteuning van het territoriaal communicatienetwerk van Defensie en de operationele *Command, Control & Communication* (C3) - systemen van Defensie, uit te voeren. Het Competentiecentrum Vliegend Materieel & Communicatie- en Informatiesystemen (Peutie) zal daar ook in 2030 voor garant staan. Het Competentiecentrum Rollend Materieel & Bewapening (Rocourt) blijft het *life cycle management* van het rollend materieel, de bewapening, het optronisch materieel en de munitie van Defensie verzekeren, blijft instaan voor prototypering en de productie van kleine volumes, en zal de draaischijf zijn voor de ontvangst van nieuwe en de afvoer van obsoleete wapensystemen. Het Competentiecentrum Mobiliteit en Distributie (Peutie) zal de motor blijven voor de territoriale mobiliteit en instaan voor de levering van specifieke kledij en uitrusting, en voor de ontvangst, de stockage en de distributie van wisselstukken ten voordele van alle eenheden van Defensie. Ook het Competentiecentrum Infrastructuur (Evere), dat verantwoordelijk is voor de studie en de uitvoering van infrastructuurwerken, en het Centrum voor Identificatie van het Materieel (Evere) zullen blijvend het nodige personeel inzetten ter ondersteuning van de volledige werking van Defensie. De exploitatie en het verzekeren van de betrouwbaarheid van het Belgisch-Luxemburgse deel van *het Central Europe Pipeline System* van de NAVO, een militair netwerk voor het vervoer en de opslag van brandstof, blijft de verantwoordelijkheid van de *Belgian Pipeline Organisation* (Leuven). De activiteiten van het Competentiecentrum Steunmaterieel en Producten (Ieper) en het Distributiecentrum Wisselstukken (Berlaar) worden verder progressief geoutsourcet in het kader van een overeenkomst waar de onderaanneming verzekerd wordt door een private logistieke speler (Beringen).

i. Aansturing kampen

In de toekomst kunnen een aantal trainingsinstallaties door particuliere partners worden beheerd. Het betreft hier sommige kampen, de schietvelden en terreinen met een gelijkaardig doel maar ook de trainingsinstallaties van onze kwartieren zoals scholingspistes, "*skillhouses*", sport- en simulatie-infrastructuur. Deze installaties zijn een essentieel onderdeel van de nationale paraatstelling. Waar nodig, zullen ze in samenwerking met een private partner worden uitgebaat waarbij Defensie essentiële taken zoals planning, organisatie van de vorming en veiligheid blijft beheren. De private partner staat dan voornamelijk in voor de ondersteuning zoals het beheer en onderhoud van de infrastructuur. Er zal steeds op gelet worden dat deze *outsourcing* kostenbesparend is of de

effectiviteit versterkt.

j. De Meteo Wing

Verschillende structuren ondersteunen zowel de territoriale als de expeditionaire inzet van de luchtmiddelen van Defensie. De Meteo Wing voldoet aan de behoeften van Defensie inzake meteorologische informatie. Deze structuur heeft een belangrijke territoriale taak in dienst van de eigen militaire luchtmiddelen en die van onze partnerlanden. De Meteo Wing is ook essentieel voor de voorbereiding van de operationele inzet, zodat op een correcte manier rekening kan worden gehouden met de klimatologische omstandigheden in het inzetgebied tijdens de voorziene inzetperiode. Detachementen van de Meteo Wing kunnen meegestuurd worden in operatie en ter ondersteuning van operatiecentra. De Meteo Wing ondersteunt ook de nationale civiele meteorologische capaciteit.

k. De Intermachten Kenneleenheid (IKE)

Het hondencompetentiecentrum van Defensie is momenteel geïntegreerd binnen het Competentiecentrum Lucht (CC Air) van de Luchtcomponent. De hoofdzetel van de Intermachten Kenneleenheid (IKE) bevindt zich samen met de dierenartskliniek in Oud-Heverlee (Meerdaal) terwijl meerdere bijkomende antennes in verschillende kwartieren op het nationale grondgebied verspreid zijn teneinde de operationele eenheden efficiënter te kunnen steunen. De IKE is niet enkel verantwoordelijk voor de vormingen van de militaire werkhonden (*Military Working Dogs* - MWD), maar eveneens voor een deel van hun continuïteitstraining, hun operationele opvolging en de coördinatie met de verschillende autoriteiten op stafniveau om de inzet te verzekeren. Synergieën met andere overheidsdiensten die ook gebruikmaken van werkhonden worden er eveneens ontwikkeld, vooral met het hondencompetentiecentrum van de federale politie (*Dienst Appui Canin Hondensteun* - DACH).

Er bestaan momenteel zes verschillende kennelcapaciteiten verdeeld over drie aparte categorieën. De eerste categorie van de patrouillehonden (*patrol dogs* – PD) omvat drie verschillende capaciteiten: de bewakingshonden (*guard dogs* - GD) worden gebruikt door wakershondenmeesters (WHM) binnen de professionele wacht, interventiehonden (*intervention dogs* - ID) worden gebruikt binnen de Luchtcomponent om de veiligheid van de MOB-DOB te garanderen en de honden van de militaire politie (*military police dogs* - MPD) worden gebruikt binnen de *Military Police Group* om voornamelijk een afschrikkingseffect te creëren tijdens politionele activiteiten.

Daarnaast bestaat de categorie van de snuffelhonden uit twee verschillende capaciteiten: explosievenspeurhonden (*explosives detection dogs* - EDD) worden gebruikt binnen de Luchtcomponent en de geniebataljons voor het uitvoeren van doorzoekingen en onderzoeken naar explosieven, en speurhonden (*tracking dogs* - TD) worden gebruikt binnen de Luchtcomponent voor het opsporen van zowel militair personeel (*Joint*) in het kader van de eigen training als vermiste personen.

Uiteindelijk is er ook de categorie met dubbele capaciteit, namelijk de patrouille- en explosievenspeurhonden (*patrol & explosive detection dogs* - PEDD), bestaande uit de honden van de speciale eenheden (*special force dogs* - SFD), die worden gebruikt binnen de *Special Forces Group* in steun van de *special forces* operaties.

l. De provinciecommando's

De structuur van de provinciecommando's zal worden verhoogd. Hun rol in de bijdrage tot de veiligheid, in de brede zin van het woord, van de bevolking op het nationale grondgebied zal

behouden blijven. De rol van militaire vertegenwoordiger van Defensie bij de provinciegouverneur zal behouden blijven. Er zal verder worden onderzocht wat de mogelijke bijdrage van het provinciecommando kan zijn in het wervings- en vormingsbeleid. Dit alles kadert in de eerder besproken studie in het kader van de reorganisatie van de Defensiestaf en de -structuren (hoofdstuk 6). Uit de recente gebeurtenissen (Covid-19, overstromingen ...) blijkt dat een versterking van de provinciecommando's onontbeerlijk is, bijvoorbeeld door nog meer gebruik te maken van de operationele reserve. In dit kader zal onder meer een grotere autonomie worden toegekend aan de provinciecommandanten in geval van crisisbeheer.

Bovendien zullen de doelstellingen van een modern genderbeleid in de toekomst ook zoveel mogelijk worden geformuleerd in het kader van de verjonging van de functies die dit vereisen, naar het voorbeeld van de provinciecommandanten en defensieattachés. Een dergelijke verjonging moet ervoor zorgen dat de mensen die dit soort functies bekleden hun opgedane ervaring kunnen inzetten voor hun toekomstige evolutie binnen Defensie.

m. De laboratoria van Defensie (DLD)

De labo's van Defensie ondersteunen de logistieke keten van de verschillende capaciteiten van Defensie door bijvoorbeeld controles van de kwaliteit van brandstoffen en testen op textiel.

Ze bieden ook de noodzakelijke wetenschappelijke en technische steun voor de CBRN-capaciteit aangezien DLD gecertificeerd is voor het onderzoeken van CBRN-stoffen. Via deze certificatie kunnen de labo's van Defensie ook bijdragen aan de internationale strijd tegen CBRN-vernietigingswapens en ingeschakeld worden ter ondersteuning van de bijdrage tot de veiligheid, in de brede zin van het woord, van de bevolking op het nationale grondgebied. De labo's van Defensie hebben ook een belangrijke rol te spelen bij de veilige inzet van onze troepen in expeditie-operaties via het controleren van bodemstalen van de plaats waar detachementen zullen worden gestationeerd.

n. De Koninklijke Muziekkapellen van Defensie

Door de muzikale ondersteuning van protocollaire plechtigheden en het opluisteren van muzikale evenementen dragen de drie Koninklijke Muziekkapellen ontegensprekelijk bij tot de tradities en het imago van Defensie in binnen- en buitenland. Hiervoor hebben de drie Koninklijke Muziekkapellen (Gidsen, Luchtmacht en Marine) elk hun eigen identiteit en muzikale stijl.

De invulling van deze kaders (muzikanten) valt buiten de enveloppe aan FTE_u.

o. Deelname internationale organisaties

De nagestreefde strategische verankering met geprivilegieerde partners en het algemeen streven om onze capaciteiten zoveel mogelijk in te bedden in internationale structuren leiden ertoe dat steeds meer militairen en burgers van Defensie aangesteld worden in vaste functies in het buitenland. Dit gaat zowel op voor de functies die verbonden zijn aan specifieke wapensystemen of capaciteiten, die in de regel vanuit de componenten worden ingevuld, als voor de posten in internationale organisaties, die in de regel op een *joint* niveau worden ingevuld. Deze internationale functies van Defensie zorgen niet enkel voor een nationale stem op internationaal niveau, ze leveren ook een belangrijke bijdrage aan de aansturing en ondersteuning van de operationele inzet.

Meerdere internationale functies worden vanuit de componenten ingevuld. Voor de Landcomponent zijn dit hoofdzakelijk een bijdrage aan het Eurocorps, de staf van het Franse *Rapid Reaction Corps* te Rijsel, de samenwerking met de Franse landmacht (*Armée de Terre*) in het kader

van het project CaMo en aan verschillende NAVO-staven in binnen- en buitenland¹⁸¹. Het hoofdkwartier van het multinationale Eurocorps van Straatsburg heeft in het verleden meerdere malen het commando gevoerd over NAVO-operaties met steeds een belangrijke deelname van Belgische militairen. De Belgische militairen tewerkgesteld te Rijsel en te Brunssum nemen eveneens deel aan multinationale operaties in het buitenland vanuit deze staven. Om het project CaMo in goede banen te leiden, is er een nauwe samenwerking met Frankrijk binnen alle ontwikkelingslijnen (DOTMLPFI¹⁸²) zodat alle domeinen van dit project correct op elkaar zijn afgestemd. Daarnaast is er ook de Benelux-samenwerking in meerdere nationale domeinen (paraopleiding, genie, explosieven- en munitieopruiming, CBRN, C-IED, indirecte vuursteun, civiel-militaire interactie, logistieke steun, ISTAR, landoefeningen en trainingen, *Special Forces*) waarbij personeel van de landstrijdkrachten tewerkgesteld wordt binnen de commando- en controlestructuur van de Nederlandse krijgsmacht, naast liaisonfuncties.

De Luchtcomponent is vertegenwoordigd in verschillende internationale staven en organisaties ten behoeve van de planning en uitvoering van luchtoperaties en de paraatstelling van onze eenheden. Voor de NAVO zijn dit het hoofdkwartier AIRCOM te Ramstein, het *Combined Air Operations Centre* (CAOC) te Uedem en het *Joint Air Power Competence Centre* (JAPCC) te Kalkar, allemaal in Duitsland. In het geval van een NAVO-operatie kunnen deze personen worden ingezet binnen de NAVO-structuur. Daarnaast is er ook een bilaterale samenwerking met Frankrijk met deelname van personeel binnen de commando- en controlestructuur van de *Joint Force Air Component* in Lyon en aanwezigheid van Belgische militairen in de Franse pilotenopleidingsscholen van Dax en Avord. Onze Luchtcomponent draagt ook bij aan het vaste personeel van de *European Air Group* te High Wycombe in het Verenigd Koninkrijk, van het *European Air Transport Command* (EATC) te Eindhoven (Nederland) en van het *European Personnel Recovery Centre* (EPRC) te Poggio (Italië). Het EATC biedt een actieve steun aan de operaties door de coördinatie van luchttransport voor de logistieke operationele ontplooiing en bevoorrading. Verder zijn enkele specialisten tewerkgesteld te Sigonella (Italië) bij de *Alliance Ground Surveillance* (AGS) - capaciteit van de NAVO. Ten slotte heeft Defensie ook enkele *subject matter experts* tewerkgesteld in samenwerkingsverbanden met andere naties zoals het F-16 MNFP (*Multi-National Fighter Programme*), het *F-35 Joint Programme Office* (JPO), binnen OCCAR (*Organisation conjointe de cooperation en matière d'armement*) voor de aanschaf en ondersteuning van de A400M's en binnen NAHEMA (*NATO Helicopter Management Agency*) en BeNeSam voor de NH90-helikopters.

De internationale posities van de marine zijn hoofdzakelijk te vinden in Belgisch-Nederlandse hoofdkwartieren en scholen. Binnen de directie Operaties van het binationaal hoofdkwartier Admiraal Benelux zorgen de Belgische en Nederlandse militairen voor de planning en aansturing van Belgische en Nederlandse maritieme eenheden. De personen die tewerkgesteld zijn binnen NLMARFOR (de Nederlandse eskaderstaf), worden ingezet in de verschillende operaties die door deze staf geleid worden (bijvoorbeeld Atalanta). Er zijn eveneens binationale structuren om de fregatten en mijnenbestrijdingsschepen tijdens hun opwerking naar operationeel inzetbare schepen te begeleiden en te evalueren. De binationale scholen verstrekken de opleiding aan Belgische en Nederlandse militairen in de operationele en technische domeinen. In de materiële ondersteuning zijn eveneens enkele Belgische militairen tewerkgesteld in Den Helder, Utrecht en Den Haag. De Marinecomponent is ook aanwezig in Northwood, het maritieme hoofdkwartier dat de operaties van de NAVO ondersteunt, en heeft een permanente aanwezigheid in de operationele EU-staven van ATALANTA te Brest en EMASOH te Abu Dhabi. Tevens wordt er een functie ingevuld in het *NATO Seasparrow Project Office* te Washington en, in rotatie met de Nederlandse Defensie, een functie bij het *Naval Surface and Mine Warfighting Development Centre* of het *Mine Warfare Training Centre* te San Diego. De marine zal ook met Frankrijk samenwerken voor wat betreft de

¹⁸¹ Het NAVO-hoofdkwartier te Evere, het *NATO Joint Force Command* in Brunssum, het hoofdkwartier van strategisch niveau *Supreme Headquarters Allied Powers Europe* (SHAPE) te Mons en het NAVO-Landcomponenthoofdkwartier te Izmir

¹⁸² DOTMLPFI: *doctrine, organisation, training, material, leadership, personnel, facilities, interoperability*.

professionele vorming en uitwisseling van personeel.

Ook in het capacitair domein Informatie/Intel-Cyber-Influence worden functies voorzien in de respectievelijke *Centres of Excellence* (COE) Cyber, CiMiC, StratCom en Hybrid. Op het tactisch niveau wordt er reeds samengewerkt met zustereenheden in Nederland (Civiel en Militair Interactiecommando), Frankrijk (*Centre Interarmées d'Action sur l'Environnement*) en Duitsland (*Bundeswehr Operational Communication Centre, Deutsches CIMIC Zentrum*). Er zal bestudeerd worden in welke mate de samenwerking met de Cyber-Influence-component verder dient uitgebreid te worden.

Naast de internationale functies verbonden aan de capaciteiten die tewerkgesteld worden door de componenten van Defensie, draagt onze Defensie ook met personeel bij aan de hoofdkwartieren van de internationale veiligheidsorganisaties. Het is belangrijk dat het belang dat zowel door Defensie als de Belgische overheid wordt gehecht aan onze multilaterale partnerschappen ook blijvend wordt gereflecteerd in onze posities binnen deze instellingen. Dit maakt eveneens deel uit van een multilateraal solidaire *burden en responsibility sharing*. Deze functies zijn ook van het allerhoogste operationele belang aangezien de operationele inzet van onze Defensie meestal plaatsvindt in het kader van deze organisaties. Zeggenschap in en invloed op deze operaties en het beleid van deze internationale organisaties worden, naast de diplomatieke functies, ook via militaire functies op militair-strategisch niveau uitgeoefend.

Defensie is vertegenwoordigd in de volgende internationale NAVO-structuren op militair-strategisch niveau: *International Staff* (IS) te Brussel, *Allied Command Operations* (ACO - SHAPE) te Mons, *Allied Command Transformation* (ACT) te Norfolk, *Joint Forces Command* (JFC) te Brunssum, *NATO Defence College* (NDC) te Rome, *NATO Communications and Information Agency* (NCIA) (hoofdzakelijk te Mons en in Den Haag) en het *NATO Support and Procurement Agency* (NSPA) (voornamelijk te Kapellen in Luxemburg).

Daarnaast neemt ons land ook deel aan het EU-hoofdkwartier te Brussel en zijn er internationale liaisonfuncties op militair-strategisch niveau in plannings- en commandostructuren met Frankrijk en de Verenigde Staten.

p. De defensieattachés en militaire raadgevers

De defensieattaché is een militair die de Minister van Defensie en de Chef Defensie vertegenwoordigt in de landen waarvoor hij of zij geaccrediteerd is. Een defensieattaché heeft zowel verantwoordelijkheden in het diplomatieke en militaire domein als in dat van de inlichtingen. De defensieattaché is de Belgische militaire vertegenwoordiger binnen de militair-diplomatieke omgeving en is een centrale speler in de defensiediplomatie. Bij diplomatieke onderhandelingen of andere aangelegenheden met belangrijke militair-operationele en militair-technische aspecten kan de defensieattaché diplomaten bijstaan op basis van de beroepservaring en kennis opgedaan tijdens zijn of haar militaire loopbaan. De defensieattaché speelt ook een belangrijke militair-operationele rol bij het verzekeren van de lokale procedures in het kader van de bescherming van landgenoten wereldwijd. Voor het vervullen van zijn of haar militaire taak is het essentieel dat de defensieattaché de nodige contacten onderhoudt met de lokale (militaire) autoriteiten en met de internationale (militaire) vertegenwoordiging om een correct en up-to-date strategisch beeld van het land en van de betrokken (militaire) actoren te verkrijgen. De defensieattaché volgt actief de (militaire) ontwikkelingen, de veiligheidsrisico's en de opportuniteiten in zijn of haar regio op, onder andere in het kader van mogelijke, lopende of geplande bilaterale en/of multilaterale activiteiten en operaties. De rol van de defensieattaché als essentiële schakel in het inlichtingendispositief van ons land werd hierboven ook al aangehaald. Binnen het wettelijk kader informeert hij of zij de Minister van Defensie, de CHOD en de Defensiestaf over het militaire en defensiebeleid van de

landen van accreditatie en over hun strijdkrachten.

Defensie beschikt vandaag over een globaal netwerk van defensieattachés en militaire raadgevers, met ondersteunend stafpersoneel. De defensieattachés resideren in een van de landen waarvoor zij geaccrediteerd zijn.

De militaire raadgevers werken in de schoot van de Belgische delegaties bij de Verenigde Naties in New York en bij de OVSE in Wenen. Sommige defensieattachés zijn ook militaire raadgever bij regionale organisaties.

De geografische spreiding en de accreditaties vormen het resultaat van een recurrente analyse op niveau Defensie die niet alleen de geopolitieke veiligheidsomgeving beschouwt maar ook rekening houdt met onze bilaterale en/of multilaterale betrekkingen. De geografische spreiding wordt eveneens gecoördineerd met Buitenlandse Zaken en Ontwikkelingssamenwerking, ter versterking van een nationale *comprehensive approach* inzake veiligheids- en defensiebeleid.

Bovendien verdient de functie van defensieattaché, net zoals die van provinciecommandant, in de mate van het mogelijke een verjongingskuur om ook tegemoet te komen aan de doelstellingen van een modern genderbeleid. Een dergelijke verjonging moet, zoals gezegd, degenen die deze functies bekleden in staat stellen de opgedane ervaring in te zetten tijdens hun toekomstige evolutie binnen Defensie.

q. *Belgian Pipeline Organisation (BPO)*

De *Belgian Pipeline Organisation (BPO)* staat in voor het uitbaten en in stand houden van het Belgisch-Luxemburgs gedeelte van het centraal Europees pijpleidingsstelsel (*Central Europe Pipeline System*¹⁸³ - CEPS). Dit logistiek systeem vormt de ruggegraat voor de bevoorrading in bulk van vliegtuigbrandstof voor de vliegbasissen in Frankrijk, België, Duitsland, Nederland en Luxemburg. Naast die vijf gastlanden (*host nations*) zijn de VS ook lid van het CEPS.

De totale capaciteit van dit solide systeem overschrijdt ruimschoots de militaire behoefte in vredetijd. Die vrijgekomen capaciteit wordt ter beschikking gesteld van civiele klanten, met als doel het trainingsniveau van het personeel hoog te houden en de vliegtuigbrandstof tijdig te verversen om de kwaliteit ervan te behouden. Het civiele gebruik draagt ook bij tot de financiering van het systeem en dus tot een vermindering van de kosten voor de lidstaten. Belangrijke civiele luchthavens zoals Schiphol, Zaventem en Frankfurt zijn op het netwerk aangesloten.

Naast het duidelijk militaire belang kan en mag het economisch belang van deze eenheid voor België niet onderschat worden. De vliegtuigbrandstof voor Zaventem en Findel (Luxemburg) wordt exclusief door BPO geleverd en ook Bierset (Luik) wordt grotendeels door BPO bevoorrad. Dankzij haar centrale ligging in het netwerk is BPO een logistieke draaischijf in de ARA-zone¹⁸⁴ die de *entrypoints* verbindt met de diverse klanten in binnen- en buitenland. De helft van het volume dat in BPO binnengebracht wordt, wordt verpompt naar de zusterorganisaties in de buurlanden. Door de combinatie van militaire en civiele behoeften wordt dit systeem dag en nacht zeer intensief gebruikt. Het transport per pijpleiding is daarenboven een zeer duurzame¹⁸⁵ transportmodus. Pijpleidingen leveren een deeloplossing voor de mobiliteitsproblematiek¹⁸⁶ en zijn bovendien een betrouwbaar, milieuvriendelijk, duurzaam en kostenefficiënt transportmiddel.

BPO is kortom een onmisbare militaire asset voor België en voor de NAVO, die ook essentieel is

¹⁸³ Dit is een pijpleidingsstelsel van 5.278 km, 71 boosterstations en een stockagecapaciteit van 1.200.000 m³.

¹⁸⁴ Amsterdam - Rotterdam – Antwerpen: dit is voor West-Europa een zeer belangrijke petrochemische zone met diverse raffinaderijen en brandstofstockageparken. BPO transporteert meer dan 90% van alle *vliegtuigbrandstof* voor België en Luxemburg. “*Le réseau d’oléoducs en Centre-Europe (CEPS) : vestige de la guerre froide ou capacité importante de l’OTAN pour l’avenir ?*” Guy Clément – *Belgian Military Review* 20.

¹⁸⁵ *Transport par pipeline – Memorandum Fetrap – Essencia* 2007.

¹⁸⁶ BPO heeft in 2019 het equivalent van 146.325 tankwagens vervoerd. Het grootste deel hiervan zou bij wegtransport via de Antwerpse ring passeren.

voor het economisch weefsel van België.

r. Het Koninklijk Hoger Instituut voor Defensie (KHID)

Het Koninklijk Hoger Instituut voor Defensie is de denktank van het Ministerie van Defensie in het domein veiligheid en defensie en de coördinator en facilitator van het wetenschappelijk en technologisch onderzoeksprogramma van het departement. Het streeft ernaar, in het domein veiligheid en defensie, een nationaal en internationaal erkend referentie- en reflectiecentrum te zijn, en een interdisciplinair ontmoetingsplatform te bieden ten dienste van de Belgische beleidsmakers en de maatschappij. Het beschikt hiervoor over eigen onderzoekers en verzorgt daarnaast in hetzelfde domein conferenties en een civiel-militaire opleiding van hoog niveau.

Het KHID definieert, coördineert en faciliteert een innovatief en ambitieus R&T-beleid, met financiële middelen die overeenstemmen met het Belgisch ambitieniveau, waarbij het de samenwerking zal stimuleren tussen actoren van Defensie en actoren die niet tot de structuren van Defensie behoren, zoals academische en industriële actoren, zowel in binnen- en buitenland. Het KHID wenst een van de drijvende krachten te zijn voor de uitbouw en de versterking van de Belgische technologisch-industriële kennisbasis inzake defensie (DTIB), kaderend in een Europese en NAVO-context, met het oog op een bredere en betere kennisbasis, performante militaire en industriële capaciteiten en een grotere strategische autonomie op het gebied van veiligheid en defensie. Het zal daartoe bijdragen via de coördinatie van de ontwikkeling en operationalisering van een volwaardige Belgische *Defence Industry and Research Strategy* (DIRS), in overleg met de relevante stakeholders (zie hoofdstuk 6).

6. Defensie: een weerbare organisatie

Uit de gevolgen van een evoluerende veiligheidsomgeving voor de opdrachten van Defensie en haar capacitair portfolio, maar ook de impact van de verjonging van het personeelsbestand op het departement, blijkt duidelijk dat er opnieuw aandacht nodig is voor de uitbouw van een meer weerbare organisatie. In hoofdstuk 3 wordt eveneens de wil aangegeven om te streven naar een effectieve ondersteuning van onze nationale defensie via capacitaire verankering met onze strategische partnerlanden.

“In het kader van de nationale veiligheidsstrategie zal worden gestreefd naar intensievere vormen van samenwerking met andere nationale publieke veiligheidsactoren en andere private actoren. Het beroep op de privésector voor ondersteunende taken en diensten zal toegepast worden wanneer dit kostenbesparend of effectiviteit verhogend blijkt, maar steeds met de garantie dat geen enkele operationele opdracht van Defensie in het gedrang komt en dat specifiek militaire taken door het personeel van Defensie worden uitgevoerd. De werking van Defensie wordt zoveel mogelijk geoptimaliseerd.”

(Principe nr. 5.a)

“Er zal worden gestreefd naar capacitaire verankering met onze bevoorrechte Europese en internationale partners, waardoor de efficiëntie en effectiviteit van Defensie wordt vergroot en een meer Europees defensiebeleid wordt ondersteund. Dit draagt bij tot een echte Europese strategie en autonomie en versterkt zo ook de ‘Europese pijler’ binnen de NAVO.”

(Principe nr. 5.b)

In dit hoofdstuk wordt verdere sturing gegeven aan de uitbouw van een weerbare¹⁸⁷ Defensieorganisatie. Dit betreft: structuren, *sourcing* in het kader van een stabilisatie van het personeel, de medische ondersteuning, *competence development*, gezondheids- en welzijnsbeleid, herkapitaliseren van de infrastructuur in een duurzaamheidsperspectief, de relatie met de industrie en onderzoeksinstellingen, alsook duurzaamheidsdoelstellingen.

a. Structuren in functie van de processen

Het STAR-plan biedt een nieuwe opportuniteit om de bestaande structuren van Defensie zowel kwantitatief als inhoudelijk te optimaliseren. De algemene regel is het principe dat de structuren in functie staan van de processen. De processen dienen gefocust te zijn op de taken van Defensie en de operationele inzet.

“Een organisatie die verantwoordelijk is voor de veiligheid van het land en de bevolking moet te allen tijde haar eigen interne taken en procedures kunnen uitvoeren, zonder compromissen te hoeven sluiten die de veiligheid van de burgers en van haar medewerkers in gevaar zouden kunnen brengen.”

(Principe nr. 3 - Fragment)

Een bijkomend element is dat het voorziene toenemend internationaal karakter van de organisatie van capaciteiten nog meer zal leiden tot een defensiestructuur die ‘genetwerkt’ functioneert met

¹⁸⁷ Resilience – Sustainability – Readiness.

Europese, Euro-Atlantische structuren en structuren van samenwerkingspartners, eerder dan een uitsluitend nationale structuur. Op termijn zullen bepaalde van onze staf- en commandostructuren dan ook grotendeels deel gaan uitmaken van een internationaal vertakt netwerk met een bijzondere focus op onze buurlanden. Er zal een grotere nadruk komen op de integratie van die structuren binnen die van onze nauwste partnerlanden waarmee we een samenwerking hebben voor de gezamenlijke paraatstelling van onze capaciteiten. In hoofdstuk 5 wordt het operationele karakter aangegeven van de capaciteiten voor de aansturing en de operationele ondersteuning. Verdere studie rond de gepaste organisatie van defensiestaf en defensiestructuren werd reeds toegelicht in hoofdstuk 5.

b. *Sourcing* van niet-militair-specifieke activiteiten

Zoals hierboven aangegeven zal een Defensie die zich richt op de operationele inzet, dienen bijgestaan te worden door civiele dienstverlening voor een aantal taken en territoriale ondersteunde diensten. Defensie zal hiertoe verder een *sourcing*-beleid invoeren, niet enkel voor de uitvoering van dienstverlening, maar ook bij investeringen in materieel en infrastructuur. In een *sourcing*-beleid wordt structureel de vraag gesteld of het verzekeren/verwerven van een bepaalde dienstverlening/materieel/infrastructuur het best zelf gedaan wordt of uitbesteed wordt aan burger of overheidspartners. Deze *sourcing*-reflectie is niet nieuw voor Defensie. Voor verschillende zaken binnen Defensie wordt immers al een *sourcing*-benadering toegepast. Zowel voor facilitaire diensten (onderhoud technische installaties, schoonmaak, groenonderhoud), bewaking, de witte vloot (Airbus A321), commercieel transport (taxi's in Brussel, leasing van commerciële voertuigen), softwareontwikkeling en informaticamateriaal, als voor het industrieel onderhoud (schepen, vliegtuigen en commerciële voertuigen), wordt momenteel trouwens een beroep gedaan op dienstverlening op de burgermarkt.

Defensie zal dit beleid verderzetten en voor iedere huidige en nieuwe dienst/materieel/infrastructuur nagaan of samenwerking met of uitbesteding naar een civiele of overheidspartner opportuun is. Om de flexibiliteit en kwaliteit van de dienstverlening en het welzijn van het personeel te verzekeren, moet er een permanente bewaking en opvolging (*monitoring*) gebeuren van de uitvoeringsovereenkomsten (*service level agreements*). De prioriteit blijft dat Defensiemissie op geen enkel moment in het gedrang mogen komen door het beroep op *sourcing*, en dat specifiek militaire taken door personeel van Defensie worden uitgevoerd.

“Het beroep op de privésector voor ondersteunende taken en diensten zal toegepast worden wanneer dit kostenbesparend of effectiviteit verhogend blijkt, maar steeds met de garantie dat geen enkele operationele opdracht van Defensie in het gedrang komt en dat specifiek militaire taken door het personeel van Defensie worden uitgevoerd.

De werking van Defensie wordt zoveel mogelijk geoptimaliseerd.”

(Principe nr. 5.a - Fragment)

Binnen Defensie lopen er momenteel verschillende projecten die uitvoering vereisen, zoals *sourcing* van territoriale diensten verbonden aan kwartieren en andere territoriaal gebonden taken (*Territorial Service Support – TSS*)¹⁸⁸, waarbij het de bedoeling is dat er globale contracten komen

¹⁸⁸ De verbreding van de *sourcing* voor TSS gebeurt voor verschillende domeinen: binnen het domein van het beheer van de installaties (*Facility Management*) zullen logement, restauratie en cafetaria's die vandaag grotendeels zelf worden georganiseerd, uitbesteed worden en de onderhoudstaken (afvalverwerking, groendienst en winterbestrijding) die al partieel gesourcet zijn, zullen volledig gesourcet worden. Ook de lagere niveaus van technisch *Facility Management*, namelijk de klusjesdienst en de kleine herstellingen, zullen volledig gesourcet worden, naast de al bestaande *sourcing* voor onderhoud van technische installaties en wettelijke keuringen. De bewaking van de infrastructuur, inclusief onthaal, toezicht en interventie, zal, aangepast aan de veiligheidsvoorschriften, gesourcet worden, waarbij een maximaal gebruik wordt voorzien van technologische middelen. Er komt een verdere *sourcing* van de pakjes- en

in plaats van vele afzonderlijke contracten (zo kan er meer schaalgrootte worden gecreëerd, wat budgettair voordelig is en minder mensen van Defensie noodzaakt voor de aansturing); *outsourcing* van het onderhoud en de technisch-logistieke ondersteuning van wapensystemen op industrieel niveau (*depot level*); de uitbesteding van de organisatie van het huidige patrimonium aan trainingskampen; gedeeltelijke *sourcing* van de stockage en distributie van materieel, kledij en uitrusting.

c. Versterking van de weerbaarheid van de medische ondersteuning

Defensie heeft haar eigen specifieke behoeften op het gebied van militair crisisbeheer op territoriaal niveau of in operatie en training in kaart gebracht, teneinde het hoofd te kunnen bieden aan complexe situaties waarbij veel slachtoffers vallen. De capaciteiten van het Militair Hospitaal Koningin Astrid (MHKA) en de toekomstige *Medical Hub 2030* zijn hierop afgestemd. Bovendien heeft het MHKA sinds zijn oprichting steeds een belangrijke bijdrage geleverd in alle regionale, nationale of internationale rampsituaties. In het geval van een civiele crisis moet de Medische Component een eerste dringende noodhulp kunnen aanbieden en bijdragen aan een medische opvangcapaciteit (*surge capacity*) ten voordele van de slachtoffers en hun familie.

In een gelaagde visie op de opvang van slachtoffers van een omvangrijk incident of een ramp, waarbij naast de gebruikelijke inzet van lokale of regionale rampenplannen voor ziekenhuizen, ook rekening gehouden wordt met situaties die een massale toestroom van gewonden of overledenen genereren, of met zeer specifieke en gevaarlijke situaties (CBRNe, vergiftiging, gevaarlijke infectieziekten, ...), moet het MHKA zeer gespecialiseerde capaciteiten kunnen aanbieden ter ondersteuning van de federale departementen (Volksgezondheid, Binnenlandse Zaken, Buitenlandse Zaken, Justitie) of regionale instellingen (Brusselse lokale klinische ziekenhuisnetwerken, regionale gezondheidsautoriteiten, enz.).

De militaire niche-expertise in nood- en rampengeneeskunde, in toxische CBRNe-omgevingen, in specifieke zorg voor oorlogsgewonden (met inbegrip van brandwondenslachtoffers), in infectieziekten, in crisispsychologie of in zeer specifieke medische uitrusting (hyper- en hypobare kamers) moet worden gecoördineerd en geïntegreerd in de civiele nood- en rampenplanning. Interdepartementale besprekingen zullen leiden tot de voltooiing van die duale benadering van de militaire capaciteiten in het kader van de bijdrage van Defensie aan de veiligheid van de bevolking, in brede zin, op het nationale grondgebied.

Het capacitaire model waarbij het « crishospitaal » geïntegreerd is in de *Medical Hub 2030* impliceert de betrokkenheid, zowel bij de planning als bij de uitvoering, van de verschillende federale departementen en regionale autoriteiten die verantwoordelijk zijn voor het beheer van gezondheidscrises. Een beleid « Vorming-Training » moet, buiten de crisisperiodes, een duale benutting van het Medisch Centrum voor Vorming, Simulatie en Training toelaten. Bovendien moeten, rekening houdend met de capaciteiten voor medische logistiek, de potentiële modellen voor het beheer van strategische stocks (vaccins, antigifmedicatie, medisch materieel, ...) geanalyseerd worden. Ook hier moet worden gestreefd naar financieringsmethoden die rekening houden met hybride beheermodellen, met als enige doelstelling een "billijke lastenverdeling".

Ten slotte is er nood aan een analyse van de samenwerking met de nationale structuren voor inzet van middelen voor crisisbeheersing in het buitenland, bijvoorbeeld met het Nationaal Crisiscentrum in het kader van het B-FAST-concept, alsook van de mogelijke samenwerkingsverbanden met de hulpverleningszones en de eenheden van de Civiele Bescherming.

collidiensten, postsortering en -bedeling. De territoriale mobiliteit (zoals individuele en collectieve dienstverplaatsingen), de ecomobiliteit in het kader van het woon-werkverkeer van het personeel en de uitbating van de tankstations voor de militaire voertuigen zullen gesourcet worden.

d. Competentieontwikkeling

Als moderne werkgever blijft Defensie investeren in de ontwikkeling en duurzame inzetbaarheid van haar medewerkers. Veranderingen op de arbeidsmarkt en in de werkorganisatie, demografische ontwikkelingen en de groeiende technologische mogelijkheden hebben een enorme vraag naar continue competentieontwikkeling gecreëerd en vereisen de capaciteit om zich voortdurend aan te passen. Vormingen zijn hierin een belangrijke troef waarop Defensie blijft inzetten, of het nu gaat om initiële of voortgezette vorming en de erkenning van deze vormingen en verworven competenties. Defensie beschouwt levenslang leren als een *key enabler* en een gedeelde verantwoordelijkheid van de organisatie en het individu.

Competentieontwikkeling omvat het aanleren van competenties door opleiding en/of ervaring en het uitdiepen ervan door (*on the job*) training. Zo zal Defensie verder werk maken van de erkenning van eerder verworven competenties, maar ook investeren in onderwijskwaliteit, in performante hedendaagse leeromgevingen en krachtige tools. Het professionaliseren van de actoren van de vorming en de leeromgeving, waarbij aandacht geschonken moet worden aan enerzijds de valorisatie van de instructeurs¹⁸⁹ en anderzijds aan het optimaliseren van het geïntegreerd beheer van de vorming, is een prioriteit.

De lessen zullen in de meest geschikte context (virtueel of in de eenheid en met optimaal gebruik van didactisch materiaal) worden georganiseerd. *Blended learning* zal projectmatig en met de steun van partners verder ontwikkeld worden en *virtual classrooms* zullen in verschillende kwartieren worden voorzien. Defensie zal het aanbod van vormingen op afstand gevoelig verhogen. In steun van de integratie van het burgerpersoneel bij Defensie, waarvan het aantal zal stijgen, zullen specifieke (online)modules worden geïdentificeerd en ontwikkeld. Het delokaliseren¹⁹⁰ of decentraliseren¹⁹¹ van de vorming zal, in de mate van het mogelijke, worden uitgebreid. Waar opportuun zal met respect voor de respectievelijke bevoegdheidsdomeinen worden samengewerkt met militaire en civiele partners, zowel internationaal als nationaal.

Zo wordt een optimale samenwerking nagestreefd met andere (militair-specifieke) onderwijs- en vormingsinstellingen van onze strategische partnerlanden door het gezamenlijk inrichten van bepaalde vormingen. Hiermee wordt eveneens invulling gegeven aan de Europese capacitaire verankering die naar voren kwam in hoofdstukken 3 en 5. Gezamenlijke vorming kan geoptimaliseerd worden door eveneens met gemeenschappelijke doctrines en gelijk(aardig) materieel te werken. Zoals aangegeven in hoofdstuk 5 gebeurt nu al het merendeel van de vorming van de dimensie Maritiem in binationale vormingsinstellingen met Nederland. Onze Defensie maakt ook gebruik van EU- en NAVO-instellingen en de *Centres of Excellence* van het bondgenootschap voor de vorming van het personeel.

Voor de opleidingen aan de KMS zal er eveneens gestreefd worden naar een nauwer partnerschap met civiele universitaire instellingen. Dit partnerschap moet zorgen voor een versterking van de academische opleidingen en het onderzoek aan de KMS. Dit kan gebeuren via een uitwisseling van onderwijzend personeel en onderzoekspersoneel, het afstemmen van onderzoeksdomeinen en het nastreven van complementariteit van bepaalde opleidingen. Deze opleidingen zullen dan ook opengesteld worden voor burgerstudenten. De nauwe band met civiele universitaire instellingen zal mee ondersteund worden door het onderzoek dat zal gebeuren binnen de KMS (en breder binnen Defensie). Deze band kan complementair onze veiligheidsbelangen ondersteunen (zie ook hieronder punt g. m.b.t. de verankering van de uitbouw en de ondersteuning van het

¹⁸⁹ De valorisatie van de instructeurs wordt breed herbekeken met onder andere de pecuniaire valorisatie, het charter van de instructeurs, de opleiding van de instructeur en een campagne tegen ongewenst gedrag tijdens de vorming. Ook zal Defensie het vormingsconcept van de instructeurs herzien in het licht van de huidige personeelsstructuur en aanpassen aan moderne leermethodes.

¹⁹⁰ Delokalisatie betekent dat de vorming op verschillende locaties zal worden georganiseerd door het vormingsorganisme dat verantwoordelijk is voor de vorming en met de docenten van dit vormingsorganisme.

¹⁹¹ Decentralisatie betekent dat de vormingen op verschillende locaties georganiseerd worden onder toezicht van het centrale vormingsorganisme. Hierbij wordt gezocht naar synergieën met de eenheden ter plaatse.

wetenschappelijk, technologisch en industrieel potentieel in het domein van veiligheid en defensie). Voor de nieuwe academische opleidingen aan de KMS zal er ook proactief gezocht worden naar verdere mogelijkheden voor interdepartementale samenwerking en internationale militaire samenwerking.

Voor de niet militair-specifieke vormingen zullen maximale synergieën nagestreefd worden met de verantwoordelijke actoren van gewesten of gemeenschappen.

e. Een geïntegreerd gezondheids- en welzijnsbeleid

Een adequaat gezondheids- en welzijnsbeleid dat preventie, de specifieke medisch-militaire geschiktheid, evaluatie van arbeids- en milieugebonden gezondheidseffecten, specifieke zorg en expertise omvat, is nodig om het potentieel van het personeel van Defensie te vrijwaren en het rendement te optimaliseren. Om deze behoeften in te vullen, ontwikkelt Defensie via een systematische en planmatige aanpak een geïntegreerd gezondheids- en welzijnsmodel dat instaat voor de samenhang van alle inspanningen die rechtstreeks of onrechtstreeks tot doel hebben de fysieke en psychische gezondheid van het personeel te bevorderen, te behouden of te vrijwaren. Dit model zal verwezenlijkt worden door geïntegreerd preventie, arbeidsgeneeskunde, psychosociale steun en gerichte eerstelijns- en tweedelijnszorg te verstrekken. De toekomst van dit beleid zal deel uitmaken van de analyse inzake een verdere efficiëntieverbetering van de militaire medische ondersteuning.

f. Herkapitalisering van de infrastructuur in een duurzaam perspectief

“Defensie engageert zich om de broeikasgasemissies van haar militaire activiteiten en installaties aanzienlijk te verminderen zonder evenwel afbreuk te doen aan de veiligheid van het personeel of de operationele doeltreffendheid.”

“Bij de modernisering en uitbouw van de infrastructuren van Defensie zullen de geldende normen inzake veiligheid en welzijn op het werk in acht worden genomen. Dit zal gepaard gaan met een ambitieus plan om tegen 2040 tot een CO₂-neutrale en duurzame vastgoedportefeuille van Defensie te komen. Inclusief middels innoverende financieringsmethoden voor de ontwikkeling en renovatie van defensie-infrastructuur.”

(Principe nr. 7 - Fragment)

Een kwalitatieve infrastructuur vormt een belangrijke schakel in de ondersteuning van de operationele behoeften. Bovendien biedt ze een werkomgeving die bijdraagt aan een efficiënte en duurzame werking van Defensie, waarbij het welzijn van het personeel vooropstaat.

Een aangehouden investeringsinspanning, evoluerend van 155 miljoen euro_{cst22} in 2022 tot 485 miljoen euro_{cst22} in 2030 moet toelaten het gebouwenpark geleidelijk aan te vernieuwen en aan te passen aan de huidige behoeften en normen.

In de periode 2022-2030 zijn eveneens belangrijke investeringen nodig voor de ondersteuning van de nieuwe capaciteiten op het vlak van infrastructuur, en dit op basis van een kwartierplan dat overeenkomt met de uitbouw van de capaciteiten, zoals beschreven in hoofdstuk 5 en waarbij rekening gehouden werd met de kwaliteit en het toekomstpotentieel van de kwartieren, regionale evenwichten en een goede geografische spreiding, die bijdraagt aan de rekrutering en het welzijn van het personeel. Enkele voorbeelden van investeringen in dit domein worden hieronder vermeld. In 2023 starten de infrastructuraanpassingen voor de stalling en het onderhoud van de CaMo-voertuigen in de *Combat eenheden* en vanaf 2027 worden de benodigde aanpassingen uitgevoerd ten behoeve van de *combat supporteenheden*. Vanaf 2022 staan infrawerken gepland in het kader van de MALE en de F-35 te Florennes, alsook belangrijke infra-aanpassingen te Melsbroek, onder

andere voor de MRTT-vloot. Vervolgens start in 2023 het F35-infraproject in Kleine-Brogel. In de Marinebasis in Zeebrugge zijn aanpassings- en renovatiewerken van de kaaien gepland vanaf 2022. Respectievelijk vanaf 2023 en 2024 zijn er eveneens financiële middelen voorzien voor de oprichting van de Binationale Cateringschool en de verdere inrichting van de Navy Academy in Oostende.

Er wordt gepland om de helikoptervloot voor opsporing en redding (*Search And Rescue - SAR*) en steun aan de Marine op de luchthaven van Oostende te vestigen en een deel van het personeel van de Marine in de toekomstige DEF-toren in Zeebrugge te huisvesten.

Voor de opbouw van het nieuwe militaire hospitaal (in het kader van het project *Medical Hub 2030*), dat operationeel moet zijn vanaf 2030 en dat, naast een eenheid voor medische vorming, een trainings- en simulatiecentrum en een medisch-logistieke dienst, ook een functionaliteit nationaal crisishospitaal behelst, is een bedrag van 400 miljoen euro voorzien in de periode 2025-2030.

Ook worden bijkomende investeringen voorzien voor de uitbouw van de 'kwartieren van de toekomst' - Noord in Oost-Vlaanderen en Zuid in Charleroi – en om in Henegouwen het vormingscentrum in Doornik uit te breiden naar een vormingscampus voor onderofficieren.

Een logistiek knooppunt (*Joint Support Hub*) zal worden ontwikkeld om de ontplooiingssnelheid van Defensie, de militaire mobiliteit en de veerkracht van het land te verbeteren.

In de periode 2023-2026 wordt ook geïnvesteerd in de bouw van het nieuwe Defensiehoofdkwartier in Evere.

Waar mogelijk zal samenwerking met publieke en private actoren voor de realisatie en het gebruik van infrastructuur leiden tot synergieën en efficiëntiewinsten en bijdragen aan de lokale verankering in het socio-economisch weefsel. Dit concept krijgt vorm, in eerste instantie, door de bouw van 'kwartieren van de toekomst' in Henegouwen en in Oost-Vlaanderen, provincies gekenmerkt door een geringe militaire aanwezigheid. Het is vanzelfsprekend dat de integratie van Defensie in het lokale ecosysteem, door het delen van infrastructuur, maar ook personeel, kennis en kunde niet beperkt blijft tot deze twee nieuwe kwartieren, maar wel degelijk ook toepassing zal vinden in de reeds bestaande kwartieren.

De infrastructuur zal de nieuwe werkmethodes (*New Ways of Working – NWoW*) ondersteunen met een aangepaste kantooromgeving die een nieuwe flexibele en productieve manier van werken mogelijk maakt. De technologische complexiteit van gebouwen en de verwevenheid tussen CIS en Infra nemen toe. De gebouw- en netwerkinfrastructuur zorgt voor ondersteuning van de CIS en de CIS wordt ingezet voor de werking en het beheer van de gebouwensystemen.

Het gebouwenpark van Defensie staat in voor een belangrijk deel van het energieverbruik en CO₂-emissies van Defensie. Om deze te doen dalen in lijn met de emissiereductieobjectieven uit het Nationaal Energie- en Klimaatplan (NEKP) en de Europese *Green Deal* zal ingezet worden op een doeltreffend energiebeheer, verbetering van de energieprestatie van de gebouwen en productie van hernieuwbare energie. Ook gaat een verhoogde aandacht naar een spaarzaam gebruik van zeldzame grondstoffen, naast het gebruik van recycleerbare en gerecycleerde materialen, overeenkomstig het federaal actieplan voor een circulaire economie. Defensie werkt aan het faciliteren van de zachte mobiliteit, de bereikbaarheid met openbaar vervoer en het beperken van de af te leggen kilometers voor woon-werkverkeer. In de mate van het mogelijke worden de principes toegepast van een *low/nearly zero impact* op het milieu en '*do no significant harm*'. Naast de investeringsinspanning met eigen middelen zal Defensie voor deze doelstellingen een beroep doen op externe middelen via *energy performance contracting* en *third-party financing*.

Defensie zal zijn acties voortzetten om de biodiversiteit op haar domeinen te beschermen en te verbeteren, in overeenstemming met de Nationale Strategie voor Biodiversiteit. Voor het natuur-

en bosbeheer van de militaire domeinen blijft Defensie inzetten op samenwerking met de regionale agentschappen ad hoc voor een maximale valorisatie van de biodiversiteit en de natuurlijke bronnen, waarbij het militaire gebruik steeds prioritair blijft.

g. Het wetenschappelijk, technologisch en industrieel potentieel versterken

De in vorige hoofdstukken aangegeven investeringen voor Defensie beogen in de eerste plaats dat de Belgische overheid een multilateraal solidaire veiligheidspartner zou kunnen blijven in de geschetste veiligheidsomgeving.

België erkent eveneens de noodzaak van een wezenlijke solidaire nationale bijdrage aan het onderzoek, de ontwikkeling, de integratie, de productie, de ondersteuning en de doorontwikkeling van (niche)capaciteiten in het domein van veiligheid en defensie. Dit zal ons enerzijds toelaten om, wanneer het gaat over eerder nationale verantwoordelijkheden, zo autonoom mogelijk te kunnen handelen en anderzijds bij te dragen aan de uitbouw van een Europese strategische autonomie in het domein van veiligheid en defensie.

“In samenspraak met de andere bevoegde regionale en federale actoren zal Defensie volop de ontwikkeling, implementatie en monitoring van een Defence Industry en Research Strategie (DIRS) ondersteunen die er mee voor zorgt dat investeringen in het Defensiedomein voor capacitaire ontwikkeling of research and development, maximaal terugvloeiën naar de maatschappij onder de vorm van kennis, technologie en werkgelegenheid, in lijn met de vigerende nationale en Europese wetgeving. Naast de Atlantische partnerschappen, zal bijzondere aandacht daarbij gaan naar samenwerkingsprojecten in het kader van het Europese defensiefonds (EDF) en naar de gestructureerde permanente samenwerking (PESCO). Het geheel moet de verbinding tussen Defensie, onderzoek en industrie intensifiëren om de meerwaarde voor onze nationale veiligheid en de maatschappelijke voordelen te maximaliseren. Daarnaast zullen de voor Defensie kritische domeinen van productie en service worden geïdentificeerd teneinde de beschikbaarheid ervan te verzekeren voor crisissituaties. “

(Principe nr. 8)

De Belgische overheid engageert zich om een strategie voor Defensie, industrie en onderzoek (*Defence Industry and Research Strategy – DIRS*) te ontwikkelen en te verankeren voor de uitbouw en de ondersteuning van het nationaal wetenschappelijk, technologisch en industrieel potentieel in het domein van veiligheid en defensie. Een DIRS is in de eerste plaats noodzakelijk om het nationale veiligheidsbeleid te ondersteunen. De afgeleide economische en maatschappelijke return in de vorm van kennis, technologie en werkgelegenheid die voortvloeit uit de band tussen Defensie, industrie en academia is vanuit het STAR-Plan een secundair effect en mag de primaire belangen van Defensie niet in het gedrang brengen.

i. De Belgische Defence, Industry and Research Strategy

De DIRS zal de leidraad zijn voor de uitbouw en de ondersteuning van het nationaal wetenschappelijk, technologisch en industrieel potentieel in het domein van veiligheid en defensie. Ze zal de finale doelstellingen, de principes, de structuren en verantwoordelijkheden, de steunvectoren en -instrumenten, de focusdomeinen en desbetreffende objectieven documenteren. De DIRS zal aangeven welke domeinen van het wetenschappelijk en technologisch onderzoek en welke industriële capaciteiten relevant zijn voor de nationale veiligheid. Dit betreft directe relevantie vanuit het oogpunt van de capaciteiten die verworven zullen worden door de Belgische Defensie in het kader van de Strategische Visie, van het STAR-plan of gelinkt zijn met de

voorgestelde technologische lange termijn prioriteiten van Defensie. Maar het betreft eveneens indirecte relevantie waarbij de Belgische *Defence Technological and Industrial Base* (DTIB) een geloofwaardige en betrouwbare technologiepartner kan zijn voor capaciteiten die nodig zijn voor de realisatie van een Europese strategische autonomie, in het kader van de Europese capacitaire tekorten (*capability gaps*) of de deelname aan samenwerkingsprojecten in het kader van veiligheid en defensie. Samenwerking in het kader van de PESCO, het EDF, het EDA en de NAVO vormt hierbij een van de belangrijkste pijlers.

De DIRS zal de verantwoordelijkheden, de aansturing en de bijdrage van de overheden (zowel federaal, als de bevoegde gewestelijke en gemeenschapsautoriteiten) beschrijven omtrent de samenwerking tussen Defensie, de industrie en de onderzoeksinstituten in het domein van veiligheid en defensie. Dit is essentieel om een planmatige ontwikkeling van de band tussen Defensie, de industrie en de onderzoeksinstituten mogelijk te maken.

ii. De militaire programmeerwet als hoeksteen van het DIRS-flankerend beleid

De militaire programmeerwet zal voorzien in een aanzienlijk budget dat zal worden besteed aan de door de DIRS vastgestelde krachtlijnen.

De DIRS vertrekt van het uitgangspunt dat een sterke nationale industriële en technologische defensiebasis (DTIB) een essentieel veiligheidsbelang (*essential security interest* – ESI) is voor België. Immers een nationale DTIB met relevante *knowhow* en vaardigheden in een aantal domeinen

- draagt bij aan de opbouw van de Europese DTIB (EDTIB) en de uitbouw van een Europese strategische autonomie op het gebied van veiligheid en defensie;
- versterkt de positie van België als geloofwaardige en aantrekkelijke partner voor internationale samenwerking in het domein van programma's voor veiligheid en defensie;
- stelt relevante *knowhow* en vaardigheden in specifieke (niche)domeinen ter beschikking om bepaalde capacitaire oplossingen op nationale basis te ontwikkelen, te produceren en te ondersteunen, zodat het land een voldoende groot adaptief vermogen behoudt om te kunnen inspelen op de steeds wijzigende veiligheidsomgeving;
- versterkt de onderlinge verbondenheid tussen België en zijn internationale partners, waardoor de bevoorradingszekerheid veilig gesteld kan worden.

Vanuit juridisch oogpunt vormt dit uitgangspunt de hoeksteen voor de verdere uitbouw van het flankerend beleid. Het is immers de basis om specifieke maatregelen te nemen ter bescherming van deze essentiële veiligheidsbelangen en om waar nodig af te kunnen wijken van bepaalde verdragsverplichtingen die zijn aangegaan (bijv. Verdrag betreffende de werking van de EU¹⁹²). Bij de uitwerking van het flankerend beleid zal bijzondere aandacht besteed worden aan de onderbouwing van de wettelijke basis en zullen de randvoorwaarden voor het gebruik ervan nauwlettend bepaald worden.

Het document “De Belgische belangen op het vlak van veiligheid en defensiebeleid”, goedgekeurd door de federale regering op 28 oktober 2016, blijft een leidraad en zal naar aanleiding van de ontwikkeling van een volwaardige DIRS herzien worden.

iii. Wisselwerking met andere beleidsdomeinen

Een volwaardige DIRS met een specifiek flankerend beleid vormt een nieuw gegeven dat mogelijk

¹⁹² Artikel 346 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie:

“1. De bepalingen van de Verdragen vormen geen beletsel voor de volgende regels:

a) geen enkele lidstaat is gehouden inlichtingen te verstrekken waarvan de verbreiding naar zijn mening strijdig zou zijn met de wezenlijke belangen van zijn veiligheid;

b) elke lidstaat kan de maatregelen nemen die hij noodzakelijk acht voor de bescherming van de wezenlijke belangen van zijn veiligheid en die betrekking hebben op de productie van of de handel in wapenen, munitie en oorlogsmateriaal; die maatregelen mogen de mededingingsverhoudingen op de interne markt niet wijzigen voor producten die niet bestemd zijn voor specifiek militaire doeleinden.

2. De Raad kan met eenparigheid van stemmen op voorstel van de Commissie wijzigingen aanbrengen in de lijst van de producten waarop de bepalingen van lid 1, onder b), van toepassing zijn, die hij op 15 april 1958 heeft vastgesteld.”

zal interageren met het beleid in andere domeinen op federaal, gewestelijk en gemeenschapsniveau. Er zal gestreefd worden naar een optimale wisselwerking en samenwerking met de verschillende overheden om een efficiënte en effectieve ondersteuning van de DIRS mogelijk te maken.

Hiervoor moet Defensie een langetermijnvisie op zijn capaciteitsbehoefte kunnen ontwikkelen. Deze visie moet vooral gebaseerd zijn op een politiek-militair defensieplanningsproces dat de termijn van een legislatuur overstijgt. Voor die planning moeten de geopolitieke context en de analyse van (inter)nationale veiligheidsrisico's het niveau van de defensieambitie op lange termijn bepalen. De capaciteitsbehoefte van het departement vloeit voort uit die ambitie en bepalen op hun beurt de domeinen waarin de industrie, in het bijzonder de Belgische, kan investeren.

Deze langetermijnvisie moet realistisch en coherent zijn en een consensus weerspiegelen tussen de verschillende publieke, industriële en onderzoeksactoren, en op algemene wijze rekening houden met de aspecten van onderzoek, ontwikkeling en verwerving van capaciteiten in een continuüm. Dit moet het mogelijk maken vast te stellen welke budgettaire en personeelsmiddelen beschikbaar en nodig zijn voor de realisatie van deze visie, niet alleen binnen Defensie, maar ook van de andere betrokken actoren.

De financieringsbronnen die ter beschikking worden gesteld aan Belgische bedrijven moeten ertoe leiden dat hun concurrentievermogen wordt vergroot op Europees en wereldvlak, zodat ze onmisbaar worden in de toeleveringsketens van grote fabrikanten van apparatuur en dienstverleners. In die context is het essentieel om het Belgische industriële landschap, dat kan bijdragen tot defensie en veiligheid, en zijn capaciteiten in kaart te brengen.

De directeur-generaal *Material Resources* (*Directorate General Material Resources* - DG MR) van Defensie, als nationaal bewapeningsdirecteur (*National Armament Directorate* - NAD), en de directeur-generaal van het Koninklijk Hoger Instituut voor Defensie (KHID) zullen een sleutelrol spelen in de relatie met de defensie-industrie.

Om de contacten tussen bedrijven en Defensie te vergemakkelijken, stelt het NAD één loket in dat vragen doorverwijst naar de verantwoordelijke beheerder bij Defensie. Zodra de eerste contacten tussen het bedrijf en die beheerder tot stand zijn gekomen, kunnen de gesprekken rechtstreeks tussen hen plaatsvinden. Tegelijkertijd zal het NAD, om de consistentie van de standpunten van de verschillende betrokkenen bij Defensie ten opzichte van bedrijven en industriële organisaties te waarborgen, een intern coördinatieforum oprichten dat bestaat uit een strategisch niveau en een operationeel niveau, waarbij dit laatste instaat voor de dagelijkse coördinatie.

Op interfederaal niveau zal een ondergeschikt orgaan bevoegd voor Defensiezaken worden aangeduid of opgericht. Dit zal de coördinatie tussen Defensie, de FOD Economie, de Gemeenschappen, de Gewesten en andere betrokken FOD's en instanties mogelijk maken voor elke internationale financiering die Belgische cofinanciering vereist. Naast dit orgaan, dat zal zorgen voor de concrete operationele coördinatie tussen de institutionele actoren, zal het Strategisch Overlegplatform voor veiligheid en defensie kunnen fungeren als overkoepelend overlegplatform voor informatie-uitwisseling en coördinatie van de DIRS. De huidige samenstelling¹⁹³ ervan zal indien nodig aangepast worden.

In eerste instantie zal gewerkt worden rond volgende beleidsaspecten:

- het R&T-beleid van Defensie;
- het beleid ter ondersteuning van de Belgische deelname aan samenwerkingsprojecten in het domein van veiligheid en defensie;
- het beleid ter bescherming van de essentiële veiligheidsbelangen in het kader van de wet

¹⁹³ Actueel is dit overlegplatform samengesteld uit 3 vertegenwoordigers van de FOD Economie, 3 vertegenwoordigers van het Ministerie van Defensie, 3 vertegenwoordigers van de Gewesten en 3 vertegenwoordigers van de Gemeenschappen. Voor de behandeling van specifieke aspecten kan het overlegplatform op ad-hocbasis uitgebreid worden met andere stakeholders (bijv. andere FOD's of koepelorganisaties).

houdende de militaire programmering.

iv. R&T-beleid van Defensie

De Belgische overheid wenst een actieve speler te zijn in het domein van de innovatie, het onderzoek en de ontwikkeling in het domein van veiligheid en defensie. Het STAR-plan legt een geleidelijke stijging vast van de R&T-bijdrage van Defensie naar 2% van de defensie-inspanning (hoofdstuk 4b. Investerings in R&T). In dit kader zal het KHID op korte termijn een plan uitwerken om te evolueren van een intern programma wetenschappelijk en technologisch onderzoek naar een beleid voor onderzoek, technologie en innovatie, ingebed in een nationaal en Europees kader. Dit beleid wordt opgebouwd rond 5 assen:

- het structureel versterken van de R&T-capaciteiten van Defensie,
- een bredere kennisbasis ontsluiten en ontwikkelen,
- collaboratief onderzoek stimuleren en ondersteunen,
- opzetten van lokale ecosystemen voor onderzoek en innovatie,
- faciliteren van kort-cyclische innovatieprojecten voor Defensie.

Er zal onderzocht worden in welke mate de integratie van de bescherming van de essentiële veiligheidsbelangen in het R&T-beleid van Defensie toelaat een hogere financiële projectsteun toe te kennen dan in het kader van de Europese regelgeving omtrent onderzoek, ontwikkeling en innovatie.

v. Beleid ter ondersteuning van de Belgische deelname aan samenwerkingsprojecten

Teneinde de Belgische kenniscentra, ondernemingen in het algemeen en de Belgische kleine en middelgrote ondernemingen (KMO's) in het bijzonder in betere omstandigheden deel te kunnen laten nemen aan Europese samenwerkingsprojecten (bijv. in het kader van de PESCO, het EDF of het EDA) en andere internationale samenwerkingsprojecten (bijv. in het kader van de NAVO, met een ad hoc samengestelde groep landen) in het domein van veiligheid en defensie, zal de mogelijkheid onderzocht worden om een specifiek flankerend beleid te ontwikkelen met het oog op:

- informatiedeling omtrent de capacitaire behoeftes van Defensie en de samenwerkingsprojecten in het domein van defensie en veiligheid,
- faciliteren van de creatie van programmaconsortia,
- ondersteuning van de betrokken Belgische stakeholders bij de voorbereiding van de projectvoorstellen voor deelname aan samenwerkingsprojecten,
- ondersteuning van de betrokken Belgische stakeholders bij de uitvoering en de financiering van de geselecteerde projecten in het kader van samenwerkingsprojecten.

Wat het EDF betreft, zal de FOD Economie het nationale knooppunt (*national focal point*) zijn voor België. In die zin zal hij verantwoordelijk zijn voor de coördinatie van de informatiestroom naar Belgische bedrijven, met het KHID als alternatief aanspreekpunt. De FOD Economie zal een informatiewebsite voor de Belgische industrie opzetten en een netwerk opzetten met de Gemeenschappen en Gewesten om geïnteresseerde bedrijven zo goed mogelijk te informeren. Defensie zal België vertegenwoordigen in het multinationale overlegcomité van het EDF.

De door Defensie ter beschikking gestelde subsidies voor de medefinanciering van samenwerkingsprojecten zullen op meerjarenbasis worden begroot in het kader van de DIRS-enveloppe. Hiervoor zal de militaire houdende de militaire programmering op transparante wijze in middelen voorzien die worden opgenomen in de DIRS-enveloppe. Er zal ook onderzocht worden in welke mate het mogelijk is om middelen die vanuit andere federale of gefedereerde entiteiten ter beschikking worden gesteld gezamenlijk aan te wenden voor dergelijk flankerend beleid.

De aansturing van die nieuwe internationale samenwerkingsinitiatieven binnen Defensie zal worden geoptimaliseerd, onder meer door het aanstellen van projectmanagers, en de betrokken

afdelingen zullen worden versterkt op het vlak van personeel.

vi. Bescherming van de essentiële veiligheidsbelangen

Het vernieuwings en wederuitrustingsbeleid en de verdere uitvoering van de wet houdende de militaire programmering beogen in de eerste plaats onze militairen te kunnen laten beschikken over het best mogelijke materieel voor de uitvoering van de aan hen toevertrouwde opdrachten. Dit laat België toe een solidaire multilaterale veiligheidspartner te blijven in een steeds meer complexe en onzekere veiligheidsomgeving.

In het kader van de versterking van de DTIB zal Defensie, in samenwerking met de FOD Economie, blijven inzetten op de optimalisatie van de efficiëntie van de investeringen in hoofdmaterieel door, in lijn met de vigerende nationale en Europese wetgeving, kennis, technologie en werkgelegenheid te laten terugvloeien naar de maatschappij. Er zal onderzocht worden welke meerwaarde er kan voortvloeien uit de bescherming van de veiligheidsbelangen en of er hiervoor een beroep dient gedaan te worden op artikel 346 van het Verdrag betreffende de werking van de EU. In dit kader zal specifieke aandacht besteed worden aan de mogelijkheden van een soevereine levenscyclusondersteuning (*life cycle support*) van het militair materieel.

Voor de realisatie van EVB-projecten voortkomend uit de desbetreffende programma's zullen op transparante wijze specifieke middelen voorzien worden binnen een budgettaire-enveloppe (zie hoofdstuk 4). Immers, gelet op de kapitaalsintensieve investeringen en de onzekere terugverdieneffecten op lange termijn, vergen de uitwerking en ondersteuning van een nationale DTIB in sommige gevallen steun van de overheid om het niet economisch overdraagbaar risico op te vangen. Er zal ook onderzocht worden in welke mate het mogelijk is om middelen die vanuit andere federale of gefedereerde entiteiten ter beschikking worden gesteld gezamenlijk aan te wenden voor dergelijk flankerend beleid.

De toekenning van financiële steun voor de realisatie van EVB-projecten is mogelijk in het kader van de bescherming van de essentiële veiligheidsbelangen en valt als dusdanig onder de soevereine beschikking van het artikel 346 van het Verdrag betreffende de werking van de EU. De EVB-projecten hebben immers de versterking van de Belgische DTIB tot doel en hiervoor is er een *transfer of technology/know how* en/of onderzoek en ontwikkeling en/of een productie-*capability standup* nodig. Deze activiteiten brengen specifieke kosten met zich voor de Belgische stakeholders. Financiële steun is bijgevolg noodzakelijk en gerechtvaardigd voor de uitvoering van bepaalde EVB-projecten, omdat deze op basis van de loutere marktwerking wellicht niet tot stand zouden kunnen komen.

De bestaande modaliteiten rond essentiële veiligheidsbelangen, inclusief hun ondersteuningsmodaliteiten, zullen worden herzien op basis van de ervaring met de gerealiseerde dossiers en in functie van de nieuwe DIRS. Bij de herziening van het EVB-ondersteuningsmechanisme zal onderscheid gemaakt worden volgens de aard van de projecten (bijv. academisch onderzoek, industrieel onderzoek, experimentele ontwikkeling en innovatie). Voor elk van de fases zullen er gepaste ondersteuningsmechanismes uitgewerkt worden.

Om de bijdrage aan de relance te maximaliseren zullen de middelen die werden gereserveerd ter ondersteuning van de realisatie van de EVB-projecten voortkomend uit de verschillende investeringsdossiers gegroepeerd worden en opgenomen worden in één DIRS-enveloppe (zie hoofdstuk 4).

vii. Prioritaire niches

Gezien de verantwoordelijkheden van het KHID in het domein van R&T en zijn rol als platform voor reflectie en coördinatie zal het KHID onderzoeken in welke mate via de R&T-bijdrage of via andere vectoren een significante bijdrage kan geleverd worden ter ondersteuning van concrete niches, zoals:

- de verdieping van soevereine capaciteiten in het militaire cyberdomein (bijv. ter ondersteuning

- van de toekomstige Cybercomponent) en de verdere uitbouw tot een robuust transversaal ecosystem of excellence in het cyberdomein;
- de uitbouw van een *ecosystem of excellence* in het domein van de strijd tegen zeemijnen om een voortrekkersrol te spelen in de ontwikkeling van technologieën en toekomstige capaciteiten in dit domein (bijv. voor de doorontwikkeling van de mijnbestrijdingscapaciteit);
 - de uitbouw van een *ecosystem of excellence* voor lucht- en ruimtevaarttoepassingen in het domein van veiligheid en defensie (bijv. ter ondersteuning van de academische instellingen voor deelname aan samenwerkingsprojecten in het kader van de ontwikkeling van Europese luchtgevechtscapaciteiten);
 - de ontwikkeling van technologieën op het nationale grondgebied voor de verdediging tegen verstoring en misbruik in het radio- en microgolfspectrum (bijv. GPS-/GSM-/ 5G-storing),
 - de verdediging tegen onbemande tuigen (unmanned aerial systems – UAS, drones);
 - geavanceerde gezondheidszorg (*advanced health care*) en de militaire hospitalisatiecapaciteit die kan geïntegreerd worden in een nationale crisishospitaalcapaciteit alsook,
 - de ontwikkeling van duale technologieën,
 - nieuwe duurzame energie met toepassingen in het domein van veiligheid en defensie.
- Het KHID zal een proces opstellen voor periodieke actualisering van de lijst met deze prioritaire niches.

h. Een duurzame Defensie

Duurzaamheid is ook een belangrijk principe voor de toekomst. Er zal een actieplan komen om van Defensie een meer duurzame organisatie te maken tegen 2030. Een duurzame Defensie gaat efficiënter om met energie, zet in op een groter gebruik van duurzame energiebronnen en vermijdt afvalstoffen, om zo de nationale en militair-operationele voetafdruk te beperken. Bij de aankoop van uitrustingen wordt systematisch nagegaan of en hoe de negatieve impact op het klimaat en het milieu kan worden verminderd, in overeenstemming met het federale aankoopbeleid en geïnspireerd door de Gids voor duurzame aankopen van het Federaal Instituut voor Duurzame Ontwikkeling. Bij expeditionaire operaties dient dit te zorgen voor een minder grote druk op de lokale bevolking en een betere aanvaarding en dus betere kans op slagen van de militaire tussenkomst.

“Defensie engageert zich om de broeikasgasemissies van haar militaire activiteiten en installaties aanzienlijk te verminderen zonder evenwel afbreuk te doen aan de veiligheid van het personeel of de operationele doeltreffendheid. Bij de modernisering en uitbouw van de infrastructuur van Defensie zullen de geldende normen inzake veiligheid en welzijn op het werk in acht worden genomen. Dit zal gepaard gaan met een ambitieus plan om tegen 2040 tot een CO2-neutrale en duurzame vastgoedportefeuille van Defensie te komen. Inclusief middels innoverende financieringsmethoden voor de ontwikkeling en renovatie van defensie-infrastructuur. Bij de aankoop van materieel wordt systematisch gekeken naar duurzaamheid of en hoe negatieve impact op klimaat en milieu gereduceerd kan worden, conform het Federaal aankoopbeleid. Defensie zal haar actie voortzetten om de biodiversiteit van haar sites te beschermen en te verbeteren, in overeenstemming met de nationale strategie voor biodiversiteit.”

(Principe nr. 7)

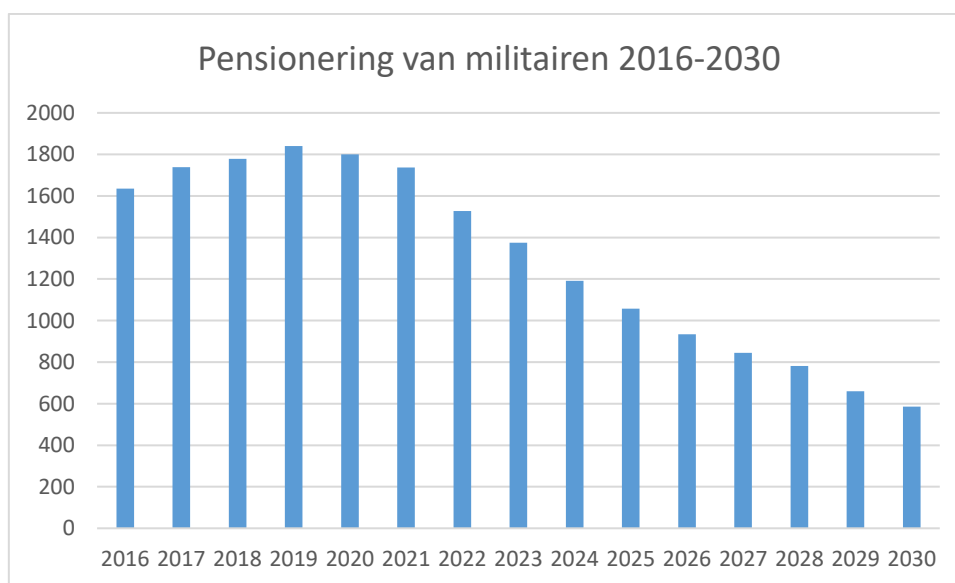
De groei van de infrastructuurbudgetten zal het mogelijk maken om de energie-efficiëntie van de infrastructuur van Defensie te verbeteren. Dit zal gepaard gaan met een ambitieus plan om tegen

2040 tot een CO2-neutrale en duurzame vastgoedportefeuille van Defensie te komen. Een duurzame Defensie gaat voor de maximale efficiëntie van de levenscyclus van defensiematerieel, zoals de beperking van wisselstukken en onderhoud die eveneens bijdragen aan de efficiëntie en effectiviteit van de operationele inzet.

Een versterkt R&T-beleid (zie hierboven) met een nauwere band tussen Defensie, civiele onderzoekscentra en onze industrie kan er ook voor dit domein voor zorgen dat onze Defensie optimaal kan inspelen op opportuniteiten om de werking efficiënter te maken. Hierbij kan gedacht worden aan o.a. hybride generatoren en voertuigen. Dit aspect van duurzaamheid zal eveneens in rekening gebracht worden bij de *sourcing*-initiatieven.

7. Een aantrekkelijker en Defensie met een modern personeelsbeleid

Defensie biedt interessante en dynamische jobmogelijkheden, in dienst van de veiligheid, in brede zin, van de bevolking en van ons land, maar ook van onze strategische partners en van de vrede in de wereld. Hiervoor beschikt zij over zeer toegewijd en professioneel personeel. Dit is essentieel omdat goed opgeleid en operationeel inzetbaar personeel de hoeksteen vormt van elke militaire capaciteit. Zonder voldoende gevormde en voor operationele inzet beschikbare militairen kan een wapensysteem, hoe performant ook, niet bijdragen aan ons defensiebeleid. Naast de vereiste professionele kennis en ervaring zijn het de gedragscompetenties van de militair, met name integriteit, loyaliteit, respect, flexibiliteit en samenwerkingsgeest die van hem of haar de kritische succesfactor maken van elke capaciteit. De herkapitalisatie van het personeelsdomein, vooral in de context van de uitstroom en een massaal verlies van kennis en ervaring via de pensioengolf, is dan ook een absolute prioriteit.

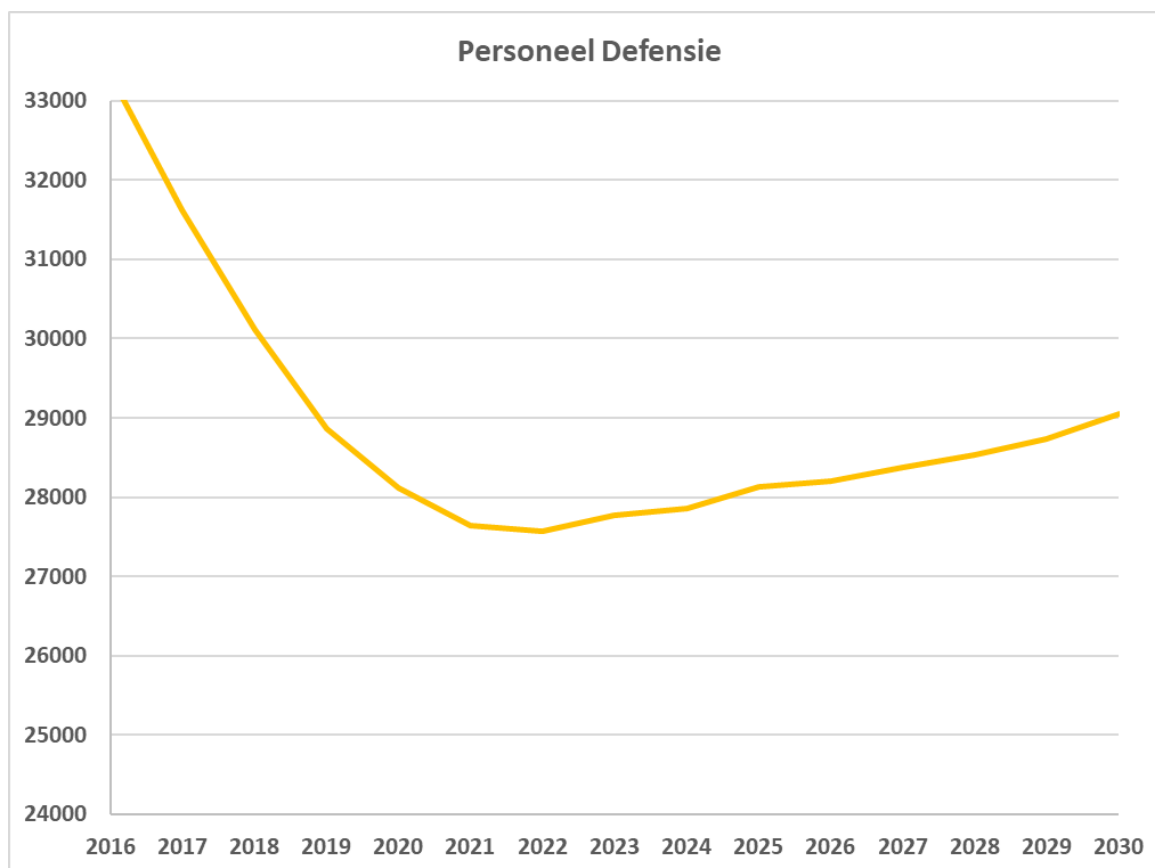
Grafiek 3: De evolutie van het aantal pensioneringen van militairen gedurende de periode 2016-2030 (illustratie van de pensioengolf)

a. Stabilisatie en consolidatie op vlak van personeelsinvulling

Vooreerst dient er dus op korte termijn een 'consolidatie' en nadien een 'versterking' op vlak van personeelsinvulling bewerkstelligd te worden, die inderdaad een groeifase moet doormaken. Dit vergt een bijzondere en belangrijke inspanning op korte termijn gezien de significante uitstroom tot 2025 door pensionering, naast het probleem van personeelsbehoud in het algemeen.

Begin 2021 telde Defensie ongeveer 27 600 medewerkers (26 100 militairen en 1500 burgers), waarvan 2800 militairen in vorming. Defensie zal in 2030 beschikken over minimum¹⁹⁴ 29 100 medewerkers (25 300 militairen en 3800 burgers), waarvan 3500 militairen in vorming. Het percentage burgers in het departement zal geleidelijk worden verhoogd.

¹⁹⁴ Deze prognose 2030 is gebaseerd op de huidige manier van werken en houdt dus geen rekening met de effecten van de later te implementeren maatregelen die onder meer kunnen resulteren in een hogere personeelsveloppe.

Grafiek 4: De evolutie van het Defensiepersoneel in de periode 2016-2030 op basis van de 'consolidatie' en 'groei' bewerkstelligd door de nieuwe beleidsmaatregelen op vlak van personeel in deze legislatuur en op basis van tabel 2 hieronder met de voorziene rekruteringsaantallen voor militairen en burgers.

HAD PERS CONSOLIDATIE (EFFECT BELEID ≤ 2024)	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Werving militairen	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500
Werving burgers	308	310	460	560	260	260	240	120	120	140
Contingent Rosetta	78	400	700	700	700	700	700	700	700	700
Totaal Pers 1 Jan*	27639	27567	27766	27855	28135	28197	28375	28530	28737	29056

Tabel 2: Tabel van de voorziene rekruteringsaantallen voor militairen en burgers voor de periode 2021-2030 (zonder bijkomende maatregelen in de volgende legislatuur).

Deze maximalisering van de rekrutering is essentieel om het militair personeelsbestand van Defensie zo snel mogelijk op peil te brengen om de nieuwe wapensystemen in zo goed mogelijke omstandigheden te kunnen uitrollen. De drastische toename van de rekrutering van 2500 militairen, van zowel burgers als militairen, voor het eerst sinds lang consolideert om stabiel te blijven ten opzichte van het huidige peil en daarna vanaf 2023 geleidelijk te stijgen.

Naast het kwantitatief aspect zijn er eveneens twee kwalitatieve aspecten voor het rekruteringsbeleid met een belangrijke operationele impact voor Defensie. Enerzijds vereisen de nieuwe, complexere defensiesystemen in de toekomst meer personeelsleden met een hoger opleidingsniveau, voornamelijk gespecialiseerde onderofficieren. Hierdoor zal er qua aantallen een

verschuiving plaatsvinden van de categorie van de vrijwilligers naar de categorie van de onderofficieren, wat het belang van de interne werving (sociale promotie) nog doet toenemen. Anderzijds zal Defensie meer inzetten op burgerpersoneel. Deze categorie van personeel is momenteel ondervertegenwoordigd binnen de organisatie, hoewel ze grote troeven heeft zoals de verankering van gespecialiseerde kennis binnen Defensie en het aanbieden van een laagdrempelige opstap via startbaanovereenkomsten (contingent Rosetta in de tabel) voor algemene steunfuncties. Zo zijn de militairen ook meer beschikbaar voor de operationele functies. Deze twee kwalitatieve aspecten zullen twee van de hoofdlijnen zijn voor de rekrutering tijdens de duur van het STAR-plan.

“Er komt een inclusief en wendbaar personeelsbeleid, gaande van het aanwakkeren van de interesse tot de begeleiding na de loopbaan, waardoor Defensie een moderne, maatschappelijk bewuste werkgever wordt, waar respect, competentie, integriteit, diversiteit en ontwikkeling centraal staan.

Het aandeel van het burgerpersoneel in de totale personeelsenveloppe zal gelijk getrokken worden met het gemiddelde van de buurlanden. Het aantal militairen zal evolueren naar het gemiddelde van de geallieerde landen van de NAVO waar geen dienstplicht meer van toepassing is.

Defensie zal de attractiviteit van het militaire beroep verhogen, onder andere door permanent werk te maken van een marktconforme verloning binnen het veiligheids- en defensielandschap en meer in het algemeen in overeenstemming brengt met de loonschalen van de federale overheid om een evenwichtige aantrekkelijkheid van de publieke werkgelegenheid te verzekeren. Het garanderen van een sociaal veilige werkomgeving is voor deze doelstelling eveneens belangrijk.

Wat diversiteit en gender en mensen met een handicap betreft, zal Defensie zoveel mogelijk een ware afspiegeling van de maatschappij zijn en neemt zij door tewerkstelling van laaggeschoolden en sociale promotie haar rol van sociale lift op. In dit verband zal Defensie, net als andere overheidswerkgevers, gebruik maken van streefcijfers.

Het expertise en opleidingsniveau dat nodig is om alle taken van Defensie uit te voeren, blijft te allen tijde gegarandeerd.

Voor de selectie en de vorming zal waar mogelijk worden samengewerkt met de bevoegde regionale instellingen. Onderwijs en opleiding moeten de *know-how* verder incorporeren doorheen Defensie en de opvang en ondersteuning van nieuwe rekruten mee verzekeren.

De Reserve zal een nieuwe invulling krijgen dankzij de verwezenlijking van het concept van deeltijds militair.

De herziening van de laterale wervingsmogelijkheden zullen eveneens bijdragen aan een flexibeler personeelsbeleid.

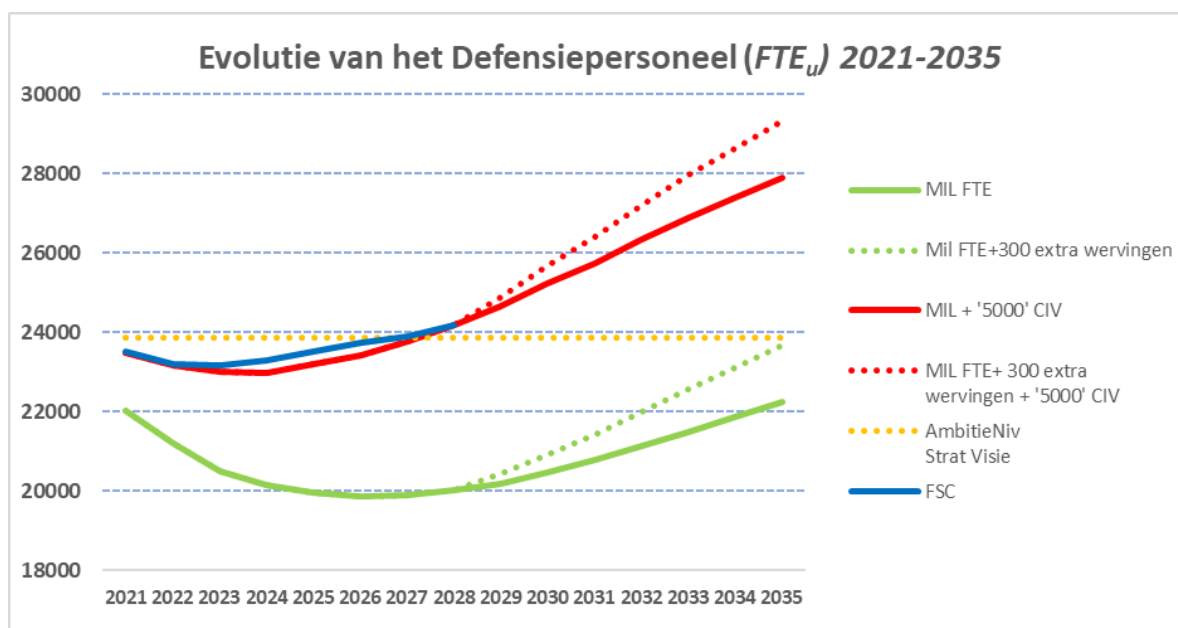
Het doel blijft het bereiken van een evenwichtige leeftijds piramide die beantwoordt aan de behoeften van een functionele Defensie.”

(Principe nr. 10)

b. Consolidatie en groei op vlak van personeelsinvulling na 2025

Met drie bijkomende maatregelen vooropgesteld na 2025 (opgenomen in het budgettair traject

toegelicht in hoofdstuk 4) worden niet alleen de voorwaarden geschapen voor een verdere 'consolidatie', maar ook voor een groei van de personeelsinvulling van Defensie tot 2030. Die drie maatregelen hebben betrekking op het vergroten van de capaciteit voor competentieontwikkeling (*competence development*), onder meer via de uitbreiding van het opleidingscentrum van Doornik tot een campus voor de vorming van onderofficieren en de 'kwartieren van de toekomst'. Dat zal leiden tot een toename van de rekrutering met 300 bijkomende militairen per jaar vanaf 2026 (inclusief de nodige individuele uitrusting), evenals het beschikbaar stellen van middelen voor aanvullende initiatieven gericht op een betere afstemming op de arbeidsmarkt.

Grafiek 5: De evolutie van het Defensiepersoneel (uitgedrukt in FTEu) in de periode 2021-2035 met effect van de bijkomende maatregelen na 2025 rond 'consolidatie' en 'groei' (verhoging van de capaciteit voor competentieontwikkeling (*competence development*), rekrutering van 300 bijkomende militairen vanaf 2026 en bijkomende maatregelen voor een betere afstemming op de arbeidsmarkt)

HAD PERS CONSOLIDATION GROWTH (GECOMBINEERD EFFECT BELEID≤2024 en >2024)	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Werving militairen	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.800	2.800	2.800	2.800	2.800
Werving burgers	308	310	460	560	480	480	480	480	480	410
Contingent Rosetta	78	400	700	700	700	700	700	700	700	700

Tabel 3: Tabel van de voorziene rekruteringsaantallen voor militairen en burgers voor de periode 2021-2030 (met bijkomende maatregelen in de volgende legislatuur).

c. Maatregelen opgestart op korte termijn

i. De interesse voor Defensie aanwakkeren

Defensie heeft vooral nood aan jonge militairen, met daarnaast de mogelijkheid om voldoende militairen te laten doorgroeien in de organisatie om functies te kunnen opnemen die een voorafgaande opbouw van kennis en/of ervaring vereisen en om de nodige continuïteit binnen de organisatie te kunnen verzekeren op militair-technisch en operationeel vlak.

Gezien met name de grote uitstroom door pensionering, zowel binnen als buiten Defensie, is de competitie op de arbeidsmarkt de laatste jaren merkkelijk toegenomen. Het is dan ook in het algemeen van groot belang dat Defensie een meer dynamische actor wordt op de arbeidsmarkt. Het departement moet zich kenbaar maken bij een zo groot en zo verscheiden mogelijk doelpubliek en zich weten te positioneren als een aantrekkelijke werkgever. Het streven naar een betere afspiegeling van de maatschappij door in het bijzonder meer vrouwen aan te werven en te zorgen voor meer diversiteit en meer inclusiviteit, niet alleen op het vlak van *gender* maar onder andere ook op het vlak van beperkingen of van migratie-achtergrond, past perfect in die dubbele doelstelling.

Defensie moet ook de eventuele overplaatsing naar andere departementen mogelijk maken van militairen die ongeschikt zijn voor de militaire dienst. Voor de toegankelijkheid van de toekomstige hoofdkwartieren en de aanpassingen in die zin van de bestaande hoofdkwartieren sluiten de infrastructuurdiensten van Defensie zich volledig aan bij het federale actieplan handicap (2021-2024). Naast de naleving van de verschillende Europese, federale en regionale wetgevingen op het gebied van toegankelijkheid van gebouwen, en vooral openbare gebouwen, wil Defensie inderdaad een inclusief beleid van universele toegankelijkheid van zijn uitrusting en infrastructuur bevorderen. Dit concept van toegankelijkheid richt zich op menselijke diversiteit, functionele aanpassingen en een gebruiksergonomie van de infrastructuur, met het oog op de bevordering van de professionele en sociale inclusie van alle gebruikers in hun omgeving. De doelstelling voor Defensie is het streven naar infrastructuren die beschikken over alle gebruiksfaciliteiten, aangepast aan diverse functies en gebruikers, rekening houdend met de specifieke operationele aspecten van ons leger en met het budgettaire kader. Daarnaast zullen ook sportinitiatieven voor militairen en veteranen met een beperking worden ontwikkeld.

Wat betreft het aanwakkeren van de interesse investeert Defensie bovendien mee in de uitbouw van een derde graad in het secundair onderwijs om deze leerlingen voor te bereiden op beroepen in de veiligheidssector. In dezelfde geest zullen ook de stages voor jongeren en de kennismakingsdagen in de eenheden tijdens de vakantieperiodes verder uitgebouwd worden. Defensie zal een initiatief ontwikkelen om de interesse voor een carrière bij Defensie aan te wakkeren door de wetgeving aan te passen rond de dienst van collectief nut (DCN). Door meisjes en jongens, van dezelfde leeftijdsgroep maar met verschillende achtergronden, met elkaar in contact te brengen, kunnen ze elkaar leren kennen en zich binnen dit kader ten dienste stellen van de bevolking van het Ministerie van Defensie. Op die manier richt dit initiatief zich op de ontwikkeling van individuele en collectieve groeikansen en van de solidariteit bij deze jongeren. Dit biedt iedereen de kans om zich te ontwikkelen, te leren en haar of zijn vaardigheden ter beschikking te stellen van de samenleving in een functie die voldoening geeft. De uitgevoerde taken in het kader van dit initiatief hebben een burgerlijk karakter. Het zal zich richten op jonge werkzoekenden of ontvangers van een toelage voor sociale integratie. Zij zullen een volledige sociale bescherming blijven genieten en zullen ook een nettowedde ontvangen naast hun toelage, of ze die nu ontvangen om redenen van familiale aard, werkloosheid of sociale integratie. Naast de klassieke verzekering zijn ze ook gedekt door een hospitalisatieverzekering. De duur kan worden onderbroken, met name wanneer de vrijwilliger een baan heeft gevonden. Gedurende deze periode blijven de jongeren namelijk beschikbaar voor de arbeidsmarkt. Het hoofddoel daarvan is immers om hen kennis te laten maken met de verschillende facetten van het militaire beroep en de functies van het burgerpersoneel bij Defensie, en zo de interesse voor een carrière bij Defensie aan te wakkeren. Nog in dezelfde geest om de interesse voor defensieberoepen aan te wakkeren, zal een Korps van Defensiecadetten worden opgericht, ondersteund door de Landcomponent en de Medische Component, terwijl de steun aan het Koninklijk Marine Kadettenkorps (KMK) en de Luchtkadetten van België zal worden versterkt.

Met specifieke initiatieven gericht op personen die niet aan het werk zijn en ook geen opleiding volgen (*not in Education, Employment or Training-NEET*) in de verschillende regio's zal Defensie

verder haar maatschappelijke rol kunnen versterken door een nieuw doelpubliek aan te spreken en zo hun sociale integratie te bevorderen.

Gezien de grote nood aan technici zal Defensie ook verder bijdragen aan verschillende regionale en federale acties teneinde de interesse van jongeren voor technische en wetenschappelijke beroepen (*Science, Technology, Engineering and Mathematics-STEM*) te stimuleren. In dit kader past eveneens het sinds kort aanbieden van een voorbereidingscursus op een technische vorming binnen Defensie (VDTech), naar analogie met de voorbereidingscursus op het ingangsexamen van de KMS (VDKMS).

Uit onderzoek blijkt dat Defensie een relatief goed institutioneel imago had, maar dat zij te lijden had onder een gebrek aan belangstelling en kennis bij de bevolking. Bovendien liet het imago als werkgever te wensen over en werd Defensie geconfronteerd met een gebrek aan trots bij het personeel. Het is duidelijk dat deze verschillende elementen onderling afhankelijk zijn en elkaar beïnvloeden. Als gevolg daarvan is een vernieuwd concept van strategische communicatie ontwikkeld en is de implementatie ervan gestart, waarbij Defensie een inclusief communicatiebeleid hanteert om op deze drie elementen gezamenlijk te ageren. Deze communicatie zal professioneel, transparant en proactief zijn, zonder het vermogen te verwaarlozen indien nodig snel te reageren ten opzichte van de verschillende doelgroepen, waaronder vooral het eigen personeel. Dit moet toelaten om de kennis van het departement en zijn relevantie te vergroten, de aantrekkelijkheid van het beroep te versterken en tegelijkertijd het werk van haar personeel naar waarde te schatten. Dit alles vereist personele en budgettaire middelen en de ontwikkeling van een betere analysecapaciteit om de ontwikkeling van de informatie- en communicatieomgeving op te volgen. Meer in het bijzonder zal er meer aandacht besteed worden aan het optimaal gebruik van de gepaste communicatiekanalen (zoals sociale media) om de juiste doelgroepen voor de rekrutering van Defensie te bereiken. De sollicitanten moeten via deze kanalen realistische en begrijpbare informatie krijgen en Defensie moet nog proactiever zelf potentiële sollicitanten kunnen benaderen.

ii. Defensie, een aantrekkelijke werkgever

De bovenvermelde initiatieven moeten ook ondersteund worden door een modernisering van het personeelsbeleid van Defensie met meer oog voor sturing van de eigen loopbaan en meer doorgroei mogelijkheden, zowel binnen als buiten Defensie, in combinatie met een aantrekkelijke verloning.

In dit kader werd het statuut “Bepaalde Duur/*Durée Limitée*” (BDL) al flexibeler gemaakt door de mogelijkheid te voorzien om de duur van de BDL-periode op eenvoudige aanvraag van 8 tot maximaal 12 jaar te verlengen. De mogelijkheden om over te gaan naar het beroepsstatuut (tot aan de pensioenleeftijd) worden naar boven bijgesteld. Dit moet toelaten om enerzijds de personeelsleden die willen blijven, aan boord te houden en anderzijds om de grote troef van uitzicht op levenslange tewerkstelling (*life time employment*) te behouden. Verder zal er onderzocht worden of de toegang voor de vrijwilligers (sinds 2014 allemaal geworven in het BDL-statuuut) tot het kader van de onderofficieren nog kan worden uitgebreid via een systeem van sollicitatie op post dat toegang geeft tot de basisgraad van onderofficier mits het voldoen aan een aantal voorwaarden.

De begeleidingsmaatregelen voor militairen in het BDL-statuuut die Defensie verlaten na minimum 5 jaar, blijven uiteraard behouden en dienen waar nodig verder uitgebouwd te worden. Naast het verder voorzien van doorstroommogelijkheden in de publieke sector zal Defensie nagaan welke vormingen en preferentiële partners de kansen van deze militairen op de externe arbeidsmarkt kunnen maximaliseren. Militairen die in het verleden de overstap gemaakt hebben, worden gewaardeerd voor de competenties die zij verworven hebben bij Defensie, zoals loyaliteit, zin voor discipline, groepsvaardigheden, flexibiliteit, organisatiezin en talenkennis. Deze intrinsieke waarde

van het personeel van Defensie op de arbeidsmarkt kan waar nodig nog versterkt worden door voorbereidende vormingen onder andere in samenwerking met gewestelijke partners.

Maar ook zij die bij Defensie blijven, moeten zicht krijgen op een beter evenwicht tussen privéleven en professioneel leven. Dit kan door beroep te doen op een periode van lagere intensiteit doorheen de loopbaan. Ook het creëren van meer mogelijkheden voor deeltijdse tewerkstelling als militair zal verder bestudeerd worden.

Daarnaast moeten de militairen een beter zicht krijgen op de loopbaanmogelijkheden binnen het departement. Door de creatie van de *HR4U*-cellen zijn er voortaan op 23 locaties specialisten aanwezig die instaan voor de maximale verspreiding van dit soort informatie naar het personeel, en dit los van de hiërarchie. Verder moet er ook gewerkt worden aan een cultuur van meer transparantie zodat iedere militair beter zicht krijgt op zijn potentieel en welke mogelijkheden dit met zich mee brengt. In dit kader zal ook het huidige bevorderingssysteem via comité herzien worden. In combinatie met de vrijere keuze qua tijdstip van voortgezette vorming moet dit alles het de militair mogelijk maken meer sturing te geven aan zijn eigen loopbaan.

Een bijkomend element dat weegt op de aantrekkelijkheid van Defensie is de toestand van haar infrastructuur. De noodzakelijke investeringen zullen worden verdergezet om die te moderniseren en om te voldoen aan de hedendaagse eisen van welzijn op het werk. Bij die modernisering zal bijzondere aandacht worden besteed aan het beperken van de ecologische voetafdruk van het onroerend patrimonium.

Het verder uitbouwen van de nieuwe werkmethodes (*new ways of working*), zoals het telewerken, het satellietwerken of het doorvoeren van gemengde opleidingsvormen (*blended learning*¹⁹⁵), is ook een absolute noodzaak om voldoende attractief te blijven, en bovendien de geografische stabiliteit te verhogen. Ook de recent ingevoerde meer regionale uitvoering van de militaire basisinstructie past in dit kader.

Hierbij aansluitend moet ook de al gerealiseerde aanpassing van de toelagen voor dienst in het buitenland bestendig en verder uitgebreid worden met een betere ondersteuning voor de families die de militair naar het buitenland volgen. Gezien de verhoging van het aantal militairen in dienst in het buitenland door de toenemende internationale samenwerking zijn deze versterkende maatregelen essentieel om deze functies voldoende attractief te houden.

Tot slot moet een betere geografische spreiding verzekeren dat Defensie overal in het land ook letterlijk voldoende aanwezig is. Een betere verdeling en samenstelling van de kwartieren met een breder scala aan functies binnen het kwartier, in combinatie met een betere werkorganisatie, zou meer personeelsleden in staat moeten stellen een groter deel van hun loopbaan dicht bij huis door te brengen. Naast het maximaal behoud van de bestaande kwartieren en de reeds in uitvoering zijnde herverdeling van de eenheden binnen deze kwartieren zullen er twee nieuwe kwartieren gebouwd worden in gebieden met een lage militaire aanwezigheid (in Charleroi en Oost-Vlaanderen). Bij deze zogenoemde 'kwartieren van de toekomst' ligt de nadruk op de integratie van Defensie in het lokale ecosysteem en dit steunend op drie pijlers, namelijk het delen van infrastructuur, het samenbrengen en delen van personeel, alsook het ontwikkelen van innovatiepolen met de lokale academische en/of industriële/ondernemerswereld. Het geheel kan op die manier deel uitmaken van een duurzaam ontwikkelingsbeleid op regionaal niveau en van een versteviging van de band leger-natie. De ontwikkeling van innovatiepolen zou op haar beurt alternerende loopbanen tussen Defensie en andere sectoren moeten bevorderen.

Daarnaast zal Defensie ook de aantrekkelijkheid van het militaire beroep vergroten door voortdurend te werken aan een marktconforme verloning in de veiligheids- en defensiesector en, meer algemeen, door zich aan te passen aan de loonschalen van het federaal openbaar ambt om

¹⁹⁵ 'Blended learning' is het optimaal combineren van verschillende opleidingsvormen.

een evenwichtige aantrekkelijkheid van het openbaar ambt te verzekeren. Na de aangekondigde weddeverhoging voor militairen vanaf 2022, en voor de huidige en toekomstige gepensioneerde militairen vanaf 2025, zal het dus nodig zijn ervoor te zorgen dat die inspanning wordt volgehouden en dat de verloning effectief conform blijft met die van de betrokken sectoren en het openbaar ambt. In die context zullen we ook de mogelijkheden bestuderen om het aanbod uit te breiden van voordelen, voornamelijk aangeboden door de Centrale Dienst voor Sociale en Culturele Actie (CDSCA) van Defensie.

Om zich sterker te kunnen positioneren op de arbeidsmarkt voor knelpuntberoepen, zal in eerste instantie een aanmoedigingspremie worden toegekend aan kandidaten die zich aanmelden voor knelpuntfuncties. Om in een latere fase dit doelpubliek ook beter te blijven binden, zal eveneens de mogelijkheid tot het invoeren van een retentiepemie nagegaan worden.

Vanaf 2026 wordt een bijkomende verhoging van de financiële middelen voorzien, specifiek ter realisatie van nieuwe personeelsinitiatieven. Dit biedt de basis voor een continue inspanning om concurrentieel te zijn en te blijven op de arbeidsmarkt.

iii. Een versterkte rol voor burgers binnen Defensie

Het verhogen van het aantal burgers binnen Defensie is onontbeerlijk voor de verwezenlijking van een doeltreffend personeelsbeheer. Burgers zullen dus in 2030 een belangrijkere plaats hebben binnen Defensie en hun aandeel in de totale personeelsenveloppe zal verder toenemen, want er wordt voorzien dat 15 à 20 % van het personeelsbestand door burgerpersoneel zal worden ingevuld¹⁹⁶. Het aantal militairen zal evolueren naar het gemiddelde van de geallieerde landen van de NAVO waar geen dienstplicht meer van toepassing is, evenwel zonder bindend streefcijfer hieromtrent aangezien deze strategie zich niet op een vergelijking met andere naties, maar echter op de behoefte van Defensie baseert.

De burgers bij Defensie zullen in de toekomst gespecialiseerde expertise moeten inbrengen in het departement, zowel in de operationele capaciteiten als in de ondersteunende diensten van Defensie. De burgers die deel uitmaken van de operationele capaciteiten, zullen zich hoofdzakelijk binnen de ADIV, de cybercapaciteit en de *Influence*-capaciteit bevinden. De uitwerking van een uniform statuut voor de inlichtingendiensten (ADIV - Staatsveiligheid) en OCAD is hierbij nodig om beter het hoofd te kunnen bieden aan de dreigingen waarmee ons land wordt geconfronteerd.

Qua ondersteuning zal het aantal burgers binnen de Defensiestaf, de scholen en de competentiecentra van DG MR gevoelig opgedreven worden. Waar vandaag in de Defensiestaf een aandeel van 1 op 5 geldt, zal in 2030 minimum 1 op 3 de norm worden, waardoor de kennis binnen deze entiteiten beter verankerd kan worden en minder militairen naar dergelijke functies moeten doorstromen. Naast de in de Defensiestaf reeds door burgerpersoneel opgebouwde expertise in hoofdzakelijk het juridische, personeels- en budgettaire domein zal ook in andere domeinen hun bijdrage veel omvangrijker worden. Ook bij de onderzoeksinstellingen van Defensie (hoofdzakelijk DLD¹⁹⁷ en KMS) zal hun expertise zelfs in toenemende mate noodzakelijk zijn voor het uitwerken van een versterkt R&D-beleid (zie hoofdstuk 6).

De burgers bij Defensie zullen ook prominenter bijdragen aan de gespecialiseerde logistieke en technische ondersteuning op het nationale grondgebied. Op basis van het statuut van de Reserve werd er een juridisch kader gecreëerd om burgerpersoneelsleden ook aan operaties te laten deelnemen, waardoor deze gespecialiseerde ondersteuning, waar en wanneer nodig, in een operationele context kan worden ingezet.

De toename van het aantal burgers doorheen de organisatie zal ook leiden tot een toename van burgerpersoneelsleden in allerlei steunfuncties, zowel binnen de staven als regionaal op de grote

¹⁹⁶ In 2019 was het aandeel burgers bij Defensie bijvoorbeeld 35 % in Slowakije; 33,18 % in Nederland; 31,06 % in Duitsland; 27,39 % in het Verenigd Koninkrijk; 25,74 % in Hongarije; 24,24 % in Oostenrijk; 23,54 % in Tsjechië; 22,90 % in Frankrijk, 12,39 % in Spanje en 5,01 % in België.

¹⁹⁷ DLD: Defensielaboratoria – Laboratoires de la Défense.

plateaus. Hiervoor zal uitgebreid beroep gedaan worden op startbaanovereenkomsten. Zo kunnen de betrokkenen in hun eerste werkervaring kennismaken met Defensie en warm gemaakt worden voor een verdere loopbaan als militair of als burger binnen onze organisatie.

Deze evolutie van het aantal burgers bij Defensie gaat gepaard met een sterke relatieve toename van hooggeschoolden binnen de organisatie (niveau A en B). Om het burgerpersoneel bij Defensie beter te vergoeden, zal worden bekeken of bepaalde toelagen die vandaag alleen voorzien zijn voor het militair personeel, ook aan hen kunnen worden toegekend.

iv. Een jongere Defensie

Gezien vele beroepen relatief hoge eisen stellen qua fysieke conditie, een leeftijds piramide die aan de behoeften beantwoordt, blijft een belangrijke doelstelling. Dit zou moeten resulteren om een evolutie van de gemiddelde leeftijd van de militair van 40 jaar op 1 januari 2021 naar 35 jaar in 2030.

v. Maximaal inzetten op de interne werving

Er zal maximaal worden ingezet op het gebied van interne werving (sociale promotie). Hiermee wordt in de praktijk de overstap bedoeld naar een hogere personeelscategorie of naar een hogere weddeschaal binnen dezelfde personeelscategorie. Dit biedt niet alleen extra doorgroeimogelijkheden voor het personeel, maar is ook onontbeerlijk om te voorzien in de behoefte aan onderofficieren, op dit ogenblik een grote personeelsuitdaging, aan te pakken. Het promoten van de interne werving verhoogt ook de attractiviteit van Defensie als werkgever doordat er interne promotiekansen voor het personeel worden gecreëerd. Bovendien is de vormingsattritie (zie volgend hoofdstuk) hierbij zeer laag doordat de kandidaten de cultuur van de organisatie al kennen en eerder verworven competenties kunnen gebruiken. De regelgeving wordt op tal van punten aangepast om zowel veel meer mensen toegang te geven tot de interne werving als onnodige hindernissen in de selectie weg te werken en het potentieel van de betrokken personeelsleden beter in te schatten. Verder wordt er ook ingezet op de interne werving om mensen binnen Defensie aan te moedigen om de stap te zetten naar knelpuntberoepen, wat gepaard kan gaan met externe studies op kosten van Defensie. Dit alles vormt bij uitstek de wijze waarop Defensie kan excelleren in haar rol van sociale lift.

vi. De noodzaak van de verdere verhoging van de retentie

Deze attritie wordt bij Defensie ingedeeld in vormingsattritie (vertrek van personeel tijdens de vormingsperiode of binnen de jaren van de kandidatuur - gemiddeld 3 jaar) en loopbaanattritie. In de tabel van de voorziene rekruteringsaantallen voor militairen en burgers werd rekening gehouden met de attritie van de voorbije jaren. Voor de vormingsattritie bereikt momenteel deze gemiddeld 50% voor alle categorieën militairen samen. De loopbaanattritie is van haar kant met 2% veel beperkter.

Het is cruciaal om ervoor te zorgen dat vooral de vormingsattritie verder wordt teruggedrongen.

Aan de hand van gestructureerde feedbacksessies tijdens de basisopleiding zal iedere rekrut de kans krijgen om aan te geven (*feedback*) of hij of zij met voldoende kennis van zaken de juiste keuze gemaakt heeft qua beroep, en, als dat niet het geval is, zicht krijgen op heroriënteringsmogelijkheden, met inbegrip van een opname in de Reserve, zodat hij of zij eerder kiest voor een andere job binnen Defensie in plaats van onze organisatie te verlaten. Ook zal worden bestudeerd of de beroepskeuze kan worden uitgesteld door meer te werven voor clusters van beroepen.

Wat de basisvorming betreft, zullen er initiatieven genomen worden om de progressiviteit van het programma te verbeteren. Ondanks de recente invoering van 2 inlijvingsmomenten per jaar voor onderofficieren kon deze progressiviteit verbeterd worden door de inhoud van de basisvorming te

herzien volgens het principe ‘*back to basics*’, waarbij de competenties die in het begin van de loopbaan niet vereist zijn, pas later in de loopbaan worden aangeleerd. Er werd ook bijkomend geïnvesteerd in de medisch-sportieve begeleiding tijdens de vorming en in de waardering van de instructeurs, o.a. door de invoering van een toelage voor instructeurs.

vii. Evaluatie van de vorming en het statuut

Na de herziening van de basisvorming is een herziening van de voortgezette vorming nodig om het personeelsbeleid flexibeler te maken. Een verdere versoepeling van de voortgezette vorming zal ook toelaten om meer vormen aan te bieden volgens het *JIT/JAN*-principe (*Just in time/Just as needed*) waarbij er meer gebruik kan gemaakt worden van externe vormen op maat van de behoefte van de medewerker. Het nieuwe evaluatiesysteem om een beter competentie management te verwezenlijken, is in volle uitrol. Na de opstart met de beoordeling van de generieke competenties, wordt de evaluatie momenteel uitgebreid met de evaluatie van de competenties eigen aan de post, om vervolgens bijzondere aandacht te besteden aan een betere opsporing van de doorgroeimogelijkheden van het personeel door de invoering van een potentieelinschatting.

Het concept medische zorgen binnen Defensie is een belangrijke hoeksteen van de militaire specificiteit. De modernisering van dit concept, met in het bijzonder de vereenvoudiging van de geldende procedures, moet worden verdergezet zodat de maatschappelijke erkenning van het specifieke karakter van het militair beroep nog beter tot uiting komt. Ook de verdere uitwerking van een reïntegratiebeleid na ziekte of ongeval en van een verzuimbeleid zal hierbij aan bod komen. In hetzelfde kader werd de kwestie van de levensverzekeringen recent uitgeklaard door een nieuwe overeenkomst met Assuralia en dient het veteranenstatuut te worden herzien. De nood aan bijkomende overgangsmogelijkheden tussen het militaire en het burgerstatuut zal eveneens verder worden onderzocht.

viii. Modernisering van het concept van de Reserve en deeltijdse militairen

Een jonge en dynamische Reserve is van groot belang om de band tussen Defensie, de bevolking en de bedrijfswereld te versterken. Teneinde de Reserve aantrekkelijker en toegankelijker te maken, werd het statuut van de reservemilitair recent gehervormd, in het bijzonder door het voorzien van een betere verloning. Ook een flexibeler vormingsbeleid is in voorbereiding. Het BDL-statuuut biedt op termijn eveneens meer mogelijkheden voor de invulling van reservistenfuncties via de personeelsleden die kiezen voor een terugkeer naar het burgermilieu, maar een band met Defensie willen behouden. Meer algemeen moet de Reserve het kader worden dat binnen eenzelfde loopbaan één of meer flexibele overgangen tussen werken bij Defensie en werken buiten Defensie faciliteert en stimuleert.

Het is daarnaast van groot belang dat er verder wordt gewerkt aan de uitbouw van een “*Employer Support*” ten behoeve van de voornaamste werkgevers van de reservisten toe zodat reservisten hun functie binnen Defensie kunnen uitvoeren en voldoende trainingsmogelijkheden hiervoor kunnen krijgen. Het is daarbij belangrijk de werkgevers goed te informeren over de meerwaarde van de militaire functie van hun werknemers voor hun burgerbaan en ook te bestuderen welke bijkomende vergoedingsmaatregelen er kunnen genomen worden om het *win-win-win*-systeem rond de Reserve te versterken voor zowel Defensie, de betrokkenen als de werkgevers. Verder zal Defensie de mogelijkheden onderzoeken om de Reserve in te zetten als een vector voor partnerschappen met de publieke en private sector die vormen kunnen aannemen zoals gezamenlijk activeren, gezamenlijke opleiding en het delen van de arbeidskrachten, in het bijzonder voor de knelpuntberoepen.

Het aantal militairen van het reservekader met toegang tot deeltijdse militaire taken zal worden verhoogd. Ook hier zal het nodig zijn dat Defensie een beroep kan doen op de regionale werkgelegenheidsinstanties, teneinde dit statuut aan te moedigen en tussen te komen in de

aanwervings- en vormingsprocessen.

ix. De essentiële rol van de sociale partners

De sociale partners moeten als vertegenwoordigers van de personeelsleden en vanuit hun expertise maximaal betrokken worden bij deze modernisering van het personeelsbeleid, en dit al vanaf de conceptuele fase van de verschillende projecten, zodat de huidige positieve en constructieve dialoog met de sociale partners nog versterkt kan worden.

d. Een blijvende waardering

Een blijvende aandacht voor harmonisatie met de arbeidsmarkt blijft van fundamenteel belang. Dit sluit een gedifferentieerd beleid niet uit. Om goed te kunnen inspelen op deze markt en de veranderende bevolking, is een flexibel humanresourcesmanagement nodig. De nodige middelen werden hiervoor voorzien in het budgettaire traject na-2025, toegelicht in hoofdstuk 4. De concrete maatregelen dienen echter later te worden geïdentificeerd en progressief te worden uitgerold op grond van de evolutie van het personeelsbestand van Defensie, de knelpunten in de rekrutering en het behoud van bepaalde profielen, net als in de waardering van de inspanningen en de beschikbaarheid van de militairen en burgers van het Departement voor hun bijdrage aan de maatschappelijke opdracht van Defensie.

8. Next steps

De actualisering van de Strategische Visie in dit STAR-plan en de vooruitzichten zijn duidelijk. De fundamenteën zijn er. Het werk kan beginnen.

Het is belangrijk dat de krachtlijnen van deze visie zo snel mogelijk in de praktijk worden gerealiseerd, om de daadwerkelijke implementatie ervan naar 2030 te borgen én, op zeer korte termijn tal van projecten op te starten. De nodige inspanning op personeelsvlak zal bepalend zijn voor het slagen van de implementatie van dit capacitaire portfolio.

De uitbouw van het toekomstige capacitaire portfolio van de Belgische Defensie zal eveneens verdere interactie vragen met de EU en de NAVO voor bijdragen aan projecten op Europees niveau met onze strategische partnerlanden. Dit kan mogelijk nog een invloed hebben op de definitieve invulling van de capacitaire planning van onze Defensie, aangezien het de bedoeling is om deze zoveel als mogelijk op deze van onze partnerlanden af te stemmen.

De spreiding in de tijd van de investeringen in hoofdmaterieel van deze visie moet worden vastgelegd in een geactualiseerde wet houdende de militaire programmering met vastleggingen in programma's voor de periode tot en met 2030. Deze wet zorgt voor de nodige stabiliteit en voorspelbaarheid in het verwezenlijken van het capacitaire portfolio. Een voorstel voor actualisatie van deze wet houdende de militaire programmering moet worden voorgelegd aan het Federaal Parlement. De scherpe timing die wordt opgelegd, getuigt van de wil om de toekomst die in het STAR-plan wordt uitgetekend, maximaal te verankeren. Dit is belangrijk om Defensie als een betrouwbare bondgenoot binnen de NAVO en EU te blijven positioneren en om een betrouwbare partner van de industrie en onderzoeksinstituten te zijn. Maar bovenal is dit noodzakelijk om als Defensie voor de Belgische, Europese en Euro-Atlantische veiligheid een betrouwbare steunpilaar te zijn in het werk voor de collectieve verdediging en veiligheid, voor de bescherming van Belgische onderdanen in het buitenland (en door de overheid gemachtigde personen om van die bescherming te genieten), en voor de veiligheid, in de ruime zin, van de inwoners van ons land, ongeacht de crisis.

“Een geactualiseerde wet over de militaire programmering die voorziet in continuïteit en coherentie binnen een langetermijnvisie:
de investeringen in hoofdmaterieel uitrusting van de Belgische Defensie voor de duur van de geactualiseerde Strategische Visie. Dit zal de stabiliteit en voorspelbaarheid opleveren die nodig zijn voor Defensie, de samenleving, voor onze bondgenoten en voor het bedrijfsleven;
(Principe nr. 6.a)
de ontwikkeling van het personeelsbestand van Defensie in overeenstemming met de nationale ambitieniveau en de valorisatie van het personeel van Defensie”
(Principe nr. 6.b)

Na al deze plannen zullen de punctuele dossiers die eruit voortvloeien telkens aan de Ministerraad worden voorgelegd. Maar het is duidelijk dat de interactie niet beperkt zal blijven tot Ministerraden.

De implementatie van het STAR-plan zal een constante interactie noodzakelijk maken tussen de regering en de Minister van Defensie, tussen de Minister en het Parlement en tussen de Minister en de Defensiestaf. Alle projecten zullen concreet en coherent voorbereid, en opgevolgd worden door de

Defensiestaf, aangestuurd via het geactualiseerd Bedrijfsplan Defensie van de Chef Defensie en gerapporteerd aan de Minister van Defensie.

De Minister van Defensie brengt jaarlijks verslag uit aan de Kamer van volksvertegenwoordigers over de uitvoering van het investeringsplan en het plan voor de evolutie van het personeelsbestand. De Minister van Defensie zal de Strategische Visie en de wet houdende de militaire programmering evalueren telkens wanneer er een nieuwe legislatuur aanvangt.

De maatschappij moet goed geïnformeerd worden over de waarde van Defensie en zich betrokken voelen bij dit beleidsdomein opdat ze ook de noodzakelijke herkapitalisatie van Defensie zou (blijven) ondersteunen, en dit op alle vlakken: van personeel, materieel, tot infrastructuur en innovatie.

De belangrijkste *next step* is nu om het STAR-plan op alle niveaus om te zetten in de projecten die zorgen voor het brengen van meer veiligheid, meer vrijheid, meer welzijn en meer welvaart voor al onze landgenoten. Tegelijk moeten deze projecten een bijdrage leveren aan meer Europa voor meer veiligheid in Europa, in zijn omgeving en in de wereld.

“Vision without action is just a dream, action without vision just passes the time, vision with action can change the world.”
(Nelson Mandela)

Afkortingen

Afkorting	Betekenis
3D	3 dimensions
5G	5 th generation
ABNL	Admiraal BENELUX
ACO	Allied Command Operations
ACT	Allied Command Transformation
ADIV	Algemene Dienst Inlichting en Veiligheid.
AFSC	Alliance Future Surveillance and Control
AGE	Aircraft Ground Equipment
AGS	Alliance Ground Surveillance
AI	Artificial Intelligence
AJP	Allied Joint Publication
AMPT	Air Mobile Protection Teams
ARA	Amsterdam, Rotterdam, Antwerpen
ASD	Aviation Safety Directorate
ASR	Airfield/Airport Surveillance Radar
ASuW	Anti-Surface Warfare
ASV	Autonomous Surface Vehicle
ASW	Anti-Submarine Warfare
ASWF	Anti-Submarine Warfare Frigate
ATCC	Air Traffic Control Centre
ATM	Air Traffic Management
AWACS	Airborne Warning And Control System
BATX	Baidu, Alibaba, Tencent, Xiaomi
BBP	Bruto Binnenlands Product
BDL	Beperkte Duur, Durée Limitée
BEL	België
BELSP0	Belgian Science Policy Office
BELUX	België, Luxemburg
BENELUX	België, Nederland, Luxemburg
BENESAM	BElgisch-NEderlandse SAMenwerking
B-FAST	Belgian First Aid and Support Team
BMD	Ballistic Missile Defence
BMS	Battle Management System
Bn	Battalion
BNU	Belgium-Luxembourg Binational Air Transport Unit
BPO	Belgian Pipeline Organisation
BSSG	BENELUX Sub-Steering Group
C2 of C ²	Command and Control
C3	Command, Control and Communications
C4I	Command, Control, Communications, Computers, Intelligence
C4I2	Command, Control, Communications, Computers, Intelligence and Interoperability
C4ISR	Command, Control, Communications, Computers, Intelligence, Surveillance and Reconnaissance
CaMo	Capacité Motorisée
CAOC	Combined Air Operations Centre
Cap	Capability
CARD	Coordinated Annual Review on Defence
CAS	Close Air Support
CATG	Combined Arms Tactical Group

Afkorting	Betekenis
Cav	Cavalry
CBOS	Centrum BasisOpleiding en Scholing
CBRN	Chemical, Biological, Radiological, Nuclear
CBRNe	Chemical, Biological, Radiological, Nuclear and explosives
Cbt	Combat
CBTREC-M	ComBaT REConnaissance-Medium
CC	Competentiecentrum
CCB	Centre for Cybersecurity Belgium
CDP	Common Defense Policy
CDP	Capability Development Plan
CDSCA	Centrale Dienst voor Sociale en Culturele Actie van Defensie.
CEPS	Central Europe Pipeline System
CFACC	Combined Forces Air Component Command
CHOD	Chief Of Defence
CIBE	Centre d'Instruction de Base et d'Ecolage
C-IED	Counter-Improvised Explosive Device
CIMIC	Civilian-Military Cooperation
CIO	Chief Information Officer
CIS	Communication and Information System
CISE	Common Information Sharing Environment
CLV	Command and Liaison Vehicle
CMT	Chasseurs de Mines Tripartite
CoE	Centre of Excellence
COVID-19	CoronaVirus Disease 2019
CPV	Coastal Patrol Vessel
C-RAM	Counter Rocket Artillery Mortar
CRC	Control and Reporting Centre
CRO	Crisis Response Operations
CS	Combat Support
CSD	Coalition Shared Data
CSO	Composante Spatiale Optique
C-SOCC	Composite SO Component Command
C-SOMTG	Composite Special Operations Maritime Task Group
CSS	Combat Support Service
CSU	Casualty Staging Unit
CSW	Confined and Shallow Waters
C-UAS	Counter UAS
DACH	Dienst Appui Canin Hondensteun
D-ATM	Deployed Air Traffic Management
DBDMH	Dienst voor Brandbestrijding en Dringende Medische Hulp
DCN	Dienst van Collectief Nut
DEU	Deutschland
DF	Direct Fire
DG	Directoraat Generaal
DGLV	Directoraat-Generaal Luchtvaart
DGMR	Directorate General Material Resources
DIRCM	Directed Energy Countermeasures
DIRS	Defense, Industry and Research Strategy
DLD	Defensie Laboratoria, Laboratoires de la Défense
DLMC	Data-Link Management Cell
DOB	Deployed Operating Base
DOIT	Deployable Outbreak Investigation Team

Afkorting	Betekenis
DOTMLPFI	Doctrine, Organisation, Training, Material, Leadership, Personnel, Facilities, Interoperability
DOVO	Dienst voor Opruiming en Vernietiging van Ontploffingstuigen
DS	Directe Steun
D-SAPF	Deployable Special Access Program Facility
DTIB	Defence Technological and Industrial Base
EAI	European Amphibious Initiative
EATC	European Air Transport Command
EBRC	Engin Blindé de Reconnaissance et de Combat
EDA	European Defence Agency ; Europees Defensieagentschap
EDD	Explosives Detection Dog
EDF	European Defence Fund
EDT	Emerging and Disruptive Technologies
EDTIB	European Defence Technological and Industrial Base
EEAW	European Participating Air Forces (EPAF) Expeditionary Air Wing
EER	Europese Economische Ruimte
EGUERMIN	Ecole de GUERre des MINes
ELOC	Effects Liaison Observation Coordination
EMASOH	European Maritime Awareness in The Strait of Hormuz
ENJJPT	Euro-NATO Joint Jet Pilot Training
EOD	Explosive Ordnance Disposal
EPB	EnergiePrestatie en Binnenklimaat
EPRC	European Personnel Recovery Centre
ERI	Escadron de Recherche et d'Intervention
ESA	European Space Agency
ESI	Essential Security Interest
EU	Europese Unie
EUBG	EU Battlegroup
EVB	Essentiële VeiligheidsBelangen
EW	Electronic Warfare
FANC	Federaal Agentschap voor Nucleaire Controle.
FAU	Field Accommodation Unit
FCCU	Federal Computer Crime Unit
FMFT	Full Mission Flight Trainer
FNC	Framework Nation Concept
FOD	Federale OverheidsDienst
FP	Force Protection
FRISC	Fast Raiding and Interception Special Forces Craft
FSC	Full Service Contract
FTE	Full Time Equivalent
FTE _u	Useful Full Time Equivalent
Fus	Fusillier
FW	Fixed Wing
GAFA	Google, Amazon, Facebook, Apple
GD	Guard Dog
GNSS	Global Navigation Satellite System
GPS	Global Positioning System
GS	Generale Steun
GSM	Global System for Mobile Communication
GVDB	Gemeenschappelijk Veiligheids- en Defensiebeleid
HAD	Halt-Any-Degradation
HALE	High Altitude Long Endurance

Afkorting	Betekenis
HAPS	High Altitude Platform Station
HF	High Frequency
HK	Hoofdkwartier
HORECA	Hotel, Restaurant, Café
HQ	Headquarter
HRF	High Readiness Force
HTH	Heavy Transport Helicopter
I&T	Information and Technology
IAMD	Integrated Air & Missile Defence
ICAO	International Civil Aviation Organisation
I-CI	Intelligence – Cyber - Influence
ICT	Information and Communication Technology
IED	Improvised Explosive Device
IEDD	Improvised Explosive Devices Disposal
IFS	Indirect Fire Support
IG	Intervention Dog
IKE	Intermachten KennelEenheid
IMINT	Imagery Intelligence
Inf	Infantry
IoT	Internet of Things
IS	International Staff
ISR	Intelligence, Surveillance and Reconnaissance
ISTAR	Intelligence, Surveillance, Target Acquisition, and Reconnaissance
ISTC	International Special Training Centre
IT	Information Technology
JAN	Just As Needed
JAPCC	Joint Air Power Competence Center
JCAI	Joint Collection Assets Integration
JCOP	Joint Common Operational Picture
JDEAL	Joint Deployable Exploitation and Analysis Laboratory
JDLMC	Joint Data-Link Management Centre
JFAC	Joint Forces Air Component
JFC	Joint Forces Command
JICO	Joint Interface Controller
JISTARC	
JIT	Just In Time
JPO	Joint strike fighter Program Office
JTAC	Joint Terminal Attack Controller
KHID	Koninklijk Hoger Instituut voor Defensie
KIM	Kleine Investerings Materieel
KMK	Koninklijke Marine Kadettenkorps
KMO	Kleine en Middelgrote Ondernemingen
KMS	Koninklijke Militaire School
KSOO	Koninklijke School voor Onderofficieren
LMBI	Lockheed Martin – Belgian Industry
Log	Logistics
LOGFAS	Logistics Functional Area Services
LR	Long Range
LTTV	Light Troop Transport Vehicle
LUH	Light Utility Helicopter
LVCT	Live Virtual Constructive Training
MALE	Medium Altitude Long Endurance

Afkorting	Betekenis
MANPADS	Man-Portable Air Defense System
MAR	Maritime
MARSUR	MARitime SURveillance
MAS MCM	Maritime (Semi-) Autonomous Systems for Mine Counter Measures
MCCIS	Maritime Command and Control Information System
MCG	Movement Control Group
MCM	Mine Counter Measures
MDF	Mission Data File
MEDEVAC	Medical Evacuation
MEPAC	Mortier Embarqué Pour l'Appui au Contact
MERT	Multirole Exploitation and Reconnaissance Team
MHKA	Militair Hospitaal Koningin Astrid
MIF	Militaire Initiatiefase
MIK	Maritiem Informatie Kruispunt
Mil / MIL	Military
MLU	Mid-Life Update
MMF	Multinational Multirole tanker transport (MRTT) Fleet
MMU	Multinational Multirole tanker transport (MRTT) Unit
MNFP	Multi-National Fighter Program
Mob	Mobility
MOB	Main Operating Base
MOC	Maritime Operations Centre
MOTS	Military Off The Shelf
MOU	Memorandum Of Understanding
MovCon	Movements Control
MP	Military Police
MPD	Military Police Dog
MREC	Multi Role Engineer Compagnies
MRTT	Multi-Role Tanker Transport
MSA	Maritime Situational Awareness
MSO	Maritime Security Operations
MTH	Medium Transport Helicopter
MTUAS	Maritime Tactical UAS
MUG	Mobiele UrgentieGroep.
MUM-T	Manned-UnManned Teaming
MUSIS	Multinational Space-based Imaging System for surveillance, reconnaissance and observation
MWD	Military Working Dog
NAC	Navy Academy
NAD	National Armament Directorate
NAHEMA	NATO Helicopter design and development, production and logistics Management Agency
NASC	National Air Security Centre
NATINAMDS	NATO Integrated Air and Missile Defence System
NATO	North Atlantic Treaty Organization
NAVWAR	NAVigation WARfare
NCCN	National CrisisCentrum – Centre Crise National
NCIA	NATO Communications and Information Agency
NDLMC	NDL Data-Link Management Cell
NDPP	NATO Defence Planning Process
NEET	Not in Education, Employment or Training
NEKP	Nationaal Energie- en Klimaatplan

Afkorting	Betekenis
NEO	Non-combatant Evacuation Operation
NFH	NATO Frigate Helicopter
NFTE	NATO Flight Training Europe
NGI	Nationaal Geografisch Instituut
NH90	NATO Helicopter of the nineties
NIP	Neighbourhood Investment Platform
NLD	Nederland
N-MCMV	Naval Mine Countermeasures Vessel
NRF	NATO Response Force
NSIP	Nationaal Strategisch InlichtingenPlan
NSO	Non Source Operations
NSPA	NATO Support and Procurement Agency
NTM	Notice To Move
NVR	Nationale Veiligheidsraad
NWoW	New Way of Working
OCAD	Orgaan voor de Coördinatie en de Analyse van de dreiging
OCCAR	Organisation Conjointe de Coopération en matière d'Armement
OPCW	Organisation for the Prohibition of Chemical Weapons
Ops	Operations / Operational
OSINT	Open Source Intelligence
OTI	Operational Training Infrastructure
OVG	Operation Vigilant Guardian
OVSE	Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa
PA	Public Affairs
ParaCdo	Para Commando
PD	Patrol Dog
PED	Processing, Evaluation and Dissemination
PEDD	Patrol & Explosive Detection Dog
PESCO	Permanent Structured Cooperation
PMOU	USAF-BEL F-35 Program MOU
PNT	Positioning, Navigation and Time
POD	Port Of Debarkation
POE	Port Of Embarkation
POP	People Our Priority
PRS	Public Regulated Service
PSYOPS	Psychological Operations
QRA	Quick Reaction Alert
R&D	Research and Development
R&T	Research and Technology
RAP	Recognized Air Picture
RDOIT	Rapid Deployable Outbreak Investigation Team
Recce	Reconnaissance
RMSD	Rearward Movement Staging and Dispatch
RPA	Remotely Piloted Aircraft
RRF	Recovery and Resilience Facility
RRO	Rapid Reaction Operations
RRV	Rapid Reaction Vehicle
RSOM	Reception, Staging, Onwards Movement
RW	Rotary Wing
SA	Situational Awareness
SAM	Surface to Air Missile
SAR	Search-and-Rescue

Afkorting	Betekenis
SAT	SATellite
SATCOM	Satellite Communications
SBAMD	Surface Based Air and Missile Defence
SCORPION	Synergie du COntract Renforcée par la Polyvalence et l'InfovalorisatiON
SF	Special Forces
SFA	Special Forces Aviation
SFD	Special Force Dog
SFG	Special Forces Group
SFSG	Special Forces Support Group
SHAPE	Supreme Headquarters Allied Powers Europe
SHORAD	SHOrt Range Air Defense
SIB CRA	Sampling and Identification of Chemical, Biological, Radiological and nuclear Agents
SICS	Système d'Information du Combat Scorpion
SIGINT	Signal Intelligence
SLOC	Sea Lines Of Communication
SLR	Strategic Level Report
SO	Special Operations of Source Operations
SOATU	Special Operations Air Task Unit
SOCOM	Special Operations Command
SOF	Special Operations Forces
SOLTG	Special Operations Land Task Group
SOMTG	Special Operations Maritime Task Group
SOR	Special Operations Regiment
SORT	Special Operations Surgical and Resuscitation Teams
SOST	Special Operations Surgical Team
SOTF	Special Operations Task Force
SOTG	Special Operations Task Group
Sp	Support
SPOF	Single Point Of Failure
SR	Short Range
SRTUAS	Short Range Tactical UAS
STAR	Security and Service, Technology, Ambition, Resilience
STEM	Science, Technology, Engineering and Mathematics
STOL	Short Take Off and Landing
SUV	Sport Utility Vehicles
Tac	Tactical
TACAN	Tac Air Navigation
TBD	To Be Determined
TD	Tracking Dog
TDL	Tactical Data-Link
TESSOC	Terrorism, Espionage, Subversion, Sabotage, Organised Crime
TSS	Territorial Service Support
TTH	Troop Transport Helicopter
UAS	Unmanned Aerial System
UAV	Unmanned Aerial Vehicle
US	United States
UUV	Unmanned Underwater Vehicle
VBAE	Véhicule Blindé d'Aide à l'Engagement
VBMR	Véhicule Blindé Multi-Rôles
VBMR-L	VBMR Léger
VCS	Voice Communication System / Voice Control System
VDKMS	Vorbereidende Divisie Koninklijke Militaire School

Afkorting	Betekenis
VDTech	Vorbereidende Divisie Technische Vorming
VEP	Vrijwillige EncadreringsPrestatie
VJTF	Very high readiness Joint Task Force
VN	Verenigde Naties
VSHORAD	Very SHOrt Range Air Defense
VSW	Very Shallow Water
VTE	VoltijdsEquivalenten
WFS	Wheeled Fire Support
WG	Working Group
WHM	Waker-HondenMeester
WMD	Weapons of Mass Destruction
WS	Weapon System

Annexe 1

Principe nr. 1: Kerntaken

De kerntaken van de Belgische Defensie zijn collectieve verdediging, collectieve veiligheid en bescherming van de Belgische onderdanen in het buitenland. Bovendien, door haar verankering in de samenleving kan Defensie bijdragen tot de veiligheid, in de brede zin van het woord, van de bevolking op het nationale grondgebied en dit ongeacht de crisis. Daartoe stelt zij haar middelen ter beschikking voor ondersteuning van de verantwoordelijke diensten, wanneer beschikbaar.

Bij de werking van Defensie wordt ook rekening gehouden met de bijdrage van Defensie tot de nationale weerbaarheid, waarvoor de overheidsstructuren garant staan. Defensie wordt daarmee volledig geïntegreerd in de Nationale Veiligheidsstrategie die momenteel wordt opgesteld

Bij de uitvoering van de taken blijft transparantie een centraal aandachtspunt

Principe nr. 2: Solidariteit met betrekking tot defensie-inspanningen

De multilaterale verankering van de Belgische Defensie genereert veiligheid door internationale solidariteit. Dit wordt bereikt door de ontwikkeling en inzet van militaire capaciteiten. In dit verband, onderzoekt de regering hoe ze een haalbaar groeipad kan uittekenen om onze defensie-inspanning tegen 2030 opnieuw af te stemmen op de Europese niet-nucleaire NAVO-bondgenoten. Zo kan België zijn rol als een betrouwbare bondgenoot blijven opnemen, die deelt in de risico's en de lasten, met een blijvende invloed en impact op de internationale veiligheid.

Principe nr. 3: Evenwicht in capaciteiten, infrastructuur, personeel en operaties

Een organisatie die verantwoordelijk is voor de veiligheid van het land en de bevolking moet te allen tijde haar eigen interne taken en procedures kunnen uitvoeren, zonder compromissen te hoeven sluiten die de veiligheid van de burgers en van haar medewerkers in gevaar zouden kunnen brengen.

In dit kader moet de onder de vorige legislatuur geïnitieerde herinvestering in Defensie een consolidatiefase doorlopen alvorens een groeifase.

Door de Strategische Visie te actualiseren zal een beter evenwicht worden bereikt binnen de Belgische Defensie, wat inhoudt :

- Principe nr. 3a: Een kostenstructuur en een personeelsbestand van Defensie die de veilige uitvoering van de interne processen waarborgt, de operationele output van Defensie waarborgt, de attractiviteit verzekert voor het personeel en waarbij de nodige aandacht gaat naar de gepaste infrastructuur, de algemene paraatheid van de

strijdkrachten en de nodige investeringen in militair hoofdmaterieel. Dit houdt bijgevolg een coherent plan in, met de daaraan toegewezen noodzakelijke middelen voor infrastructuur, voor het onderhoud van het materieel, voor de individuele uitrusting, voor de investeringen en voor de operationele voorbereiding.

- Principe nr. 3b: Capaciteiten die een adequate uitvoering van kerntaken mogelijk maken, gekoppeld aan de Belgische belangen en de multilaterale verankering;
- Principe nr. 3c: Een evenwicht tussen de vier capacitaire dimensies (inlichtingen-cyber-influence, land, lucht, maritiem) en de commando- en operationele-ondersteuningselementen, teneinde in elke dimensie een geloofwaardige, duurzame en houdbare bijdrage tot de collectieve defensie mogelijk te maken. Hierbij zullen de meerwaarde, samenwerking en synergieën in EU-verband mede richtinggevend zijn. Een voldoende brede nationale toolbox met de nodige gevechtscapaciteiten in iedere dimensie maakt van België een geloofwaardige internationale partner en verzekert de Belgische bijdrage tot en invloed op de internationale veiligheid. Om de solidaire output te creëren in een multilateraal kader en in steun van de nationale belangen, is een evenwichtige input via een optimale defensie-inspanning voor gedeelde risico's van essentieel belang;
- Principe nr. 3d: De strategische enablers (strategic enablers) en de intermachten/faciliterende capaciteiten (joint/enabling capabilities) die nodig zijn om de eigen capaciteiten en die van de bondgenoten te ondersteunen, zullen worden versterkt. Dit zal bijdragen tot een vermindering van de Europese capacitaire lacunes.
- Principe nr. 3^e: De niet-kinetische, civiel-militaire en duale capaciteiten die van belang zijn voor de preventie van gewapende conflicten, voor de stabilisatie na conflicten en om bij te dragen tot de veiligheid in de conflictzone, zullen worden versterkt. Voorts kunnen deze capaciteiten van bijzonder belang zijn om bij te dragen tot de veiligheid, in de brede zin van het woord, van de bevolking op het nationale grondgebied.

Principe n° 4: Geografische spreiding

Bij de geografische spreiding van kwartieren, personeel en capaciteiten zal worden gestreefd naar een regionaal evenwicht dat beantwoordt aan de demografische realiteit. Defensie zal haar aanwezigheid in het sociaaleconomische weefsel van het land versterken door:

- Het verhoogd mutualiseren van haar infrastructuren;
- De samenwerking met de deelstaten om de rekruterings-, selectie- en vormingscapaciteiten te optimaliseren;
- De samenwerking met de deelstaten, provinciale en lokale besturen inzake, onder andere, ruimtelijk beleid en natuurbeheer;
- De samenwerking in het domein van onderzoek, technologie en ontwikkeling met de academische wereld en de ondernemingswereld te versterken.

Bovendien zal dit nieuwe evenwicht een positief effect hebben op de mobiliteit van het personeel van Defensie, dat de afstand tussen huis en werk aanzienlijk zal zien verkleinen.

Principe n° 5: Samenwerking

- Principe nr. 5a: In het kader van de nationale veiligheidsstrategie zal worden gestreefd naar intensievere vormen van samenwerking met andere nationale publieke veiligheidsactoren en andere private actoren. Het beroep op de privésector voor ondersteunende taken en diensten zal toegepast worden wanneer dit kostenbesparend of effectiviteit verhogend blijkt, maar steeds met de garantie dat geen enkele operationele opdracht van Defensie in het gedrang komt en dat specifiek militaire taken door het personeel van Defensie worden uitgevoerd. De werking van Defensie wordt zoveel mogelijk geoptimaliseerd.
- Principe nr. 5b: Er zal worden gestreefd naar capacitaire verankering met onze bevoorrechte Europese en internationale partners, waardoor de efficiëntie en effectiviteit van Defensie wordt vergroot en een meer Europees defensiebeleid wordt ondersteund. Dit draagt bij tot een echte Europese strategie en autonomie en versterkt zo ook de ‘Europese pijler’ binnen de NAVO.

Principe n° 6: Programmeringswet

Een geactualiseerde wet over de militaire programmering die voorziet in continuïteit en coherentie binnen een langetermijnvisie:

- Principe nr. 6a: de investeringen in hoofdmaterieel uitrusting van de Belgische Defensie voor de duur van de geactualiseerde Strategische Visie. Dit zal de stabiliteit en voorspelbaarheid opleveren die nodig zijn voor Defensie, de samenleving, voor onze bondgenoten en voor het bedrijfsleven;
- Principe nr. 6b: de ontwikkeling van het personeelsbestand van Defensie in overeenstemming met de nationale ambitieniveau en de valorisatie van het personeel van Defensie.

Principe n° 7: Milieu engagement

Defensie engageert zich om de broeikasgasemissies van haar militaire activiteiten en installaties aanzienlijk te verminderen zonder evenwel afbreuk te doen aan de veiligheid van het personeel of de operationele doeltreffendheid.

Bij de modernisering en uitbouw van de infrastructuur van Defensie zullen de geldende normen inzake veiligheid en welzijn op het werk in acht worden genomen. Dit zal gepaard gaan met een ambitieus plan om tegen 2040 tot een CO₂-neutrale en duurzame vastgoedportefeuille van Defensie te komen. Inclusief middels innoverende financieringsmethoden voor de ontwikkeling en renovatie van defensie-infrastructuur.

Bij de aankoop van materieel wordt systematisch gekeken naar duurzaamheid of en hoe negatieve impact op klimaat en milieu gereduceerd kan worden, conform het Federaal

aankoopbeleid. Defensie zal haar actie voortzetten om de biodiversiteit van haar sites te beschermen en te verbeteren, in overeenstemming met de nationale strategie voor biodiversiteit.

Principe n° 8: *Research & Development*

In samenspraak met de andere bevoegde regionale en federale actoren zal Defensie volop de ontwikkeling, implementatie en monitoring van een Defence Industry en Research Strategie (DIRS) ondersteunen die er mee voor zorgt dat investeringen in het Defensiedomein voor capacitaire ontwikkeling of research and development, maximaal terugvloeien naar de maatschappij onder de vorm van kennis, technologie en werkgelegenheid, in lijn met de vigerende nationale en Europese wetgeving. Naast de Atlantische partnerschappen, zal bijzondere aandacht daarbij gaan naar samenwerkingsprojecten in het kader van het Europese defensiefonds (EDF) en naar de gestructureerde permanente samenwerking (PESCO). Het geheel moet de verbinding tussen Defensie, onderzoek en industrie intensifiëren om de meerwaarde voor onze nationale veiligheid en de maatschappelijke voordelen te maximaliseren. Daarnaast zullen de voor Defensie kritische domeinen van productie en service worden geïdentificeerd teneinde de beschikbaarheid ervan te verzekeren voor crisissituaties.

Principe n° 9: Decentralisatie

Een efficiënte en resultaatgerichte commandostructuur, gebaseerd op de responsabilisering van de lokale commandanten wordt uitgewerkt. Leidende principes daarbij zijn:

- Principe nr. 9a: De rationalisering van de personeelsbezetting van de Defensiestaf, gekenmerkt door een toename van de transversaliteit en coördinatie. Dit zal resulteren in een grotere wendbaarheid en een versterking van de governance van de organisatie.
- Principe nr. 9b: De versterking van het lokale niveau door het toekennen van
 - grotere verantwoordelijkheid bij de verwerving van materiële middelen, diensten en personeel;
 - grotere autonomie bij het gebruik van de middelen;
 - een sterkere aansturingsrol voor de organisatieontwikkeling en beheersing.

Principe n° 10: Personeelsbeleid en diversiteit

Er komt een inclusief en wendbaar personeelsbeleid, gaande van het aanwakkeren van de interesse tot de begeleiding na de loopbaan, waardoor Defensie een moderne, maatschappelijk bewuste werkgever wordt, waar respect, competentie, integriteit, diversiteit en ontwikkeling centraal staan.

Het aandeel van het burgerpersoneel in de totale personeelsomvang zal gelijk getrokken worden met het gemiddelde van de buurlanden. Het aantal militairen zal evolueren naar het gemiddelde van de geallieerde landen van de NAVO waar geen dienstplicht meer van toepassing is.

Defensie zal de attractiviteit van het militaire beroep verhogen, onder andere door permanent werk te maken van een marktconforme verloning binnen het veiligheids- en defensielandschap en meer in het algemeen in overeenstemming brengt met de loonschalen van de federale overheid om een evenwichtige aantrekkelijkheid van de publieke werkgelegenheid te verzekeren. Het garanderen van een sociaal veilige werkomgeving is voor deze doelstelling eveneens belangrijk.

Wat diversiteit en gender en mensen met een handicap betreft, zal Defensie zoveel mogelijk een ware afspiegeling van de maatschappij zijn en neemt zij door tewerkstelling van laaggeschoolden en sociale promotie haar rol van sociale lift op. In dit verband zal Defensie, net als andere overheidswerkgevers, gebruik maken van streefcijfers.

Het expertise en opleidingsniveau dat nodig is om alle taken van Defensie uit te voeren, blijft te allen tijde gegarandeerd.

Voor de selectie en de vorming zal waar mogelijk worden samengewerkt met de bevoegde regionale instellingen. Onderwijs en opleiding moeten de know-how verder incorporeren doorheen Defensie en de opvang en ondersteuning van nieuwe rekruten mee verzekeren.

De Reserve zal een nieuwe invulling krijgen dankzij de verwezenlijking van het concept van deeltijds militair.

De herziening van de laterale wervingsmogelijkheden zullen eveneens bijdragen aan een flexibeler personeelsbeleid.

Het doel blijft het bereiken van een evenwichtige leeftijds piramide die beantwoordt aan de behoeften van een functionele Defensie.